Trafikförvaltningen
Strategisk utveckling

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-03-02

Ärende
TN 2021-0199

Infosäkerhetsklass
K1 (Öppen)

Handläggare
Jens Plambeck
08-686 1651
jens.plambeck@sll.se

Trafiknämnden
2021-03-09, punkt 29

Förslag till yttrande avseende Remiss - Betänkandet Innovation som drivkraft - från forskning till nytta (SOU 2020:59)

Ärendebeskrivning

Rotel I har lämnat utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolors betänkande ”Innovation som drivkraft – från forskning till nytta”, SOU 2020:59, till trafiknämnden för yttrande senast 2021-03-19.

Beslutsunderlag

Förvaltningschefens tjänsteutlåtande samt nedanstående underlag.

- Remiss – Betänkandet Innovation som drivkraft -från forskning till nytta (SOU 2020:59), RS 2021-0110, 2021-02-16
- Betänkande av Utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor, Innovation som drivkraft – från forskning till nytta, SOU 2020:59, Stockholm 2020.

Förslag till beslut

Förvaltningschefen för trafikförvaltningen föreslår att trafiknämnden beslutar följande:

1. Föreliggande förslag till yttrande godkänns och översänds till regionledningskontoret.
2. Paragrafen omedelbart justeras.

Trafikförvaltningen
Strategisk utveckling

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-03-02

Ärende
TN 20201-0199

Infosäkerhetsklass
K1 (Öppen)

Förslag och motivering

Bakgrund

Regeringen beslutade den 24 oktober 2019 att tillkalla en särskild utredare för att föreslå en utvecklad struktur för innovationsstödet vid statliga universitet och högskolor (dir. 2019:72). Syftet är att innovationsstödet vid lärosätena, som för närvarande bland annat består av holdingbolag och innovationskontor, mer ändamålsenligt ska kunna bidra till att stärka Sveriges innovationskraft och därmed landets konkurrenskraft, sysselsättning och ekonomiska utveckling.

Trafikförvaltningens synpunkter

Region Stockholm arbetar, enligt Innovationsstrategi för Region Stockholm (RS 2019-0672), för regional tillväxt och utveckling i länet och ska bidra till att skapa förutsättningar för att Stockholmsregionen förblir en ledande, innovativ och hållbar tillväxtmotor för hela Sverige.

Trafikförvaltningen stödjer betänkandets förslag om att ”högskolornas uppgift är att verka för att forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta innefattar såväl kommersiellt som icke-kommersiellt nyttiggörande samt att möjligheten till ett framtida nyttiggörande av resultat ska beaktas redan när forskning och utbildning vid högskolan organiseras”.

Trafikförvaltningen stödjer också utredningens förslag om att det ”I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta.”. Trafikförvaltningens erfarenhet är att nytta skapas först när dialog om behov och utmaningar blir gemensamma och förtroenden etableras. Genom förslaget får högskolorna också ansvar för att ta initiativ till samverkan.

Region Stockholm ska, enligt innovationsstrategin, aktivt initiera partnerskap med externa aktörer när detta kan leda till nytta för invånare, patient, närstående, resenär och besökare. Trafiknämnden har valt att prioritera samverkan med högskolor till två parter, dels inom ramen för partnerskapet mellan Region Stockholm och KTH och dels som partner i K2 – Nationellt kunskapscentrum för kollektivtrafikforskning.[1]

[1] *Plan för samverkan för att utveckla kollektivtrafiken i stockholmsregionen*, TN 2020-0243

Trafikförvaltningen
Strategisk utveckling

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-03-02

Ärende
TN 20201-0199

Infosäkerhetsklass
K1 (Öppen)

Trafikförvaltningen stödjer utredningens förslag om att regeringen ska kunna göra särskilda tematiska satsningar. Trafikförvaltningen vill särskilt lyfta behov av att stärka innovationer genom samverkan för att nå ett hållbart transportsystem genom åtgärder för att öka resandet med kollektiva färdmedel, gång och cykel.

Expedieras till

Yttrandet skickas till regionledningskontorets registrator: registrator.rlk@sll.se.

David Lagneholm
Förvaltningschef

Jens Plambeck
Chef Strategisk utveckling

Region Stockholm

Rotel I – Finans-, fastighets- och serviceroteln

REMISS

2021-02-16 RS 2021-0110

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
Tillväxt- och regionplanenämnden
Trafiknämnden

Ärende:

Remiss – Betänkandet Innovation som drivkraft - från forskning till nytta (SOU 2020:59)

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2021-03-19**

Handläggare: Harald Eiken

Yttranden skickas till regionledningskontorets registrator:

E-post: registrator.rlk@sll.se

Adress:
Regionledningskontoret
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

Internadress:
Regionledningskontoret, Registraturen, Lindhagensgatan 98 plan 6

Från:	Elisabeth Backlund
Till:	maria.bristrand@almi.se; registrator@arbetsgivarverket.se; kontakt@astrazeneca.com; registrator@bth.se; registrator@chalmers.se; info@chalmersventures.com; anders.kuikka@connectsverige.se; erik.ekudden@ericsson.com; info@esh.se; forte@forte.se; registrator@formas.se; info@snitts.se; info@fuhs.se; info@foretagarna.se; registrator@fhs.se; information@ventures.gu.se; registrator@gih.se; registrator@gu.se; info@hhs.se; havochvatten@havochvatten.se; Catarina.Coquand@hh.se; registrator@gb.se; erik.bresky@hb.se; registrator@du.se; registrator@hig.se; registrator@hh.se; registrator@hkr.se; anna-karin.edberg@hkr.se; registrator@his.se; registrator@hv.s; info@ikem.se; registrator@kau.se; hakan.spjuth@kau.se; info@karolinaventures.se; registrator@ki.se; info@kiholding.se; registrator@konstfack.se; info@kthholding.se; konkurrensverket@kkv.se; info@iva.se; info@kkh.se; registrator@kmh.se; akademien@ksla.se; registrator@kth.se; kva@kva.se; info@lo.se; registrator@lrf.se; info@lantmannen.com; registrator@liu.se; emma.burman@lnu.se; registrator@lnu.se; johan.lilliecreutz@liu.se; info@li.se; info@ltubusiness.se; linus.wiebe@innovation.lu.se; registrator@lu.se; info@lif.se; info@lankaconsulting.se; registrator@mau.se; jessica.hjerpe.olausson@vgregion.se; charlotte.ahlgren.moritz@mau.se; registrator@miun.se; hakan.stenstrom@miun.se; registrator@mdh.se; registrator@naturvardsverket.se; prv@prv.se; regelradet@regelradet.se; region@regionblekinge.se; region.dalarna@regiondalarna.se; regionen@rjl.se; regionnorrbotten@norrbotten.se; Region Funk Stockholm; region.vasternorrland@rvn.se; regionen@regionorebrolan.se; info@ri.se; magnus.ahlstrom@saabgroup.com; info@saminvest.se; kontakt.scaniasverige@scania.com; skogforsk@skogforsk.se; remiss@skogsindustrierna.se; skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se; Urban.Eriksson@slu.se; registrator@energimyndigheten.se; jordbruksverket@jordbruksverket.se; registrator@statskontoret.se; info@industrifonden.com; info@kks.se; info@strategiska.se; registrator@ju.se; info@rkh.se; registrator@uniarts.se; registrator@su.se; info@holding.su.se; Marianne.Levin@juridicum.su.se; remisser; kansli@saco.se; sfs@sfs.se; registrator@skr.se; registrator@slu.se; kansli@sulf.se; marita.hilliges@suhf.se; marie.gidlund@swedenfoodarena.se; info@sisp.se; info@snitts.se; registrator@sh.se; info@teknikforetagen.se; info; tillvaxtverket@tillvaxtverket.se; info; registrator@umu.se; info@umuholding.se; registrator@uka.se; registrator@uu.se; gunilla.lundmark@holding.uu.se; vinnova@vinnova.se; vetenskapsradet@vr.se; anna.westberg@volvo.com; regionstyrelsen@vgregion.se; registrator@oru.se; anna.ragen@oru.se
Kopia:	betankande@elanders.com; U Registrator
Ärende:	Remiss av SOU 2020:59 Innovation som drivkraft - från forskning till nytta, svar senast 29/4 2021
Datum:	den 28 januari 2021 13:19:09
Bilagor:	image002.png 05545 Remissmissiv SOU 2020 59 Innovation som drivkraft.pdf

---

Från och med januari 2021 skickar Regeringskansliet som huvudregel ut produkter som remitteras elektroniskt via e-post.

Remiss av SOU 2020:59: http://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/10/sou-202059/

Utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolors betänkande ”Innovation som drivkraft – från forskning till nytta” (SOU 2020:59)

Remissvaren ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet **senast den 29 april 2021**. Svaren bör lämnas per e-post till u.remissvar@regeringskansliet.se. Ange diarienummer U2020/05545 och remissinstansens namn i
ämnesraden på e-postmeddelandet. Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet
till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument. Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan.
En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att
svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckt exemplar av betänkandet hos Elanders Sverige AB via följande länk

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Torbjörn Malm
Ämnesråd

Remissinstanser

Almi företagspartner AB
Arbetsgivarverket
AstraZeneca AB
Blekinge tekniska högskola
Chalmers tekniska högskola AB
Chalmers Ventures AB
Connect Sverige
Ericsson AB
Ersta Sköndal Bräcke högskola AB
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Föreningen svenskt nätverk för technology transfer support
Föreningen universitetsholdingbolag i Sverige
Företagarna
Försvarshögskolan
GU Ventures AB
Gymnastik- och idrottshögskolan
Göteborgs universiteT
Handelshögskolan i Stockholm
Havs- och vattenmyndigheten
Högskolan i Halmstad Utvecklingsaktiebolag
Högskolan i Borås
Högskolan i Borås Holding AB
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan Kristianstad Holding AB
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Innovations- och kemiindustrierna AB
Karlstads universitet
Karlstads universitet Holding AB
Karolina Ventures AB
Karolinska institutet
KI Holding AB
Konkurrensverket
Konstfack

KTH Holding AB
Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Kungl. Skogs- och lantbruksakademien
Kungl. Tekniska högskolan
Kungl. Vetenskapsakademien
Landsorganisationen i Sverige
Lantbrukarnas riksorganisation
Lantmännen
Linköpings universitet
Linnaeus University Development AB
Linnéuniversitetet
LiU Holding AB
Livsmedelsföretagen
LTU Holding AB
LU Holding AB
Lunds universitet
Läkemedelsindustriföreningens Service AB
Länka Consulting AB
Malmö universitet
Maritima klustret i Västsverige
MaU Holding AB
Mittuniversitetet
Miun Holding A
Mälardalens högskola
Naturvårdsverket
Patent- och registreringsverket
Regelrådet
Region Blekinge
Region Dalarna
Region Jönköpings län
Region Norrbotten
Region Stockholm
Region Västernorrland
Region Örebro län
RISE Research Institutes of Sweden AB
Saab AB
Saminvest AB
Scania Sverige AB
Skogforsk
Skogsindustrierna
Skogsstyrelsen
SLU Holding AB
Statens Energimyndighet
Statens Jordbruksverk
Statskontoret
Stiftelsen Industrifonden

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling
Stiftelsen för strategisk forskning
Stiftelsen Högskolan i Jönköping
Stiftelsen Rödakorshemmet
Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms universitet
Stockholms Universitet Holding AB
Svenska föreningen för immaterialrätt
Svenskt Näringsliv
Sveriges akademikers centralorganisation
Sveriges förenade studentkårer
Sveriges Kommuner och Regioner
Sveriges lantbruksuniversitet
Sveriges universitetslärare och forskare
Sveriges universitets- och högskoleförbund
Sweden Food Arena
Swedish Incubators and Science Parks
Swedish Network for Innovation and Technology Transfer Support
Södertörns högskola
Teknikföretagen
Tillväxtanalys
Tillväxtverket
Tjänstemännens centralorganisation
Umeå universitet
Umeå universitet Holding AB
Universitetskanslersämbetet
Uppsala universitet
Uppsala universitet Holding AB
Verket för innovationssystem
Vetenskapsrådet
Volvo Group
Västra Götalandsregionen
Örebro universitet
Örebro universitet Holding AB

Elisabeth Backlund
Assistent
Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten
103 33 Stockholm
Tfn: 08-405 18 58
Mobil: 070-508 62 05
elisabeth.backlund@regeringskansliet.se
www.regeringen.se

Regeringskansliet

Regeringskansliet

Remiss

2021-01-28
U2020/05545

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten

Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59)

Remissinstanser

Almi företagspartner AB

Arbetsgivarverket

AstraZeneca AB

Blekinge tekniska högskola

Chalmers tekniska högskola AB

Chalmers Ventures AB

Connect Sverige

Ericsson AB

Ersta Sköndal Bräcke högskola AB

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Föreningen svenskt nätverk för technology transfer support

Föreningen universitetsholdingbolag i Sverige

Företagarna

Försvarshögskolan

GU Ventures AB

Gymnastik- och idrottshögskolan

Göteborgs universitet

Handelshögskolan i Stockholm

Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 46 31
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 16
E-post: u.registrator@regeringskansliet.se

Havs- och vattenmyndigheten

Högskolan i Halmstad Utvecklingsaktiebolag

Högskolan i Borås

Högskolan i Borås Holding AB

Högskolan Dalarna

Högskolan i Gävle

Högskolan i Halmstad

Högskolan Kristianstad

Högskolan Kristianstad Holding AB

Högskolan i Skövde

Högskolan Väst

Innovations- och kemiindustrierna AB

Karlstads universitet

Karlstads universitet Holding AB

Karolina Ventures AB

Karolinska institutet

KI Holding AB

Konkurrensverket

Konstfack

KTH Holding AB

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Kungl. Konsthögskolan

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Kungl. Skogs- och lantbruksakademien

Kungl. Tekniska högskolan

Kungl. Vetenskapsakademien

Landsorganisationen i Sverige

Lantbrukarnas riksorganisation

Lantmännen

Linköpings universitet

Linnaeus University Development AB

Linnéuniversitetet

LiU Holding AB

Livsmedelsföretagen

LTU Holding AB

LU Holding AB

Lunds universitet

Läkemedelsindustriföreningens Service AB

Länka Consulting AB

Malmö universitet

Maritima klustret i Västsverige

MaU Holding AB

Mittuniversitetet

Miun Holding AB

Mälardalens högskola

Naturvårdsverket

Patent- och registreringsverket

Regelrådet

Region Blekinge

Region Dalarna

Region Jönköpings län

Region Norrbotten

Region Stockholm

Region Västernorrland

Region Örebro län

RISE Research Institutes of Sweden AB

Saab AB

Saminvest AB

Scania Sverige AB

Skogforsk

Skogsindustrierna

Skogsstyrelsen

SLU Holding AB

Statens Energimyndighet

Statens Jordbruksverk

Statskontoret

Stiftelsen Industrifonden

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling

Stiftelsen för strategisk forskning

Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Stiftelsen Rödakorshemmet

Stockholms konstnärliga högskola

Stockholms universitet

Stockholms Universitet Holding AB

Svenska föreningen för immaterialrätt

Svenskt Näringsliv

Sveriges akademikers centralorganisation

Sveriges förenade studentkårer

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges universitetslärare och forskare

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Sweden Food Arena

Swedish Incubators and Science Parks

Swedish Network for Innovation and Technology Transfer Support

Södertörns högskola

Teknikföretagen

Tillväxtanalys

Tillväxtverket

Tjänstemännens centralorganisation

Umeå universitet

Umeå universitet Holding AB

Universitetskanslersämbetet

Uppsala universitet

Uppsala universitet Holding AB

Verket för innovationssystem

Vetenskapsrådet

Volvo Group

Västra Götalandsregionen

Örebro universitet

Örebro universitet Holding AB

Remissvaren ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet **senast den 29 april 2021**. Svaren bör lämnas per e-post till u.remissvar@regeringskansliet.se. Ange diarienummer U2020/05545 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att

redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckt exemplar av betänkandet hos Elanders Sverige AB via följande länk.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Torbjörn Malm
Ämnesråd

Kopia till
betankande@elanders.com

RS 2021-0110

Innovation som drivkraft – från forskning till nytta

Betänkande av Utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor

Stockholm 2020

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2020:59

SOU och Ds kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Norstedts Juridik AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.
Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).
En kort handledning för dem som ska svara på remiss.
Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2020

ISBN 978-91-38-25100-3
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Matilda Ernkrans

Regeringen beslutade den 24 oktober 2019 att tillkalla en särskild utredare för att föreslå en utvecklad struktur för innovationsstödet vid statliga universitet och högskolor (dir. 2019:72). Syftet är att innovationsstödet vid lärosätena, som för närvarande bland annat består av holdingbolag och innovationskontor, mer ändamålsenligt ska kunna bidra till att stärka Sveriges innovationskraft och därmed landets konkurrenskraft, sysselsättning och ekonomiska utveckling. Samma dag förordnades Alf Karlsson, före detta statssekreterare, som särskild utredare för uppdraget.

Som experter i utredningen förordnades den 2 december 2019 departementssekreteraren Anna Aminoff, Utbildningsdepartementet, departementssekreteraren Kristina Ingemarsdotter Persson, Finansdepartement, ämnesrådet Carina Knorpp, Näringsdepartementet, ämnesrådet Maria Olofsson, Näringsdepartementet, departementssekreteraren Andreas Siegeman, Näringsdepartementet, departementssekreteraren Sara Stenberg, Utbildningsdepartementet och ämnesrådet Linda Stridsberg, Utbildningsdepartementet.

Den 29 maj 2020 entledigades Anna Aminoff och Kristina Ingemarsdotter Persson och samma dag förordnades departementssekreteraren Fredrika Cruce, Finansdepartementet och kanslirådet Gerd Mörck, Utbildningsdepartementet.

Som sekreterare förordnades den 6 december 2020 seniorkonsulten Martin Fröberg.

Utredningen, som antagit namnet Utredningen om ett effektivare innovationsstöd vid universitet och högskolor, får härmed överlämna betänkandet Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59).

Den särskilda utredaren står ensam för innehållet i betänkandet. Expertgrupper, forskare och de intressenter som utredningen fört dialog med står fria i relation till utredningens slutsatser och förslag.

Stockholm oktober 2020

Alf Karlsson

/Martin Fröberg

Innehåll

Ord- och begreppslista 13

Sammanfattning 17

Summary 29

1 Författningsförslag 41

1.1 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) 41

1.2 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100) 42

1.3 Förslag till förordning om statliga medel för innovationskontor 45

1.4 Förslag till förordning om upphävande av förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor 47

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan 48

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem 49

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem 50

2 Bakgrund, uppdrag och genomförande 53

2.1 Om uppdraget 53

2.2 Avgränsningar och ställningstaganden 54

2.3 Utredningsarbetet 55

2.4 Datakällor 59

2.5 Betänkandets disposition 60

3 Innovationslandet Sverige 61

3.1 Utgångspunkt för uppdraget: definition och historisk bakgrund till samverkan och nyttiggörande 61
3.1.1 Innovation är ny kunskap som implementerats – utredningens utgångsposition 62
3.1.2 Nyttiggörandets historiska utveckling 62
3.1.3 Lärarundantaget särskiljer Sverige 67

3.2 Sverige är en av världens mest innovativa ekonomier – men stora regionala skillnader finns 68
3.2.1 FoU uppdelat på olika aktörer 69
3.2.2 Investeringar i FoU sker huvudsakligen i storstadsregionerna 74
3.2.3 Näringslivets roll i FoU och innovationslandskapet 74

3.3 Det finns en stor variation av aktörer som arbetar med innovation och nyttiggörande 76
3.3.1 Det finns 13 innovationskontor vid landets högskolor 78
3.3.2 Holdingbolagens verksamhet varierar över landet 82
3.3.3 Inkubatorer riktar sig till företag i uppstartsfasen 88
3.3.4 Landets teknikparker innebär en infrastruktur för kunskapsintensiva tillväxtföretag 89
3.3.5 Finansieringsstöd och aktörer i företagens olika utvecklingsfaser 90
3.3.6 Om industriforskningsinstitut 93
3.3.7 Övrigt innovationsstöd 95

3.4 Om stödsystemets processer för att öka nyttiggörande och innovation ... 98
3.4.1 Högskolornas attitydpåverkan ... 98
3.4.2 Högskolans processer för nyttiggörande ... 100
3.5 Effektlogik är ett verktyg som möjliggör uppföljning och utvärdering ... 102
3.6 Styrning, uppföljning och resultat av innovationskontoren ... 103
3.7 Styrning, uppföljning och resultat av holdingbolagen ... 107
3.7.1 Om styrningen av landets statligt ägda aktiebolag ... 107
3.7.2 Rättliga förutsättningar för holdingbolagens finansiering ... 109
3.7.3 Holdingbolagens förvaltningsuppdrag ... 110
3.7.4 Om redovisningen av holdingbolagens verksamhet ... 112
3.7.5 Holdingbolagens investeringsverksamhet varierar kraftigt ... 114
3.7.6 Holdingbolagens arbete med uppdragsutbildning ... 117
3.7.7 Holdingbolagens övriga verksamhet ... 118
3.8 Finansiering av högskolornas innovationsstöd ... 119

4 Innovationsstödet utifrån gällande regelverk om statsstöd ... 121

4.1 Om statsstödsregelverket ... 121
4.2 Stöd till utbildning och FoUI ... 123
4.3 Exempel i dag på befintliga stöd ... 126
4.4 Rutiner för kontroll av stöd ... 126

5 Utredningens analys utifrån direktivets frågeställningar 127

5.1 Analys av dagens ordning 128
5.1.1 Stödet uppvisar brister i ändamålsenlighet och effektivitet 128
5.1.2 Stora skillnader mellan landets holdingbolag 133
5.1.3 Brister i holdingbolagens återrapportering 135
5.1.4 Uppdragsutbildningens reformer har inte fått avsedd effekt 135
5.1.5 Licensieringsverksamheten är resurskrävande 137

5.2 Behov av och förslag för utökat innovationsstöd 138
5.2.1 Svårt att göra en behovsanalys på individnivå 138
5.2.2 Utredningens modell för implementering innebär förändringar av stödet på olika nivåer 142

5.3 Om nationell samordning och överlapp 142
5.3.1 Tydligast behov av samordning finns inom life-science 142
5.3.2 Risken för överlapp störst inom sjukvården 144
5.3.3 Ingen risk för överlapp med RISE TTO-verksamhet 145

5.4 Om statsstöd 146
5.4.1 Situationen vid högskolorna 146

6 Nyttiggörandebegreppets breddande 151

6.1 Högskolornas nyttiggörandeuppdrag breddas och förtydligas 151
6.1.1 Nyttiggörande av kunskap från all verksamhet vid högskolorna 152
6.1.2 Nyttiggörandeuppdraget förtydligas i högskoleförordningen 156

6.2 Ansvaret för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse 159
6.2.1 Viktiga principer vid förvaltningen av holdingbolag 163

6.3 Följdändringar för Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet 164

7 Steg mot mer effektivt nyttiggörande 165

7.1 Förslag på process för hur implementeringen ska gå till 165

7.2 Uppföljning och utvärdering för återrapportering och ökat lärande (steg 2 i trappan) 166
7.2.1 Holdingbolagens verksamhet ska redovisas som en särskild del i den återkommande forskningspropositionen 172

7.3 Högskolor tilldelas innovationskontor (steg 3 i trappan) 173
7.3.1 Regeringen beslutar om vem som ska få ett innovationskontorsuppdrag 173
7.3.2 Alla ska ha tillgång till stöd från ett innovationskontor 178
7.3.3 Även enskilda utbildningsanordnare ska kunna driva innovationskontor 180
7.3.4 Tidsperiod för uppdraget att bedriva innovationskontor 182
7.3.5 Viss justering av kraven på redovisning av hur medel till innovationskontor använts 182
7.3.6 Högskolorna ska få ökade anslag till nyttiggörande 183

7.4 Genom tematiska satsningar kan Sverige kraftsamla (steg 4 i modellen) 186

8 Stödfunktioner och lärande 191

8.1 Ett mer strategiskt arbete om immateriella tillgångar 191
8.1.1 Högskolornas strategier för immateriella rättigheter 191
8.1.2 PRV ska fortsatt arbeta med kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt 192

8.1.3 Arbetsgivarverkets långsiktiga arbete med immaterialrätt ... 194
8.1.4 Ett utökat stöd för statsstödsrättsliga och immaterialrättsliga frågor ... 195

8.2 Inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap ... 197

8.3 Arbetsgivarverket ska kartlägga rörlighet ... 201

8.4 Om kartläggning av hinder och borttagande av dylika för ett ökat nyttiggörande ... 203

8.5 Forskningsrådens och stiftelsernas bidrag för nyttiggörande ... 204
8.5.1 Forskningsrådens bidrag till nyttiggörande ... 205
8.5.2 Uppdrag till forskningsråden för ökat nyttiggörande ... 207

9 Holdingbolagen som verktyg för ökat nyttiggörande och fler innovationer ... 209

9.1 Förslag för fler holdingbolag med ökad autonomi ... 209
9.1.1 Varje högskola ska kunna ha ett eget holdingbolag ... 210
9.1.2 Utökade möjligheter för högskolorna att disponera medel för nyttiggörande ... 211
9.1.3 Bemyndigandets storlek anpassas efter högskolornas storlek ... 213
9.1.4 Bemyndiganden för fyra år i taget ... 214

9.2 Holdingbolagens nya syfte, styrning och återrapportering ... 216
9.2.1 Holdingbolagen bör tilldelas ett samhällsuppdrag ... 216
9.2.2 Målsättningen att resultatet av verksamhet som bedrivs av holdingbolagen ska kunna nyttjas på affärsmässiga grunder ... 219
9.2.3 Ekonomiska mål för holdingbolagen ... 220
9.2.4 Sammansättningen i holdingbolagens styrelser ... 221

9.3 Nytt gemensamt bolag möjliggör kraftsamling 223
9.3.1 Förbättrad redovisning, styrning och utveckling av holdingbolagen genom ett nytt gemensamt bolag 223
9.3.2 Ett renodlat mer likvärdigt system för finansiering av bolag i tidiga faser 232
9.3.3 Högskolorna bör använda holdingbolagen i större utsträckning 241
9.3.4 Holdingbolagen bör inte kunna bedriva egen uppdragsutbildning men väl annan utbildningsverksamhet 243
9.3.5 Ett nationellt arbete med licensiering 244
9.3.6 Förbudet för holdingbolagen att bedriva sådan verksamhet som ingår i högskolornas grundläggande verksamhet 245

10 Konsekvensanalys 247

10.1 Konsekvenser för berörda aktörer 247
10.1.1 Konsekvenser för staten 247
10.1.2 Konsekvenser för regionerna 260
10.1.3 Konsekvenser för kommunerna 261
10.1.4 Konsekvenser för företag 261
10.1.5 Konsekvenser för enskilda 263

10.2 Samhällsekonomisk analys 264
10.2.1 Högskolornas effekt på konkurrenskraften 265
10.2.2 Hur stödet för nyttiggörandet påverkar svensk konkurrenskraft 266
10.2.3 Förväntade effekter av ökat nyttiggörande 267

10.3 Övriga konsekvenser 268

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 271

12 Författningskommentar 273

12.1 Förslaget lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) 273

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2019:72 277

Bilaga 2 Mallar för bolagsordning 285

Bilaga 3 Lista svenska högskolor 293

Bilaga 4 Fallstudier skrivna av Regeringens innovations- och forskningsråd i utlandet 295

Bilaga 5 Fallstudier innovationssystem från fyra svenska högskolor 345

Ord- och begreppslista

Forskningsråd	Forskningsråd är statliga myndigheter med huvudsakligt uppdrag att bedriva forskningsfinansiering
Försåddsfas	Ett nystartat bolag första tillväxtfas
Försådd- och såddfinansiering	Finansiering i ett nystartat bolags tidigaste faser
Grants office	Kontor för extern finansiering vid en högskola. Har i uppgift att stödja forskare och administratörer med rådgivning och support till interna och externa bidragsansökningar och beviljade projekt
Holdingbolag	Ett bolag som äger aktier eller andelar i andra företag
Innovationskontor	En servicefunktion vid en högskola eller ett forskningsinstitut med uppgift att nyttiggöra resultat som uppstår ur högskolans verksamhet
Mjuka lån	Mjuka lån är lån som inte kräver personliga säkerheter och som har flexibla återbetalningsvillkor
Konvertibel	En skuldförbindelse som har getts ut av ett aktiebolag mot betalning och som ger innehavaren en rätt eller skyldighet att helt eller delvis byta sin fordran mot aktier i bolaget

Köpoption	En köpoption är ett finansiellt kontrakt mellan två parter, utfärdaren (säljaren) och innehavaren (köparen) av en option. Innehavaren får en lång position som innebär att denne i framtiden har rätt men inte skyldighet att köpa den underliggande tillgången till ett på förhand bestämt pris
Projektbolag	Bolag som med syftet att kommersialisera idéer som har sitt ursprung i verksamheten på högskolan
Revolverande	En finansieringsfond där intäkterna från försäljning ska täcka kostnader samt behoven för nya investeringar
Riskkapital	Riskkapital är en insats som en finansiär gör i ett företag för att i framtiden kunna få avkastning på insatsen. Genom att satsa pengar i företaget tar riskkapitalister en större risk än andra finansiärer som till exempel banker och andra långivare, därav namnet riskkapital. Gemensamt för allt riskkapital är att hela eller delar av kapitalet kan gå förlorat om inte företaget utvecklas som planerat
Tjänstebolag	Bolag som ägs av holdingbolagen och har det huvudsakliga att bedriva andra verksamheter inom ramen för bolagsordningen, exempelvis innovationsstöd, uppdragsutbildning eller konsultbolag
Technology Readiness Level (TRL)	En beteckning för en teknologis mognadsgrad och tillhörande teknologisk risk. Inom forskningsintensiva verksamheter används teknikmognadsnivåer för att bekräfta vilka aktiviteter som behövs för att implementera forskningsresultaten i nya produkter/processer

Technology Transfer Office (TTO)	En servicefunktion vid en högskola eller forskningsinstitut med uppgift att nyttiggöra (ofta genom kommersialisering) resultat som uppstår ur högskolans/forskningsinstitutets verksamhet. Till skillnad från innovationskontoren äger en TTO de idéer som nyttiggörs

Sammanfattning

Sverige är ett land som under de senaste 100 åren har gått från att vara ett av Europas fattigare länder, med stor utvandring, till att bli ett av de mest välmående och innovativa och med en relativt sett stor invandring. Drivande bakom den utvecklingen har bland annat varit innovationer och ständig förnyelse. För att behålla vår tätposition måste vi därför som land se till att hela tiden genomföra förändringar som ingen annan har gjort tidigare. Vi måste vara mer innovativa än andra. De svenska högskolorna med sin utbildning och forskning är väsentliga i det arbetet.

Om högskolorna ska fylla den viktiga roll för en hållbar utveckling, som samhället har rätt att förvänta sig, behövs goda villkor för att de i än högre utsträckning ska kunna bidra till nya lösningar som leder till ökad konkurrenskraft, mindre miljöpåverkan och nya jobb. Förutsättningarna för att studenter, forskare och andra medarbetare vid högskolorna ska kunna göra detta ser i dag mycket olika ut. Det finns högskolor där innovationsstödet och högskolornas holdingbolag är välfungerande samtidigt som det finnas andra högskolor där stödet är obefintligt.

För att kunna bibehålla vår tätposition som innovationsland är det därför viktigt att stödet för att nyttiggöra resultat från *forskning och andra kunskaper* tillkomna vid högskolan blir bättre och tillgängligt över hela landet. En central pusselbit är studenters och anställdas inställning till nyttiggörande. En högskola som arbetar brett med attitydpåverkan och utbildning i entreprenörskap kommer också att kunna visa ökad implementering av sin forskning i samhället.

Utredningens uppdrag har sammanfattningsvis varit att analysera olika aspekter av det högskolornas innovationsstöd och att lämna förslag på hur stödet kan förbättras.

Det svenska innovationsstödet vid landets högskolor är fragmenterat

I högskolors uppgifter ingår enligt högskolelagen (1992:1434) att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Högskolorna spelar en viktig roll för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och är därmed en vital del av innovationssystemet. Högskolornas del i systemet består bland annat av innovationskontor och holdingbolag.

Innovationskontoren är närmast idégivarna

Innovationskontoren tillkom till följd av förslag i 2008 och 2012 års forskningspolitiska propositioner. Resurser tillfördes vid bildandet av kontoren och högskolor med innovationskontor får därefter årligen cirka 107 miljoner kronor i statliga medel för verksamheten. Innovationskontorens organisation, placering och arbetssätt kan variera, men gemensamt för innovationskontoren är att de arbetar inne på högskolan med att fånga upp och utveckla idéer från medarbetare och i vissa fall även studenter. En viktig del av innovationskontorens arbete är att informera om sin egen verksamhet och verka för en mer positiv inställning till nyttiggörande.

I dag finns det totalt 13 innovationskontor och därmed finns det högskolor som saknar eget innovationskontor. De högskolor som saknar egna innovationskontor förväntas i flera fall kunna nyttja närliggande högskolors innovationskontor. Flera av de högskolor som saknar eget innovationskontor har under utredningens framfört att det kan vara svårt att få tillräcklig tillgång till tjänster som erbjuds vid kontoren.

Flera av holdingbolagen arbetar som statliga riskkapitalbolag

Holdingbolag vid universitet och högskolor är statligt helägda bolag som förvaltas av högskolorna. Bolagen äger, förvaltar och säljer aktier i hel- eller delägda bolag vars uppgift är att bedriva forskning och utvecklingsverksamhet för kommersialisering. Holdingbolagen bidrar till att kommersialisera forskningsresultat och idéer och verkar i ett

tidigare investeringsskede än andra finansieringsaktörer. Utöver denna uppgift förmedlar holdingbolagen även uppdragsutbildning, säljer konsulttjänster och äger viss infrastruktur.

De första holdingbolagen bildades 1994 och 1995 i syfte att främja kommersialisering och samverkan med näringslivet och andra aktörer. Ytterligare holdingbolag har därefter tillkommit och i dag finns det 18 bolag vid lika många statliga högskolor. Vid bildandet av respektive bolag har det i regel gjorts kapitaltillskott och under åren har ytterligare kapitaltillskott till holdingbolag skett.

Högskolorna arbetar nära det övriga innovationssystemet

Det offentliga innovationssystemet i Sverige består av en mängd olika aktörer. Utöver de aktörer som befinner sig i eller nära högskolorna finns det även aktörer som forskningsinstitut, inkubatorer och teknikparker. De olika aktörernas ansvarsområden kan vara överlappande och ha stora regionala variationer. Inom hälso- och sjukvården kan överlappen vara särskilt utmanande, särskilt då en idégivare har delad tjänst mellan akademi och region.

Det finns stora brister i stödets ändamålsenlighet och effektivitet

I utredningens direktiv ingick det bland annat att analysera om dagens ordning med holdingbolag och innovationskontor var ändamålsenligt och effektivt. Enligt utredningens analys finns det stora brister både i stödets ändamålsenlighet (görs rätt saker) och effektivitet (görs sakerna på rätt sätt).

Bristfällig uppföljning och utvärdering av innovationskontorens verksamhet

Utredningen anser att de stora variationerna mellan landets högskolor, då det kommer till tillgång till stöd och arbete med nyttiggörande, gör att stödet inte är ändamålsenligt. Det finns i dag högskolor som nästan helt saknar tillgång till professionellt stöd för dess studenter, forskare och andra medarbetare.

En central iakttagelse i utredningen är avsaknaden av uppföljning och utvärdering av högskolornas arbete med nyttiggörande. Den tillgängliga informationen om innovationskontoren visar på stora skillnader ifråga om idéflöde från högskolornas verksamhet. Innovationskontorens effektivitet varierar därmed.

Tre av holdingbolagen står för lejonparten av investeringarna

Holdingbolagen och deras investeringsverksamhet är lättare att följa upp. Även här finns det stora skillnader. Holdingbolagen vid Göteborgs universitet, Lunds universitet och Uppsala universitet står tillsammans för cirka 70 procent av de investeringar som genomförts av holdingbolagen den senaste femårsperioden. Tas dessa holdingbolag bort från statistiken är investeringstakten, både ifråga om belopp och antal investeringar, mer beskedlig. Utredningens bedömning är därför att tillgången till finansiering är bristfällig och ojämn över landet. Övriga statliga aktörer, såsom Almi Företagspartner AB och Almi Invest AB har inte kompenserat för detta, då det inte varit bolagens uppdrag. Resultatet är enligt utredningens mening en konsekvens av en under lång tid förd politik – holdingbolagen har fått uppgifter men inte givits de finansiella förutsättningarna att genomföra uppdragen fullt ut.

Styrningen av holdingbolagen har varit bristfällig

I mars 2020 publicerade Riksrevisionen av granskning av holdingbolagens styrning och förvaltning. Enligt granskningen har regeringen inte har styrt högskolorna så att de har fått rätt förutsättningar för förvaltning av holdingbolagen. Styrningen brister bland annat i uppföljning och kommunikation med högskolorna och holdingbolagen, samt i redovisningen till riksdagen. Få högskolor följer upp uppdragsavtalen med holdingbolagen och flera bolagsstyrelser har varken beslutat om mål eller strategier för verksamheten. Utredningen instämmer i stort med Riksrevisionens analys och föreslår ett flertal åtgärder för att utveckla holdingbolagens styrning och verksamhet.

Risken för överlapp störst inom hälso- och sjukvård

En frågeställning i utredningens direktiv är att analysera om det finns risk för överlapp mellan högskolornas och övrigt innovationsstöd. Utredningen anser att risken är störst inom hälso- och sjukvård där en person kan ha en delad tjänst mellan akademin och regionen.

Utredningen har också studerat forskningsinstitutet RISE och dess arbete med kommersialisering av forskningsresultat. Utredningen gör bedömningen att deras verksamhet inte överlappar innovationskontorens eller holdingbolagens arbete.

Utmaningar med statsstöd finns så snart idén övergår till företagsverksamhet

Inom ramen för arbetet har utredningen även studerat hur det högskolonära stödet för nyttiggörandet förhåller sig till regelverken för statsstöd. Utredningen gör bedömningen att innovationskontorens stöd inte innebär en uppenbar risk för otillåtna statsstöd. Holdingbolagen arbetar med investeringar i företag. Inte heller här har det under utredningens arbete framkommit något som tydligt pekar på att holdingbolagen inom ramen för denna verksamhet utger stöd på sätt som är oförenligt med statsstödsregelverket.

Utredningen har inte studerat övriga innovationsstödjande (som exempelvis teknikparker och inkubatorer) aktörers verksamhet kopplat till statsstöd.

Inom all verksamhet förekommer det såväl finansiella som andra transaktioner som berörs av statsstödsregelverket och det finns många avtal som ingås som på olika sätt tangerar statsstödsfrågor. Ofta berörs frågan om det stöd som ges, ges till en aktör som inte nu bedriver men väl kommer bedriva en företagsverksamhet. Frågor uppkommer ofta relaterat till hanteringen av immateriella rättigheter och överlåtelser av dessa. Sammantaget bedömer utredningen därför att det inom det högskolenära innovationsstödssystemet finns behov av ökad vägledning och styrning avseende statsstödsregelverket. Detta föreslås tas hand om inom ramen för Vinnovas uppdrag, det nybildade Finansieringsbolaget och kompetensstärkningsuppdraget till PRV.

Utredningen föreslår ett utökat innovationsstöd och inrättande av olika stödfunktioner

För att komma tillrätta med bristerna med stödets ändamålsenlighet och effektivitet föreslår utredningen en rad åtgärder. Utgångspunkten är en breddad definition av nyttiggörande där högskolorna ska verka för att andra kunskaper än forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Förslagen kan något förenklat delas in i förslag för innovationsfrämjande verksamhet, förslag för finansiering av projektbolag samt förslag för ökad styrning av och frihet för holdingbolagen. Dessutom föreslår utredningen en rad funktioner som ska stödja högskolornas i arbetet med nyttiggörande och bidra till ökat lärande.

Verksamheten ska följas upp och utvärderas

Som tidigare nämnts har det historiskt saknats en återkommande uppföljning och utvärdering av högskolornas arbete med nyttiggörande. För att komma tillrätta med detta föreslår utredningen att uppföljningen ska ingå i Universitetskanslersämbetet årliga uppföljningar och att utvärderingar ska genomföras vart fjärde år. Utvärderingarna ska utgå från en modell med åtta olika indikatorer och de ska genomföras av Vinnova. Utvärderingen ska bidra till att resultat och effekt av verksamheten vid högskolorna redovisas. Resultatet av nyttiggörandearbetet ska redovisas i forskningspropositionen och därmed ges riksdagen underlag för bedömning av måluppfyllelse inom politikområdet.

De högskolor som bedöms arbeta framgångsrikt med stöd för nyttiggörande kan tilldelas innovationskontor av regeringen efter förslag från Vinnova.

Kraftsamling genom tematiska innovationskontor

Utredningen har dragit slutsatsen att det inom vissa områden synes finnas behov av större insatser för innovationsstöd än som ges i dag. Mot bakgrund av detta föreslås att regeringens ska kunna tilldela utökade innovationskontorsuppdrag till minst två högskolor i sam-

verkan. Dessa ska ha en särskild tematisk inriktning och exempelvis innebära ett särskilt innovationskontor för Life science.

Ökade anslag till innovationskontoren och för verifiering

De högskolor som kvalificerar sig för att ha ett innovationskontor erhåller statliga anslag på 5–20 miljoner kronor. Anslagets storlek beror på högskolans storlek. De tematiska innovationskontoren kan erhålla ytterligare finansiering på minst 25 miljoner kronor per år.

En iakttagelse som utredningen gjort är att en del idéer, särskilt de som är vetenskapligt komplexa, bolagiseras på ett relativt tidigt stadium. En anledning till att så sker är att högskolorna och dess studenter, forskare och andra medarbetare inte har resurser att utveckla idén ytterligare. När den bolagiseras finns det därefter andra stödfunktioner och kapital som kan stödja utvecklingen. Enligt flera högskolors innovationskontor innebär detta ofta att idén aldrig når marknaden eftersom de ligger för långt ifrån den. För att komma tillrätta med detta föreslår utredningen utökade verifieringsmedel (VFT) med 100 miljoner kronor per år.

Olika stödfunktioner som bidrar till lärande

För att säkerställa ett ökande lärande hos högskolorna med dess studenter, forskare och andra medarbetare, föreslår utredningen olika åtgärder som bidrar till ett mer strategiskt arbete med immateriella rättigheter. PRV och Arbetsgivarverket ska båda arbeta för att främja ett lärande inom området och därmed bidra till ett förbättrat skydd av immateriella rättigheter. Samtliga högskolor bör ges i uppdrag att ta fram immaterialrättstrategier.

Utredningen anser att lärande är centralt på alla nivåer och inte minst inom entreprenörskap. För att skapa ett lärande mellan högskolor och för att höja kunskapstillgången om entreprenörskap föreslår utredningen inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap. Centret finansieras genom ett nytt anslag om 20 miljoner kronor per år.

Forskningsråden bör spela en mer aktiv roll för nyttiggörande

De svenska forskningsråden står, enligt SCB, för cirka 13 procent av högskolornas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå. De är därmed viktiga aktörer och deras handlingar får återverkning i det svenska forskarsamhället. Utredningen föreslår därför att forskningsråden och de statliga forskningsstiftelserna ska vidta olika åtgärder för att påverka attityden till nyttiggörande och bidra till att olika hinder uppmärksammas och åtgärdas.

Holdingbolagen som stärkt verktyg för nyttiggörande

Som tidigare nämnts har uppföljningen och styrningen av holdingbolagen var bristfällig. För att komma tillrätta med detta och för att säkerställa att samtliga högskolor ska kunna ha ett eget holdingbolag föreslår utredningen en rad åtgärder. Förslagen innebär ett samhällsuppdrag för holdingbolagen och att de kan användas friare av högskolorna. Samtidigt ställs ökade krav på rapportering. Utredningens förslag innebär också att enskilda holdingbolag inte får bedriva investeringsverksamhet i projektbolag för att utveckla studenters, forskares och andra medarbetares idéer Investeringsverksamheten breddas i stället till fler produkter för finansiering och centraliseras, så att tillgången till finansiering blir mer likvärdig över hela landet. För ändamålet föreslås ett gemensamt Finansieringsbolag bildas, som även tillhandahåller vissa gemensamma stödfunktioner.

Varje högskola ska få ha ett eget holdingbolag och bemyndigas att disponera medel för nyttiggörande

I dag krävs det ett regeringsbeslut för att en högskola ska kunna grunda ett holdingbolag. Utredningen föreslår att varje högskola ska ges möjlighet att bilda holdingbolag om de så önskar och att de därtill ska ges möjlighet att överföra medel till bolagen med vissa begränsningar.

Holdingbolagens verksamhet kommer med utredningens förslag att kunna breddas. Redan i dag kan de inom ramen för nuvarande bestämmelser förmedla uppdragsutbildning (holdingbolaget vid Karlstads universitet är ett bra exempel på detta). Med utredningens

förslag kommer holdingbolagen att kunna disponera större belopp och i väsentligt högre grad än i dag företräda högskolan som juridisk person vid ingåendet avtal med tredje part. Holdingbolagen kommer kunna användas i större utsträckning för att möta olika utbildningsbehov, för att sälja tjänster och vidta andra åtgärder för att nyttiggöra resultat från forskningsverksamhet på kommersiell grund.

För att åtgärda brister i rutiner för återrapportering och riskkapital föreslår utredningen ett gemensamägt aktiebolag

Vid uppföljningen av landets holdingbolag har det framkommit att det finns behov av förbättringar inom flera områden. Det handlar bland annat om att ta fram underlag för enhetlig redovisning och uppföljning hantering av statsstödsregler, immaterialrättsfrågor och att minska risker inom ramen för holdingbolagens så kallade riskkapitalverksamhet. Utredningens bedömning är att såväl högskolor som holdingbolag har ytterst varierande förutsättningar att kunna tillgodose dessa behov. Mot bakgrund av detta föreslår utredningen att högskolor med holdingbolag ska ges i uppdrag att bilda ett konsortium för att förvalta ett gemensamt aktiebolag (Finansieringsbolaget). Till grund för det gemensamma förvaltandet ligger ett aktieägaravtal där regeringen beslutar om viktigare beståndsdelar.

Det gemensamma Finansieringsbolaget ska säkerställa att landets projektbolag erbjuds en bred palett av produkter över hela landet

Endast en handfull av de 18 holdingbolag som är verksamma vid landets högskolor i dag genomför investeringar i projektbolag som uppstått som ett resultat av högskolornas verksamhet. Utredningens sammanställning av investeringsflödena visar att de flesta investeringarna sker av holdingbolagen i Lund, Uppsala och Göteborg. Den analys som utredningen göra visar på att investeringsverksamheten kan förbättras ifråga om likvärdighet över landet och breddas ifråga om vilka finansieringsprodukter som erbjuds.

Utredningens förslag innebär att holdingbolagen ska finnas kvar men ett aktieägaravtal skapas mellan bolagen som innebär grundandet av ett gemensamt koncernbolag, fortsatt kallat Finansieringsbolaget. Finansieringsbesluten sker av Finansieringsbolaget och därmed fattas

inga beslut för så kallade projektbolag av holdingbolagen. Vidare ska Finansieringsbolaget erbjuda en blandning av olika finansieringslösningar, däribland mjuka lån och konvertibler. Det nya bolaget kommer, i likhet med holdingbolagen, att vara ett statligt bolag. Återrapportering ska ske i form av årlig uppföljning i årsredovisning för Finansieringsbolaget och verksamheten ska även ingå i den utvärdering som sker av högskolornas nyttiggörande vart fjärde år. Finansieringsbolaget blir en arena för dialog med regeringskansliet och andra viktiga aktörer för holdingbolagen och tar fram gemensamma rapporteringar och underlag till Vinnova och andra aktörer.

Utredningens förslag skapar strukturer för en mer innovativ högskola

Utredningens konsekvensanalys visar att förslagen kommer att innebära nya arbetssätt för högskolor och tillhörande innovationskontor, för holdingbolag och olika statliga myndigheter. Utredningens förslag kommer att ge högskolorna utökade friheter ifråga om holdingbolagen och deras roll. Förslagen om innovationskontoren och verifieringsmedel innebär vidare att högskolorna som myndighet kommer att tilldelas utökade resurser att arbeta med nyttiggörande. Det i sin tur förväntas bidra till att fler lösningar implementeras och till ökad hållbarhet och förbättrad konkurrenskraft, samt att leda till fler arbetstillfällen. Utredningens implementeringsmodell med fyra trappsteg innebär mer uppföljning och utvärdering, något som i sin tur förväntas bidra till lärande och i förlängningen till förbättrat stöd för nyttiggörande vid landets högskolor.

För regering och riksdag innebär förslagen ökad insyn och väsentligt förbättrade möjligheter till styrning. Det av holdingbolagen gemensamägda Finansieringsbolaget medför en enhetlig rapportering för alla holdingbolag och att finansieringskapital (optioner, lån eller riskkapital) hanteras på samma sätt över hela landet. Med ökade volymer hos en och samma aktör professionaliseras hanteringen av statens kapital. En sammanhållande aktör innebär också att andra organisationer i innovationssystemet lättare vet var de ska vända sig för att komma i kontakt med de projektbolag som uppstår vid svenska högskolor.

Totalt uppgår förslagens kostnader till 340 miljoner kronor per år. 100 miljoner kronor för utökat VFT-stöd, 30 miljoner kronor för

finansieringsinstrument (finansieringsbolaget) och en ökning på 168 miljoner kronor för de nya innovationskontorens verksamhet, fullt utbyggt. Därutöver tillkommer finansieringsbolagets initiala bildande och driftskostnader om 10 miljoner kronor per år, Vinnovas stöd och utvärdering av innovationskontorens verksamhet på 5 miljoner kronor per år samt PRV:s uppdrag om immaterialrättsstöd till högskolorna på 5 miljoner kronor per år. Förslaget om etableringen av ett nytt nationellt centrum för entreprenörskap förväntas medföra en satsning om 20 miljoner kronor per år. I betänkandets konsekvensanalys (kapitel 12) redovisas utredningens förslag för hur anslagen kan omfördelas.

Summary

In the last 100 years, Sweden has gone from being one of Europe's poorer countries, with a high level of emigration, to becoming one of the most prosperous and innovative and with a relatively high level of immigration. The driving forces behind this development have included innovation and constant renewal. In order to maintain our pole position, therefore, we must ensure that we constantly implement change not previously implemented by any other country. We need to be more innovative than anyone else. The education and research at Swedish higher education institutions are an essential part of that work.

If such institutions are to play the important role in sustainable development that society has the right to expect, the right conditions need to be in place to enable them to make a greater contribution to new solutions that lead to increased competitiveness, reduced environmental impact and new jobs. The extent to which students, researchers and other colleagues at higher education institutions are able to achieve this varies a great deal. At some institutions, innovation support and the institutions' holding companies function well, while at other institutions, support is non-existent.

In order for us to maintain our leading position as a country of innovation, it is therefore important that we improve support for the utilisation of research results and other knowledge acquired at higher education institutions and that this is available across the country. A key piece of the puzzle is the attitude of students and employees towards the utilisation of results. A higher education institution that works extensively on influencing attitudes and education in entrepreneurship will also be able to demonstrate increased implementation of its research in the community.

In summary, the inquiry's remit has been to analyse various aspects of innovation support available to the higher education institutions and to make proposals for ways to improve that support.

Innovation support at Sweden's higher education institutions is fragmented

The Higher Education Act (1992:1434) states that the role of higher education institutions includes working in partnership with the community around them, keeping it informed about their work and ensuring that their research results benefit society. Higher education institutions play an important role in the utilisation of research-based knowledge and are thus a vital part of the innovation system. The higher education institutions' parts of the system include innovation offices and holding companies.

Innovation offices are closest to the innovators

The innovation offices (also known as Technology Transfer Offices) came about as a result of proposals in the Government's 2008 and 2012 research policy bills. When the offices were established, certain resources were provided, and higher education institutions with innovation offices have subsequently received annual state funding of approximately SEK 107 million (2020) to support their work. The organisation, location and working methods of the innovation offices may vary, but one aspect that they have in common is that they work within the higher education institution to capture and develop ideas from employees and, in some cases, also from students. An important part of the innovation offices' work is to disseminate information about their own activities and to promote a more positive attitude towards the utilisation of research and knowledge.

There are currently 13 innovation offices, which means that most of the higher education institutions in Sweden do not have their own innovation office. In several cases, the institutions that do not have their own innovation offices are expected to be able to use the innovation offices of other nearby institutions. Several of the institutions without their own innovation office stated during the inquiry that it

can be difficult to get sufficient access to the services the offices offer.

Several of the holding companies operate as state-owned venture capital companies

Holding companies at higher education institutions are wholly state-owned companies that are managed by the institutions. The companies own, manage and sell shares in wholly or jointly owned companies whose remit is to undertake research and development activities for commercialisation. The holding companies help to commercialise research results and ideas and operate at an earlier stage of investment than other funding providers. In addition, the companies also provide commissioned training, sell consulting services and in some cases own infrastructure.

The first holding companies were established in 1994 and 1995 with the aim of promoting commercialisation and collaboration with the business community and other players. There are now 18 companies at the same number of state higher education institutions. Most companies benefited from a capital injection at the point of set-up, and over the years additional capital has been introduced into the companies.

The higher education institutions work closely with the wider innovation system

Sweden's public innovation system comprises a number of different players. In addition to those at or close to the higher education institutions, there are also research institutes, incubators and technology parks. The areas of responsibility of the various players sometimes overlap and can vary greatly from region to region. In health care, the overlap can be particularly challenging, especially when an innovator has a role that is split between academia and the region.

There are major shortcomings in the appropriateness and effectiveness of the support

The terms of reference of the inquiry included an analysis of whether the current system of holding companies and innovation offices was appropriate and effective. According to the inquiry's analysis, there are major shortcomings in both the appropriateness of the support (are the right things being done?) and its effectiveness (are things being done the right way?).

Inadequate monitoring and evaluation of the innovation offices' activity

The inquiry believes that the major variations between the country's higher education institutions in terms of their access to support and work on utilisation means that the support is not appropriate. There are currently institutions that have almost no access to professional support for their students, researchers or other staff.

A key observation made by the inquiry is the lack of monitoring and evaluation of the institutions' work on utilisation. The information that is available about the innovation offices reveals major differences in terms of the flow of ideas from the institutions' activities. The effectiveness of the innovation offices thus varies.

Three of the holding companies have the lion's share of investment

The holding companies and their investment activity are easier to monitor. Here, too, there are big differences. The holding companies at Gothenburg University, Lund University and Uppsala University together account for approximately 70 per cent of the investments made by the holding companies in the past five years. If these holding companies are omitted from the statistics, the rate of investment is more modest, in terms of both sums of money and number of investments. The inquiry therefore feels that access to finance is deficient and uneven across the country. Other public players, such as Almi Företagspartner AB and Almi Invest AB, have not compensated for this, as it has not been part of their remit. In the inquiry's opinion, the result is a consequence of a long-standing policy – the holding

companies have been given a task but not the funds needed to wholly fulfil their remits.

Management of the holding companies has been deficient

In March 2020, the Swedish National Audit Office published a review of the governance and management of the holding companies. According to the review, the Government's governance of the higher education institutions has not properly equipped the institutions to manage the holding companies. Deficiencies in governance include monitoring and communication with the institutions and the holding companies and reporting to the Riksdag (Swedish Parliament). Few of the institutions monitor their commissioned training contracts with the holding companies, and several company boards have no goals or strategies to guide their activity. The inquiry broadly agrees with the Swedish National Audit Office's analysis and proposes a number of measures to develop governance of the holding companies and the companies' activity.

The greatest risk of overlap is in health care

One question addressed by the inquiry is whether there is a risk of overlap between the higher education institutions and other innovation support. The inquiry believes that the greatest risk of this is in health care, where a person may have a role that is split between academia and the region.

The inquiry also looked at RISE (Research Institutes of Sweden) and the work it does on commercialising research results. The inquiry is of the opinion that its activities do not overlap with the work of innovation offices or holding companies.

There are challenges with state aid as soon as an idea is translated into a commercial enterprise

As part of its work, the inquiry also looked at the relationship between higher education institution-based support for utilisation and the regulations for state aid. The inquiry believes that the support

provided by the innovation offices does not present a clear risk of unauthorised state aid. The holding companies' work involves investment in companies. Here too, nothing has emerged during the inquiry that clearly indicates that, in undertaking this activity, the holding companies provide support in ways that are incompatible with the state aid regulations.

The inquiry did not look at the activities of other forms of innovation support (such as technology parks and incubators) in connection with state aid.

All activities include both financial and other transactions that are affected by the state aid regulations, and many agreements are entered into that touch on state aid issues in various ways. One question often considered is whether support provided is given to a party that is not currently running a business but may do so in the future. Questions often arise relating to the management and transfer of intellectual property rights. Overall, the inquiry therefore feels that there is a need for increased guidance and governance in relation to the state aid regulations within the higher education institution-based innovation support system. It is proposed that this be part of the remit of Vinnova (the Swedish agency for innovation systems), through a new financing company (Finansieringsbolaget) and as part of the skills development remit of the Swedish Patent and Registration Office.

The inquiry proposes increased support for innovation and the establishment of various support functions

The inquiry proposes a number of measures to remedy the shortcomings in the appropriateness and effectiveness cy of the current support. The starting point is a broader definition of utilisation which requires the higher education institutions to ensure that not only research results but also other knowledge acquired at the institutions benefits society.

Simply stated, the proposals divide into proposals for innovation-promoting activities, proposals for the funding of 'project companies' (start-up companies deriving from the institutions of higher education) and proposals for increased governance of and freedom for the holding companies. In addition, the inquiry proposes a number of

functions to support the higher education institutions' work on utilisation and contribute to increased learning.

The activity must be monitored and evaluated

As stated above, there has historically been a lack of ongoing monitoring and evaluation of the higher education institutions' work on utilisation. To address this, the inquiry proposes that monitoring be included in the annual monitoring programme run by the Swedish Higher Education Authority, with an evaluation every four years. The evaluation will be based on a model involving eight different indicators and will be undertaken by Vinnova. It will help to ensure that the results and impact of the higher education institutions' activities are reported. The results of the work on utilisation are to be reported in the Research Bill, and this will enable the Riksdag to assess the extent to which objectives are being met within this policy area.

Those institutions whose work to support utilisation is deemed successful can be allocated an innovation office by the Government following a proposal from Vinnova.

Joining forces via thematic innovation offices

The inquiry concludes that there appears to be a need in some areas for greater provision of innovation support than is currently available. In light of this, it is proposed that the Government be able to allocate enhanced innovation office assignments to at least two higher education institutions working in partnership. These offices should have a special thematic focus and might include a special innovation office for life sciences.

Increased appropriations for innovation offices and for verification

Higher education institutions that qualify for an innovation office receive a government appropriation of SEK 5–20 million. The amount of the appropriation depends on the size of the institution. The

thematic innovation offices can be awarded additional funding of at least SEK25 million per year.

One observation made by the inquiry is that some ideas, especially those that are scientifically complex, are incorporated at a relatively early stage. This is partly because the higher education institutions and their students, researchers and other staff do not have the resources to develop the idea further. Once it is incorporated, other support functions and capital are then available to support development. Several higher education institutions' innovation offices say that this often means that the idea never reaches the market because they are not close enough to it. To remedy this, the inquiry proposes additional funding for evaluation of commercial potential (VFT programme) of SEK 100 million per year.

A variety of support functions that contribute to learning

To ensure increased learning at the higher education institutions amongst students, researchers and other employees, the inquiry proposes various measures to assist with more strategic work on intellectual property rights. The Swedish Patent and Registration Office and the Swedish Agency for Government Employers will both seek to promote learning in this area and to ensure intellectual property rights get greater protection. All higher education institutions should be tasked with developing an intellectual property strategy.

The inquiry believes that learning is key at all levels, not least in the case of entrepreneurship. To develop shared learning between higher education institutions and to enhance the availability of expertise around entrepreneurship, the inquiry proposes the establishment of a national centre for entrepreneurship. The centre will be financed through appropriations of SEK 20 million per year.

Research councils should play a more active role in utilisation

Figures from Statistics Sweden show that Swedish research councils account for about 13 per cent of the income of higher education institutions for research and education at licentiate/doctoral level. They are therefore significant players and their actions have an impact on the Swedish research community. The inquiry therefore

proposes that research councils and state research foundations put various measures in place to influence attitudes to utilisation and help raise awareness of various barriers, ensuring action is taken to overcome them.

Holding companies as an enhanced tool for utilisation

As noted above, monitoring and management of the holding companies has previously been deficient. To address this, and to ensure that all higher education institutions can have a holding company of their own, the inquiry proposes a number of measures. The proposals mean that the holding companies will have a public service obligation and the higher education institutions will be able to make freer use of them. There will also be additional reporting requirements. The inquiry's proposal also means that individual holding companies may not undertake investment in project companies to develop students', researchers' or other employees' ideas. Instead, investment activity will be broadened to include more financing products and also centralised, so that there is greater equality of access to funding across the country. It is proposed that a joint financing company (Finansieringsbolaget) be established for this purpose, which will also provide a number of shared support functions.

Each higher education institution will be able to have its own holding company and be authorised to deploy funds for utilisation

Currently, a higher education institution cannot establish a holding company without a Government decision. The inquiry proposes that each higher education institution be allowed to form a holding company if they so wish and that they also be given the opportunity to transfer funds to the company, with some restrictions.

The inquiry's proposals will enable the holding companies' activities to be broadened. The current regulatory framework already allows them to provide commissioned training (Karlstad University's holding company is a good example of this). The inquiry's proposals mean that the holding companies will have access to larger amounts of money and will be more able to represent the higher education institution as a legal entity when entering into agreements with third

parties than is currently the case. The holding companies will be able to be used more extensively to meet various training needs, to sell services and take other actions to utilise results from research activities on a commercial basis.

To address shortcomings in procedures for feedback and risk capital, the inquiry proposes a jointly owned limited company

While reviewing Sweden's holding companies, it emerged that there was a need for improvement in several areas. The needs include developing a uniform basis for reporting and monitoring, handling of state aid rules, and intellectual property issues, and reducing risks in the context of the holding companies' 'venture capital activity'. The inquiry feels that both higher education institutions and holding companies vary considerably in their ability to meet these needs. Considering this, the inquiry proposes that higher education institutions with holding companies be commissioned to form a consortium to manage a joint limited company (Finansieringsbolaget). Joint management will be regulated by a shareholder agreement whereby the more important components will be determined by the Government.

The joint Finansieringsbolaget will ensure that Sweden's project companies are offered a wide range of products throughout the country

Only a handful of the 18 holding companies active at Swedish higher education institutions today invest in project companies that have arisen as a result of the institutions' activities. The inquiry's synthesis of investment flows shows that most investments are made by the holding companies at Gothenburg University, Lund University and Uppsala University. The analysis carried out by the inquiry shows that investment activity can be improved in terms of equality of access to funding across the country and broadened in terms of the financing products offered.

The inquiry's proposals mean that the holding companies will be retained, but there will be a shareholder agreement between the companies that will involve the establishment of a joint group company, Finansieringsbolaget. Financing decisions will be made by

Finansieringsbolaget, and thus no decisions will be made by the holding companies in respect of the project companies. In addition, Finansieringsbolaget will offer a mix of different financing solutions, including soft loans and convertibles. The new company, like the holding companies, will be a state-owned company. Feedback will be provided in the form of annual follow-up included in Finansieringsbolaget's annual report, and the company's activity will also be included in the four-yearly evaluation of the higher education institutions' work on utilisation. Finansieringsbolaget will provide a forum for the holding companies to engage in dialogue with the Government Offices of Sweden and other important stakeholders, and will produce joint reports and data for Vinnova and other players.

The inquiry's proposals create structures for more innovative higher education institutions

The inquiry's impact assessment shows that the proposals will entail new working methods for higher education institutions and their associated innovation offices, for holding companies and for various government agencies. The inquiry's proposals will give the higher education institutions increased freedoms with regard to the holding companies and their role. The proposals for innovation offices and verification funds also mean that, as public authorities, the higher education institutions will be allocated increased resources to work on utilisation. This in turn is expected to help ensure more solutions are implemented, as well as ensure greater sustainability and competitiveness, and should also lead to more employment opportunities. The inquiry's four-step implementation model involves more monitoring and evaluation, which is expected in turn to contribute to learning and, in the long run, to improved support for utilisation at Sweden's higher education institutions.

For the Government and the Riksdag, the proposals mean increased transparency and a significantly improved basis for governance. With Finansieringsbolaget – the financing company jointly owned by the holding companies – in place, there will be uniform reporting for all holding companies and financing capital (warrants, loans or risk capital) will be handled in the same way throughout the country. With a single player handling increased volumes, management of central government assets will be professionalised. Having

one coordinating body also means that other organisations within the innovation system will find contact with the project companies at Swedish higher education institutions easier.

The overall cost of the proposals is SEK 340 million per year: SEK 100 million for increased VFT support, SEK 30 million for financing instruments (Finansieringsbolaget) and an increase of SEK 168 million for the activity of the innovation offices when they achieve their full capacity. There will be additional costs for establishing and running the financing company (SEK 10 million per year), Vinnova's grants and evaluation of innovation office activity (SEK 5 million per year) and the Swedish Patent and Registration Office's remit to deliver intellectual property support to the higher education institutions (SEK 5 million per year). The establishment of a new national centre for entrepreneurship is expected to require SEK 20 million per year. The impact assessment at Chapter 10 of the report sets out the inquiry's proposals for how the appropriations can be redistributed.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
2 §[1]	
Staten ska som huvudman anordna högskolor för	
1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och	
2. forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete.	
I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.	I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat och *andra kunskaper* tillkomna vid högskolan kommer till nytta.
Vad som i fortsättningen sägs om forskning avser även konstnärlig forskning, om inte något annat anges särskilt.	Vad som i *denna la*g sägs om forskning avser även konstnärlig forskning, om inte något annat anges särskilt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[1] Senaste lydelse 2013:119.

1.2 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)

Härigenom föreskrivs i fråga om högskoleförordningen (1993:100)

dels att 1 kap. 8–9 och 12 §§ ska ha följande lydelse,

dels och rubrikerna närmast före 1 kap. 8 och 12 §§ ska ha följande lydelse, och

dels att 2 kap. 2 §, ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

1 kap.

Nyttiggörande av resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet

8 §[2] Nyttiggörandet i 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) innefattar såväl kommersiellt som icke-kommersiellt nyttiggörande. Möjligheten till ett framtida nyttiggörande av resultat ska beaktas redan när forskning och utbildning vid högskolan organiseras.

I 4 § förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet finns bestämmelser om uppföljning, omvärldsbevakning och analys av frågor inom myndighetens ansvarsområde.

I 7 a § förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem finns bestämmelser om att Verket för innovationssystem ska utvärdera högskolors arbete med nyttiggörande.

9 §[3] Ett holdingbolag vid högskolor ska bidra till ett nyttiggörande av forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan på affärsmässig grund.

Högskolan får inte överlåta aktier i, besluta om frivillig likvidation eller fusion av bolaget eller på annat sätt minska andelen av rösterna i holdingbolag utan regeringens medgivande, undantaget fusion med dotterföretag med vilande verksamhet.

Riksrevisionen får enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. utse en eller flera revisorer att delta i revisionen tillsamman med bolagets övriga revisorer.

[2] Tidigare 8 § upphävd genom 2010:1064.
[3] Tidigare 9 § upphävd genom 2010:1064.

Uppgifter till Universitetskanslersämbetet och Verket för innovationssystem

12 §[4]

Högskolorna ska till Universitetskanslersämbetet lämna de uppgifter om sin verksamhet som myndigheten begär.	Högskolorna ska till Universitetskanslersämbetet *och Verket för innovationssystem* lämna de uppgifter om sin verksamhet som myndigheten begär.

2 kap.

2 §[5]

Styrelsen för en högskola ska ha det ansvar och de uppgifter som följer av 3 § myndighetsförordningen (2007:515) och 2 kap. 8 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Vidare ska styrelsen själv besluta

1. i viktigare frågor om verksamhetens övergripande inriktning och högskolans organisation,

2. om årsredovisningar, delårsrapporter, budgetunderlag och viktigare framställningar i övrigt samt säkerställa att det vid hög-skolan finns en intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt,

3. om åtgärder med anledning av Riksrevisionens revisionsberättelser och revisionsrapporter,

4. om riktlinjer och revisionsplan för internrevisionen och åtgärder med anledning av internrevisionens iakttagelser och rekommendationer enligt 10 § internrevisionsförordningen (2006:1228),

5. i viktigare frågor om den interna resursfördelningen och uppföljningen av denna,

6. i frågor som enligt 15 § ska avgöras av en personalansvarsnämnd, om det inte har inrättats en personalansvarsnämnd vid högskolan eller om Statens ansvarsnämnd inte ska besluta enligt 4 kap. 16 §,

7. om den antagningsordning som anges i 6 kap. 3 § andra stycket,

8. om en arbetsordning med viktigare föreskrifter om högskolans övergripande organisation, delegering av beslutanderätt, hand-

[4] Senaste lydelse 2012:712.
[5] Senaste lydelse 2010:1064.

läggning av ärenden och formerna i övrigt för verksamheten, om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning,

9. om en anställningsordning,

10. om de närmare formerna för nyttiggörandearbetet enligt 1 kap. 8 § första stycket,

11. om övergripande frågor rörande av högskolan förvaltat holdingbolag, såsom ägardirektiv, uppdragsmål, uppföljning av verksamheten och nominering av ledamöter i bolagets styrelse,

10. om viktigare föreskrifter i övrigt, och

12. om viktigare föreskrifter i övrigt, och

11. i övriga frågor som är av principiell vikt.

13. i övriga frågor som är av principiell vikt.

Av 2 kap. 8, 10 och 15 §§ framgår att styrelsen också beslutar om förslag på rektor, utser rektors ställföreträdare och beslutar om inrättande av en personalansvarsnämnd.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2022.

1.3 Förslag till förordning om statliga medel för innovationskontor

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om fördelning av statliga medel för nyttiggörandearbete till innovationskontor inom de universitet och högskolor som anges i bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100).

Vad som i fortsättningen sägs om högskolor avser både universitet och högskolor, om inte något annat anges särskilt.

Medel enligt denna förordning fördelas i mån av tillgång på medel för respektive år.

2 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Statligt stöd till uppdrag om innovationskontor

3 § Regeringen beslutar om särskilda statliga medel för uppdrag om inrättande och finansiering av innovationskontor. Beslutet ska gälla tills vidare. Beslutet ska särskilt beakta

1. hur väl nyttiggörandearbetet 1 kap. 8 högskoleförordningen (1993:100) genomförts,
2. hur stödet till högskolor som inte har särskilt uppdrag om innovationskontor fungerat,
3. medfinansieringen till verksamheten, och
4. i vilken utsträckning såväl högskolor som enskilda utbildningsanordnare som gjort en anmälan enligt 7 § samarbetar med minst en annan aktör inom ramen för ett innovationskontorsuppdrag.

Högskolor som fått särskilda medel för uppdrag om inrättande och finansiering av innovationskontor ska stödja och samarbeta med högskolor som inte fått sådana medel i enlighet med en uppdelning som regeringen beslutar.

4 § Regeringen kan besluta om medel för utökade innovationsuppdrag samt om utökade medel för verifiering för genomförande av utökade innovationskontorsuppdrag till två eller flera högskolor i samverkan.

Utvärdering

5 § I 7 a § förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem finns bestämmelser om att Verket för innovationssystem ska utvärdera verksamheten vid innovationskontoren.

Redovisning

6 § Högskolor som tilldelats medel för att ha innovationskontor ska i sin årsredovisning redovisa hur de medel som har tilldelats har använts för att bedriva verksamheten vid innovationskontoret. Redovisningen ska beskriva inriktningen på innovationsverksamheten, målen för denna och hur kriterierna i 3 §, och i förekommande fall 4 §, beaktats, samt om, och i så fall vilken, expert- eller specialistkompetens som har byggts upp. De högskolor som har fått uppdrag att stödja högskolor ska ange vilka högskolor som stöds och med vilka tjänster. Om en högskola inte har fått medel för att stödja högskolor men har påbörjat ett sådant samarbete, bör detta framgå av redovisningen.

Enskilda utbildningsanordnare

7 § Enskilda utbildningsanordnare som meddelats tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina kan efter anmälan till Verket för innovationssystem beviljas medel enligt denna förordning. En anmälan som återkallats gäller till utgången av efterföljande kalenderår.

Om enskilda utbildningsanordnare tilldelas medel enligt denna förordning ska stödet villkoras med att medlen används i enlighet med beslutet, redovisning lämnas enligt 6 § och att de i övrigt lämnar de upplysningar som Verket för innovationssystem och Universitetskanslersämbetet begär.

Denna förordning träder i kraft den 1 december 2024.

1.4 Förslag till förordning om upphävande av förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor

Härigenom föreskrivs att förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor ska upphöra att gälla den 31 december 2024.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 kap.
	3 §[6]
För Försvarshögskolan tillämpas 1 kap. 4–5, 7, 11–14 och 16 §§ högskoleförordningen (1993:100).	För Försvarshögskolan tillämpas 1 kap. 4–5, *7–9*, 11–14 och 16 §§ högskoleförordningen (1993:100).

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2022.

[6] Senaste lydelse 2018:1030.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem ska införas en ny paragraf, 7 a §, och närmast före 7 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Utvärdering

7 a § Verket för innovationssystem ska kontinuerligt utvärdera arbete, resultat och förutsättningar vid universitet och högskolor som anges i bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100) med anledning av uppdraget i 1 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100).

Verket för innovationssystem ska senast den 30 mars vart fjärde år lämna en rapport till regeringen över arbetet och slutsatser som dragits baserat på en oberoende utvärdering av högskolornas nyttiggörandearbete i såväl dess kommersiella som icke-kommersiella delar. Rapporten myndigheten lämnar ska innehålla

1. rekommendationer till såväl högskolorna som de av dem förvaltade holdingbolagen men även till regeringen i olika frågor,
2. förslag på fördelning av anslag för uppdrag om innovationskontor enligt 3 och 4 § förordningen [(20XX:XXX)] om statliga medel för innovationskontor,
3. bedömning och rekommendationer avseende högskolornas användning av medel ur ett statsstödsperspektiv, och
4. bedömning hur samtliga studenter, lärare och forskare vid högskolor bäst kan få tillgång till innovationskontorsstöd.

Verket för innovationssystem ska även på samma sätt som för högskolor utvärdera Chalmers tekniska högskola i den mån medel beviljats enligt förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor.

Vad som i denna paragraf sägs om högskolor avser både universitet och högskolor, om inte något annat anges särskilt.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2022.
2. Skyldigheten att med anledning av utvärderingen rapportera till regeringen vart fjärde år infaller första gången den 30 mars 2024.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem

Härigenom föreskrivs att 7 a § i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslag under avsnitt 1.6 ovan	*Föreslagen lydelse*
	7 a §[7]
Verket för innovationssystem ska utvärdera arbete, resultat och förutsättningar vid universitet och högskolor som anges i bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100) med anledning av uppdraget i 1 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100).	Verket för innovationssystem ska utvärdera arbete, resultat och förutsättningar vid universitet och högskolor som anges i bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100) med anledning av uppdraget i 1 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100).
Verket för innovationssystem ska senast den 30 mars vart fjärde år lämna en rapport till regeringen över arbetet och slutsatser som dragits baserat på en oberoende utvärdering av högskolornas nyttiggörandearbete i såväl dess kommersiella som icke-kommersiella delar. Rapporten myndigheten lämnar ska innehålla	Verket för innovationssystem ska senast den 30 mars vart fjärde år lämna en rapport till regeringen över arbetet och slutsatser som dragits baserat på en oberoende utvärdering av högskolornas nyttiggörandearbete i såväl dess kommersiella som icke-kommersiella delar. Rapporten myndigheten lämnar ska innehålla
1. rekommendationer till såväl högskolorna som de av dem förvaltade holdingbolagen men även till regeringen i olika frågor,	1. rekommendationer till såväl högskolorna som de av dem förvaltade holdingbolagen men även till regeringen i olika frågor,
2. förslag på fördelning av anslag för uppdrag om innovationskontor enligt 3 och 4 § förordningen [(20XX:XXX)] om statliga medel för innovationskontor,	2. förslag på fördelning av anslag för uppdrag om innovationskontor enligt 3 och 4 § förordningen [(20XX:XXX)] om statliga medel för innovationskontor,
3. bedömning och rekommendationer avseende högskolornas användning av medel ur ett statsstödsperspektiv, och	3. bedömning och rekommendationer avseende högskolornas användning av medel ur ett statsstödsperspektiv, och
4. bedömning hur samtliga studenter, lärare och forskare vid högskolor bäst kan få tillgång till innovationskontorsstöd.	4. bedömning hur samtliga studenter, lärare och forskare vid högskolor bäst kan få tillgång till innovationskontorsstöd.
Verket för innovationssystem ska även på samma sätt som för högskolor utvärdera Chalmers tekniska högskola i den mån medel beviljats enligt förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor.	Verket för innovationssystem ska även på samma sätt som för högskolor utvärdera *enskilda utbildningsanordnare som beviljats särskilda medel för uppdrag om inrättande och finansiering av innovationskontor efter anmälan enligt 6 § förordning (20XX:XXX)* om

[7] I lydelse enligt förslag under avsnitt 1.6 ovan.

fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor.

Vad som i denna paragraf sägs om högskolor avser både universitet och högskolor, om inte något annat anges särskilt.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2022.

2 Bakgrund, uppdrag och genomförande

Kapitel två är inledningen till betänkandet. Kapitlet återger uppdragets bakgrund och dess begränsningar. Det innehåller också en beskrivning av principiella ställningstaganden, som legat till grund för utredningens arbete och en beskrivning av utredningens arbete.

2.1 Om uppdraget

Regeringen beslutade den 24 oktober 2019 (dir. 2019:72, bilaga 1) att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå en utvecklad struktur för innovationsstödet vid statliga universitet och högskolor. Syftet är att innovationsstödet vid lärosätena, som för närvarande bland annat består av holdingbolag och innovationskontor, mer ändamålsenligt ska kunna bidra till att stärka Sveriges innovationskraft och därmed landets konkurrenskraft, sysselsättning och ekonomiska utveckling. Stödet behöver säkerställa att kunskap som uppkommer i högskolans verksamhet på ett ändamålsenligt sätt kan identifieras och kommersialiseras eller nyttiggöras på andra sätt, samtidigt som individuella forskares och studenters behov av stöd i innovations- och kommersialiseringsprocessen beaktas. I uppdraget ingår bland annat att analysera om dagens ordning med holdingbolag och innovationskontor är ett effektivt och ändamålsenligt sätt för riksdag och regering att stödja och arbete med innovation, kommersialisering och annat nyttiggörande vid högskolorna. Utredningen har även haft i uppdrag att identifiera behov av och lämna förslag till förändringar av innovationsstödet vid universitet och högskolor i syfte att stödet ska vara ändamålsenligt, välfungerande och av lämplig omfattning. Uppdraget ska enligt direktivet redovisas senast den 30 september 2020.

2.2 Avgränsningar och ställningstaganden

I betänkandet används, om inte annat anges, beteckningen ”högskolor” för samtliga universitet, högskolor och enskilda utbildningsanordnare för högre utbildning. En begreppslista återfinns i betänkandets inledning (före kapitel 1). En förteckning över samtliga högskolor återfinns i betänkandets bilaga (bilaga 2).

När möten med landets statliga högskolor och enskilda utbildningsanordnare genomförts, stod det klart att det fanns behov av såväl avgränsningar för utredningens arbete, som ett antal strategiska vägval. Detta för att tydligt fokusera arbetet kring de mest relevanta och viktigaste frågorna givet uppdraget men också för ett effektivt användande av utredningens resurser. De vägval och avgränsningar som gjorts i samråd med utredningens två referensgrupper är följande.

1. Innovationsstöd ska finnas tillgängligt för alla studenter och lärare/forskare vid högskolor i Sverige oavsett finansieringsform för högskolan och oavsett högskola.
2. Särskilda finansiella resurser för innovationsstöd med mera ska kunna knytas till specifika högskolor eller andra organisationer.
3. Högskolor ska så långt möjligt ges likvärdiga förutsättningar för innovationsstöd i övrigt (förutom 2) och en ökad frihet eftersträvas för högskolorna i fråga om vilka verktyg som kan användas inom ramen för innovationsstödet.
4. Uppföljning av resultat inom ramen för innovationsstöden ska ske systematiskt och baserat på kriterier som dels ger möjlighet för högskolor att visa på resultat inom all utbildnings- och forskningsverksamhet, dels ge uppföljning och återkoppling till högskolorna.
5. Incitament och olika former av styrning bör övervägas kopplat såväl till aktörer utanför högskolorna, som till högskolorna, för att driva en nyttiggörande kultur.
6. Utredningen bör inte överväga en ändrad författningsreglering av det s.k. lärarundantaget utan bör fokusera på olika åtgärder för ökad kunskap och styrning avseende intellektuella tillgångar. Frågor såsom anmälningsplikt kan eventuellt övervägas.

7. Utredningen ska så långt som möjligt bidra till att förslag som lämnas inte bara ser till högskolornas, studenternas och forskarnas bästa förutsättningar för innovation utan också till näringslivets- och offentlig sektors behov och förutsättningar.
8. Utredningen ska av tids- och resursskäl inte vidare överväga frågor relaterade till Europeiska unionen, utöver statsstöd, och dess roll för innovationspolitiken, olika skattefrågor, migrationsfrågor eller frågor kopplat till offentlighets- och sekretesslagstiftning.
9. Utredningen ska av tids- och resursskäl inte vidare överväga frågor relaterade till regional eller kommunal utveckling.

Under arbetets gång har företrädare för olika aktörer framfört att utredningen likt innovationsstödsutredningen 2012[1] borde föreslå en anslagsfördelningsmodell som på något sätt premierar ökat nyttiggörande eller andra åtgärder, som inom ramen för resursfördelningssystemen till utbildning- och forskning styr mot ökat nyttiggörande. Detsamma gäller frågor som rör storleken på anslagen i sig. Utredningen har bedömt att sådana frågor ligger utanför utredningens uppdrag. De har dessutom nyligen varit föremål för utredning.[2]

Utgångspunkterna ovan har legat till grund för utredningens arbete.

2.3 Utredningsarbetet

Utredningen ska enligt sitt direktiv inhämta synpunkter från både lärosäten som i dag har holdingbolag och innovationskontor och från högskolor som inte har sådana. Vidare ska utredaren inhämta synpunkter från övriga berörda myndigheter, bolag med statligt ägande, organisationer och andra aktörer inom innovationssystemet, särskilt näringslivet. Utredningen har således bedrivit ett utåtriktat arbete med omfattande kontakter med högskolor, regioner, samt ett flertal övriga aktörer inom ett bredare innovationsstödjande eller främjande, perspektiv.

[1] Innovationsstödsutredningen (2012): Innovationsstödjande verksamheter vid universitet och högskolor: Kartläggning, analys och förslag till förbättringar (SOU 2012:41), Stockholm, Utbildningsdepartementet.
[2] Styr- och resursutredningen (2019): *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6), Stockholm: Utbildningsdepartementet.

För att på ett strukturerat sätt stämma av utredningens arbete med de särskilt utpekade aktörerna enligt direktivet, knöt utredningen initialt två olika referensgrupper till utredningen – en med företrädare för åtta olika högskolor och en med företrädare för 19 olika aktörer inom innovationssystemet. De åtta högskolorna var Blekinge tekniska högskola, Karolinska institutet, Kungliga tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Malmö universitet, Mälardalens högskola, och Stiftelsen Chalmers tekniska högskola. De 19 olika aktörerna var AB Volvo, Almi företagspartner AB, Almi Invest AB, Ericsson AB, Formas – forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Föreningen Svenskt näringsliv för technology transfer, Föreningen universitetsholdingbolag i Sverige (FUHS), Karolina Ventures AB, Läkemedelsindustriföreningens Service AB, Länka Konsulting AB, Patent- och registreringsverket (PRV), RISE Research Institute of Sweden AB, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK_stiftelsen), Svenskt näringsliv, Sveriges universitetslärare och forskare, Swedish Incubators and Science Parks, Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Verket för innovationssystem (Vinnova).

Referensgrupperna har sammanträtt i sin helhet två gånger vardera. En gång initialt för att tillsammans med utredningen gå igenom förutsättningarna för utredningen, definiera innovationslandskapet runt högskolorna och grundläggande förutsättningar för högskolornas verksamhet, studera innovationsarbete vid vissa utländska högskolor, samt för att gemensamt komma överens om grundläggande principer för det fortsatta arbetet i utredningen. Vid det andra tillfället diskuterades utredningens preliminära bedömningar och förslag.

Utredningen har av innovations- och forskningsråden vid Sveriges ambassader i Brasilia, New Delhi, Peking, Seoul, Tokyo och Washington D.C. fått beskrivningar av framgångsrika högskolors innovationsstödjande arbete i de olika länder råden är placerade i. Rapporterna återfinns i betänkandets bilaga 3 och har i utredningens initiala arbete utgjort ett värdefullt bidrag inför avgränsningar och strategiska vägval i arbetet.

I januari–mars besöktes 24 högskolor (18 statliga och 6 enskilda utbildningsanordnare) med fokus på högskolor med holdingbolag. Därutöver organiserade utredningen två möten med 13 statliga högskolor, som saknar eget holdingbolag. Vid mötena presenterade högskolorna sitt arbete för fler innovationer från verksamhet hos dem och

beskrevs samarbetet med olika aktörer inom det högskolenära innovationssystemet. Ett särskilt fokus lades på hur de olika särskilt utpekade delarna av innovationsstödssystemet – innovationskontoren och holdingbolagen – bedriver eller skulle kunna bedriva sin verksamhet vid högskolorna. Många högskolor beskrev sitt regionala innovationssamarbete och hade på mötena med forskare eller studenter som själva tagit del av innovationsstödssystemet. Inför mötena med högskolorna gjordes en hemställan till högskolorna där de ombads till utredningen inkomma med material gällande:

- Strategier och riktlinjer för verksamheter vid högskolor med innovation och innovationsstöd.
- Beskrivning av innovationsstödet vid högskolor, dess organisation, processer och finansiering.
- Redovisning av uppföljningsmodell för innovationsstödets arbete.
- Sammanställning av innovationsstödets resultat och bedömning av innovationsstödets effektivitet.
- Redovisning av innovationsstödets utmaningar för att nå målsättningarna.
- Planer framgent för att öka innovationsstödets relevans och effektivitet.

De studenter och forskare utredningen träffat vid mötena redovisas särskilt i betänkandet (se tabell 2.2) och framgår av utredningens omslag.

I anknytning till de första referensgruppsmötena genomförde utredningen ett möte med medlemmarna för FUHS. Där diskuterades holdingbolagens framtida roll. Möten med utredningens expertgrupp har därutöver hållits vid tre tillfällen.

Utredningen har haft möten med en stor mängd organisationer, som återfinns i tabellen nedan.

Tabell 2.1 Förteckning över organisationer som utredningen genomfört möten med

ABB	Skogforsk
Akademiska hus AB	Statens Energimyndighet
Apotekarsocieteten	Stiftelsen för miljöstrategisk forskning
Arbetsgivarverket	Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv – och samhälle (STUNS)
Business Region Göteborg	Stiftelsen för strategisk forskning
Eskilstuna kommun	Stiftelsen Novonordisk
Exportkreditnämnden	Stockholm Business Region
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	Stockholm Environment Institute
Ingenjörsvetenskapsakademien	Stockholm International Peace Research Institute
Innovations- och kemiindustrierna i Sverige	Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete
Innovationsföretagen	Svenska institutet
Institutet för framtidsstudier	Sveriges akademikers centralorganisation
IQ Samhällsbyggnad	Sveriges arkitekter
IVL Svenska miljöinstitutet	Sveriges förenade studentkårer
Johanneberg Science Park AB	Sveriges ingenjörer
Kammarkollegiet	Sveriges kommuner och regioner
Karl Adam Bonniers stiftelse	Sveriges universitets- och högskoleförbund
Knut- och Alice Wallenbergs Stiftelse	Teknikföretagen
Kommittén för teknologisk innovation och etik (KOMET)	Universitetskanslersämbetet
Kungliga skogs – och jordbruksvetenskapsakademin	Upphandlingsmyndigheten
Naturvetarna	Uppsala Innovation Center (UIC)
Saminvest AB	Utrikespolitiska institutet
Samtliga regioner i landet genom deras direktörer med ansvar för regional utveckling, innovation m.m.	Vetenskapsrådet
Samverkansgruppen för regeringens strategiska samverkansprogram Hälsa och life science	Västerås kommun
SciLife Lab	Östersjöinstitutet

Tabell 2.2 Förteckning över entreprenörer som utredningen träffat

Lärosäte	Namn	Företag
Chalmers tekniska högskola	Anand Kumar Rajasekharan	Amferia
Högskolan i Halmstad	Siddhartha Khandelwal	VectorizeMove
Karlstads Universitet	Christer Gustavsson	BioShare
Karlstads Universitet	Felicia Provender	HealthGoing
Linnéuniversitetet	Bo Jonson	HPVico
Mittuniversitetet	Martin Adelholt	Hydra Coupler
Umeå universitet	Fredrik Almqvist	Quretech Bio
Umeå universitet	Johanna Björklund	Codemill
Röda Korsets Högskola	Janet Mattsson	Att leva med ventilatorstöd
Röda Korset		
Örebro universitet	Henrik Andershed	EMBRACE

Till utredningen har knutits en grupp bestående av ett antal av landets ledande forskare inom utredningens ansvarsområde. Skälet är att utredningen önskar ha en vetenskapligt baserad ansats i sitt arbete och att de bedömningar och förslag som sker, ska kunna ha ett stöd i rådande forskningsläge och också kunna bedömas få reell effekt. Gruppen har bestått av Magnus Klofsten (professor i innovation och entreprenörskap vid Linköpings universitet), Åsa Lindholm Dahlstrand (professor i innovationsstudier vid Lunds universitet), Mats Lundqvist (professor i entreprenörskap vid Chalmers tekniska högskola), Maureen McKelvey (professor i industriell ekonomi vid Göteborgs universitet) och Karl Wennberg (professor i företagsekonomi vid Linköpings universitet).

Under arbetets gång har det därutöver inkommit en stor mängd förslag från olika aktörer, som visat på ett mycket stort engagemang för nyttiggörande, såväl från högskolor som aktörer utanför dem.

2.4 Datakällor

Givet utredningens omfattning har utredningen i hög grad förlitat sig på sekundärdata, det vill säga underlag som redan finns tillgängligt. Som beskrivs på ett flertal ställen i betänkandet är det utredningens uppfattning att uppföljningen och utvärderingen av högskolornas arbete med nyttiggörande av forskningsresultat och möjliga

innovationer, hittills ägt rum i ytterst begränsad form. Det har därför inte varit möjligt att inom ramen för utredningen genomföra en fullständig och heltäckande utvärdering av nyttiggörandets resultat eller effekter (se effektlogik avsnitt 3.5). Därmed har det endast i begränsad mån varit möjligt för utredningen att skapa sig en bild över resultat och effekter från innovationskontorens verksamhet. Kunskapsläget gällande holdingbolagens resultat är bättre. Detta tack vare utredningens egen uppföljning över investeringsflöden (se avsnitt 3.7.5) och Riksrevisionens granskningsrapport Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning (RiR 2020:4) från våren år 2020.

2.5 Betänkandets disposition

Betänkandet är disponerat på följande sätt. I kapitel 1 lämnar utredningen de författningsförslag som är föranledda av utredningens förslag. I kapitel 2 ges en beskrivning av utredningens uppdrag och arbete, samt några av de centrala utgångspunkter och avgränsningar som utredningen tagit hänsyn till. I kapitel 3 ges en beskrivning av innovationslandet Sverige, högskolornas arbete samt tillgängliga verktyg vid högskolorna för att främja nyttiggörande. Kapitel 4 handlar om regelverk för statsstöd. Kapitel 5 innehåller en analys kring de huvudfrågeställningar som återfinns i utredningsdirektivet. Kapitel 6–9 är utredningens förslag: kapitel 6 är förslag för hur begreppet nyttiggörande bör breddas. I kapitel 7 redovisas utredningens modell för hur arbetet för ökat nyttiggörande ska implementeras. Kapitel 8 är förslag om nya verktyg för ökat nyttiggörande. Kapitel 9 är om holdingbolagens nya roll. Kapitel 10 är utredningens konsekvensanalys. Det avslutande kapitlet innehåller förslag om författningsförslags ikraftträdande och utredningens författningskommentar.

3 Innovationslandet Sverige

Kapitel 3 är, som namnet på kapitlet indikerar en beskrivning av forsknings- och innovationslandskapet i Sverige. Detta som en bakgrund till utredningens analys, slutsatser och förslag i kommande kapitel.

Kapitlet börjar med en beskrivning av vad innovation är och med en beskrivning av det svenska så kallade lärarundantaget. Därefter följer en kort historisk tillbakablick, samt nulägesbeskrivning av svensk forskning. De resterande avsnitten handlar om det system för att nyttiggöra resultat från forskning, som finns i eller i anslutning till landets högskolor.

3.1 Utgångspunkt för uppdraget: definition och historisk bakgrund till samverkan och nyttiggörande

Högskoleutbildning och forskning i Sverige bedrivs till största delen vid statliga universitet och högskolor. Det finns också några enskilda, icke statliga, utbildningsanordnare. Totalt finns det cirka 50 universitet, högskolor och utbildningsanordnare för högre utbildning i Sverige.

Enligt högskolelagen ska högskolan bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. Högskolan ska också bedriva forskning, konstnärlig forskning och utvecklingsarbete.[1] Sveriges lantbruksuniversitet ska dessutom arbeta med fortlöpande miljöanalys.[2]

[1] 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).
[2] 1 kap. 1 a § förordning (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet.

I högskolans uppgifter ingår det också att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.[3]

3.1.1 Innovation är ny kunskap som implementerats – utredningens utgångsposition

Den mest välkända definitionen av innovation är den som slås fast i Oslomanualen, där innovation definieras som en helt ny eller väsentligt förbättrad produkt, process, service eller metod som har implementeras. Det är alltså en distinkt skillnad mellan en uppfinning och en innovation i kravet på implementering i en kommersiellt och/eller praktiskt användbar applikation av något slag. Genom att anamma en bredare definition än den tidigare mest vanliga, som lade tonvikt på kommersialisering i industri och näringsliv, inkluderar Oslomanualen alla former av nyttiggörande, vilket ur högskolors och andra samhällsnyttiga organisationers perspektiv ofta är av väsentlig betydelse. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att kommersialisering på marknaden också innebär samhällsnytta i form av ekonomisk tillväxt som i sin tur bidrar till välfärd. Denna syn på innovation, som ny kunskap, som materialiserats i form av nyttiggörande, innebär också att innovation per definition sträcker sig bortom den rent akademiska världen genom att den kräver samverkan mellan teori och praktik. Därmed ligger det också i själva definitionen av ett innovationssystem att flera aktörer, varav landets högskolor är en del, måste samverka för att nå resultat.[4]

3.1.2 Nyttiggörandets historiska utveckling

Högskolornas samverkansuppgift, tidigare kallad den ”tredje uppgiften” har en lång historia och har sedan slutet av andra världskriget genom nya krav på samhällsrelevans och samhällsnytta i högskolans verksamhet, blivit allt tydligare. I det följande ges några exempel på hur regeringen med riksdagens godkännande under de senaste decen-

[3] 1 kap. 2 § högskolelagen.
[4] OECD/Eurostat (2018), *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition*, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg.

nierna har betonat uppgiften och hur högskolornas uppdrag inom området har utvecklats.

Ett första exempel är riksdagens beslut att efter förslag i 1993-års forskningsproposition ge vissa högskolor i uppdrag att förvalta egna holdingbolag.[5] Syftet var att ge högskolorna grundläggande förutsättningar för kommersialisering av verksamhet och risktagande med statliga medel, något som statliga myndigheter annars saknar och som påverkar möjligheterna till samverkan och nyttiggörande. Ett annat exempel var när regeringen i budgetpropositionen för 1997 föreslog ändringen i 1992 års högskolelag, som innebar att universitet och högskolor skulle samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet (prop. 1996/ 97:1, utgiftsområde 16). Förslaget motiverades med att högskolan måste spela en betydligt större roll både som förmedlare av kunskaper och som mottagare av erfarenheter och problem utifrån. Samtidigt betonades att en ökad samverkan med näringslivet och övriga samhällssektorer inte får inskränka på forskningens frihet. Regeringen hänvisade till de principer som finns inskrivna i högskolelagen om forskarnas frihet både i fråga om val av forskningsproblem och forskningsmetoder och i fråga om publicering av forskningsresultat. Enligt regeringens förslag ingick det i den nya uppgiften att sprida forskningsinformation och att samverka med det omgivande samhället för att utveckla högskolans utbildning och forskning. Högskolan skulle också vara till direkt nytta för allmänheten. I uppgiften ingick dessutom att främja rekryteringen av nya grupper till högskolan och att stimulera intresset för högskolestudier i det egna närområdet. Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag (bet. 1996/97:UbU1, rskr. 1996/97:100). Enligt Högskoleverket innebar 1997 års ändring en starkare betoning på samhällsnytta och samhällsrelevans i högskolans verksamhet.[6] Samtidigt betonande den dåvarande regeringen och riksdagen att kravet på ökad samverkan inte fick inskränka på forskningens frihet.

Samtliga forskningspropositioner sedan 2000-talets början innefattar också skrivningar som rör högskolornas nyttiggörandearbete.

[5] Prop. 1992/93:170 - Forskning för kunskap och framsteg, bet UbU15, rskr. 1992/93:338.
[6] Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R: *Utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag*, Stockholm, s. 10 f.

- I propositionen *Forskning och förnyelse* 2000 bedömer regeringen att ett ökat flöde av forskarutbildade individer mellan högskolorna och det omgivande samhället är ett av de viktigaste medlen för att förbättra samverkan inom olika forskningsområden och att möjligheten till ömsesidigt utbyte av personal mellan högskolor och det övriga arbetslivet borde öka.[7]
- I den efterkommande forskningspropositionen, *Forskning för ett bättre liv*, 2004, har innovation en framskjuten roll. I propositionen återfinns förslag på insatser för ökad kommersialisering av forskningsresultat och tekniköverföring. Exempel på insatser inkluderar kapitaltillskott till holdingbolagen, förstärkning av industriforskningsinstituten samt en utredning av lärarundantaget.[8]
- I propositionen *Ett lyft för forskning och innovation* fastslogs 2008 att basen för den svenska konkurrenskraften består i att producera varor och tjänster med ett högt kunskapsinnehåll.[9] Detta förutsätter, enligt regeringen, en vetenskaplig produktion av hög kvalitet liksom ett näringsliv som omsätter ny och befintlig kunskap i varor, tjänster och lösningar som efterfrågas på världsmarknaden. Genom denna proposition införs det ovan beskrivna nyttiggörandekravet i högskolelagen liksom att innovationskontor inrättas vid ett antal högskolor.
- I forskningspropositionen 2012, *Forskning och innovation*, presenterades åtgärder för att stärka högskolornas samverkansuppgift. Bland annat framfördes att de innovationsstödjande verksamheternas roll bör ”utvecklas och även stärka länkarna till de offentliga kapitalförsörjningsaktörerna för att skapa ett effektivt system för kommersialisering. Dessutom är personrörligheten mellan universitet och högskolor, forskningsinstitut, företag, offentlig sektor och civilsamhället av stor betydelse för kunskapsöverföring och nyttiggörande”.[10]
- I den senaste forskningspropositionen från 2016 – *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* – intar högskolornas samverkansuppgift en central roll och i målbilden för politiken slås det fast att

[7] Prop. 2000/01:3, s. 37.
[8] Prop. 2004/05:80, s. 147 ff.
[9] Prop. 2008/09:50, s. 138 f.
[10] Prop 2008/09:30, s. 21 ff.

> Regeringens utgångspunkt är även att nya resurser måste tillföras på ett ansvarsfullt sätt i syfte att långsiktigt höja kvaliteten på svensk forskning och högre utbildning, stärka innovationsförmågan och öka nyttiggörandet.[11]

I propositionen föreslår regeringen en rad åtgärder för att öka högskolornas nyttiggörande, exempelvis lanserades sju strategiska satsningar för att möta centrala samhällsutmaningar. Regeringen anför att högskolornas system för nyttiggörande (det vill säga högskolornas innovationskontor och holdingbolag) bör ses över, något som Styr- och resursutredningen återkommer till 2019.[12]

Närmare om kravet att högskolor ska nyttiggöra resultat från forskning

Av 1 kap. 2 § högskolelagen följer således att landets högskolor ska samverka med det omgivande samhället, informera om sin verksamhet och verka för att resultat tillkomna inom forskningsverksamhet kommer till nytta. Sedan uppgiften att samverka med det omgivande samhället tillkom den 1 januari 1997 har innebörden av ordet samverkan analyserats av ett antal utredningar. Det hade enligt regeringen fram till 2008-års forskningsproposition varit oklart huruvida uppgiften skulle ses som en integrerad del av högskolans kärnuppgifter utbildning och forskning, som ett utflöde av dessa uppgifter eller som en egen separat uppgift. Regeringen ansåg att frågan om huruvida samverkansuppgiften är en egen uppgift eller inte, i sig, ha en begränsad betydelse. Med hänsyn till den ökade betydelse samverkan har fått under senare år såg regeringen det dock som angeläget att uppgiften blev tydlig. Regeringen anförde att uppgiften skulle utgöra en integrerad del av högskolans samlade uppgift.

Utredningen utgår i sitt arbete från innebörden av nyttiggörandekravet och bakgrunden till detta. Detta då de så kallade innovationskontoren infördes genom samma proposition, som nyttiggörandekravet, som ett verktyg i nyttiggörandearbetet och då nyttiggörandet enligt utredningens mening är utgångspunkten för att innovationer ska kunna bli resultatet av verksamhet vid högskolorna. Således anfördes i propositionen att:

[11] Prop 2016/17:50, s. 20.
[12] Prop 2016/17:50:, s. 135 f. och SOU 2019: 6, s. 301 ff.

Samverkansuppgiften har hittills inte uttryckligen omfattat att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Även om uppgiften att verka för att forskningsresultat kommer till nytta kan ses som en naturlig del av den samverkans- och informationsuppgift som redan gäller, har det av många uppfattats som oklart om den ingår i uppgiften eller inte. Redan detta förhållande talar för att det finns behov av precisering att det ingår i lärosätenas uppgifter att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Regeringens uppfattning är att det är viktigt att det står klart att detta är en viktig uppgift för universitet och högskolor samt att det klargörs genom att högskolelagen förtydligas i denna del. Även denna uppgift ska, enligt regeringens mening, utgöra en integrerad del av högskolans samlade uppgift. Att högskolorna ska verka för att forskningsresultat ska komma till nytta innebär att högskolorna ska vidta åtgärder som syftar till att forskningsresultat ska komma samhället i stort till godo. Bland annat kan detta ske genom att resultat vidareförädlas, avyttras, kommersialiseras eller kommer till praktisk tillämpning på annat sätt. Kommersialisering kan till exempel ske genom att uppfinningar patenteras och licensieras ut till befintliga företag eller genom att nya företag bildas. Att verka för att forskningsresultat kommer till nytta kan även innebära att informationen om forskningsresultat finner sin väg ut i samhället och den övriga forskarvärlden och där väcker intresse för vidareutveckling av liknande och bättre idéer inom samma eller annat område. Universitet och högskolor ska på olika sätt skapa goda förutsättningar för att forskningsresultat ska komma till nytta. Detta innebär dock inte att lärosätena själva måste vidta alla de åtgärder som kan behövas. För framför allt de större lärosätena är det naturligt att de själva eller i samverkan med andra bygger upp kompetens att arbeta med bland annat kommersialisering. Universiteten och högskolorna behöver normalt bedriva arbetet i samverkan med andra lärosäten eller andra aktörer. Även om ett lärosäte bedömer att man inte kan bedriva arbetet i egen regi har lärosätet ett ansvar att driva arbetet för att forskningsresultaten kommer till nytta. Uppgiften omfattar bland annat att erbjuda eller anvisa möjligheter till utbildning för forskare i frågor om immaterialrättsligt skydd för forskningsresultat, entreprenörskap och liknande utvecklingsarbete. Högskolornas åtgärder för att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta ska rymmas inom gällande regelverk. Alla sätt att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta kan i förlängningen förväntas leda till ökad tillväxt och ökad sysselsättning. En utvidgning av högskolans uppgifter i detta avseende är ett led i denna utveckling.[13]

[13] Prop 2008/09:50, s. 117 f.

3.1.3 Lärarundantaget särskiljer Sverige

Speciellt för Sverige och svenska högskolor är det så kallade lärarundantaget. Den innebar historiskt sett att patenträtt, enligt 1 § lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, tillkommer lärare vid universitet, högskolor eller andra inrättningar som tillhör undervisningsväsendet och har dessutom successivt kommit att omfatta allt fler immateriella rättigheter förknippade med lärares arbete vid högskola i Sverige. Nyttiggörande av immateriella rättigheter i forskningsresultat från svenska lärosäten hänger därför i mycket stor del på att lärarna både ges incitament att ägna sig åt det och hjälp att göra det på ett framgångsrikt sätt. Inte minst behöver läraren stöd vid nyttiggörande i samverkan med omgivande näringsliv och andra.[14]

Det har i flera omgångar debatterats om lärarundantaget ska avskaffas eller inte[15]. Motiveringen till att avskaffa lärarundantaget skulle vara den påstådda positiva effekten av kommersialisering av universitetsuppfinningar genom Bayh-Dole Act reformen i USA, 1980. Lärarundantaget är i teorin avgränsat (enligt 1949 års lag endast patenterbara uppfinningar), men används i praktiken som en sammanfattande benämning på de högskoleanställda lärarnas rätt till resultat de i vid mening är upphovsmän till i sin anställning. Detta sker på ett sätt som enligt utredningens mening saknar tydligt rättslig avgränsning och medför i sin tur betydande osäkerheter vad gäller villkoren för kommersiellt nyttjande av forskningsresultat med sitt upphov vid svenska högskolor. Nyttiggörande av forskningsresultat förutsätter därför i princip aktiva ageranden kring immateriella tillgångar, vare sig det gäller publicering, licensiering eller uppstartande av ett företag. Utmaningen är att de som ska fatta beslut om hur forskningsresultat ska användas eller inte har nyttiggörandet i fokus och många gånger saknar särskilda kunskaper i det s.k. lärarundantagets närmare innebörd och tillämpning.

Givet detta anser utredningen, i likhet med2012-års Innovationsstödsutredning att det fokus som historiskt sett i Sverige lagts vid lärarundantaget såsom det definieras enligt 1949 års lag, på ett felaktigt sätt har riktat uppmärksamheten mot patenterbara forskningsresultat.

[14] Se till exempel SOU 1992:7 Kompetensutveckling en nationell strategi och SOU 1998:128 Samverkan mellan universitet och samhället i övrigt.
[15] Se till exempel SOU 1992:7 och 1998:128.

> Denna kategori forskningsresultat torde samtidigt utgöra en bråkdel av den samlade volymen vid högskolorna framkomna idéer och presenterade forskningsresultat – konferensbidrag, forskarrapporter, avhandlingar, ansökningar, artiklar, projektredovisningar och faktiska konstruktioner såsom demonstratorer eller utvecklingsarbeten rörande tekniska konstruktioner eller mjukvarulösningar. För denna dominerande volym av forskningsbaserad kunskap – ej patenterbara forskningsresultat, litterära eller konstnärliga verk eller till dem närstående rättigheter såsom upprättade databaser eller fotografiska bilder – finns det i dag vid högskolorna inte någon utvecklad förmåga att hantera i ett strategiskt perspektiv. De rättsliga konsekvenserna är inte genomlysta och särskilt de mindre högskolorna har endast tillgång till partiellt juridiskt stöd.[16]

Utredningen har därför i sitt arbete valt att utgå från att lärarundantaget har ett bredare tillämpningsområde än som aves i lagen om arbetstagares uppfinningar. Detta betyder dock inte att utredningen tagit ställning till en exakt definition av vilka rättigheter lärarundantaget i sig omfattar. Som nämnts i betänkandets kapitel 2, har också utredningen valt att inte analysera eller att lämna förslag vad gäller det så kallade lärarundantaget.

3.2 Sverige är en av världens mest innovativa ekonomier – men stora regionala skillnader finns

Under de 100 åren mellan 1870 till 1970 gjorde Sverige resan från att vara ett av Europas fattigare länder till att vara ett av de rikaste. Under perioden och fram till i dag gick vi från att vara ett utvandrarland till att bli ett land som tar emot flyktingar och invandrare från hela världen.[17] Denna ekonomiska förvandling går att härleda tillbaka till många olika faktorer, där tekniska innovationer och jordbrukets effektivisering (delvis tack vare skiftesreformer) anses ha spelat en viktig roll. Den svenska ekonomiska historien visar vidare på många kunskapsintensiva företag som uppstått och utvecklats i samverkan mellan näringsliv, akademi och offentliga beställare.[18]

I dag är Sverige en av världens mest komplexa och innovativa ekonomier. Landet rankas högt i olika internationella rankningar

[16] SoU 2012:41, s. 97.
[17] Ekonomifakta: *Det har blivit bättre – Sverige under 150 år*, hemsidan besöktes den 16 september 2020: www.ekonomifakta.se/globalassets/pdf/eko_det-har-blivit-battre_2015_web.pdf.
[18] Lars Magnusson (1996). *Sveriges* Ekonomiska *Historia*, 1 upplagan, Stockholm, Tiden Athena, s. 469 ff.

inom innovation (exempelvis Bloomberg innovation index och EU Innovation Scoreboard). Sverige har också, jämfört med andra EU-länder, under den senaste 10-årsperioden bland annat uppvisat positiv utveckling vad gäller ekonomisk tillväxt och minskad klimatpåverkan.[19]

I kommande avsnitt ges en bild av hur FoU-landskapet i Sverige ser ut. Bilden är att FoU är mest omfattande i landets storstadsregioner och att det också är där som näringslivet är starkast. Detta är viktigt att ha med som bakgrund när landets olika innovationsstödjande strukturer redovisas och analyseras.

3.2.1 FoU uppdelat på olika aktörer

Sverige är ett av de länder som investerar högst andel av bruttonationalprodukten (BNP) i FoU. Endast Israel och Sydkorea lägger en högre andel av BNP på FoU.[20] Totalt utgör svensk FoU cirka 3,4 procent av BNP (år 2017), vilket motsvarar cirka 155,5 miljarder kronor. Sverige är därmed ett av få länder som överskrider det mål på tre procent som EU har satt upp i Europa 2020 strategin. Under åren 2007–2017, ökade svensk forskning och utveckling både i reella tal och som andel av BNP. Under åren 2011–2017 ökade främst den privata sektorns investeringar i forskning och utveckling, totalt med cirka 23 procent under perioden.

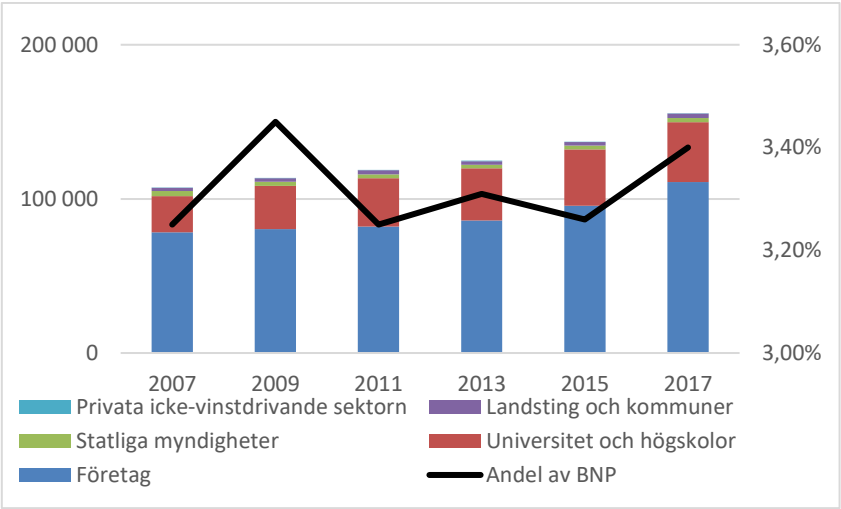
Den privata sektorn står för cirka 70 procent av investeringarna i FoU i landet och universiteten och högskolorna för cirka en fjärdedel. Den privata sektorns andel av forskningen är högre i Sverige jämfört med EU:s 28 medlemsländer, men ungefär på samma nivå som för hela OECD. I grafen nedan återfinns utgifter för FoU i Sverige perioden 2007–2017, exklusive finansiering av avtal om läkarutbildning och forskning (s.k. ALF-medel). På den primära y-axeln återfinns summa investerad i FoU i miljoner kronor (mnkr). Den sekundära y-axeln visar FoU som andel av BNP. Där kan utläsas att

[19] Eurostat 2020 (14 maj 2020): *Real GDP growth rate – volume – Percentage change on previous year*, https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tec00115&lang=en; European Environment Agency (14 maj 2020): *EEA greenhouse gas – data viewer* www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer; M. Andersson, S. Anokhin, E. Autio, O. Ejermo, N. Lavesson, H. Lööf, M. Savin, J. Wincent och H. Ylienpää: *Det innovativa Sverige – Sverige som kunskapsnation i en internationell kontext*, Vinnova, 2013.

[20] OECD (13 mars 2020): *Research and Development Statistics*: www.oecd.org/innovation/inno/researchanddevelopmentstatisticsrds.htm.

andelen var stabil åren 2007–2015 (med undantag för finanskrisen år 2009). År 2017 ökade andelen FoU i förhållande till BNP från 3,25 till 3,40 procent.[21]

Figur 3.1 Utgifter för egen FoU efter sektor, vartannat år 2007–2017, 2017 års priser, mnkr

Källa: SCB: Statistikdatabasen Utgifter för egen FoU-verksamhet i fasta priser, mnkr efter sektor vartannat år.

Högskolornas intäkter uppgår till knappt 74 miljarder kronor

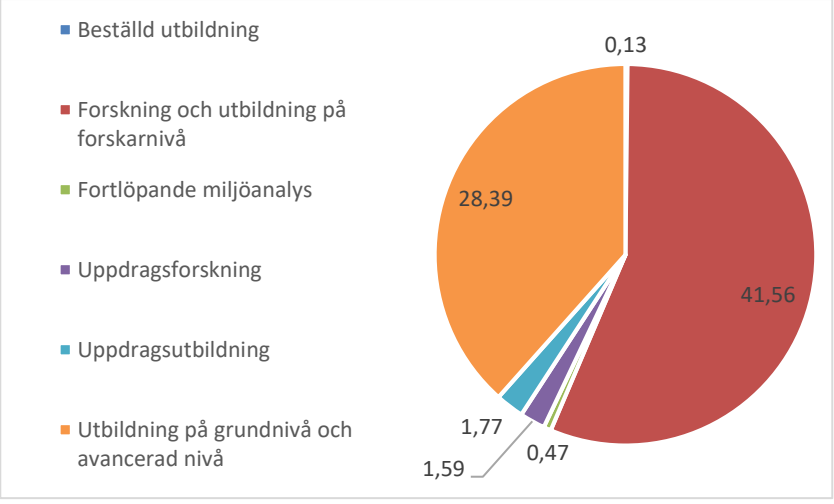
Det finns i dag 31 statliga universitet och högskolor, varav 4 är konstnärliga högskolor. Universiteten och högskolorna är myndigheter som hör till Utbildningsdepartementets ansvarsområde, förutom SLU som hör till Näringsdepartementets ansvarsområde. Utöver de statliga universiteten och högskolorna finns ett femtontal enskilda utbildningssamordnare (en förteckning över samtliga utbildningssamordnare finns i betänkandets bilaga 2).[22]

Högskolornas totala intäkter perioden 2008–2018 återfinns i diagrammet nedan. Det totala intäkterna för svenska högskolor uppgick år 2018 till 73,9 miljarder kronor. Verksamhetsområdet ”Forskning och utbildning på forskarnivå” var det i största verksamhetsområdet

[21] Statistiska Centralbyrån (13 mars 2020): www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/forskning/forskning-och-utveckling-i-sverige/pong/tabell-och-diagram/internationella-jamforelser/andelen-fou-utford-inom-olika-sektorer/.
[22] SOU 2019:6, s. 85.

(41,6 miljarder kronor) och det nästa största var ”Utbildning på grundnivå och avancerad nivå” (28,4 miljarder kronor). Tillsammans stod dessa två verksamhetsområden för 94,6 procent av högskolornas totala intäkter.

Figur 3.2 Totala intäkter svenska högskolor 2018 uppdelat på verksamhetsområde (miljarder kronor)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Lunds universitet är landets största högskola

Intäktsposten ”forskning och utbildning på forskarnivå” visar på en hög koncentration av medel. Lunds universitet är landets största högskola, följt av Karolinska institutet och Uppsala universitet. Landets tre största högskolor står för knappt 40 procent av de totala intäkterna. De tio största högskolorna står för 86,6 procent av intäkterna för forskning och utbildning på forskarnivå.

Tabell 3.1 Fördelning av intäkter, forskning och utbildning på forskarnivå på svenska lärosäten

Lärosäte	Summa forskning och utbildning på forskarnivå (Tkr)	Andel
Lunds universitet	5 784 919	13,9 %
Karolinska institutet	5 726 234	13,8 %
Uppsala universitet	4 881 834	11,7 %
Göteborgs universitet	3 851 743	9,3 %
Kungliga tekniska högskolan	3 126 243	7,5 %
Stockholms universitet	3 041 850	7,3 %
Chalmers tekniska högskola	2 635 071	6,3 %
Umeå universitet	2 358 825	5,7 %
Sveriges lantbruksuniversitet	2 323 557	5,6 %
Linköpings universitet	2 267 265	5,5 %
Övriga	5 564 349	13,4 %
Totalt	**41 561 890**	**100 %**

Källa: Universitetskanslersämbetet statistikdatabas.

Basanslagen står för mer än tredjedel av högskolornas intäkter

Som tabell 3.3 över intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå nedan visar står basanslagen (av regeringen till högskolorna tilldelade statsanslag) till högskolorna för 16,0 miljarder kronor eller 36 procent av de totala intäkterna (år 2019). Det statliga forskningsfinansiärerna hanterar cirka 30 procent av högskolornas totala intäkter. Av de statliga finansiärerna är Vetenskapsrådet Sveriges största forskningsfinansierande myndighet räknat i förmedlade FoU-medel (5,2 miljarder kronor betalades ut 2019), följt av Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Statens energimyndighet förmedlade cirka 770 miljoner kronor år 2019 till landets högskolor för forskning och innovation på energiområdet.

Det största forskningsrådet är Vetenskapsrådet som står för cirka 12 procent av högskolornas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå.[23] Vetenskapsrådet arbetar med finansiering av forskning, som forskningspolitisk rådgivare åt regeringen, finansierar

[23] Vetenskapsrådet (22 september 2020): www.vr.se/.
[23] SOU 2019:6, s. 85.

forskningsinfrastruktur samt arbetar med forskningskommunikation. Vetenskapsrådet har traditionellt verkat främst inom grundforskning och verkar inom hela det vetenskapliga fältet.[24] De två andra statliga forskningsråden är Formas och Forte.[25] Formas lyder under Miljödepartementet och ska arbeta med behovsmotiverad forskning för hållbar utveckling inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Forte lyder under Socialdepartementet och finansierar forskning för människors hälsa, arbetsliv och välfärd.

Tabell 3.2 Intäkter forskning och utbildning på forskarnivå vid svenska högskolor år 2019

Finansiär	Värde (Tkr)	Andel
Basresurs	16 038 059	36 %
Vetenskapsrådet	5 197 864	12 %
Organisationer utan vinstsyfte i Sverige	2 481 615	6 %
Ersättning för klinisk forskning	1 863 290	4 %
Wallenbergstiftelser	1 756 633	4 %
Företag i Sverige	1 362 321	3 %
Statliga universitet och högskolor	1 288 795	3 %
EU:s ramprogram exkl. ERC	1 197 168	3 %
SLU*	1 168 227	3 %
Landsting[26]	1 161 795	3 %
Vinnova	1 106 947	2 %
Formas	1 009 885	2 %
SSF	788 350	2 %
Energimyndigheten	770 231	2 %
Organisationer utan vinstsyfte i utlandet	754 368	2 %
Statliga myndigheter exkl. universitet och högskolor	722 051	2 %
Forte	562 880	1 %
Övriga statliga myndigheter	489 403	1 %
Företag i utlandet	476 907	1 %
Övriga	4 627 090	11 %

Källa: Universitetskanslersämbetets statistikdatabas.

* Sveriges lantbruksuniversitet får till skillnad från övriga statliga lärosäten ett samlat ramanslag som universitetet själv fördelar till utbildning respektive forskning. Uppgifterna om intäkter per verksamhetsområde i den ekonomiska statistiken bygger på universitetets redovisning av denna fördelning.

[24] Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet.
[25] Förordning (2009:1024) med instruktion för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande samt Förordning (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.
[26] Landets landsting har den 1 januari 2020 bytt beteckning och kallas nu regioner.

3.2.2 Investeringar i FoU sker huvudsakligen i storstadsregionerna

Knappt tre fjärdedelar av landets utgifter för FoU sker i länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne. Läggs Östergötlands och Uppsala län till, så motsvarar det 85,5 procent av landets utgifter för FoU.

Tabell 3.3 Totala utgifter för FoU-verksamhet efter region år 2017 i mnkr

Län	FoU mnkr	Andel
01 Stockholms län	53 603	34,5 %
03 Uppsala län	8 245	5,3 %
04 Södermanlands län	1 101	0,7 %
05 Östergötlands län	9 793	6,3 %
06 Jönköpings län	2 026	1,3 %
07 Kronobergs län	2 968	1,9 %
08 Kalmar län	401	0,3 %
09 Gotlands län	7	0,0 %
10 Blekinge län	605	0,4 %
12 Skåne län	18 266	11,7 %
13 Hallands län	667	0,4 %
14 Västra Götalands län	42 997	27,7 %
17 Värmlands län	1 212	0,8 %
18 Örebro län	1 621	1,0 %
19 Västmanlands län	2 697	1,7 %
20 Dalarnas län	1 506	1,0 %
21 Gävleborgs län	1 027	0,7 %
22 Västernorrlands län	999	0,6 %
23 Jämtlands län	178	0,1 %
24 Västerbottens län	3 549	2,3 %
25 Norrbottens län	1 652	1,1 %
Ej regionalt fördelat	352	0,2 %

Källa: Statistiska Centralbyrån.

3.2.3 Näringslivets roll i FoU och innovationslandskapet

Av näringslivets investeringar inom FoU står varuproducerande företag för cirka 56 procent. Med 26,4 procent är ”transportmedelsindustrin” (SNI 29–30) den bransch som investerar mest i FoU. Andra forskningsintensiva branscher är ”Informations- och kommunikationsföretag” (SNI 58–63) med 19,7 procent, samt industri

för metallvaror utom maskiner och apparater; industri för datorer, elektronikvaror, optik, elapparatur och andra maskiner och apparater" (SNI 25–28) med 14,2 procent.[27] Av kartläggningen "FoU-listan" som genomförs varje år av magasinet "Ny Teknik" framgår att det finns ungefär 45 000 anställda på de 38 mest forskningsintensiva företagen i Sverige (år 2018). De fem företag som har flest FoU-anställda (Ericsson, Volvo Cars, Saab Group, Volvo Group och Scania) har tillsammans cirka 26 300 anställda inom FoU.[28]

Som framgår i tidigare avsnitt är Stockholms län det län inom vilket det finns störst utgifter för FoU. Det är också det län som har starkast näringsliv och ekonomisk tillväxt. Cirka 32 procent av landets nya företag år 2018 grundades i länet. Med 14,4 nya företag per 1 000 invånare är Stockholms län det län som har i särklass högst andel nygrundade företag per capita och högst förnyelsetal (nygrundade företag i jämförelse med företagspopulationen). Enligt SCB är det även Stockholms län som har i särklass högst bruttoregionalprodukt per capita (657 tkr jämfört med riksgenomsnittet på 475 tkr).

[27] SCB Statistikdatabasen (31 mars 2020): www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__UF__UF0301__UF0301F/UF0302SNI07T01/table/tableViewLayout1/.
[28] L. Norstedt och P. Ottsjö: *Kartläggning:* Här *är teknikföretagen som satsar mest på FoU i Sverige*, www.nyteknik.se/innovation/kartlaggning-har-ar-teknikforetagen-som-satsar-mest-pa-fou-i-sverige-6963610 (sidan besökt 31 mars 2020).

Tabell 3.4 Antal nystartade företag efter län år 2018

Län	2018	Andel 2018	2018 Per 1 000 invånare*	2018 Per 100 företag**
Stockholms län	21 344	32	14,4	8,7
Uppsala län	2 338	4	10,1	7,0
Södermanlands län	1 640	2	9,7	7,4
Östergötlands län	2 420	4	8,7	7,0
Jönköpings län	1 809	3	8,5	5,3
Kronobergs län	894	1	7,6	4,0
Kalmar län	1 188	2	8,4	4,9
Gotlands län	373	1	10,9	4,6
Blekinge län	746	1	8,0	5,7
Skåne län	9 249	14	11,2	7,9
Hallands län	1 923	3	10,0	5,8
Västra Götalands län	10 583	16	10,1	6,9
Värmlands län	1 419	2	8,6	4,4
Örebro län	1 678	3	9,3	7,1
Västmanlands län	1 550	2	9,6	8,0
Dalarnas län	1 500	2	9,0	4,2
Gävleborgs län	1 342	2	8,0	4,9
Västernorrlands län	1 258	2	8,8	4,7
Jämtlands län	818	1	10,7	3,9
Västerbottens län	1 313	2	8,0	3,8
Norrbottens län	1 365	2	9,1	4,7
Samtliga	**66 750**	**100**	**10,8**	**6,7**

* Antal nystartade företag per 1 000 invånare 16–64 år föregående år (etableringsfrekvens).
** Antal nystartade företag per 100 befintliga företag föregående år (förnyelsetal).
Källa: Tillväxtanalys.

3.3 Det finns en stor variation av aktörer som arbetar med innovation och nyttiggörande

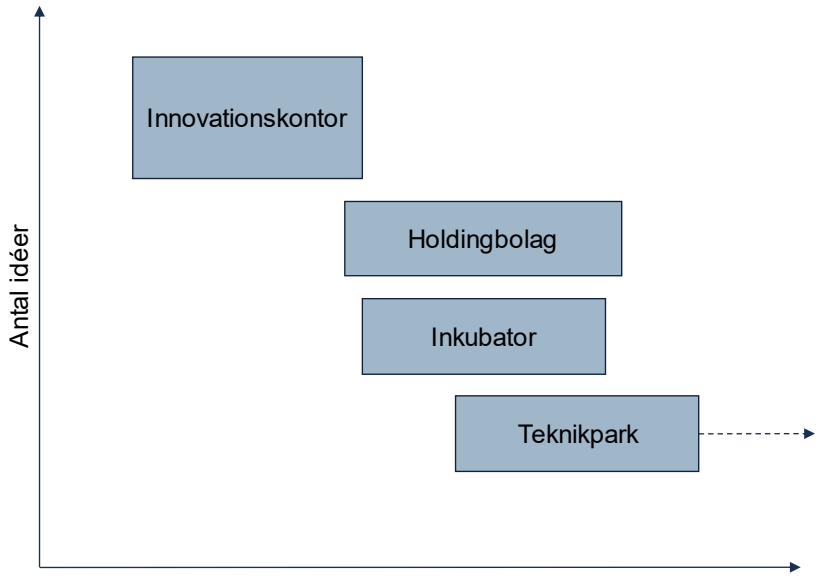
Det ingår, som tidigare anförts, i högskolors uppgift att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. När skrivningen om nyttiggörande av forskningresultat infördes, framfördes av regeringen att ”det är viktigt att det står klart att detta är en viktig uppgift för universitet och högskolor. Även denna uppgift ska, enligt regeringens mening, utgöra en integrerad

del av högskolans samlade uppgift".[29] Arbetet med nyttiggörande av resultat från forskningsverksamhet vid högskolan är således en integrerad del av verksamheten.

Inom landets högskolor bedrivs utbildning och forskning som leder till att en mängd nya idéer skapas. En typisk process för nyttiggörande av forskningsresultat vid landets högskolor är att en idé går via ett innovationskontor och utgör grund för ett nygrundat företag.

Det högskolenära stödstrukturen för nyttiggörande och möjlig innovation av forskningsresultat består, utöver basen i det grundläggande administrativa stödet vid högskolan, typiskt sett av fyra olika typer av stödfunktioner; innovationskontor, holdingbolag, inkubatorer och teknikparker (kallas även science park). Som framgår i följande avsnitt är innovationsstödssystemet vid landets högskolor heterogent.

Figur 3.3 Överblick av det högskolenära stödsystemet

Källa: Utredningens egen bearbetning som tagits fram i samarbete med referensgrupp I.

I figuren återfinns antal idéer som uppstår på en högskola bland studenter, forskare och övrig personal på y-axeln. På x-axeln utvisas utvecklingen av idéer över tid. Noterbart är att endast en liten andel

[29] Prop 2008/09:50, s. 117 f.

av de idéer som uppstår vid en högskola faktiskt resulterar i nya lösningar.

Vid flera av landets högskolor finns det stödfunktioner för idébärare inom högskolorna, där *innovationskontor* är en servicefunktion med uppgift att öka nyttiggörande av forskning. En idé som vidareutvecklas kan utgöra grund för företagsbildning, och högskolornas *holdingbolag* kan då gå in med ägarkapital eller välja att förvärva immateriella rättigheter från en forskare eller student och utveckla idén själva. Holdingbolagen kan också bedriva annan verksamhet för att utveckla resultat från forskning vid högskolan på affärsmässig grund. Vissa företag som grundas av anställda eller studenter vid en högskola kan sedan utvecklas i en *inkubator*. En inkubator är en organisation som har till syfte att stödja ett nystartat företag väg till lönsamhet. I anslutning till flera högskolor finns det också så kallade *teknikparker* eller science parks. Dessa utgör en fysisk plats för (ofta högteknologiska) företag och har till syfte att skapa samverkan mellan akademi och näringsliv. Utanför högskolorna finns det olika stödstrukturer för företagsutveckling. Här finns det en uppsjö av olika aktörer som erbjuder olika stöd i olika faser och för olika branscher.

3.3.1 Det finns 13 innovationskontor vid landets högskolor

Genom 2008 års forskningsproposition infördes en funktion med uppgift att öka det kommersiella nyttiggörandet av forskningsresultat. Servicefunktionen påbörjades år 2010 och fick då namnet innovationskontor. I den första omgången grundades åtta innovationskontor.[30] År 2012 upprättades ytterligare fyra innovationskontor och år 2018 tillkom Malmö universitets innovationskontor.

I dag finns det totalt 13 innovationskontor och som tabellen nedan visar finns det därför högskolor som saknar eget innovationskontor. De högskolor som saknar egna innovationskontor förväntas i flera fall kunna nyttja närliggande högskolors innovationskontor, däribland Högskolan i Halmstad som ska använda Chalmers innovationskontor eller Högskolan i Gävle som ska använda innovationskontoret vid Uppsala universitet. Vid sidan av Chalmers tekniska högskola, som har ett eget innovationskontor och Handels-

[30] Prop 2008/09:50, s. 117 f.

högskolan i Stockholm samt Högskolan i Jönköping, som har tillgång till innovationskontor vid andra högskolor, saknar högskolor med enskild huvudman uttrycklig tillgång till innovationskontor.

Tabell 3.5 Sveriges innovationskontor

Namn	Nod för	Grundat år
Chalmers innovationskontor	Innovationskontor Väst: Högskolan i Borås, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst och Högskolan i Jönköping	2010
Forsknings- och innovations-kontoret vid Göteborgs Universitet		2012
KI Innovation		2010
KTH Innovation	Gymnastik och Idrottshögskolan, Handelshögskolan, Mälardalens Högskola och Södertörns Högskola	2010
LiU Innovation		2010
LTU Business AB		2012
LU Innovation	Innovationskontor Syd: Blekinge Tekniska Högskola och Högskolan Kristianstad	2010
Innovationskontoret Fyrklövern	Mittuniversitetet samordnar Karlstads universitet, Linnéuniversitetet samt Örebro universitet	2010
Malmö Innovationskontor		2018
Stockholms Universitet Innovation		2012
SLU Holding		2012
Innovationskontor Norr vid Umeå universitet		2010
UU Innovation	Arbetar med högskolorna i Gävle och i Dalarna	2010

Källa: Vinnova Rapport VR 2019:13.

Bakgrunden till inrättandet av innovationskontoren var att regeringen gjorde bedömningen att relativt få produkter och företag, sett ur ett internationellt perspektiv, uppkom direkt ur en akademisk miljö. Regeringen menade därför att

> alla lärosäten bör ges goda förutsättningar att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta, antingen genom en egen funktion eller genom avtalade samarbeten med andra. [31]

Innovationskontorens placering bestämdes av den forskning som bedrevs på högskolorna inom framför allt medicin eller teknik, samt på underlag som presenterades i rapporten Åtgärder för en effektivare holdingbolagsstruktur (U2006/8271/UH). Det antogs i propositionen att medicin och teknik skulle vara de forskningsområden inom vilka förutsättningarna för kommersialisering av forskningsresultat var störst.

I möten med innovationskontoren och högskolor har det framkommit att kontorens funktion har ändrats under sin existens. Efter att ha mött merparten av landets högskolor har utredningen intrycket att de har tagit till sig den beskrivning som uttrycks i den senaste forskningspropositionen:

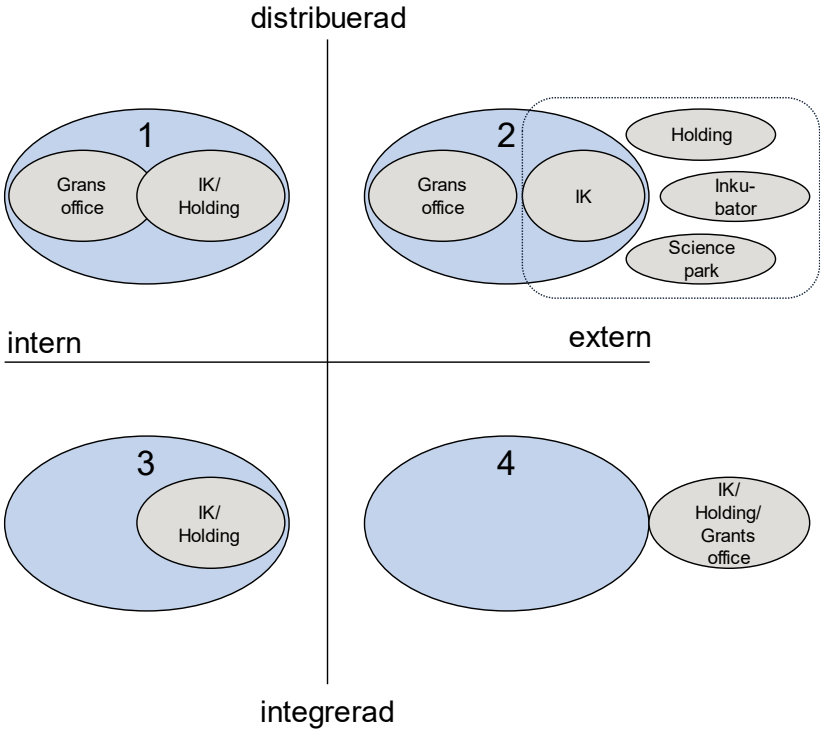
> Innovationskontoren ska verka för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och riktar sig till forskare, studenter och andra anställda vid lärosätena. Nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap inkluderar bland annat kommersialisering, sociala innovationer och socialt entreprenörskap, hantering av immateriella rättigheter och samverkan av olika slag. [32]

Olika modeller för nyttiggörande

Högskolorna har valt olika organisatoriska lösningar vad gäller placeringen av innovationskontoren. Det finns exempel på högskolor som valt att förlägga både innovationskontor, holdingbolag och inkubator i ett externt bolag. Vid andra högskolor är innovationskontoren en del av myndigheten högskolan. Enligt Ramsten och Benner finns det fyra olika modeller för hur ett innovationskontor (technology transfer office – TTO) kan organiseras.[33]

[31] Prop. 2008/09:50, s. 122.
[32] Prop. 2016/2017:50, s. 136.
[33] A-C. Ramsten och M. Benner: Forskningspolitik för en kunskapsberoende värld: samling för samverkan, Vinnova VR 2019:13, s. 29 ff.

Figur 3.4 Olika modeller för nyttiggörande vid högskolor

Källa: A-C. Ramsten och M. Benner: ”Forskningspolitik för en kunskapsberoende värld: samling för samverkan”, Vinnova VR 2019:13.

* Grants office: Kontoret för extern finansiering, IK: Innovationskontor och Holding: Holdingbolag.

1. Integrerad **modell:** Att innovationskontor och holdingbolag är en del av myndigheten och att de arbetar nära kontoret för extern forskningsfinansiering (grants office). Det finns ingen svensk högskola som har holdingbolaget som en del av myndigheten. En anledning till att modellen inte används i Sverige är att högskolor inte får bedriva vinstdrivande verksamhet.
2. **Spridd TTO:** Att Innovationskontoret är en del av myndigheten och att holdingbolag, inkubator samt teknikpark är fristående organisationer. Det finns flera exempel på blandformer i Sverige, där till exempel Stockholms universitets holdingbolag är externt samtidigt som inkubatorn och innovationskontoret är en del av myndigheten. Vid Göteborgs universitet är innovationskontoret

del av myndigheten och holdingbolaget och inkubatorn (GU Ventures) drivs av samma bolag. Ett ytterligare exempel är Mittuniversitetet där innovationskontor och grants office ligger internt i avdelningen Forskning och Utbildningsstöd. Samtidigt har universitetet ingen egen inkubator utan samarbetar främst med den regionala inkubatorn.

3. **Intern TTO:** Att innovationskontoret och holdingbolaget är i samma organisation som en del av högskolan. Till skillnad från den integrerade modellen finns det inget samarbete med grants office. I Sverige förekommer modellen endast på Chalmers (möjligt tack vare högskolans organisationsform).
4. **Extern TTO:** Denna modell innebär att hela stödstrukturen med innovationskontor, holdingbolag och kontoret för extern finansiering helt ligger tillsammans i en organisation utanför högskolan. Denna modell används i dag av Karolinska institutet, där KI Innovation är både innovationskontor och inkubator. KI Innovation är ett dotterbolag till KI Holding som i sin tur förvaltas av Karolinska institutet.[34]

Beroende på om innovationskontoret är placerat inom högskolan eller inom ett holdingbolag varierar anställningsvillkoren för anställda vid kontoren. De varierar också beroende på vid vilket holdingbolag verksamheten är knuten.

3.3.2 Holdingbolagens verksamhet varierar över landet

Genom holdingbolaget kan en högskola äga och utveckla de idéer som uppstår genom verksamheten. Holdingbolagen gör det möjligt för högskolorna att tillvarata de immateriella rättigheter som uppstår i samverkansprojekt med näringslivet eller i internationella projekt. I det senare ingår högskolorna ofta i stora konsortier där det förhandlas om de immateriella rättigheter som uppstår och ofta åtar sig högskolorna att verka för att uppkomna resultat kommersialiseras. Högskolorna kan även genom holdingbolagen bedriva annan verksamhet på affärsmässig grund, såsom förmedla uppdragsutbildning, sälja konsulttjänster eller inneha viss forskningsinfrastruktur.

[34] A-C. Ramsten och M. Benner: Forskningspolitik för en kunskapsberoende värld: samling för samverkan, Vinnova VR 2019:13, s. 29 ff.

Vid beskrivningen av verksamheten inom holdingbolagen utgår utredningen från den terminologi som regeringen använt sedan tidigt 1990-tal: *projektbolag* och *tjänstebolag*. I *projektbolagen* syftar verksamheten till att kommersialisera idéer som har sitt ursprung i verksamheten på högskolan och holdingbolagen förväntas sälja av dessa bolag vid en lämplig tidpunkt. Projektbolagen kan typiskt sett som huvudägare ha en eller flera anställda vid högskolan, eller högskolan själv (utveckling av idé som ägs av högskolan). *Tjänstebolagen* kan bli föremål för försäljning, men det huvudsakliga motivet för att äga dem är att bedriva andra verksamheter inom ramen för bolagsordningen, exempelvis innovationsstöd, uppdragsutbildning eller konsultbolag.[35]

Det finns 19 holdingbolag i Sverige

I dag finns det totalt 19 holdingbolag, varav 18 i vid högskolor med statlig huvudman (ett finns hos stiftelsehögskolan Chalmers tekniska högskola). Holdingbolagens organisation varierar kraftigt. En del av holdingbolagen bedriver verksamheten i moderbolaget medan andra har valt att lägga stora delar av verksamheten i dotterbolag.

Fler högskolor har ansökt om att bilda holdingbolag

Ansökningar om att få bilda holdingbolag har i närtid inkommit till regeringen från Mälardalens högskola (MDH), (2018) och Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (2016). Skälen till ansökningarna om att få holdingbolag, som anges i ansökningarna, inkluderar bland annat möjligheter att äga de immateriella rättigheter som uppstår i projekt som högskolan deltar i, en förbättrad möjlighet att finansiera ett långsiktigt samarbete med andra aktörer eller som redskap för att kunna spela en mer aktiv roll inom innovation kopplat till kreativa och kulturella näringar. MDH har i ett kompletterande underlag till utredningen särskilt utvecklat några nyttiggöranden som omöjliggjorts på grund av avsaknaden av holdingbolag:

[35] Riksrevisionen (2020:4): Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning, s. 13.

Mälardalens högskola deltar i och koordinerar flera stora EU-projekt. Ett villkor för att erhålla medel inom den Europeiska Unionens ramforskningsprogram är långtgående åtaganden om att verka för kommersialisering av uppkomna resultat. Det är svårt för högskolor som inte kan agera genom egna holdingbolag att leva upp till dessa åtagande. Några konkreta exempel på sammanhang där holdingbolag hade medfört en skillnad:

MegaM@Rt2 är ett rätt stort projekt, koordinerat av MDH (https://cordis.europa.eu/project/id/737494, https://megamart2-ecsel.eu/) som avslutades i april 2020. Efter projektet går en del av partnerna in i en kommersiell fas, där MDH inte kan vara med, trots att forskare från MDH har bidragit med verktyg och trots att MDH haft en ledande roll i projektet. MDH kunde inte vara med och signera den överenskommelse om exploatering och association som togs fram i konsortiet. Ett holdingbolag hade gjort detta möjligt, och låtit högskolan fortsätta att ha ett initiativ på en viktig marknad för forskning och utveckling.

Salutogen är ett annat projekt, som nyss ansökt om fas III i VINNOVAS program för utmaningsdriven innovation (UDI) efter två framgångsrika faser. (http://www.es.mdh.se/salutogen/

https://www.vinnova.se/p/salutogen---seniorers-aktivitet-och-livskvalitet-understodd-av-teknik-genom-gladje-engagemang-och-nyfikenhet/)
Fas III innebär stora kliv mot kommersialisering. MDHs roll som koordinator blir problematisk, när MDH inte kan ta en självklar roll också i en kommersialiseringsfas. Här hade också ett holdingbolag varit till hjälp.

EU launches new €50 million pilot to develop skills and education across Europe, en utlysning som lanserades 22 april 2020 med anledning av Coronakrisen. MDH har flera utbildningar som riktar sig till yrkesverksamma och som fungerar utmärkt som kompetensutveckling i den pågående krisen. En möjlighet med holdingbolag är att kunna finansiera företagens deltagande.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_694

Holdingbolagen bildades för att underlätta samverkan och kommersialisering men stora skillnader finns

Då de statliga högskolorna är statliga myndigheter, saknar de grundläggande förutsättningar för kommersialisering av verksamhet och risktagande med statliga medel. Mot den bakgrunden beslutade riksdagen 1993 att ge vissa högskolor möjlighet att själva förvalta holdingbolag.[36] En viktig utgångspunkt för detta var att underlätta högsko-

[36] Prop. 1992/93:170, prop. 1992/93:170, bet 1992/93 UbU15, rskr.1992/93:338.

lornas samverkansarbete. Regeringen anförde att holdingbolagen skulle arbeta i nära anslutning till moderorganisationen för att möjliggöra utbyte av personal och samnyttjande av vetenskaplig utrustning. Regeringen anförde vidare att det genom att verksamheten bedrivs inom ramen för bolag kan åstadkommas en klar och tydlig ansvarsfördelning ekonomiskt, materiellt och juridiskt mellan å ena sidan den industriellt orienterade verksamheten och å andra sidan universitetens traditionella huvuduppgifter inom forskning och utbildning.[37]

När holdingbolagen inrättades var tanken att forskning i bolagsform skulle möjliggöra en mer effektiv samverkan med näringslivet. Högskolorna skulle kunna delta aktivt i samarbeten med näringslivet och att bistå enskilda forskare i kontakt med företag. Holdingbolagen skulle även underlätta och stimulera flödet av forskare mellan akademi och det övriga samhället. Vidare skulle bolagen stödja innovationsutveckling genom att möjliggöra för högskolorna att bedriva kommersiell verksamhet och bidra till att arbetet med att nyttiggöra forskning. Det grundläggande uppdraget om att investera i bolag är någonting som bolagen har arbetat med hela tiden. Tanken är att holdingbolagen ska fylla ett kapitalgap i högskoleanknutna bolag i mycket tidig fas. Det fanns således en önskan från regeringens sida att holdingbolagen skulle vara revolverande (det vill säga finansiera sin egen verksamhet), något som senare tonats ned genom en förståelse för att det är svårt att uppnå givet holdingbolagens investeringsfokus.[38] Enligt Riksrevisionens granskning ”Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning” har syftet med holdingbolagen varit relativt konstant under holdingbolagens existens och bolagsordningen är också likalydande för samtliga bolag. Om högskolan eller holdingbolaget önskar förändra bolagsordningen krävs medgivande från regeringen som beslutar om bolagsordningar utifrån riksdagens beslut om inriktning.

Riksdagen har beslutat om ändringar, avseende holdingbolagens verksamhet, vid två tillfällen. 2002 beslutade riksdagen att bolagen även ska få ägna sig åt att förmedla uppdragsutbildning. 2011 beslutade regeringen att bolagen får bedriva motsvarande verksamhet med andra högskolor än det egna. Det grundläggande uppdraget om att

[37] Prop. 1992/93:170, s. 33 ff.
[38] Prop. 2016/17:50, s. 136.

förvärva, förvalta och sälja andelar i företag som kommersialiserar kunskap från forskningen har funnits med hela tiden.[39] I dag arbetar flera av holdingbolagen med uppdragsutbildning, konsultverksamhet och uppdragsforskning.

Som beskrivs mer ingående i kommande avsnitt, finns det stora skillnader mellan holdingbolagen vad gäller investeringsverksamhet. Det finns exempel på holdingbolag som genomför ett stort antal investeringar i bolag i tidiga faser och på bolag som inte bedriver någon investeringsverksamhet överhuvudtaget. De flesta holdingbolagen bedriver någon form av investeringsverksamhet, men på en ganska låg nivå.

Vissa holdingbolag får medel för idébanker

År 2012 startades idébanker vid flera av högskolornas holdingbolag efter utlysning av medel från Vinnova. Syftet var att öka antalet forskningsresultat, som kommersialiseras och nyttiggörs genom uppbyggnad av idébanker med forskningsresultat, som av olika anledningar inte drivs vidare till kommersialisering av forskaren själv. Medlen avsågs främst att användas för uppköp av hela eller delar av forskningsresultat, vilket innebär att holdingbolagen helt eller delvis, utgör den juridiska ägarplattformen för resultaten och att innovationsstödjande verksamheter vid högskolan, som till exempel innovationskontor, står för en struktur och process för nyttiggörandet och kommersialiseringen. Från och med 2014 omvandlades medlen till kapitaltillskott till elva högskolors holdingbolag. Dessa idébanksmedel rekvireras från Kammarkollegiet och ska finansiera kostnader för industriell äganderätt inom ramen för idébankerna. Stödet om 1 miljon kronor per år och per holdingbolag betalas ut med hänvisning till kommissionens förordning (EG) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den gemensamma marknaden. Kapitaltillskottet har fram till nu även benämnts som ovillkorat aktieägartillskott. Enligt Riksrevisionens granskningsrapport redovisar holdingbolagen idébankmedlen som ett pågående utvecklingsarbete för exempelvis investeringar i immateriella rättigheter, utveckling av avtal, investeringsanalyser med mera. Enligt

[39] Riksrevisionen (2020:4): Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning, s. 21.

samma rapport redovisar merparten av holdingbolagen dock inga kostnader för verksamheten med idébankerna.[40]

Arbetet med uppdragsutbildning sker på olika sätt och i olika omfattning

Holdingbolagen kan i dag inte bedriva uppdragsutbildning själva utan enligt regeringens riktlinjer bara ”förmedla” uppdragsutbildning, något som av högskolorna tolkas som att uppdragsutbildningen ska tas fram av högskolan och sedan förmedlas vidare av holdingbolaget men då under de villkor bolaget verkar under. Regeringen har också tidigare uttryckt att det är meningen att uppdragsutbildningarna ska hanteras på det här sättet. När holdingbolagen gavs möjligheten att förmedla uppdragsutbildning anfördes av regeringen bland annat att

> uppdragsutbildningen inom universitet och högskolor ökar men den har fortfarande en relativt begränsad omfattning. I Högskoleverkets rapport Högskolans uppdragsutbildning (1999:14 R) betonar verket bland annat vikten av att skapa en sammanhållen funktion som har insikt i och överblick över all uppdragsutbildning inom högskolan. Högskolans ledning får därmed större möjlighet att styra och utveckla uppdragsutbildningen. Om högskolan skapar en expertfunktion på området, vilken kan bistå med att förmedla och marknadsföra uppdragsutbildning, kan detta leda till att högskolan i ökad utsträckning kan möta de önskemål som finns om att köpa uppdragsutbildning inom högskolan. Högskolans ledning får därmed större möjlighet att styra och påverka uppdragsutbildningen. Regeringen föreslår därför att holdingbolagen ska kunna bilda dotterbolag som får i uppgift att förmedla uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor. Lärosätet ska bedriva utbildningen och förordningen (1997:845) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor ska tillämpas. Dotterbolagen får således inte bedriva uppdragsutbildning i egen regi. Regeringen vill dock understryka att uppdragsutbildning endast får köpas av annan än enskild. Uppdragsutbildningen får inte heller inverka negativt på den grundläggande högskoleutbildning som universitetet eller högskolan ska bedriva[41]

Som framgår av tabellen nedan arbetar i dag nio av holdingbolagen med uppdragsutbildning. Vad utredningen förstår sker uppdragsutbildningen i olika uppfattning hos de olika holdingbolagen, där exempelvis holdingbolagen vid Karlstads universitet och Chalmers tekniska högskola står ut.

[40] Riksrevisionen (2020:4): Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning, s. 23.
[41] Prop. 2001/02:2, s. 45 f.

Översikt över holdingbolagens verksamhet

Tabellen nedan ger en bild av holdingbolagens verksamhet. Informationen är hämtad från Riksrevisionens sammanställning och kompletterad av utredningen.

Tabell 3.6 Verksamhet i holdingbolagen eller dess tjänstebolag (år 2018)

Holdingbolag	A	B	C	D
Chalmers Ventures*	Ja	i.u.	Ja/Ja	Nej
GU Ventures	Ja	Ja/Ja	Ja/Ja	Nej
Högskolan Borås Holding AB	Nej	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej
Högskolan Halmstad Utvecklings-aktiebolag	Ja	Nej/Nej	Ja	Nej
Högskolan Kristianstad Holding AB	Ja	Ja/Nej	Ja/Ja	Nej
Karlstad Universitet Holding AB	Ja	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej
Karolinska Institutet Holding AB	Nej	Nej/Nej	Ja/Ja	Ja
KTH Holding AB	Ja	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej
Linköping Universitet Holding AB	Nej	Ja/Ja	Ja/Nej	Nej
Linnéus University Development AB	Ja	Ja/Nej	Ja/Ja	Nej
LTU Holding AB	Ja	Nej/Nej	Ja/Ja	Ja
LU Holding AB	Nej	Nej/Ja	Ja/Nej	Nej
Miun Holding AB	Ja	Nej/Nej	Ja/Nej	Nej
SLU Holding AB	Nej	Ja/Nej	Ja/Nej	Ja
Stockholm Universitet Holding AB	Nej	Nej/Nej	Ja/Nej	Nej
Umeå Universitet Holding AB	Nej	Nej/Nej	Ja/Ja	Ja
Uppsala Universitet Holding AB	Nej	Nej/Ja	Ja/Nej	Nej
Örebro Universitet Holding AB	Nej	Ja/Ja	Ja/Nej	Ja

A: Förmedlar uppdragsutbildning. **B**: Konsultbolag/Studentkonsulter. **C**: Inkubator/Teknikpark.
D: Innovationskontor inom bolaget.

* Ägs av Chalmers AB och ligger inte under statlig förvaltning.

Källa: RiR 2020:4.

3.3.3 Inkubatorer riktar sig till företag i uppstartsfasen

Som beskrivs i det inledande avsnittet i detta kapitel så finns inkubatorer knutna till högskolorna på olika sätt. Ägandet av inkubatorerna skiftar mellan högskola, kommun, region, näringsliv, stiftelser med flera.

De flesta högskolor med holdingbolag har någon form av formell koppling till inkubatorerna, men det finns också ett fåtal exempel på högskolor som inte har det. I hela riket finns det ett 40-tal inkuba-

torer, varav 24 ingår i det nationella inkubatorsprogram som finansieras av Vinnova. Organisationen SISP (Swedish Incubators and Science Parks) har följande definition av inkubatorer på sin hemsida:

> En inkubator erbjuder en process (inkubationsprocess) för utveckling av företag. Personer med en affärsidé får i inkubatorn rådgivning av affärsutvecklare som är specialiserade på att utveckla företag. Inkubatorn bistår också entreprenören och de nystartade företagen med olika stödtjänster som affärsnätverk, finansiering och kontorsservice. Syftet är att skapa ett gynnsamt växthus där företaget växer och kan ta steget ut på marknaden och bli vinstdrivande.[42]

Inkubatorer riktar sig till företag, som är i en tidig uppstartsfas och som under en begränsad tid kan dra nytta av support för att ta nästa steg i sin utveckling. Ofta handlar det om företag, som har en god idé men som behöver stöd för att utveckla sin affärsmodell och behöver tillgång till nätverk (i syfte att få tillgång till exempelvis finansiering, kompetens och/eller kunder), för att komma ut på marknaden.

Nära besläktat med inkubatorer är landets *acceleratorer*. Acceleratorer har till uppgift att snabbare utsätta företagen för marknadens prövning. Enligt SISP finns det skillnader i vilken typ av företag som acceleratorerna vänder sig till, deras utvecklingsfas och hur nära de står investerare.[43]

3.3.4 Landets teknikparker innebär en infrastruktur för kunskapsintensiva tillväxtföretag

En teknikpark är, enligt SISP, en miljö som erbjuder kunskapsintensiva tillväxtföretag infrastruktur, nätverk och affärsutveckling. Till skillnad från inkubatorerna erbjuder teknikparkerna i regel inget affärsutvecklingsstöd. Exempel på en välkänd teknikpark är Ideon i Lund. Ett ytterligare exempel är Lindholmen Science Park som är en internationell samverkansmiljö för forskning, innovation och utbildning inom transport, IKT och media i Göteborg.

[42] SISP hemsida (22 september 2020): www.sisp.se/wikisisp.
[43] SISP hemsida (22 september 2020): www.sisp.se/wikisisp.

3.3.5 Finansieringsstöd och aktörer i företagens olika utvecklingsfaser

Figuren nedan ger en överblick av olika investeringsfaser. Högskolornas holdingbolag arbetar primärt i fas 1 och 2. Aktörer som Saminvest AB och Almi Invest AB (beskrivs nedan) arbetar i de faser som kommer i anslutning till högskolornas holdingbolag. Här finns det en del privata aktörer som är verksamma, och för att locka dessa att investera i dessa (fortfarande) tidiga faser, går de offentliga aktörerna ofta in och motfinansierar de privata investeringarna. Med detta reduceras de privata investerarnas risk och kapitalinjektionen blir större än den hade blivit annars. I figuren nedan visar den tonande färgen att olika aktörers engagemang varierar i fokus i olika investeringsstadier. Högskolornas holdingbolag (frånsett Chalmers Ventures) gör merparten av sina investeringar i försådd och sådd. Det förekommer även vissa investeringar i uppstartfasen, men det normala är här att holdingbolagen gör sina avyttringar i den fasen.

1. Såddfasen: Företagsfas med forskning, bedömning och utveckling av ett initialt koncept innan företaget har nått startupfasen. Investeringarna här är små och används i regel för utveckling, verifiering och/eller utvärderingar.

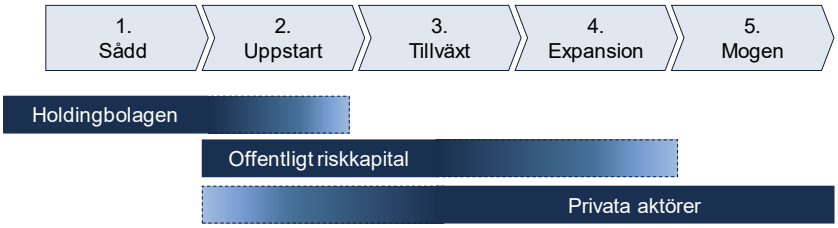
2. Uppstartsfasen (även kallad startup-fas): Företagsfas med produktutveckling och inledande marknadsföring. Företaget har precis startat eller bara varit igång ett kort tag. Företagets produkter har vanligen inte lanserats kommersiellt.

3. Tidig tillväxtfas: I denna fas har företaget förbrukat sitt första kapital och behöver kapital för att växla upp tillverkning och försäljning. I denna fas har företaget normalt inte börjat redovisa några vinster (break-even).

4. Expansionsfas: I denna fas rullar hjulen på företaget och kapitaltillskott kan behövas för ytterligare expansion. Det är i slutet av denna fas som överbryggsfinansiering sker. Överbryggsfinansiering är en finansiering för företag som precis står inför en marknadsnotering.

5. Mogna faser (även kallad buyout): Riskkapital i de mogna faserna kan användas för utköp eller som en metod för att vända en negativ utveckling.

Figur 3.5 Investeringsfaser och olika aktörers fokus

Källa: RiR 2014:1 och egen bearbetning.

Almi är landets största aktör för finansiering för SMF

Utöver holdingbolagen finns det två statliga aktörer, som arbetar med riskkapitalfinansiering för små och medelstora företag. Saminvest arbetar med fond-i-fond lösningar och Almi Invest AB genomför, liksom holdingbolagen, egna investeringsbeslut. Almi Invest AB är i sin tur ett dotterbolag till Almi Företagspartner AB (Almi). Almi har till uppgift att skapa tillväxt och förnyelse i näringslivet genom finansiering i kombination med rådgivning. Totalt sysselsätter Almi cirka 500 personer på 40 olika platser i hela landet.

Almi tillhandahåller olika lån och stöd för små och medelstora företag. För innovativa idéer med hög risk finns Almi verifieringsstöd (kallas verifieringsmedel). Verifieringsmedlen kan användas för att exempelvis verifiera en marknad eller juridiskt stöd (i snitt 100 000 kr per projekt). Almi har dessutom sex olika typer av lån, där mikrolån, innovationslån och tillväxtlån vänder sig mot företag i tidiga faser. Mikrolån (i snitt cirka 120 000 kr per lån) är en typ av lån med låg säkerhet och som riktar sig mot dem som ska grunda ett företag. Innovationslån (i snitt cirka 240 000 kr per lån) är ett så kallat villkorslån, vilket betyder att en låntagare inte behöver betala tillbaka lånet om den planerade lösningen aldrig skulle nå implementering. Tillväxtlånen (i snitt 1,2 mnkr per lån) används ofta till produktutveckling. Den sista juni 2020 hade Almi en portfölj om 6 miljarder kronor fördelade över 13 000 lån. Av dessa var 5 163 mikrolån, 812 innovationslån och 963 tillväxtlån.

Almi Invest AB är ett branschoberoende riskkapitalbolag med uppdrag att bidra till en fungerande riskkapitalmarknad över hela landet. Bolaget har ett 40-tal så kallade investment managers och är

Sveriges mest aktiva investerare i startup-bolag.[44] Under den senaste tillgängliga femårsperioden genomförde Almi Invest AB cirka 250 nyinvesteringar[45] och totalt mer än 1 000 investeringar över hela landet.[46]

Tabell 3.7 Almi Invests flöde av innovationer 2015–2019

År	Antal investeringar	Belopp investeringar (mnkr)	Antal exits	Belopp exits (mnkr)
2015	251	240,1	60	159,9
2016	203	200,5	77	173,0
2017	194	198,5	66	288,1
2918	216	261,3	65	158,0
2019	186	278,2	61	189,3
Totalt	**1 050**	**1 178,6**	**329**	**968,3**

Källa: Almi Invests inrapportering till utredningen.

En genomsnittlig investering för bolaget var under perioden 1,12 miljoner kronor. Det kan jämföras med holdingbolagens investeringar som i genomsnitt var cirka 240 000 kronor. En starkt bidragande anledning till att Almi Invest AB:s investeringar är större än holdingbolagen, är att Almi Invests investeringar i snitt sker i senare faser än holdingbolagens (se figur 3.5). Enligt Almi Invest själva genomför de en del investeringar även i såddfasen. Generellt har Almi Invest AB som krav att varje investering ska ske med privat medfinansiär. Innan den ekonomiska nedgången under våren år 2020 hade bolaget som krav att den privata medfinansieringen skulle uppgå till minst 50,1 procent.[47]

Almi Invest AB investerar i startup-bolag i hela Sverige i olika branscher. Kapitalet för investeringarna kommer från Almi, ERUF, regionerna och avkastning från tidigare investeringar. Almi Ivest AB intar ofta rollen som en aktiv medinvesterare, vilket innebär att de försöker bidra med sin kompetens i syfte att gynna projektbolagens tillväxt.

[44] Almi Invests hemsida (22 september 2020): www.almi.se/almi-invest/om-almi-invest/.
[45] Regeringens hemsida (22 september 2020): www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/okat-utrymme-for-almi-att-vara-en-aktiv-investerare-i-innovativa-foretag.
[46] Almis Invests inrapportering till utredningen.
[47] Regeringen beslutade den 23 april 2020 att justera ned kravet på privat medfinansiering till 30 procent.

Utöver Almi finns det även regionala satsningar för företagsfinansiering.

Den privata marknaden för investeringar i tidiga faser

Den privata marknaden för s.k. riskvilligt kapital kan schematiskt delas in i fyra olika kategorier – privatpersoner, affärsänglar, Family Offices och Venture Capital bolag (VC-bolag). I viss mån följer även denna indelning de faser respektive kategori investerar i, där privatpersoner och affärsänglar typiskt investerar i företagens tidiga faser. Privatpersoner och affärsänglar är ofta organiserade genom olika nätverk eller genom mer fondliknande arrangemang där flera affärsänglar går samman i gemensamma bolag/fonder. Nätverken erbjuder ofta övriga delar av innovationsstödet kontaktytor till investerare.[48]

3.3.6 Om industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstituten (forskningsinstitut) är en typ av aktör i innovationssystemet, som bedriver behovsmotiverad forskning och utveckling i global samverkan med högskolor, näringsliv och samhälle inom flera olika områden och branscher. Det finns i dag forskningsinstitut som har statlig myndighetsform, forskningsinstitut som ägs (helt eller devis) av staten, forskningsinstitut som är kopplade till någon av de statliga högskolorna, samt forskningsinstitut som är fristående. Forskningspropositionen från år 2016 definierar forskningsinstitut som följer:

> Industriforskningsinstituten är intermediärer mellan näringsliv och lärosäten. De utgör noder för spetskompetens inom kunskapsområden och bidrar till nyttiggörande och kommersialisering av forskning och utveckling… Instituten vidareutvecklar kunskap och kompetens, stärker industrins och näringslivets konkurrenskraft och löser viktiga samhällsutmaningar.[49]

[48] Enligt inrapportering till utredningen från Karolina Ventures.
[49] Prop. 2016/17:50, s. 31.

RISE är Sveriges största forskningsinstitut

Som en följd av konsolideringar av olika forskningsinstitut under 2000-talet har Research Institutes of Sweden AB (RISE) kommit att bli det i särklass största forskningsinstitutet i Sverige. Två tredjedelar av de svenska forskningsinstituten ingår i dag i RISE. RISE förfogar över ett hundratal test- och demonstrationsmiljöer där nya produkter, processer och tjänster kan testas under realistiska förhållanden i full skala innan de introduceras på en marknad.[50]

RISE är organiserat i fem divisioner (bioekonomi och hälsa, digitala system, material och produktion, samhällsbyggnad samt säkerhet och transport). Dessa divisioner arbetar utmaningsdrivet och RISE har sex innovationsområden i digitalisering, energi- och biobaserad ekonomi, hälsa och life science, hållbara städer och samhällen, materialomställning och mobilitet.[51] RISE omsättning var år 2019 cirka 3,6 miljarder kronor där cirka 50 procent av omsättningen finansierades av privata aktörer.[52]

Till skillnad från landets högskolor arbetar forskningsinstituten inte med lärarundantaget för de anställda, utan de immateriella rättigheter som uppstår i verksamheten tillfaller forskningsinstituten. Inom RISE tillgängliggörs forskningsresultat som uppstått vid RISE av enheten Kommersialisering och uppskalning, där RISE Technology Transfer Office (TTO) organisatoriskt är placerat. TTO arbetar med att kommersialisera de resultat som RISE själva inte bedömer behövs för sin övriga forskning och som samtidigt efterfrågas av marknaden. Här sker nyttiggörandet antingen via licensiering eller avknoppning. De forskare som väljer att arbeta vidare med sina idéer får visst stöd av RISE i tidiga faser och för detta tidiga stöd och för den investering som RISE gjort i tekniken/idén, erhåller RISE andelar i det bolag som uppstår. TTO-kontoret arbetar även med att implementera enhetliga riktlinjer för patent och kommersialisering, skärpt kontroll på RISE immateriella tillgångar och rättigheter och att stärka RISE affärsmässighet.

[50] Prop. 2016/17:50, s. 131 f.
[51] Rise hemsida (22 september 2020) : www.ri.se.
[52] Rise årsredovisning för år 2019 hämtad från RISE hemsida (24 augusti 2020): www.ri.se/sites/default/files/2020-04/RISE-arsredovisning-2019.pdf.

De resultat som TTO:n kommersialiserar, är uteslutande resultat som uppstått vid RISE och verksamheten är åtskild från de strategiska kompetensmedel som RISE får från staten. [53]

3.3.7 Övrigt innovationsstöd

När en idé från högskolan har verifierats och det har skapats ett bolag för att utveckla idén, finns det en uppsjö av olika innovationsstödjande aktörer spridda över landet. En bild som ofta brukar refereras till vid beskrivning av innovationsstöd är en kartläggning publicerad av tidningen Sydsvenskan år 2013.[54] I den hade tidningen identifierat 120 olika aktörer i Skåne, som själva definierade sig som innovationsstödjande verksamheter. Det tillgängliga innovationsstödet sammanfattning varierar förstås över landet, men landets mer folkrika regioner uppvisar en liknande bild som den Sydsvenskan redovisade om Skåne.

Vinnovas olika satsningar för att främja högskolornas innovationsstöd

Under 2018 investerade Vinnova cirka 3,3 miljarder kronor i forsknings- och innovationsprojekt Av dessa beviljades knappt 40 procent till projekt vid landets högskolor.[55]

Sedan 2012 har Vinnova haft ett finansieringsprogram (Validering för Tillämpning 1 – *VFT-1*) för att verifiera och utveckla tidiga idéer sprungna ur högskolor. Innan 2012 fanns mindre spridda initiativ för finansiering av tidiga idéer.

Ett typiskt VFT-projekt genomförs under 1–6 månader genom att någon eller några aktiviteter genomförs för att svara på frågor kopplat till bland annat kundbehov och kommersiell potential. Målgruppen för användning av VFT-medel är studenter, forskare och anställda vid högskolor och forskningsinstitut. Aktiviteterna kan utföras av externa konsulter, av sökande, av affärscoach eller en kombination av dessa. Syfte med VFT är att stödja tillämpning och nyttiggörande av innovativa idéer genom att verifiera/validera idéer och affärskoncept med potential att generera varor och tjänster som

[53] Intervju med RISE TTO-verksamhet. Genomförd 12 maj 2020.
[54] Sydsvenskans hemsida (24 augusti 2020): www.sydsvenskan.se/2014-01-28/konstigt-nar-det-offentliga-goder-sig-sjalvt.
[55] Förslag till statens budget för 2020, UO 24, s. 26.

kan bidra till hållbar tillväxt, ökad konkurrenskraft och samhällsnytta. En viss del av bidraget får gå till sökandens, det vill säga för högskolors del innovationskontorets, omkostnader för att bedöma, administrera och följa upp arbetet (max 10 procent av den beviljade summan).

Under åren 2017–2019 fanns även VFT+. VFT+ riktade sig mot särskilt framgångsrika projekt/bolag. Dessa kunde, efter en samordnad bedömningsprocess från samtliga innovationskontor, erhålla finansiering med upp till 400 000 kronor per projekt eller bolag. Medlen fick användas för acceleration och utveckling. Satsningen på VFT+ byggde på behovet av ytterligare finansiering för idéer som ansågs ha större behov, till exempel inom life science och AI. 25 miljoner kronor (varav cirka 16 mnkr till landets högskolor) allokerades totalt under 3 år och typiskt har nationellt cirka 20–30 projekt/bolag kunnat beviljas finansiering per år.

K3-projekten är ett samlingsnamn för 17 projekt som finansieras av Vinnova inom ramen för utlysningen ”Utveckling av lärosätenas samverkanskapacitet”. Överlag har projekten pågått sedan november 2017 och avslutas i slutet av 2020. Projekten har utvecklats, leds och genomförs av den svenska universitets- och högskolesektorn. 31 universitet och högskolor deltar i projekten och de flesta högskolor är delaktiga i flera projekt.

Regioner och kommuner är viktiga aktörer i innovationsstödet

En viktig aktör i innovationsstödet är regionerna och det stöd som finns inom hälso- och sjukvården. Inom flera regioner finns det innovationsstöd för företag som vill komma i kontakt med regionen (utifrån och in) och även för de anställda som vill utveckla sina egna idéer (inifrån och ut). De anställda i regionerna är ofta forskare som går mellan sina roller exempelvis i sjukvården och akademin.[56] Det finns således också därför i flera regioner diskussioner om lärarundantaget och regionens rätt till de anställdas idéer.

I landets 290 kommuner finns det ett omfattande och diversifierat innovationsstöd, som på många ställen har liknande funktioner som hos regionerna – dels inifrån medarbetare och verksamhet och

[56] M. Fröberg, P. Mattsson, J. Sörvik och A. Zingmark: *Innovationsslussar inom Hälso- och Sjukvården – Halvtidsutvärdering; Vinnova rapport*, VR 2013:04.

ut, dels utifrån samarbetspartners och andra viktiga aktörer och in i verksamheten. Hos många kan detta också vara en del i kommunens allmänna näringslivsarbete. Exakt hur kommunernas innovationsstödjande arbete fungerar har utredningen inte haft resurser att studera men konstaterar att många har olika former av samarbete med högskolorna. Särskilt ofta inom ramen för inkubatorer och teknikparker. Även hos kommuner förekommer det att medarbetare har tjänster delade mellan kommun och högskola.

EU har satsningar som kan vara relevanta för högskolorna

Från EU finns det flera satsningar som kan vara relevanta för högskolornas arbete med innovation/nyttiggörande. En viktig satsning för en del av innovationskontoren på högskolorna är The European Institute of Innovation and Technology (EIT). EIT är ett EU-organ, som skapades av Europeiska unionen, 2008 för att stärka EU:s innovationsförmåga. Sedan år 2009 har EIT utlyst möjligheten att skapa konsortier, så kallade Knowledge & Innovation Communities (KIC), för att verkställa aktiviteter kopplade till de strategiska områdena med avsikt att skapa samhällsnytta ur forskning och innovation. Det finns i dag åtta konsortier (klimat, digitalisering, livsmedel, hälsa, tillverkning, energi, material och urban mobilitet), som består av partners från industri, universitet, forskningsinstitut och kommuner och regioner över hela Europa. Till de svenska högskolor som är tongivande i olika KIC räknas bland annat Chalmers, KTH och Lunds universitet.[57]

En annan central del i det regionala och kommunala innovationsstödet är den Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF) och tematiskt område 1: att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation. Enligt Tillväxtverket, den förvaltande svenska myndigheten för ERUF, så hade det under perioden januari 2014–januari 2018 genomförts 145 projekt till ett värde av 1,3 miljarder kronor (endast ERUF-medel) i Sverige. Det finns exempel på innovationskontor som har deltagit i ERUF-finansierade projekt, till exempel projektet *Utmaningsbaserad Kunskapsdriven Innovation*, som var ett samverkansprojekt (2017–2019) mellan Göteborgs universitet och

[57] EIT:s hemsida (22 september 2020): https://eit.europa.eu/sv/in-your-language.

Högskolan Väst, för att främja studenters entreprenörskap[58]. Ett annat exempel på högskolenära ERUF-projekt är Innovation+ i Västerbotten, som hade till syfte att stärka innovationssamverkan mellan region, kommuner, inkubatorer och universitet inom hälsa, vård och omsorg. Ett tredje exempel är Business Incubation 2020, som hade till syfte att stärka samverkan mellan inkubatorer i Skåne och Blekinge[59].

3.4 Om stödsystemets processer för att öka nyttiggörande och innovation

I kommande avsnitt presenteras hur det högskolenära stödsystemet arbetar för att öka nyttiggörande och driva fram fler innovationer.

3.4.1 Högskolornas attitydpåverkan

Då den enskilde lärarens/forskarens vilja att utveckla en idé är avgörande för innovationsprocessen är det viktigt att individen uppmuntras och får stöd. Högskolorna arbetar med frågan på flera olika sätt och i utredningen nämns arbetet *attitydpåverkan*.

- Stöd vid forskningsansökan: Det handlar om att stödja forskare när hen skriver en ansökan för ett forskningsprojekt. Här kan kontoret för extern forskningsfinansiering (grants office) stödja forskaren i formuleringar som visar på hur forskningen ska nyttiggöras inom ramen för ansökan eller i ett längre perspektiv.
- Information och attitydpåverkan: Det rör hur högskolan kommunicerar kring innovation och nyttiggörande. Detta kan ske genom information på intranät, hemsida, olika sociala medier, seminarier och många olika andra sätt. De högskolor som arbetar med representanter för innovationskontoren på institutioner har ofta en modell för att synliggöra att stödet finns och att det har stöd i organisationen. Representanterna kan också ha en uppsökande funktion, någonting som främjar ett inflöde av idéer.

[58] Inrapporterat till utredningen av Göteborgs universitet.
[59] Tillväxtverkets hemsida: projektbanken (22 september 2020): https://tillvaxtverket.se/eu-program/projektbanken.html.

- Utbildning: Att högskolorna erbjuder studenter och doktorander utbildning inom innovation/entreprenörskap. Det kan vara en del av grundutbildningen (som vid till exempel Mittuniversitetet), ligga som en enskild entreprenörsskola (finns vid exempelvis Stockholms och Göteborgs universitet) eller som en obligatorisk kurs i forskarutbildningen (till exempel Fyrklöverns kurs för doktorander). Det kan också handla om utbildning för ökad kunskap om immateriella rättigheter, exempelvis i samarbete med Patent- och registreringsverket, något som är extra viktigt med tanke på lärarundantaget.
- Meriteringssystem: Att en högskola har nyttiggörande eller samverkan med andra aktörer som ett bedömningskriterium vid lönesättning eller befordran. Detta görs vid till exempel Chalmers och Linköpings universitet.
- Fördelning av medel till institutionerna: Att fördelning av medel till en högskolas organisatoriska akademiska enheter bl.a. baseras på nyttiggörande. Det mest utvecklade systemet för detta finns såvitt utredningen känner till vid Chalmers.
- Pris för innovation/nyttiggörande: Det finns exempel på högskolor som delar ut ett årligt pris för den forskare eller student som lyckats ta fram en banbrytande innovation. Detta är ofta en monetär belöning till den enskilde. Eftersom pristagaren uppmärksammas på högskolan innebär det priset ett signalvärde till övriga forskare och studenter.
- Ledningens agerande: Hur rektorer, prorektorer och andra ledande företrädare för högskolor agerar i frågor rörande nyttiggörande har mycket stor betydelse för vilken attityd medarbetare vid högskolan har avseende nyttiggörande. När ledningens företrädare lyfter upp, belönar, tillför extra resurser till nyttiggörande, på olika sätt kommunicerar nyttiggörandets strategiska betydelse för myndigheten, då påverkar det attityden till nyttiggörande på högskolan.
- Arbetsgivarpolitik: Vilken inställning högskolan som arbetsgivare har till anställdas nyttiggörandearbete spelar stor roll. Det kan ta sig uttryck i kollektivavtal och interna styrdokument men lika mycket i hur regler om bisysslor hanteras eller vilken inställning myndigheten har till att dess infrastruktur används för att nyttig-

göra resultat. Utredningen har fått flera uppgifter om att högskolor inom sig inte agerar på ett enhetligt sätt i sin roll som arbetsgivare – en del av myndigheten kan uppmuntra nyttiggörande medan en annan verkar repressivt och vill förbjuda aktiviteterna. Det är viktigt att högskolan agerar på ett enhetligt sätt gentemot anställda i dessa frågor. Här kan arbetstagarorganisationerna spela en stor roll.[60]

3.4.2 Högskolans processer för nyttiggörande

Som beskrivits tidigare finns det flera olika modeller för hur innovationsstödet vid högskolorna är organiserat. I detta avsnitt redogörs för de tjänster som högskolornas innovationsstöd tillhandahåller. I figur 3.3 presenteras innovationsprocessen för en idé som kommer ifrån en högskola som en linjär process. I verkligheten går arbetet inte att förutspå, utan processen är ofta brokig och svårhanterlig. Mot bakgrund av att det är utmanande att driva en idé till implementering, så har de innovationsstödjande aktörerna utvecklat olika processer som stöd för arbetet.

I dag arbetar merparten av landets högskolor med olika processer för att identifiera och stödja idébärare på högskolorna. Idébärarna kan vara studenter, forskare eller anställd personal vid högskolan. Innovationskontoren arbetar på olika sätt med att stödja dessa grupper. Exempel på tjänster som erbjuds är rådgivning, verifiering och stöd med kontakter för att individen ska komma vidare med sin idé. Ofta arbetar innovationskontoren också med att utveckla affärsmodeller och att skydda immateriella rättigheter. Vad gäller frågor som rör immateriella rättigheter sker stödet i normalfallet genom upphandling av externa experter. Uppsala universitet och KTH har till exempel genom ett samarbete sinsemellan tillgång till egna kompetenser.

[60] Utredningens egen datainsamling.

IP-nod för akademin

Sedan 2012 driver Uppsala universitet Innovation (UUI) en satsning på kompetens inom immaterialrätt (IP) med målet att bygga upp en specialistfunktion inom immateriella rättigheter. Då ingen av de svenska högskolorna är tillräckligt stor för att själv bygga upp ett IP-center, krävs det ett samarbete mellan flera högskolor för att kunna skapa en kritisk massa. Genom ett nära samarbete med KTH har UUI kunnat bredda nodens kompetens, samt kunnat nyttja dyra patentdatabaser. Samarbetet har vidare haft den positiva effekten att förståelsen för övriga delar av kommersialiseringsarbetet har fördjupats, något som i sin tur har bidragit till lärande mellan innovationskontoren. Med detta har UUI tillsammans med KTH Innovation kunnat bygga upp en resurs som inte bara är till gagn för dem själva utan även för andra högskolor i närområdet. Genom samarbetet har gruppen av IP-specialister sedan 2012 skaffat sig en stor erfarenhet genom att med interna resurser ha genomfört cirka 500 nyhetsgranskningar, cirka 150 patenterbarhets- och varumärkesundersökningar samt bidragit aktivt till omkring 100 patentansökningar. Sedan hösten år 2017, har UUI också genomfört sju poänggivande doktorandkurser tillsammans med PRV. I sin nuvarande form består kursen av fyra seminarietillfällen och ger 3 högskolepoäng. Totalt har drygt 130 doktorander och forskare vid Uppsala universitet deltagit.[61]

I början av innovationsprocessen, kan innovationskontoren i den mån de bedömer att så är rimligt, erbjuda stöd till verifiering av idén. Detta sker vanligtvis med hjälp av Vinnovas VFT-medel.

Det finns också exempel på innovationskontor som arbetar brett med nyttiggörande och bidrar till att introducera exempelvis nya arbetssätt eller appar inom hälso- och sjukvård. De projekt som bedöms ha kommersiell bärkraftighet ska vid en viss mogenhetsgrad (detta är olika för de olika innovationskontoren) lämna innovationskontoret. Här kan den utvecklade idén utgöra grund för en eventuell bolagsbildning eller så kan idén säljas till ett redan befintligt bolag. De holdingbolag som arbetar med ägarkapital kommer ofta in tidigt i processen och genomför en mindre investering. Ofta sker detta

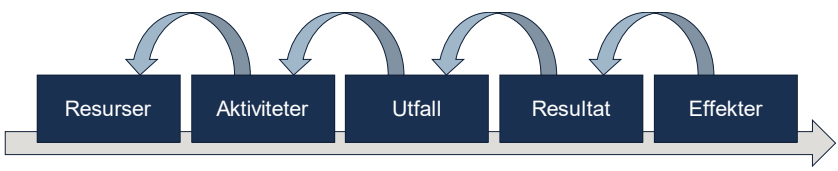
[61] Inrapporterat till utredningen av Uppsala universitet.

innan det tilltänkta företaget är grundat. Dessa tidiga investeringar är förenade med hög risk. Så snart idén övergår till att bli ett bolag, så ges stödet vanligen av en inkubator i ett så kallat inkubatorsprogram. Ett inkubatorsprogram brukar pågå mellan ett och tre år och kan vara indelat i faser eller delprogram. Ett inkubatorsföretag lämnar inkubatorn när bolaget fått lämpligt affärsutvecklingsstöd för att kunna genomföra produktutveckling och lansering på egen hand, allt för att reducera risker i tidiga stadier. Inkubatorernas stöd varierar mellan inkubatorer beroende på inriktning, geografisk placering och tillgång nätverk. När ett bolag lämnar inkubatorsprogrammet kan de välja att etablera sin verksamhet i en teknikpark som ofta finns tillgänglig i anslutning till en högskola.[62]

3.5 Effektlogik är ett verktyg som möjliggör uppföljning och utvärdering

I alla typer av processer är det vanligt att arbeta med en förändringsteori eller effektlogik för att styra, samt att följa upp aktiviteter och deras resultat. En effektlogik kan bestå av fem olika steg enligt den modell som beskrivs i figuren nedan.

Figur 3.6 Effektlogikens fem steg

Källa: Baseras på Vinnovas exempelmall[63].

I figuren så går processen från vänster till höger. Det första steget är att resurser används för att, som i fallet för innovationskontoren, finansiera aktiviteter. Pilen tillbaka betyder att aktiviteterna kan genomföras endast om de resurssätts. Aktiviteterna bidrar till att skapa utfall som i sin tur bidrar till att skapa resultat och så vidare. Som exempel kan en kurs i immaterialrätt vid en högskola användas.

[62] Intervju med Vinnova 12 maj 2020.
[63] Vinnovas hemsida (11 maj 2020): www.vinnova.se/globalassets/utlysningar/2018-02242/omgangar/mall-effektlogik.pdf916281.pdf.

Resurser används för att handla upp en föreläsare i ämnet. Aktiviteten är att föreläsaren genomför en föreläsning och utfallet är att 20 personer närvarar på kursen. Resultatet är att 16 personer faktiskt lärde sig någonting och effekten är att de, med hjälp av förvärvad kunskap, är bättre förberedda på att skydda de idéer som uppstår vid högskolan.

Givet utredningens fokus redovisas här innovationskontorens och holdingbolagens styrning, uppföljning och resultat. Styrningen av aktörer i det övriga innovationssystemet, som exempelvis inkubatorer och teknikparker, ingår inte i utredningens direktiv.

3.6 Styrning, uppföljning och resultat av innovationskontoren

Av 10 kap. budgetlagen framgår bland annat att regeringen i budgetpropositionen ska redovisa vilka resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har satt upp för den. Regeringen ska också upprätta en årsredovisning för staten och redovisar därutöver en verksamhetsberättelse för statliga bolag. Budgetpropositionen och årsredovisningen ska ge en rättvisande bild av såväl verksamheten som det ekonomiska resultatet och ställningen samt förvaltningen av tillgångarna. [64]

Underlag för regeringens redovisning till riksdagen avseende innovationsstödsverksamheten vid högskolorna, ges i högskolornas årsredovisningar. I dessa redovisas, såvitt avser innovationsstödsverksamheten vid de så kallade innovationskontoren, hur de medel som har tilldelats har använts för att bedriva verksamheten vid innovationskontoret.[65] Redovisningen ska beskriva inriktningen på innovationsverksamheten och målen för denna samt om, och i så fall vilken, expert- eller specialistkompetens som har byggts upp. De högskolor som har fått medel för att stödja högskolor bör ange vilka högskolor som stöds och med vilka tjänster. Om en högskola inte har fått medel för att stödja högskolor men har påbörjat ett sådant samarbete, bör detta framgå av redovisningen.

Som framgår i avsnitt 3.3.1, arbetar innovationskontoren i de tidiga faserna en nyttiggörandeprocessen. Utifrån en effektlogik kan

[64] 2, 3 och 5 §§ 10 kap. budgetlagen (2011:203).
[65] 7 § förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor (innovationskontorsförordningen).

det därmed antas att innovationskontorens aktiviteter kan bidra till att skapa utfall. Det är också utfallsindikatorer som ska ingå i innovationskontorens årsredovisningar enligt innovationskontorsförordningen

- Antal idéer som har kommit in för prövning eller rådgivning från forskare respektive studenter samt information om hur en idé definieras och avgränsas.
- Antal idéer som går vidare till så kallad verifiering från forskare respektive studenter samt information om hur verifiering definieras och avgränsas.
- Antal idéer som har gått vidare till inkubatorer.[66]

Dessa indikatorer är utfallsindikatorer, som i likhet med en effektlogik är beroende av varandra. För att kunna verifiera idéer krävs ett inflöde av idéer och för att skicka idéer till inkubatorer krävs verifierade idéer. I tabellen nedan redovisas flödet av idéer för de högskolor som har egna innovationskontor, eller tillgång till samma funktioner vid en annan högskola.

Sett till innovationsflödet den senaste tillgängliga treårsperioden har antalet utvärderade idéer från både studenter och forskare ökat. Detta har i sin tur påverkat antal idéer som har verifierats och som har gått till inkubator. Under perioden ökade antal idéer som gick vidare till inkubator med totalt 89 procent för studenter och 62 procent för forskare. Som framgår nedan ledde denna ökning också till ökat antal verifierade idéer och ökat antal idéer som går vidare till inkubator.

Idéflödet från landets studenter är knappt dubbelt så stort som det samlade idéflödet från landets forskare. En förklaring till att skillnaden inte är större är att flera högskolor har särskilda organisationer som arbetar med studenters idéer. Dessa idéer redovisas då ofta inte av den högskolans innovationskontor.

[66] 7 § förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor (innovationskontorsförordningen).

Tabell 3.8 Idéflöde landets högskolor åren 2017–2019

År	S1	S2	S3	F1	F2	F3
2017	1 947	219	53	919	441	60
2018	2 032	299	82	1149	556	93
2019	2 302	351	100	1267	555	97

S = Student. **S1**: antal idéer som gått till prövning. **S2**: antal idéer som gått till verifiering. **S3**: antal idéer som gått till inkubator.
F = Forskare. **F1**: antal idéer som gått till prövning. **F2**: antal idéer som gått till verifiering. **F3**: antal idéer som gått till inkubator.

Idéflödet på de olika högskolorna varierar kraftigt. De högskolor som haft störst idéflöde från studenter år 2019 var Lunds universitet (338 idéer) följt av Kungl. Tekniska högskolan och Mittuniversitetet. Flest idéer från forskare hade Sveriges lantbruksuniversitet (199 idéer) följt av Lunds universitet och Chalmers. Malmö universitet och Mälardalens högskola var de högskolor som hade flest studentidéer, som gick vidare till inkubator. För forskaridéer var det Umeå universitet, Uppsala universitet och Karolinska institutet. Totalt gick 100 idéer från studenter och 97 idéer från forskare vidare till inkubator under år 2019. Det är en ökning med 37 idéer jämfört med 2017.

Endast 17 av landets högskolor förde 2019 statistik över hur projekten fördelades mellan könen. År 2019 hade ungefär en tredjedel av de inrapporterade idéerna kvinnor i sina projektteam. Cirka 34 procent (24 av 71 idéer) av de studentidéer som gick vidare till inkubator från landets högskolor hade kvinnor med i sina projektteam. För forskaridéer var motsvarande siffra cirka 29 procent (25 av 85 idéer). Då landets studenter, enligt SCB, året innan utgjordes av cirka 61 procent kvinnor och forskarkåren år 2019 bestod 46 procent kvinnor kan det fastslås att kvinnor är underrepresenterade i idéflödet. Utredningen har inte haft möjlighet att undersöka anledningarna till denna snedfördelning.

Tabell 3.9 Idéflöde vid landets högskolor år 2019

Högskola	S1	S2	S3	F1	F2	F3
Blekinge Tekniska Högskola	58	5	5	3	3	2
Chalmers tekniska högskola*	125	14	4	138	33	7
Göteborgs universitet	7			79	44	5
GiH	4	3	0	1	1	0
Handelshögskolan i Stockholm	30	7	5	1	1	0
Högskolan Dalarna						
Högskolan i Borås	3	2	0	43	4	2
Högskolan i Gävle	0	0	0	1	0	0
Högskolan i Halmstad						
Högskolan i Jönköping	220	15	2	12	4	0
Högskolan i Skövde	18	4	8	33	9	1
Högskolan Kristianstad	14	0	0	1	0	0
Högskolan Väst						
Karolinska Institutet	2	2	0	55	34	12
Karlstads Universitet	39	9	1	17	4	2
Kungliga Tekniska högskolan	262	88	2	111	88	5
Linnéuniversitet	190	3	11	19	15	
Linköpings universitet	68	19	9	59	25	4
Luleå tekniska universitet	81	24	0	37	17	9
Lunds universitet	338	36	11	150	37	10
Malmö universitet	151	2	17	0	6	1
Mittuniversitetet	249	16	2	19	10	0
Mälardalens högskola	49	39	13	4	4	0
Sveriges lantbruksuniversitet	46	35	4	199	103	7
Stockholms universitet	125	6	2	63	33	4
Södertörns högskola	91	0	0	0	0	0
Umeå universitet	93	13		66	37	14
Uppsala universitet	28	8	4	94	43	12
Örebro Universitet	11	1	0	62	12	0
Totalt	2 302	351	100	1 267	567	97

S = Student. **S1**: antal idéer som gått till prövning. **S2**: antal idéer som gått till verifiering. **S3**: antal idéer som gått till inkubator.
F = Forskare. **F1**: antal idéer som gått till prövning. **F2**: antal idéer som gått till verifiering. **F3**: antal idéer som gått till inkubator.

* I Chalmers Innovationskontor ingår idéer från Innovationskontor Väst, Högskolan i Borås, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Högskolan i Väst och Högskolan i Jönköping.

Källa: Högskolornas inrapportering till utredningen.

3.7 Styrning, uppföljning och resultat av holdingbolagen

I kommande avsnitt redovisas holdingbolagens styrning, rättsliga förutsättningar och förvaltningsuppdrag. I avsnitten 3.7.5 och 3.7.6 redovisas holdingbolagens investeringsflöden samt deras arbete med uppdragsutbildningar.

3.7.1 Om styrningen av landets statligt ägda aktiebolag

Riksdagen beslutar om hur statens medel ska användas och bestämmer syftet med statens ägande av aktier i aktiebolag. Regeringen har sedan uppdraget att ansvara för förvaltningen av de helägda bolagen. 1994 överfördes förvaltningen av holdingbolagen vid Sveriges högskolor till respektive högskola och högskolan har därefter fullgjort samma förvaltningsuppdrag gentemot riksdagen som regeringen gör avseende de övriga bolag staten äger (på samma sätt förvaltar några av affärsverken helägda aktiebolag).

De aktiebolag som ägs av staten styrs associationsrättsligt. på samma sätt som privatägda bolag med bolagsstämman som det högsta beslutande organet. Det innebär också att styrelsen ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och att det är styrelsens ansvar att fastställa mål och strategi för bolagets verksamhet samt att bolagets ledning sköter den operationella driften av bolagets verksamhet. Bolag med statligt ägande lyder som utgångspunkt under samma lagar och regler som privatägda bolag.

I statens ägarpolicy, som fullt ut gäller för högskolornas holdingbolag, redogörs för regeringens uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor avseende bolagsstyrningen av bolag med statligt ägande. I statens ägarpolicy 2020 ingår också regeringens riktlinjer för extern rapportering och riktlinjer för ersättning och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare. Statens ägarpolicy ska tillämpas i bolag med statligt majoritetsägande. I övriga bolag, där staten är delägare, verkar staten i dialog med övriga ägare för att ägarpolicyn ska tillämpas av bolaget. Denna skyldighet åligger således holdingbolagen avseende de bolag där holdingbolaget inte är majoritetsägare.

Den svenska regeringens förvaltningsprinciper följer i huvudsak OECD:s riktlinjer för bolagsstyrning av statligt ägda företag. OECD:s riktlinjer för bolagsstyrning av statligt ägda företag ger staten som ägare och de statligt ägda bolagen ett förutsägbart ramverk att förhålla sig till och innebär att statens roll som ägare tydligt avskiljs från statens övriga roller. Riktlinjerna är rekommendationer som riktas till regeringar för att säkerställa att statligt ägda företag verkar effektivt, transparent och ansvarstagande. De är en internationell standard som syftar till att undvika att staten gör misstagen att agera som en passiv ägare eller som en överdrivet interventionistisk ägare. Dessa förhållningssätt gäller således även gentemot högskolorna som förvaltare av holdingbolagen.

Figur 3.7 Ramverket för bolag med statligt ägande

	Rättsligt ramverk	Verksamhet och uppdrag	Högsta beslutande organ
Bolag med statligt ägande	· Aktiebolagslagen · Statens ägarpolicy · Regelverk för emittenter[1] · Svensk kod för bolagsstyrning	· Bolagsordningens verksamhetsparagraf · Ägaranvisning[2]	Bolagsstämma
Börsnoterade bolag	· Aktiebolagslagen · Regelverk för emittenter · Svensk kod för bolagsstyrning	· Bolagsordningens verksamhetsparagraf	Bolagsstämma
Myndigheter	· Myndighetsförordningen · Förordning med instruktion för myndigheter	· Regleringsbrev · Särskilda regeringsbeslut om uppdrag	Myndighetschef/styrelse eller nämnd

1) Gäller för extern finansiering 2) förekommer i huvudsak för bolag med särskilt beslutat samhällsuppdrag.
Källa: Regeringskansliet: Verksamhetsberättelse för bolag med statlig ägande 2018, s. 13.

Om skrivelse 140

Den redogörelse som regeringen årligen upprättar för de statligt ägda bolagen och lämnar till riksdagen i form av skrivelse 140, regeringens årliga redogörelse för företag med statligt ägande, omfattar också den verksamhet som bedrivs i Svenska Skeppshypotekskassan, Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden. Skrivelsen avges då regeringen varje år ska lämna en redogörelse för bolag med statligt ägande[67]. Skrivelsen omfattar inte de av högskolorna förvaltade holdingbolagen. Syftet med redogörelsen är att beskriva statens bolagsägande och de värden som finns i sådana bolag. I skrivelsen finns med verksamhetsberättelse för de statliga bolagen, som redovisar hur förvaltningen av statens bolagsägande har utvecklats under

[67] Prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29, rskr. 1980/81:147.

det gångna året. I verksamhetsberättelsen redogör regeringen även för statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande.

Av skrivelsen framgår såväl ekonomiska som verksamhetsmässiga resultat av verksamheten i bolagen och regeringen redovisar hur styrningen av bolagen skett och utvecklats sen den senaste skrivelsen.

3.7.2 Rättliga förutsättningar för holdingbolagens finansiering

Enligt 9 kap. 1–3 § regeringsformen (1974:152) beslutar riksdagen, efter förslag från regeringen, om statens budget innefattande anslag för bestämda ändamål. Vid budgetering av utgifter för bestämda ändamål ska ramanslag användas enligt 3 kap. 2 § budgetlagen. Förvärv av aktier eller andelar i ett företag och annat tillskott av kapital ska enligt 7 kap. 2 § budgetlagen finansieras genom anslag. Detta gäller för holdingbolag vid högskolor även donationsmedel då regeringens möjlighet enligt 8 kap. 3 § 2 st. budgetlagen att förvärva aktier eller andelar i företag som ett led i förvaltningen av egendom som tillfallit staten genom testamente eller gåva är avsedd för placeringsåtgärder[68].

Riksdagen kan enligt 9 kap. 9 § regeringsformen besluta att en åtgärd av ett visst slag inte får vidtas utan att riksdagen har medgett det. Regeringen får också enligt 8 kap. 3 § 1 st. inte utan riksdagens bemyndigande förvärva aktier eller andelar i ett företag eller på annat sätt öka statens röst- eller ägarandel i ett företag. Regeringen får inte heller utan riksdagens bemyndigande tillskjuta kapital till ett företag.

Regeringen kan med stöd av den så kallade restkompetensen i 8 kap. 7 § 2 regeringsformen meddela föreskrifter om genomförandet av statens budget (jfr 11 kap. 1 § budgetlagen). Regeringen kan sedan i sin tur med stöd av 8 kap. 11 § regeringsformen bemyndiga en myndighet, såsom en högskola, att meddela sådana föreskrifter. Regeringen kan enligt 3 kap. 11 § budgetlagen besluta om begränsningar i villkoren för utnyttjandet av anslaget när den tilldelar en myndighet ett anslag.

I relation till myndigheterna under regeringen framgår av 2 kap. 7 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210), som enligt 1 kap. 3 § är subsidiär till annan förordning eller beslut av regeringen, i sin

[68] Prop. 2010/11:40 s. 152.

tur att en myndighet inte utan regeringens medgivande får förvärva aktier eller andelar i ett företag, göra kapitaltillskott eller på annat sätt öka statens röst- eller ägarandel i ett företag och att sådan åtgärd ska finansieras med anslag. Med företag avses självständiga rättssubjekt som bolag, stiftelser eller föreningar.

Av förarbetena till budgetlagen framgår att bemyndigande inte endast är avsett att kunna lämnas i enskilt fall, utan riksdagen kan även ge regeringen ett bemyndigande att besluta om vissa förvärv[69]. Det finns sedan tidigare ett bemyndigande från riksdagen avseende ”att förvärva aktier och andelar som utgör en minoritetsandel i ett företag som ska verka för att främja ägarnas och medlemmarnas gemensamma intressen, om engagemanget inte medför några ekonomiska åtaganden utöver utgiften för förvärvet och denna inte överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 7 § socialförsäkringsbalken[70].

Eftersom ett anslag enligt 3 kap. 8 § budgetlagen tillfälligt får överskridas genom att en kredit motsvarande högst tio procent av det anvisade anslaget (anslagskredit) tas i anspråk genom att tillgängliga medel reduceras följande år och outnyttjade medel på ett anslag (anslagssparande), enligt 10 §, får användas följande år, finns möjlighet att sprida ut en kostnad för uppstart av holdingbolag för de högskolor som inte har sådana ännu över flera räkenskapsår. I relation till myndigheterna under regeringen framgår av 6–8 §§ anslagsförordningen (2011:223), att regeringen i normalfallet begränsat utrymmet för anslagskredit och anslagssparande till tre procent.

Begränsningarna gäller statlig verksamhet (se 1 kap. 2 § budgetlagen), varför självständiga rättssubjekt såsom statliga holdingbolag kan förvärva andelar i dotterbolag inom de ramar som staten som ägare satt inom de ramar som gäller för alla ägare för sådana företag.

3.7.3 Holdingbolagens förvaltningsuppdrag

För att kunna bedöma hur de högskolor som förvaltar holdingbolag fullgör förvaltningsuppdraget, har en enkät skickats ut till högskolor med holdingbolag. Frågorna och resultaten redovisas nedan.

[69] Prop. 2010/11:40, s. 152.
[70] Prop. 2010/11:40, s. 88 f, bet. 2010/11:KU14, s. 29 ff och rskr. 2010/11:178.

1. Finns det en ledamot i styrelsen för holdingbolaget som är anställd vid högskolan? Om ja, vilken funktion har denna vid högskolan.
2. Förekommer det en regelbunden dialog mellan ägaren (högskolan) och ledningen för bolaget – hur?
3. Sker det en regelbunden skriftlig rapportering från bolaget till ägaren (högskolan) – i sådana fall av vad och till vem/vad?
4. Finns det en särskild kompetens hos ägaren för att oberoende av bolaget, fortlöpande på ägarens vägnar, följa upp verksamheten och det ekonomiska resultatet i bolagen avseende risker, utmaningar och möjligheter som underlag för en aktiv ägarstyrning?
5. Finns det ägardirektiv beslutade av ägaren till bolaget rörande mål och strategier för verksamheten?
6. Finns det skriftliga avtal rörande uppdrag till holdingbolaget för dess utförande av tjänster? Om ja, vilka?
7. Förekomst av koncernredovisning i förekommande fall.
8. Finns det tillgång till särskild aktiebolagsrättslig eller annan för bolagsverksamhet specifik kompetens inom högskolan för styrningen av bolaget, såsom statsstöd, redovisning, avtalsrätt med mera?
9. Säkerställs att verksamheten i bolaget är förenlig med regeringens fastställda riktlinjer för holdingbolagen – om ja – hur?

Vid färdigställandet av utredningen hade av 19 möjliga högskolor två inte svarat. Sammantaget utvisar svaren följande. 1) endast en högskola har inte ledande företrädare för högskolan i bolagets styrelse och flera har fler än en ledamot i styrelsen för bolaget som arbetar vid högskolan, 2) dialogen sker oftast på tjänstemannanivå, ibland med rektor och hos de flesta en gång per år med högskolestyrelsen. Få högskolor har ägardialog i den mening som vanligtvis avses för aktiebolag, 3) skriftliga rapporteringar sker regelbundet, 4) en majoritet av bolagen har särskild kompetens hos högskolan men av dessa har inte alla motsvarande förvaltarfunktion, 5) några högskolor saknar antagna ägardirektiv men den övervägande majoriteten har ägardirektiv antagna av högskolestyrelsen, 6) avtal finns hos den

absoluta majoriteten av bolag, när uppdrag förekommer, 7) alla upprättar inte koncernredovisning men samtliga är medvetna om vad skyldigheten att upprätta redovisning innebär, 8) tillgången till kompetenser varierar mycket mellan de som har allt till de som har begränsat av någon del, samt 9) ett fåtal högskolor besvarar detta på ett sätt som visar att riktlinjerna implementerats till fullo. En gemensam nämnare för flera av svaren är att högskolornas ambitionsnivåer höjts med anledning av Riksrevisionens rapport och de av regeringen nyligen uppdaterade riktlinjerna. Det handlar särskilt om att ha en särskild kompetens för att oberoende av bolaget granska dess verksamhet och att tillse att ägardirektiv finns för verksamheten.

Enkätsvaren utvisar enligt utredningens mening att resurser och förmåga att förvalta holdingbolagen varierar stort mellan högskolorna, att högskolornas styrelser som regel får sparsam information om holdingbolagen, oftast ett tillfälle om året, och att förvånansvärt många högskolor anser att information till högskolan ges genom att ledande företrädare för högskolan ingår i holdingbolagets styrelse. Noterbart är också att bara en högskola saknar anställd vid högskolan i bolagets styrelse.

3.7.4 Om redovisningen av holdingbolagens verksamhet

Holdingbolagens verksamhet och resultat redovisas i bolagens årsredovisningar och ska enligt nu gällande riktlinjer för de statliga universitetens och högskolornas holdingbolag återrapporteras till det universitet eller den högskola till vilket det är knutet. Rapportering till regeringen ska lämnas av samma högskola.

Återrapportering till regeringen kan ske i myndighetens årsredovisning eller i en bilaga till denna.

I återrapporteringen till regeringen från respektive högskola avseende holdingbolagets verksamhet ska nedanstående parametrar redovisas:

- holdingbolagets och eventuella dotterföretags verksamhet,
- holdingbolagets och eventuella dotterföretags måluppfyllelse till exempel lönsamhet och kapitalstruktur,

- på vilket sätt holdingbolaget och eventuella dotterföretag arbetar tillsammans med universitet eller högskolor och innovationskontor och hur gränsdragningen ser ut mellan dessa,
- på vilket sätt holdingbolaget samverkar med aktörer i det omgivande innovationssystemet och andra universitet och högskolor i dess region,
- en beskrivning av holdingbolagets väsentliga risker av betydelse för bolagets resultat, ställning och framtidsutsikter, liksom investeringar, förvärv och väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret, och
- styrelsens sammansättning under året. Redovisningen ska också innehålla följande indikatorer för den innovationsstödjande verksamheten inom holdingbolaget eller dess dotterföretag:
- totala antalet unika idéer som holdingbolaget och dess dotterföretag tar emot från det universitet eller den högskola till vilket holdingbolaget är knutet eller dess innovationskontor,
- antal idéer som skyddas i form av patent, mönsterskydd och varumärke, antal idéer som holdingbolaget äger helt eller delvis, exempelvis via optionsavtal eller liknande,
- antal idéer som sålts vidare till bolag, och
- antal nya bolag som startas med idén som grund med angivande av hur respektive bolag ägs.

Riksrevisionen har i sin granskning av holdingbolagen[71] kritiserat såväl regeringens som de förvaltande högskolornas styrning och har rekommenderat att regeringen bör ta initiativ till att utreda hur rapporteringskedjan mellan bolag, högskola och regering kan utvecklas för att åstadkomma en aktiv, professionell förvaltning med värdeskapande som övergripande mål. Vidare att högskolorna bör utveckla arbetet med mål, strategier och riskhantering i bolagen. Högskolorna bör också utveckla uppföljningen av de uppdrag som avtalas med holdingbolagen.

[71] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 34 ff.

Om redovisningen av holdingbolagens verksamhet till riksdagen

Den senaste gången verksamheten i de av högskolorna förvaltade holdingbolagen redovisades till riksdagen på ett samlat sätt, var genom 1997-års redogörelse för företag med statligt ägande. Sedan dess har – såvitt är känt – endast andelarna i holdingbolagen redovisats i årsredovisningen för staten under andelar i hel- och delägda företag. Detta då andelarna är så små. Detta medför att riksdagen sedan 1997 inte fått någon redovisning av verksamheten i de av högskolorna förvaltade holdingbolagen.

Nya riktlinjer för holdingbolagen

Regeringen har den 30 april 2020 fastställt nya riktlinjer för statliga universitets och högskolors förvaltning av holdingbolag och har givit uppdrag om förvaltning av holdingbolag till berörda högskolor.

3.7.5 Holdingbolagens investeringsverksamhet varierar kraftigt

Gällande holdingbolagens investeringsverksamhet så har utredningen valt att undersöka hur kapitalflödet ut och in från bolagen den senaste femårsperioden sett ut. Om kapitalflödet sätts in i effektlogiken beskriven i figur 3.6 ovan så är kapitalflödet resultatet. En investering är resultatet av idéflöde och värdering av projektbolagen. En avyttring bidrar till holdingbolagens mål om att vara vinstdrivande (resultatmål). Det finns inga effektmål uppsatta för holdingbolagen.

En grundläggande uppgift för holdingbolagen är i dag att stödja företag i tidiga faser genom att tillskjuta kapital. Detta görs med antagandet att det saknas kapital för individer som just kunnat verifiera sin idé och som vill ta nästa steg i processen för att nyttiggöra den idén.

Som framgår av tabellen nedan genomförde de holdingbolag som har statlig huvudman totalt 558 investeringar åren 2015–2019 till ett totalt värde av 133,51 miljoner kronor. Den genomsnittliga investeringen var 0,24 miljoner kronor. Under samma tidsperiod genomförde samma holdingbolag 142 avyttringar (s.k. exits) till ett värde

av 244,00 miljoner kronor. Den genomsnittliga avyttringen var 1,72 miljoner kronor.

Det är stora skillnader mellan de olika holdingbolagen. Chalmers Ventures tillhör en egen kategori av holdingbolag i fråga om både antal och storlek. En starkt bidragande faktor till detta är att Chalmers tekniska högskola AB avsätter 15 miljoner kronor för driftsmedel och Chalmersstiftelsen 30 miljoner kronor för investeringar per år till holdingbolaget (åren 2018–2020)[72]. Tillskotten är möjliga eftersom Chalmers som högskola ägs av en stiftelse.

Holdingbolagen vid Lunds universitet (LU Holding), Göteborgs universitet (GU Ventures) och Uppsala universitet har löpande genomfört förhållandevis många investeringar under perioden (cirka 23 investeringar i snitt per år). LU Holding är det holdingbolag med statlig huvudman som genomfört flest investeringar under perioden till ett totalt värde av 37,80 miljoner kronor.

En ytterligare kategori av holdingbolag är de som löpande genomför investeringar och avyttringar, men i en lägre omfattning, med mellan 4–8 investeringar per år. Dit räknas bland andra holdingbolagen vid Linköpings universitet och KTH.

En ytterligare kategori av holdingbolag är de som uppvisar väldigt låg eller ingen aktivitet. Till dessa räknar utredningen de som i snitt genomförde färre än 4 investeringar per år under perioden.

Sett till holdingbolagens avyttringar (exklusive Chalmers Ventures) kan det konstateras att avyttringarnas belopp överstiger investeringsbeloppet med 110,49 miljoner kronor under perioden. Varje avyttring är i genomsnitt 1,72 miljoner kronor och de holdingbolag som genomför flest avyttringar är GU Ventures, LU Holding, Uppsala Universitet Holding och Karolinska Institutet Holding.

[72] Inrapporterat av Chalmers till utredningen.

Tabell 3.10 Investeringsflöden holdingbolagen 2015–2019

Högskola	A	B	Belopp inv. (mnkr)	Antal Exits	Belopp exits (mnkr)
Chalmers Ventures*	76	162	121,50	52	94,20
GU Ventures	45	115	31,10	34	58,00
Högskolan Borås Holding AB	1	1	0,20	4	2,90
Högskolan Halmstad Utvecklingsaktiebolag	5	16	3,09	3	0,25
Högskolan Kristianstad Holding AB	5	8		4	0,00
Karlstad Universitet Holding AB	0	0	0,00	0	0,00
Karolinska Institutet Holding AB	18	20	4,38	14	5,85
KTH Holding AB	27	35	9,23	7	19,70
Linköping Universitet Holding AB	18	41	8,11	7	1,30
Linnaeus University Development AB	3	0	0,58	0	0,00
LTU Holding AB	9	10	1,93	2	6,80
LU Holding AB	42	118	37,80	28	70,60
Malmö Universitet Holding**	i.u.		i.u.	i.u.	i.u.
Miun Holding AB	5	4	1,20	1	0,10
SLU Holding AB	16	30	5,97	8	5,77
Stockholm Universitet Holding AB	18	21	5,53	8	2,22
Umeå Universitet Holding AB	7	8	0,96	0	0,00
Uppsala Universitet Holding AB	18	114	21,10	20	70,50
Örebro Universitet Holding AB	12	17	2,35	2	0,01
Totalt	**325**	**720**	**255,01**	**194**	**328,50**
Totalt utan Chalmers	**249**	**558**	**133,51**	**142**	**244,00**

A: Antal investeringar i nya bolag, B: Totalt antal investeringar, C: Belopp investeringar mnkr, D: Antal exits, E: Belopp exit mnkr.

* Ägs av Chalmers AB och ligger inte under statlig förvaltning.

** Malmö Universitet Ventures grundades hösten år 2018 och genomförde inga investeringar under år 2019.

Källa: Holdingbolagens inrapportering till utredningen.

3.7.6 Holdingbolagens arbete med uppdragsutbildning

Enligt 2 § förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor avses med uppdragsutbildning ”utbildning som anordnas mot avgift från annan än en fysisk person för den som uppdragsgivaren utser.” Vidare framgår av förordningen att varje högskola själv får bestämma storlek på avgiften men att den ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås (5 §) och att uppdragsutbildning inte får bedrivas på ett sådant sätt eller i en sådan omfattning att den får en negativ inverkan på den högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå som högskolan ska bedriva (4 §).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) utvärderade på regeringens uppdrag 2016 uppdragsutbildningsverksamheten vid högskolorna.[73] Slutsatsen var att volymen 2014 var densamma som 2002 och att hälften av intäkterna kom från andra statliga myndigheter. UKÄ lämnade i rapporten ett flertal förslag om regeljusteringar men ingen rörde holdingbolagen. Av rapporten framgår hur högskolorna organiserat sin uppdragsutbildningsverksamhet och en verksamhet som lyfts fram, är Karlstads Universitets Uppdrags AB, som förmedlar, säljer, marknadsför och administrerar uppdrag och all uppdragsutbildning vid universitetet.

Som visas i tabell 3.7 arbetar nio av landets holdingbolag med uppdragsutbildning. Som nämns i betänkandets kapitel 2 har det inte varit möjligt att inom ramen för utredningen genomföra någon närmare uppföljning av högskolornas verksamhet inom uppdragsutbildning. De uppgifter utredningen erhållit via FUHS är dock att uppdragsutbildningsverksamheten inom holdingbolagen minskar i omfattning typiskt sett och att förklaringen till varför holdingbolagen inte förmedlar mer uppdragsutbildning, står att finna i att de förvaltande högskolorna typiskt sett inte har utbildningar att förmedla.

Riksrevisionen konstaterade i sin rapport om granskning av verksamheten i holdingbolagen att förmedlingsuppdraget upplevdes som otydligt av holdingbolagen.[74] Detta är inte ett budskap som återupprepats för utredningen av företrädare för holdingbolag eller högskolor. Tvärtom är bilden att dessa aktörer är väl insatta i innebörden av förmedlingskravet i sig – utmaningarna avseende upp-

[73] Uppdragsutbildning vid universitet och högskolor – Redovisning av ett regeringsuppdrag, Rapport 2016:8.
[74] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 39.

dragsutbildningen synes mer handla om frågor relaterade till uppdragsutbildningsverksamheten som sådan.

3.7.7 Holdingbolagens övriga verksamhet

Regeringen har i utredningsdirektivet angett att det saknas det saknas tydliga riktlinjer för vilken verksamhet som bör bedrivas i holdingbolagens tjänstebolag. Detta stämmer också väl överens med den bild utredningen har av verksamheten i de så kallade tjänstebolagen. Verksamheten definieras i riktlinjerna och i bolagsordningen genom principer för verksamheten och det anges vilken verksamhet bolagen inte får bedriva. Slutsatsen blir att holdingbolagen kan bedriva många olika sorters verksamhet som relateras till forskning och utbildningsverksamhet vid den förvaltande högskolan och att det som sätter gränsen handlar om finansiella och personella resurser, vilken verksamhet som bedrivs vid högskolan och vilka ambitioner högskolan har för bolaget.

Riksrevisionen beskrev våren 2020 verksamheten inom tjänstebolagen på följande sätt:

> Sex holdingbolag driver konsultbolag som erbjuder konsulttjänster utförda av studenter vid lärosätet, varav ett av bolagen är vilande. Det finns även holdingbolag som erbjuder andra typer av konsulttjänster, exempelvis uppdragsforskning eller uthyrning av forskare på konsultbasis. Både Linköpings universitets och Mittuniversitetets holdingbolag drev tidigare tillsammans med Arbetsförmedlingen och Folkuniversitetet projektet Korta vägen, som vänder sig till utlandsfödda akademiker och syftar till att korta vägen till arbetsmarknaden.
>
> Det förekommer också att holdingbolagen äger bolag som är att anse som forskningsinfrastruktur. Holdingbolagen vid Umeå universitet och Luleå tekniska universitet är båda delägare i Etanolpilot, en forskningsanläggning för cellulosabaserad etanolproduktion. Holdingbolaget vid Luleå tekniska universitet äger också en experimentanläggning i Piteå genom sitt helägda tjänstebolag LTU Green Fuels AB och KB.
>
> Holdingbolaget vid Sveriges lantbruksuniversitet äger i sin tur en minoritetsandel av aktierna i ett företag som bedriver långsiktig avelsverksamhet för fiskarter, som sedan odlas kommersiellt av andra aktörer. Karolinska institutets holdingbolag äger tjänstebolaget KI Housing AB, som förmedlar bostäder till internationella studenter och forskare vid universitetet. Inom samma koncern har det tidigare funnits ett helägt bolag med affärsidé att ge ut böcker till patienter och anhöriga på lättbegriplig svenska, ett bolag som varit under avveckling under de senaste åren.

Den bild Riksrevisionen visar, stämmer som sagt väl överens med utredningens. Den minsta gemensamma nämnaren för verksamheten är för utredningen att holdingbolagen stundtals synes vara verktyg för att lösa utmaningar hos högskolorna, stundtals är det verktyg för att bedriva ett sådant kommersiellt nyttiggörandearbete som riksdagen avsett. Här finns ett behov av att förtydliga syftet med bolagens verksamhet. Det behöver inte i sig medföra att bolagen kommer att ha en mindre spretig verksamhet, då den rimligen återspeglar verksamheten som bedrivs vid den förvaltande högskolan.

3.8 Finansiering av högskolornas innovationsstöd

Det högskolenära stödet för nyttiggörande har flera olika finansieringskällor. De 13 innovationskontoren erhåller totalt 107 miljoner kronor för verksamheten år 2020. Finansieringen regleras av innovationskontorsförordningen och består av ett grundbelopp (25 procent), belopp baserat på prestation (35 procent), belopp baserat på volym (25 procent) samt belopp för stöd till högskolor (15 procent).[75] Av förordningen framgår vidare att volymen beräknas på grundval av tre nyckeltal som årligen samlas in av Universitetskanslersämbetet: antal helårsstudenter (vikt 20 procent), antal helårsdoktorander (vikt 30 procent) och forskningsfinansiering i intäkter (vikt 50 procent).[76] Fördelningen av medel framgår av regeringens beslut om regleringsbrev avseende anslag 2:64 under utgiftsområde 16.

Anslagen för innovationsstöden under år 2019 uppgår totalt till 107 miljoner kronor (år 2020) för innovationskontor, 11,2 miljoner kronor för idébanksmedel och 47,6 miljoner kronor för VFT-medel.

[75] 3–6 §§ innovationskontorsförordningen.
[76] 4 § innovationskontorsförordningen.

4 Innovationsstödet utifrån gällande regelverk om statsstöd

Av utredningsdirektivet framgår att utredningen ska analysera innovationsstödet utifrån gällande regelverk för statsstöd och ta hänsyn till detta regelverk i förslag som rör innovationsstödets utformning och finansiering. Kapitel 4 är utredningens beskrivning gällande regelverk. Utredningens analys om frågan återfinns i avsnittet med beskrivning av högskolornas stöd för nyttiggörande i utifrån gällande regelverk om statsstöd.

4.1 Om statsstödsregelverket

Statligt stöd definieras enligt art. 107.1 EUF-fördraget och är som huvudregel förbjudet om det inte har godkänts av Europeiska kommissionen enligt art. 108 EUF-fördraget.

Om inte annat föreskrivs i fördragen, är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Fem kumulativa kriterier måste vara uppfyllda för att en åtgärd ska anses utgöra statligt stöd:

1. Det måste ges till en ekonomisk verksamhet.
2. Det måste bestå av offentliga medel.
3. Det måste ge mottagaren en ekonomisk fördel.

4. Det måste vara selektivt i den betydelsen att det riktar sig mot vissa företag eller viss produktion.
5. Det måste ha en påverkan på handel och konkurrens.

Även om samtliga fem kriterier måste vara uppfyllda är tillämpningsområdet brett och träffar merparten av offentligt stöd i någon form som ges till företag. Detta företagsbegrepp definieras som enheter som bedriver ekonomisk verksamhet, oberoende av deras rättsliga ställning och hur de definieras. Det spelar heller ingen roll om verksamheten bedrivs i vinstsyfte. Ekonomisk verksamhet omfattar all slags verksamhet som går ut på att erbjuda varor och tjänster på en marknad.

Endast fördelar som beviljas direkt eller indirekt genom statliga medel kan utgöra statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 EUF-fördraget. Statliga medel omfattar emellertid alla den offentliga sektorns medel såsom kommuner, myndigheter och bolag, inklusive överföringar inom en statlig koncern. Även avstående av inkomster utgör statligt stöd, detta kan exempelvis utgöras av att tillhandahålla tjänster under marknadsmässigt pris.

Överföring av medel måste ge en fördel till företaget och det är endast effekten som är relevant och inte orsaken eller syftet med det statliga ingripandet. Detta kriterium kan i de flesta fall anses uppfyllt utan djupare analys.

Åtgärden måste även vara selektiv, därför omfattas inte alla åtgärder som gynnar ekonomiska aktörer av begreppet stöd, utan endast de som ger en fördel på ett selektivt sätt till vissa företag eller kategorier av företag eller ekonomiska sektorer. Generella skattesänkningar är exempel på åtgärder som oftast anses vara icke selektiva.

Åtgärden måste även ha en påverkan på handeln mellan medlemsstaterna. Kravet är lågt ställt och stöd som stärker ett företags ställning och gör det svårare för andra företag att etablera sig uppfyller exempelvis detta kriterium. Påverkan på handeln får dock inte vara endast hypotetisk, och rent lokala verksamheter som endast kan ha en marginell effekt på gränsöverskridande handel faller utanför detta område.

Stödåtgärder som uppfyller kraven måste enligt artikel 108 EUF-fördraget godkännas av Europeiska kommissionen innan de införs. Sådan anmälan görs genom enheten för marknad och konkurrens på Näringsdepartementet.

4.2 Stöd till utbildning och FoUI

Klassificeringen av stöd till FoUI som statligt stöd

När det gäller stöd som ges till forskning och utveckling måste en analys göras om det anses utgöra statligt stöd, och i sådana fall i vilken omfattning som statligt stöd kan anses vara förenligt. Kommissionen har som vägledning givit ut ett meddelande om rambestämmelser för stöd till forskning och utveckling.

Det framgår att stöd till forskningsorganisationer och organisationer för kunskapsspridning och forskningsinfrastrukturer är mottagare av statligt stöd om de uppfyller kraven i artikel 107.1 i EUF-fördraget. Stödmottagaren måste kunna klassificeras som företag för att stöd ska anses utgöra statligt stöd enligt artikel 107 EUF-fördraget. Denna klassificering är inte beroende av stödmottagarens rättsliga status, det vill säga om den omfattas av offentligrättslig eller privaträttslig lagstiftning, eller dess ekonomiska karaktär, det vill säga om syftet är att gå med vinst eller inte. Den avgörande faktorn för denna klassificering är i stället om stödmottagaren bedriver ekonomisk verksamhet som består av att erbjuda produkter eller tjänster på en given marknad.

Om en organisation bedriver såväl ekonomisk verksamhet såsom icke-ekonomisk verksamhet ska finansieringen av den icke ekonomiska verksamheten inte räknas som statligt stöd enligt artikel 107.1 EUF-fördraget, under förutsättning att de kan skiljas från varandra. Om offentlig finansiering av en organisation som bedriver både ekonomisk och icke ekonomisk verksamhet ska komma i fråga, ställs därför krav på särredovisning. Om en forskningsorganisation eller forskningsinfrastruktur nästan enbart bedriver icke-ekonomisk verksamhet och den ekonomiska verksamheten är direkt underordnad den icke-ekonomiska, kan finansieringen helt och hållet komma att falla utanför tillämpningsområdet för artikel 107.1 EUF-fördraget.

Ekonomisk verksamhet

Allmän utbildning som anordnas inom ett nationellt utbildningssystem som finansieras och står under tillsyn av staten kan betraktas som en icke-ekonomisk verksamhet. Domstolen har slagit fast att staten, ”genom att upprätta och upprätthålla ett sådant system för

offentlig undervisning som i regel finansieras med medel ur den offentliga budgeten och inte av eleverna eller deras föräldrar, inte avser att bedriva verksamhet i vinstsyfte utan endast att uppfylla sina sociala, kulturella och utbildningspolitiska uppgifter gentemot sina medborgare". Uppdragsutbildning kan dock i vissa fall omfattas av begreppet ekonomisk verksamhet och är därmed underkastat reglerna om statligt stöd.[1]

Även vissa verksamheter som bedrivs av universitet och forskningsorganisationer faller utanför tillämpningsområdet för reglerna om statligt stöd. Detta gäller deras huvudsakliga verksamhet, nämligen följande:

- Utbildning för ökad och högre kvalificerad arbetskraft.
- Oberoende forskning och utveckling för ökad kunskap och förståelse, även forsknings- och utvecklingssamarbete.
- Spridning av forskningsresultat.

Kommissionen anser att kunskapsöverföring (licensiering, skapande av spin-off-effekter eller andra former av förvaltning av kunskap som forskningsorganisationen eller forskningsinfrastrukturen har genererat) är icke-ekonomisk verksamhet om den utförs antingen av en forskningsorganisation eller en forskningsinfrastruktur (inklusive avdelningar inom eller dotterbolag till dessa) eller tillsammans med eller för andra sådana enheter, och all inkomst från denna verksamhet återinvesteras i de berörda forskningsorganisationernas eller forskningsinfrastrukturernas huvudsakliga verksamhet.

Forskningsinfrastruktur definieras som anläggningar, resurser och därmed sammanhängande tjänster som forskarsamhället använder för att genomföra spetsforskning på alla områden; denna definition omfattar vetenskaplig basutrustning och forskningsmaterial, kunskapsbaserade resurser som samlingar, arkiv och strukturerad vetenskaplig information, IKT-infrastrukturer som nät, datorutrustning, programvara och kommunikationsverktyg samt alla andra unika medel som är nödvändiga för att uppnå vetenskaplig excellens. Sådana forskningsinfrastrukturer kan vara lokaliserade på en enda plats eller organiserade i ett nät ("spridda").

[1] Meddelande från Europeiska kommissionen (2014/C 198/01): *Rambestämmelser för statligt stöd till forskning, utveckling och innovation*, s. 21.

Kommissionen har även klargjort att följande verksamheter i regel anses vara av icke-ekonomisk art:

1. När det gäller forskningsorganisationers och forskningsinfrastrukturers huvudsakliga verksamhet, särskilt följande:
   - Utbildning för fler och bättre kvalificerade anställda. I linje med rättspraxis och kommissionens beslutspraxis, och såsom förklaras i tillkännagivandet om begreppet statligt stöd och meddelandet om tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, betraktas allmän utbildning som anordnas inom ett nationellt utbildningssystem som främst eller uteslutande finansieras av staten och övervakas av staten som icke-ekonomisk verksamhet.
   - Oberoende FoU för ökad kunskap och förståelse, även forskningssamverkan, där forskningsorganisationen eller forskningsinfrastrukturen bedriver ett effektivt samarbete.
   - Omfattande spridning av forskningsresultat på icke-exklusiva och icke-diskriminerande villkor, till exempel genom undervisning, fritt tillgängliga databaser, öppna publikationer eller öppen programvara.
2. Verksamheter i form av kunskapsöverföring, om de utförs av en forskningsorganisation eller forskningsinfrastruktur (inklusive avdelningar inom eller dotterbolag till dessa) eller tillsammans med eller för andra sådana enheter, och om alla inkomster från dessa verksamheter återinvesteras i forskningsorganisationens eller forskningsinfrastrukturens huvudsakliga verksamhet. Den icke-ekonomiska karaktären av dessa verksamheter blir inte lidande av att tillhandahållandet av motsvarande tjänster läggs ut till tredje part genom öppna anbudsförfaranden.

Uppdragsforskning har enligt uttalande från kommissionen ansetts utgöra ekonomisk verksamhet.

Stora delar av utbildningsystemet faller utanför definitionen av statligt stöd eftersom det inte uppfyller kriteriet för att vara ekonomisk verksamhet. En analys måste dock göras för den aktuella verksamheten som är föremål för stöd.

4.3 Exempel i dag på befintliga stöd

I dag finns det redan stöd med koppling till högskolor. Artikel 28 i GBER har tillämpats för stödordningar avseende stöd till idébanker vid högskolor. Medlen betalas ut till holdingbolag som förvaltas av högskolor av respektive högskola, utom i två fall då Kammarkollegiet är utbetalande myndighet.

4.4 Rutiner för kontroll av stöd

Ovan har bestämmelser avseende statligt stöd inom området för forskning, utveckling och innovation berörts. Sammanfattningsvis kan sägas att innovationsstödet kan omfatta finansiering av verksamheter som faller inom såväl som utanför definitionen av statligt stöd. Det är därför viktigt att på förhand identifiera vilken verksamhet som ska finansieras och göra en bedömning av huruvida finansieringen helt eller delvis kan anses utgöra statligt stöd.

De verksamheter som ligger i riskzonen för att anses kunna utgöra ekonomisk verksamhet, och att finansiering kan utgöra statligt stöd, är de som ligger i skärningspunkten mellan akademisk verksamhet och det privata näringslivet. Det handlar dels om verksamheter som högskolorna själva bedriver, men där det finns en privat marknad. Det handlar också om olika typer av samverkan med företag enligt statsstödsregelverkets mening, som inte sker på rent marknadsmässiga villkor. Detta rör bland annat verksamheter inom inkubatorer och teknikparker om prestationer ges till företag. Även verksamheter i holdingbolagen som investeringar där marknadsmässig avkastning inte krävs är exempel på sådant som kan utgöra statligt stöd.

En speciell fråga i sammanhanget är även då lärarundantaget gör att en lärare som har en anställning på en högskola kan utnyttja högskolans tillgångar, samtidigt som denna har en företagsverksamhet där rättigheter till dennes forskningsresultat ingår.

5 Utredningens analys utifrån direktivets frågeställningar

Följande kapitel utgår från utredningsdirektivet och de frågor som behöver besvaras genom en systematisk analys. Som beskrivs i betänkandets andra kapitel innehåller utredningsdirektivet[1] totalt åtta frågeställningar. I kommande kapitel förs en diskussion utifrån följande fyra frågeställningar:

1. Analys om dagens ordning: analysera om dagens ordning med holdingbolag (inklusive dotterbolag) och innovationskontor är ett effektivt och ändamålsenligt sätt för riksdag och regering att stödja arbete med innovation, kommersialisering och annat nyttiggörande av kunskap vid högskolorna.
2. Behov: identifiera behov av och lämna förslag till förändringar av innovationsstödet vid universitet och högskolor i syfte att stödet ska vara ändamålsenligt, välfungerande och av lämplig omfattning.
3. Nationell samordning: överväga om det behövs en nationell samordning av innovationsstöd vid högskolor, exempelvis inom vissa områden, samt vid behov föreslå hur en sådan samordning bör utformas; samt den besläktade frågan i direktivet.
   - Överlapp: föreslå hur innovationsstödet vid högskolorna bör förhålla sig till övriga delar av innovationssystemet för att åstadkomma synergier och undvika dubbelarbete och stuprör.
4. Statsstöd: analysera innovationsstödet utifrån gällande regelverk för statsstöd och ta hänsyn till detta regelverk i förslag som rör innovationsstödets utformning och finansiering.

[1] Utredningsdirektivet återfinns i betänkandets bilaga 1.

5.1 Analys av dagens ordning

Utredningens första frågeställning, och den frågeställning som ligger till grund för detta avsnitt är att utredningen ska analysera om dagens ordning med holdingbolag (inklusive dotterbolag) och innovationskontor är ett effektivt och ändamålsenligt sätt för riksdag och regering att stödja arbete med innovation, kommersialisering och annat nyttiggörande av kunskap vid högskolorna.

5.1.1 Stödet uppvisar brister i ändamålsenlighet och effektivitet

För att besvara frågeställningen i direktivet har utredningen tagit avstamp i propositionen Ett lyft för forskning och innovation år 2008 genom vilken kravet på högskolorna att nyttiggöra resultat från forskningsverksamhet infördes, samtidigt som innovationskontoren blev ett nytt verktyg för bland annat detta. I propositionen framförs således bland annat att högskolor med innovationskontor ska uppfylla följande:

- Att några universitet skulle bygga upp särskilda servicefunktioner för forskare som uppnått eller närmar sig forskningsgenombrott.
- Innovationskontoren ska samverka med övriga högskolor så att forskning vid dessa högskolor ges ett likvärdigt stöd.
- På alla högskolor bör finnas tillgång till viss kompetens med uppgift att arbeta med innovation, dvs. kartlägga forskningsresultat som kan ha kommersiellt intresse och ge en grundläggande hjälp till de berörda forskarna att få kontakter med de rätta instanserna, till exempel ett innovationskontor.

Dessa frågeställningar ligger till grund för den analysram som utvärderingen har tagit fram för att besvara frågan (se nedan). Till punkt ett ovan har utredningen valt att bredda stödfunktionerna och bedöma om högskolorna även erbjuder fungerande stödfunktioner till studenter och samtliga medarbetare.

För att bedöma ändamålsenligheten i stödfunktioner resoneras kring frågan om rätt saker görs. Igen hämtas ledning från 2008-års forskningsproposition, som utförligt utvecklade vad högskolorna

förutsattes göra inom ramen för sitt nyttiggörandearbete. Den exakta innebörden återges i avsnitt 3.6. Utredningen har studerat om högskolorna gör de aktiviteter som omnämns i propositionen eller inte, hur omfattande de görs och hur framgångsrikt arbetet bedrivs.

För att bedöma effektiviteten utgår utredningen från frågan om stödet sker på rätt sätt. Effektiviteten bedöms genom en jämförande analys utifrån de siffror som högskolor, innovationskontor och holdingbolag rapporterat in till utredningen.

Analysram för frågeställning om ändamålsenlighet och effektivitet

Frågeställning	Metod	Bedömning
Har innovationskontoren byggt upp särskilda servicefunktioner för medarbetare och studenter vid den egna högskolan?	Att undersöka om det sker ett idéflöde på de högskolor som har innovationskontor	Uppnått
Sker det en samverkan med övriga högskolor så att medarbetare och studenter kan erbjudas ett likvärdigt stöd	Att ställa frågan till samtliga högskolor om de uppfattar stödet som likvärdigt	Ej uppnått
Finns det grundläggande kompetens på samtliga högskolor kopplat till innovation och nyttiggörande	Att ställa frågan om det finns en person på samtliga högskolor som har ett ansvar för detta	Delvis uppnått
Bedöms stödfunktionerna vara ändamålsenliga – genomförs rätt saker?	Kartlägga vilka stöd-funktioner som erbjuds	Delvis uppnått
Bedöms stödfunktionerna vara effektiva- genomförs stödfunktionerna på rätt sätt?	Jämföra stödfunktion-ernas resultat	Ej uppnått

Under våren har utredningen genomfört möten, på plats eller i Stockholm, med 38 olika högskolor (samtliga statliga högskolor och ett urval av enskilda högskolor). Till det har utredningen genomfört ett stort antal möten med fackförbund, branschorganisationer, intresseorganisationer, statliga myndigheter och företrädare för samtliga regioner i landet. Under våren har möten genomförts med utredningens två referensgrupper och den interdepartementala expert-gruppen. Datainsamling och metod beskrivs i betänkandets andra kapitel.

Högskolorna har byggt upp särskilda stödfunktioner för nyttiggörande

Gällande analysramens första frågeställning (om det byggts upp särskilda servicefunktioner) så är svaret otvivelaktigt att detta har gjorts. Landets 13 innovationskontor (se kapitel om innovationslandet Sverige avsnitt 3.3.1) har byggt upp särskilda funktioner för att främja och utveckla nyttiggörande.

Det finns brister i samverkan

Innovationskontoren vid Uppsala universitet, Kungliga tekniska högskolan, Chalmers tekniska högskola och Lunds universitet, ska enligt regleringsbrevet för anslaget 2:64 anslagsposten 20 ge stöd till särskilt utpekade högskolor, för att de ska bygga upp egen innovationskontorskompetens. Utredningen har följt upp hur stödet fungerar och hur det är formaliserat. Till stöd för arbetet har från de huvudansvariga högskolorna hämtats in avtal om samarbete mellan högskolor, underlag utvisande intäkters- och kostnaders fördelning och en redovisning av skälen till dessa kostnader. Intäkterna bestäms i regleringsbrevet.

Det är utredningens bedömning att det finns stödfunktioner på plats, men att de högskolor som saknar eget innovationskontor ofta uppfattar att de inte har tillgång till likvärdigt stöd. Detta var en bild som också framkom i Vinnovas utvärdering av innovationskontoren år 2015 och som således bekräftas här. Tabell 3.8 visar idéflödet vid landets högskolor. Där framkommer det att det finns högskolor som nästan helt saknar idéflöde. Orsaken till detta har utredningen inte undersökt, men konstaterar att idéflödet vid de högskolor som har innovationskontor ofta är väsentligt större jämfört med de högskolor som saknar innovationskontor.

Sammantaget är det utredningens bedömning att dagens modell med särskilt utpekade högskolor som genom sina innovationskontor ska ge stöd till andra högskolor för deras innovationsarbete, har potential att fylla avsedd funktion och bygga innovationsstödskapacitet. Samarbetsformerna och fördelningen av kostnaderna inom ramen för samarbetena gör dock att det inte blir riktiga samarbeten och att de högskolor som ges stöd, uppfattar sig vara av mindre vikt såväl från regeringens sida som de stödjande högskolorna. Detta trots att någon sådan avsikt inte finns.

Skillnad i kompetens mellan landets högskolor

Frågeställningen om det finns grundläggande kompetens på samtliga högskolor är en fråga som inte enkelt låter sig besvaras. På de större högskolorna, särskilt de med innovationskontor, så finns det personer som har arbetat med frågan under en längre tid på ett strukturerat sätt. Vid några av landets övriga högskolor finns personer som utsetts till att ta ansvar för innovationsstödet (eller motsvarande) och där utredningen har intrycket att det finns en medvetenhet om nyttiggörandekravet och vad det innebär men att resurserna för ett fullgott genomförande saknas. Hos många av de stora högskolorna och nya universiteten har KK-stiftelsens arbete med så kallade KK-miljöer hjälpt högskolorna att fokusera sin verksamhet och bygga nyttiggörandekapacitet både knuten till dessa miljöer men även i viss mån till högskolan i sig. Detta märks väldigt tydligt till exempel på Högskolan i Halmstad, Malmö universitet, Högskolan i Skövde och Mälardalens högskola. Överlag bedöms de högskolor som arbetat med KK-miljöer vara vana vid att koncentrera administrativa stödresurser och att bygga fokuserad nyttiggörandekapacitet, på ett sätt som utredningen inte funnit hos andra. Vid en tredje grupp av högskolor (flertalet av högskolor med enskild huvudman, i stort sett samtliga statliga högskolor med olika kulturella inriktningar och några mindre andra högskolor med statlig huvudman) saknas tydlig kontaktperson eller funktion med ansvar för innovationsstöd eller motsvarande men det finns en medvetenhet om att nyttiggörandekravet finns och ett arbete pågår med att utveckla nyttiggörandet Dock oftast utan att kommersialisering avses ske. Bedömningen blir därför att det att i viss mån finns grundläggande kompetens på landets högskolor kopplat till innovation och nyttiggörande.

Flera högskolor har ändamålsenliga stödfunktioner

Enligt modellen kan en högskola arbeta inom åtta olika områden för att främja innovation och nyttiggörande. Utifrån den kartläggning som utredningen gjort, arbetar högskolorna i varierande grad med nyttiggörande. Utredningen bedömer att högskolorna arbetar med rätt processer och att det finns en kunskap om vad som kan göras för att öka högskolans nyttiggörande.

Däremot finns det stora skillnader i vilken utsträckning som högskolorna arbetar med tillgängliga verktyg. Attitydpåverkan används här som exempel (se avsnitt 3.4.1). Utredningen anser att studenters och anställdas inställning till nyttiggörande är en förutsättning för att högskolorna ska kunna skjuta fram sina positioner inom innovation och nyttiggörande. En högskola som arbetar brett med attitydpåverkan kommer också att kunna visa ökad implementering av sin forskning i samhället. Med en positiv syn på entreprenörskap och nyttiggörande kommer fler idéer från studenter, medarbetare och forskare in till innovationskontoren. Det kommer också att leda till att dessa söker andra vägar att nyttiggöra sina idéer (och därmed kanske inte registreras hos högskolan), vilket på det hela gynnar uppkomsten av fler innovationer. Sett till tillgängliga resultat för landets innovationskontor och holdingbolag gör utredningen bedömningen att input (attitydpåverkan) får genomslag på output (se effektlogik avsnitt 3.5).

Effektiviteten varierar kraftigt

Frågan om stödets effektivitet handlar om högskolorna och holdingbolagen gör sakerna på rätt sätt. Denna fråga har utredningen bedömt genom en jämförande analys mellan högskolornas stöd för nyttiggörande. I utredningens kartläggning av högskolornas stöd för nyttiggörande är idéflödet den indikator med vilken utredningen kan bedöma om innovationskontoren varit framgångsrika i sitt arbete. Rent utvärderingstekniskt är detta otillräckliga indikatorer för att avgöra om en högskola varit effektivt eller inte. Sett till perioden åren 2017–2019, uppvisas de högskolor som har innovationskontor i genomsnitt ett mer än tio gånger så högt idéflöde jämfört med de högskolor som inte har ett innovationskontor (tabell 3.9). Utredningen gör bedömningen att den stora skillnaden kan förklaras av högskolornas storlek, deras inriktning, olika tolkning av hur en idé ska rapporteras samt det strukturerade arbetet med nyttiggörande. En jämförelse av högskolor som liknar varandra ifråga om storlek och inriktning visar att de högskolor som arbetar strukturerat med nyttiggörande uppvisar ett avsevärt mycket högre idéflöde – något som talar för att arbete med nyttiggörande gör skillnad. Jämförande av högskolor som arbetar med nyttiggörande är vanskligt eftersom

det råder en begreppsförvirring av vad en idé eller innovation är för någonting. För att på ett rättvist sätt kunna jämföra högskolornas innovationsarbete efterlyser utredningen en strukturerad utvärdering, någonting som också förs fram som förslag av utredningen i avsnitt 7.2.

5.1.2 Stora skillnader mellan landets holdingbolag

Mellan holdingbolagen råder inte samma begreppsförvirring och jämfört med innovationskontoren blir jämförelsen här mer korrekt. Som visas i avsnitt 3.7.5 finns det stora skillnader mellan landets holdingbolag ifråga om hur många och hur stora investeringar de gör. Holdingbolagen vid Göteborgs universitet, Lunds universitet och Uppsala universitet, är i en klass för sig och genomför fler investeringar än vad övriga holdingbolag gör tillsammans.

Holdingbolagens storlek och dess konsekvenser

Som beskrivits i kapitlet om Sverige som innovationsland (se avsnitt 3.3.2) finns det totalt 19 holdingbolag i Sverige (18 med statlig huvudman). Som beskrivs i avsnitt 3.7.5 genomför holdingbolagen investeringar i faserna försådd och sådd. Den typen av bolag benämns ofta projektbolag.

Efter kontakter med bland andra Tillväxtverket och Saminvest är utredningens uppfattning att privata investeringsfonder normalt har en kapitalstock som är betydligt större än holdingbolagen. Som exempel kan sägas att Saminvest normalt inte investerar i fonder som är mindre än 500 miljoner kronor. Enligt de aktörer som utredningen varit i kontakt med är det svårt för mindre fonder att bli kapital- och kostnadseffektiva. Ingen av holdingbolagen vid högskolor med statlig huvudman, har en kapitalstock som överstiger 500 miljoner kronor. Mot denna bakgrund kan det antas att holdingbolagens kostnader för sin investeringsverksamhet är relativt höga. Till exempel så har Almi Invest AB i dag förvaltningskostnader som är cirka 4 procent av det investerade kapitalet. Utredningen har – i avsaknad av underlag och enhetliga definitioner – inte kunnat beräkna holdingbolagens exakta kostnader för investeringsverksamheten, men tillgänglig information visar på att kostnaderna torde vara väsentligt

högre hos holdingbolagen än hos Almi Invest. Detta då holdingbolagen under femårsperioden erhöll cirka 11 miljoner kronor per år från regeringen som så kallat idébanksmedel (ovillkorat aktieägartillskott – se avsnitt 3.3.2) och tumregeln enligt FUHS är att 25 procent av dessa ska användas för identifiering av nya case och 75 procent ska investeras i bolag. Att det inte är möjligt att lätt ta fram holdingbolagens förvaltningskostnader för sin investeringsverksamhet anser utredningen vara ett resultat i sig.

En ytterligare konsekvens med små holdingbolag är att de inte kan bygga upp en bred kompetens och strukturmaterial på samma sätt som större fonder kan. En annan konsekvens med att ha många och små holdingbolag är att det är resurskrävande och svårt för Regeringskansliet att följa holdingbolagens verksamhet. Det är också sammantaget resurskrävande för högskolorna att genom holdingbolagen samla in och redovisa resultaten av holdingbolagens verksamhet. Riksrevisionens rapport (RiR 2020:4) visar att återrapporteringen till regering och riskdag i dagsläget är bristfällig och ringa till sin art och karaktär. I rapporten skriver Riksrevisionen:

> Den mycket begränsade återkopplingen på holdingbolagens verksamhet, i kombination med att regeringens medgivande krävs för att ändra i bolagsordningen, medför att regeringen inte har gett lärosätena förutsättningar för att utöva en aktiv och professionell förvaltning av holdingbolagen. Detta då lärosätena i hög grad saknar en dialog med regeringen, som är den som ytterst sätter ramarna för verksamheten.[2]

Det finns även positiva konsekvenser av att bedriva investeringsverksamheten i högskolornas regi. De fördelar som nämnts av holdingbolagen är bland annat närheten till forskarna, förståelsen för forskningens struktur, att holdingbolagen kan luta sig tillbaka på starka varumärken samt att högskolorna med holdingbolagen kan skydda forskarnas intressen över flera investeringsomgångar. Till detta har utredningen förstått att flera av holdingbolagen har starkt stöd i högskolornas ledningar och att de ofta ses som en integrerad del av den egna organisationen.

Holdingbolagens varierande förutsättningar både finansiellt och personellt medför att verksamheten inom dem varierar. Till detta kommer att verksamheten varierar beroende på verksamhet vid högskolan och de ambitioner högskolans ledning haft med det för-

[2] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 13.

valtade bolaget. De två största verksamhetsområdena är investeringsverksamhet och uppdragsutbildning och därefter kommer en stor mängd övrig verksamhet. Såsom redovisats tidigare är det utredningens bedömning att denna övriga verksamhet inom ramen för tjänstebolagen bör få en tydligare avgränsning och tydligare styras mot det uppdrag de ursprungligen fått av riksdagen – att vara ett verktyg för ett kommersiellt nyttiggörandearbete.

5.1.3 Brister i holdingbolagens återrapportering

Den redogörelse som regeringen årligen upprättar för de statligt ägda bolagen och lämnar till riksdagen i form av skrivelse 140 (tidigare skrivelse 20), regeringens årliga redogörelse för företag med statligt ägande, har inte innehållit information om holdingbolagen vid högskolorna sedan 1997. Någon annan redovisning av verksamheten i holdingbolagen och exempelvis dess bidrag till uppfyllelse av de mål riksdagen uppsatt, sker inte till riksdagen. Riksdagen får därför inte samma återrapportering om holdingbolagen som om andra statligt ägda bolag.[3]

5.1.4 Uppdragsutbildningens reformer har inte fått avsedd effekt

Som beskrivs i avsnitt 3.7.6 har det inte skett någon tillväxt av uppdragsutbildning under de senaste åren.

Holdingbolagen kan i dag inte bedriva uppdragsutbildning själva utan enligt regeringens riktlinjer bara ”förmedla” uppdragsutbildning, något som av högskolorna tolkas som att uppdragsutbildningen ska tas fram av högskolan och sedan förmedlas vidare av holdingbolaget men då under de villkor bolaget verkar under. Regeringen har också tidigare uttryckt att det är meningen att uppdragsutbildningarna ska hanteras på det här sättet.

Att uppdragsutbildningsverksamheten inte är omfattande inom holdingbolagssfären kan enligt utredningen ha flera orsaker. Det kan röra sig om att högskolan inom ramen för befintliga resurser inte prioriterat att ta fram uppdragsutbildning, att kompetensen inom högskolan inte motsvarat vad som efterfrågas av berörda arbets-

[3] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 13.

givare eller att det annars finns andra utmaningar att hantera inom högskola och holdingbolag. En faktor som framförts för utredningen är högskolornas tillämpning av bisysslеregler. Om det finns arbetsgivarrelaterade problem kopplat till uppdragsutbildningen är något som Arbetsgivarverket rimligen beaktar inom ramen för sitt av utredningen föreslagna uppdrag att se över arbetsrättsliga hinder mot nyttiggörande.

Forskares tid värderas ofta högre i egen forskning

I verksamheter där undervisande medarbetares tid är tidsatt och forskares tid oftare värderas högre i egen forskning än undervisning, medför detta att incitamenten för högskolorna att ta fram uppdragsutbildning att förmedla vidare, blir svaga. Särskilt som ett eventuellt positivt resultat från verksamheten inte kan komma högskolan tillgodo. Samtidigt är behoven av uppdragsutbildning för kompetensutveckling inom sektorer utanför högskolorna stora, varför både högskolorna i sig och holdingbolagen, borde kunna bedriva uppdragsutbildning på sina egna villkor. De största skillnaderna är att när högskolan bedriver uppdragsutbildning är priset satt till självkostnad medan det hos bolaget kan sättas på kommersiella villkor, samt att holdingbolaget inte har egen forskande eller undervisande personal.

Det finns några högskolor som sticker ut i positiv mening

I utredningen har det framkommit att vissa högskolor är förhållandevis framgångsrika på att bedriva uppdragsutbildning. Till exempel har Karlstads universitet och Chalmers tekniska högskola använt holdingbolagen till detta. Tack vare detta har exempelvis Chalmers tekniska högskola kunnat skapa en plattform för uppdragsutbildning med flera olika aktörer. Utredningen är av uppfattningen att dessa högskolor är förebilder för andra högskolor och att de gemensamt därmed bättre kan bidra till ökat lärande utanför högskolan och ett ökat nyttiggörande av resultat från forskning. Det finns liknande lösningar inom konsultverksamhet, där en del högskolor kan samarbeta tillsammans med näringslivet i syfte att ta fram kunskapskrävande lösningar.

5.1.5 Licensieringsverksamheten är resurskrävande

Ett annat nyttiggörandearbete som högskolorna förväntas arbeta med är licensieringsverksamhet. Genom underlag från Innovationskontoret Fyrklövern, Karolinska Institutet, Kungliga Tekniska Högskolan, Lunds universitet, Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Luleå Tekniska Universitet, har utredningen sammantaget fått följande bild. Vid de högskolor där arbetet är mest utvecklat sker ungefär 2–3 licensieringar per år. Arbetet är resurskrävande och resultatet i form av kommersiell lönsamhet osäkert. Inom Innovationskontoret Fyrklövern har databasen licensbanken.se tagits fram, som ett sätt att åskådliggöra de licenser som finns tillgängliga, för näringslivet och andra aktörer. För att databasen ska nå en större krets av intressenter och fyllas med fler idéer möjliga att licensiera, krävs ett stort arbete av berörda högskolor. Utredningens sammantagna bedömning är att licensiering förekommer men att det är resurskrävande och att det – åtminstone ur högskolornas perspektiv – kan ifrågasättas det kommersiella värdet av arbetet. Att arbetet är väl i linje med riksdagens och regeringens ambitioner är en annan sak.

Tidigare utredning föreslog en nationell kraftsamling

Dåvarande Innovationsbron lämnade 2008 i ett rapportförslag till förstärkning av patentering och licensiering av svensk forskning. I rapporten menade Innovationsbron att licensiering inte har haft en hög prioritet bland högskolorna. [4] Utredningen delar denna slutsats och menar att så fortfarande är fallet.

I rapporten föreslogs att en nationell process för licensiering skulle införas och att ett nationellt bolag skulle inrättas för ändamålet. Anledningar för en nationell kraftsamling var att licensiering kräver högt inflöde av projekt och att det ställer höga krav på kvalificerad personal, internationella nätverk och uthållig finansiering. Rapporten fastslog att det inte är möjligt för enskilda lärosäten att skapa förutsättningar för att bedriva en egen licensieringsverksamhet.[5]

[4] ALICE *Att LICEnsiera Förslag till förstärkning av patentering och licensiering av svensk forskning*, Innovationsbron, 2008.
[5] ALICE *Att LICEnsiera Förslag till förstärkning av patentering och licensiering av svensk forskning*, Innovationsbron, 2008, s. 21 f.

5.2 Behov av och förslag för utökat innovationsstöd

Utredningsdirektivets frågeställning om att identifiera behov av och lämna förslag till förändringar av innovationsstödet vid universitet och högskolor i syfte att stödet ska vara ändamålsenligt, välfungerande och av lämplig omfattning, är en frågeställning som är uppdelad i två uppgifter. Den ena uppgiften handlar om att diskutera vilka behov som finns vid landets högskolor, hos berörda studenter och anställda vid högskolorna, och att sedan baserat på dessa behov lämna förslag till förändringar. Den första frågeställningen besvaras i 5.2.1 och den andra i avsnitt 5.2.2.

5.2.1 Svårt att göra en behovsanalys på individnivå

Det har inom ramen för utredningen inte varit möjligt att genomföra en behovsanalys av innovationsstöd vid landets högskolor eller hos berörda studenter och medarbetare vid högskolorna. Även om resurserna hade funnits för en ingående behovsanalys så ställer sig utredningen frågande till hur en sådan analys hade kunnat se ut. Utredningens datainsamling (se kapitel 2) visar på att varje högskola skapar sin egen efterfrågan. De högskolor som uppvisar goda resultat är också de som bedriver ett aktivt främjande av nyttiggörande. Det skulle därmed inte vara möjligt att göra en behovsanalys genom kontakter med målgruppen, eftersom de som inte kommit i kontakt med stödet ofta inte känner till att det finns eller vilken nytta det skulle kunna innebära för den personen. Vid flera av mötena med högskolorna har studenter och forskare deltagit som berättat om hur innovationsstödet fungerat för dem (eller inte). Den tydligaste bilden för utredningen efter dessa möten är att idéutvecklingen ofta har tagit tid, krävt omfattande resurser och stort personligt engagemang hos flera personer. Några slutsatser om behov på en mer strukturerad nivå har emellertid inte kunnat dras mer än att det vid de högskolor där nyttiggörandet av ledningen och anställda bedöms som viktigt och där innovationsstödet synes mer känt, studenter och forskare synes mer insatta i hur nyttiggörandet kan ske.

Efterfrågan av stöd har använts för att förstå behovsbilden

I stället för att försöka mäta behovet har utredningen försökt besvara frågan genom att titta på nyttiggörandestödets resultat. Utgångspunkt för analysen har varit Figur 3.3: Överblick av det högskolenära innovationssystemet. I föreliggande analys har utredningen tittat närmare på innovationskontorens och holdingbolagens behovsbild.

Innovationskontoren erhåller varje år cirka 107 miljoner kronor i anslag (se avsnitt 3.8). Den uppföljning som finns sker genom att högskolorna följer upp tre indikatorer i högskolornas årsredovisning enligt förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor (Innovationskontorsförordningen):

- Antal idéer som har kommit in för prövning eller rådgivning från forskare respektive studenter samt information om hur en idé definieras och avgränsas.
- Antal idéer som går vidare till så kallad verifiering från forskare respektive studenter samt information om hur verifiering definieras och avgränsas.
- Antal idéer som har gått vidare till inkubatorer.

Statistik för dessa indikatorer redovisas i betänkandets avsnitt 3.6 Eftersom förordningen inte definierar vad en idé är för något är det upp till varje högskola att själva att definiera vad en idé är. Det medför att jämförbarheten blir lidande, särskilt vad gäller antal idéer som kommit in för prövning. Som framgår i avsnitt 3.6 samlar vissa högskolor in uppgifter om idéflödet från studenter och andra inte. Enligt 6 § i samma förordnings ska det ske en utvärdering vart fjärde år. Det har inte skett utöver det arbete Vinnova gjorde 2015. Utredningen konstaterat att högskolor som strukturerat främjar nyttiggörande på det sätt som ovan beskrivits också har ett högre idéflöde än de högskolor som inte har det. Särskilt märks det vid jämförelse mellan de högskolor som inte är universitet. Till exempel bedriver Högskolan Skövde sedan längre tid tillbaka ett brett arbete med nyttiggörande. Högskolan Dalarna står i begrepp att starta arbetet med nyttiggörande men har inte arbetat med det under en tid. Detta återspeglas också i högskolornas idéflöde och bekräftar utredningens antagande om att varje högskola skapar sin egen efterfrågan.

Åtta kategorier som bör följas upp och utvärderas

I kapitel 6 föreslår utredningen att högskolornas stöd ska följa upp och utvärderas. För ändamålet har utredningen utgått från HEInnovates modell för att utvärdera och följa upp en högskolas förmåga att nyttiggöra[6]. HEInnovates modell innehåller åtta kategorier, vilka redovisas i listan nedan. Modellen HEInnovate är framtagen av Europeiska Kommissionen (DG EAC) i samverkan OECD (OECD LEED Forum). Modellen måste anpassas så att den går att genomföra givet uppdragets tillgängliga resurser men följande kategorier bör beaktas i utvärderingen.

1. **Ledarskap och styrning:** Högskolans ledarskap är avgörande för att utveckla en kultur för nyttiggörande. Nyttiggörandeaspekten behöver ingå i högskolans styrdokument och även vara en prioriterad fråga för högskolans ledning. En bedömning av högskolans styrdokument, ledning och stöd i organisationen innebär en kvalitativ bedömning.
2. **Organisatorisk kapacitet (finansiering, människor och incitament)**: Om det väl finns styrdokument och engagemang från styrelsen och rektor och den övriga ledingen vid högskolan (se punkt a), så måste resurser tillgängliggöras för att strategierna ska genomföras. Det handlar vidare om att en högskola ska rekrytera personer som har kompetens att utveckla dessa frågor samt även att det ska finnas incitament för forskare att arbeta med nyttiggörande.
3. **Undervisning och lärande om entreprenörskap:** Att undervisning och lärande om entreprenörskap erbjuds på alla nivåer i högskolans utbildningar. I senare del i betänkandet lämnar utredningen ett förslag om att inrätta ett nationellt center för entreprenörskap, liksom ett särskilt stöd för utbildning kopplat till immateriella rättigheter.
4. **Förbereda och stödja entreprenörer:** Högskolor i Sverige ska betrakta och uppmuntra företagsbildande eller annan typ av verksamhet som en möjlig karriärväg efter avslutande studier. För att detta ska ske bör samtliga högskolor erbjuda ett stöd (likt det

[6] HEInnovataes modell för utvärdering kan laddas ner från deras hemsida: https://heinnovate.eu/en/training-materials.

som innovationskontoren gör i dag riktat mot ett kommersiellt nyttiggörande) till studenter, doktorander och forskare.

5. **Digital omvandling och kapacitet:** Digitaliseringen av högskolornas verksamhet ska stödja nyttiggörandet. Högskolan ska kunna erbjuda verktyg för undervisning och inlärning. Digitaliseringen ska kunna användas för idéutveckling och verifiering.
6. **Kunskapsutbyte och samarbete:** Denna kategori handlar om högskolornas förmåga att samarbeta och utbyta kunskap med det övriga samhället. Det kan handla om att kunskap från högskolan bidrar till att utveckla den sociala, kulturella och ekonomiska utvecklingen. Indikatorer kan inkludera samarbetsavtal, uppdragsutbildning, interaktion med personer utanför högskolan samt integration av samhället i stort för att utnyttja nya kunskaper. Här beskrivs och analyseras samarbetet med regionerna och högskolans roll i det regionala eller nationella innovationssystemet samt högskolans samarbete med inkubatorer och teknikparker.
7. **Den internationaliserade högskolan:** Här handlar det om att högskolan integrerar internationalisering i alla delar av verksamheten så att det bidrar till ett vidgat perspektiv kring styrning och förvaltning. Möjliga indikatorer för att mäta grad av internationalisering inkluderar stöd för internationell rörlighet och högskolans förmåga att locka till sig internationell och entreprenörskapsinriktad personal.
8. **Effektmätning:** Att kunna förstå orsakssambandet mellan aktiviteter och resultat är avgörande för att kunna styra stödet för nyttiggörande. I dag genomför högskolorna ofta mätningar på hur deras verksamhet bidrar till att skapa nya företag eller omfattningen av immateriella rättigheter. Det är viktigt att ha ett bredare angreppssätt och försöka skapa en förståelse för hur nyttiggörandet bidrar till att skapa exempelvis ökad kompetens i samhället och hur högskolans forskning kan bidra till ett mer hållbart samhälle.

Den åttonde kategorin i modellen, effektmätning, handlar om högskolornas egen datainsamling och ska inte blandas ihop med utvärderingen som ska ske vart fjärde år. Uppföljningen har till syfte

att stödja högskolan i sina beslutsprocesser och ge det en bild av vilka aktiviteter som bidrar till att skapa vilka effekter.

5.2.2 Utredningens modell för implementering innebär förändringar av stödet på olika nivåer

Frågans andra del, om att utredningen ska lämna förslag på nyttiggörandestödets utformning och omfattning presenteras i betänkandets förslagskapitel (kapitel 6–9). För att strukturera förslag för nyttiggörandets omfattning och utformning har utredningen tagit fram en implementeringsmodell i fyra steg. Varje steg åtföljs av olika förslag. Den föreslagna modellen för implementering återfinns i avsnitt 7.1.

5.3 Om nationell samordning och överlapp

I utredningens direktiv återfinns frågan om det behövs en nationell samordning av innovationsstöd, exempelvis inom vissa områden, samt att utredningen vid behov ska föreslå hur en sådan lösning skulle se ut. Frågan är till viss del besläktad med frågan om hur innovationsstödet vid högskolorna ska förhålla sig till annat innovationsstöd. Utredningen har i analysen därför valt att slå ihop dessa frågor i betänkandets analysdel.

Utredningen gör bedömningen att det finns behov av nationell samordning av och utökning av innovationsstöd inom vissa områden och vissa funktioner. Vidare anser utredningen att det finns ett behov av att närmare se över hur de olika forskningsinstituten, särskilt RISE, kan samarbeta bättre med högskolor och andra statliga myndigheter.

5.3.1 Tydligast behov av samordning finns inom life-science

I kapitel 7 presenteras utredningens trappa för implementering. Enligt den ska det sista steget innebära en tematisk fokusering inom en eller flera sektorer. Utredningen har landat i den lösningen eftersom det under arbetets gång framkommit att det finns stora behov av att utveckla resultat från idé till mer kommersialiseringsbar inno-

vation, inom flera olika områden. Utifrån de kontakter som utredningen haft med olika aktörer görs bedömningen att behovet är tydligast inom det så kallade life-scienceområdet. Inom området är de resurser som finns i dag i befintliga innovationskontor och med verifieringsmedel varken tillräckliga eller utformade på bästa sätt. Dagens system driver inom det området, liksom inom andra områden, idéer in i aktiebolag på ett väldigt tidigt stadium, för att det är det tillgängliga sättet att erhålla pengar till utveckling på. I stället skulle resultat och idéer behöva utvecklas längre under mer förberedda och strukturerade processer inom myndigheten högskolans ram. Ett exempel inom life-scienceområdet kan handla om att om vissa studier inte på ett tidigt stadium följt vissa specificerade protokoll, så att de inte blir användbara på senare stadier. Här kan en samordning också behöva ske av över landet av spridda resurser och funktioner vid flera högskolor, för att nå bästa resultat. Utredningen bedömer därför att vad Karolinska institutet framfört i sitt budgetunderlag till regeringen i frågan, och som återfinns i utredningsdirektivet, har fog för sig och utredningen delar bedömningen att dagens innovationsstöd inom de områden som Karolinska institutet och ett antal andra högskolor ansvarar för, inte är tillräckligt.

Sådana behov som återfinns inom exempelvis life-scienceområdet kan också finnas inom andra områden, exempelvis vad som kallas deep-tech eller områden där det bedöms finnas ett stort behov av forskningsbaserade resultat.

Vid kontakterna med högskolorna, holdingbolagen och andra berörda aktörer, framkommer också att det vid flera av högskolorna finns brist på kritisk kompetens för det innovationsstödjande arbetet. Det kan handla om immaterialrättsligt stöd, behov kopplat till olika delar av patentprocessen, affärsjuridik och statsstödsrättsligt stöd. Några högskolor framför att behoven löses ad hoc genom kontakt med advokatbyråer eller berörda, andra högskolor att de utvecklar samarbeten med varandra och några att stora behov finns och att de på olika sätt lösts från fall till fall men att detta gjort att en samlad kompetens inte byggts upp vid högskolan. Att högskolorna har ytterst varierande förutsättningar för sitt stöd för nyttiggörande är självklart och relateras till deras varierande storlekar och varierande samarbeten med andra aktörer. Sammanfattningsvis bedömer ändå utredningen att behov inom de områden som ovan nämnts finns och är särskilt tydligt rörande holdingbolagen och deras

verksamhet. Brist på resurser i holdingbolagen är också en omständighet som ofta framförts till utredningen som ett skäl till bristande aktivitetsgrad i vissa av bolagen, liksom att om resursen fanns i ökad grad, mer aktiviteter skulle ske.

5.3.2 Risken för överlapp störst inom sjukvården

Utredningen bedömer därför att behov av nationell samordning finns och lämnar därför förslag knutet till detta på olika sätt.

Frågan om en nationell satsning tangerar delvis den om överlapp med andra aktörer i systemet. Här har utredningen studerat möjliga överlapp och kommit fram till att det finns risk för överlapp inom bland annat sjukvård och investeringsverksamhet.

Inom det förra finns det risk för överlapp för personer som delar sin tjänst mellan högskolan och hälso- och sjukvården inom någon region. Inom högskolevärlden gäller lärarundantaget, men hos regionerna tillfaller immateriella rättigheter arbetsgivaren. Flera regioner har historiskt arbetat med fribrev, det vill säga att idégivaren själv äger sin idé och lösning. Utredningen har intrycket att regionerna nu går mer mot att ta över ägandet från personalen och bedömer att detta potentiellt kan leda till en konflikt om vem som äger idén. I takt med att allt mer kvalificerad, specialiserad och kostnadskrävande forskning med medicinsk inriktning äger rum vid olika sjukhus, anser utredningen det vara en viktig att adressera frågan om lärarundantagets tillämpning för personer vars anställning delas mellan högskolor och regioner, eller för den delen högskolor och alla andra arbetsgivare. Flera möten har därför ägt rum med företrädare för Sveriges kommuner och regioner liksom för landets regioner. Därvid har utredningen framfört vad den funnit och att det synes finnas ett behov att få en mer enhetlig bild av behov och gemensamma lösningar. Detsamma gäller frågan om hur de så kallade ALF-medlen på bästa sätt kan hanteras för att leda till ökat nyttiggörande och fler innovationer. Utredningen har inte gjort någon närmare bedömning av vilka behov som finns och lämnar heller inga förslag, då dels det så kallade lärarundantaget är en fråga utredningen valt att inte utreda dels frågor rörande regioner och deras arbetsgivarpolitik ligger utanför utredningens direktiv.

Vad gäller investeringsfrågan, så är uppdelningen i dag mellan holdingbolagen (de vid högskolor med statlig huvudman) och övriga statliga aktörer inom riskkapital, sådan att de förra investerar tidigare i bolagens utveckling och de senare typiskt sett i utvecklingsstegen precis därefter. Dessutom investerar holdingbolagen endast i företag som uppstått ur högskolornas verksamhet. I avsnitt 9.3.2 diskuteras arbetsuppdelningen ytterligare och utredningen lanserar där tre vägval i frågan. Som en kort sammanfattning kan sägas att det finns risk för ökade överlapp och konkurrens mellan statliga aktörer om holdingbolagen skulle få höjda anslag eller ett breddat mandat eller om Almi Invest AB i ökad grad jämfört med i dag skulle finansiera företag i bolagens tidigaste faser. I dagens lösning finns det också risk för stuprör då högskolornas innovationskontor ofta ser holdingbolagens riskkapital som huvudsakliga alternativ för finansiering i tidiga faser (och då möjligen bortser från de lösningar som erbjuds av bland annat Almi Företagspartner AB).

5.3.3 Ingen risk för överlapp med RISE TTO-verksamhet

En annan potentiell överlapp som utredningen studerat närmare rör forskningsinstitutet RISE och deras arbete med kommersialisering. Sedan en tid tillbaka bedriver RISE ett TTO-kontor för kommersialisering av de resultat som uppstått ur RISE verksamhet. Eftersom TTO-kontoret endast arbetar med kommersialisering eller licensiering av sina egna lösningar finns det ingen risk för överlapp med högskolornas innovationskontor eller holdingbolag. Däremot skulle det finnas fördelar i om högskolorna och RISE arbetade närmare tillsammans med nyttiggörande för att dra nytta av varandras arbetssätt och kompetenser. Det här gäller särskilt för de immateriella rättigheter som forskarna vid högskolan inte gör anspråk på.

Under arbetet har utredningen förstått att flera högskolor upplever det som om RISE övriga verksamhet i viss mån överlappar högskolornas. Traditionellt har RISE och högskolorna befunnit sig i olika delar av TRL-skalan och med tiden upplever många att de alltmer närmat sig varandra. Detta blir konkret bland annat när medarbetare vid högskolor, RISE och andra forskningsinstitut söker olika anslag i konkurrens mellan varandra. Då blir det också tydligt att det finns olika anställningsvillkor mellan forskningsinstitut och

högskola och andra skillnader i förutsättningar för att utöva forskning. Då utredningen inte har haft möjlighet att analysera förhållandet mellan högskolorna i RISE mer detaljerat väljer den att inte lämna förslag om hur den framtida relationen mellan RISE och högskolorna ska ut. Däremot vore det önskvärt om frågan kunde studeras närmare i särskild ordning.

5.4 Om statsstöd

I kommittédirektivet framgår att utredningen ska analysera innovationsstödet utifrån gällande regelverk för statsstöd och ta hänsyn till detta regelverk i förslag som rör innovationsstödets utformning och finansiering. Utgångspunkter för utredningens arbete har varit följande:

- Statsstödsregelverket förbjuder statligt stöd i de fall inte förenlighet kan konstateras grundat på beslut från Europeiska kommissionen eller EU-förordning.
- Stöd till forskning, utveckling och innovation kan utgöra statligt stöd och är i förekommande fall underkastade statsstödsregelverket. Detta gäller även om medlen betalas ut till universitet och högskolor. En analys måste göras i det enskilda fallet.
- Om ett stöd som uppfyller kraven för statligt stöd ska betalas ut måste det anmälas till kommissionen. I första hand bör befintliga gruppundantag utnyttjas som grund för utbetalning av stöd. Stöd av mindre betydelse kan även betalas ut utan anmälan.

5.4.1 Situationen vid högskolorna

Företrädare för högskolorna och andra myndigheter framförde vid möten med utredningen sammanfattningsvis att överlåtelser som omfattas eller kan omfattas av statstödsregelverket inte bara förekommer som finansiella transaktioner utan även kan avse överlåtelser av immateriella värden, värde av – eller resultat av arbete av tekniskt administrativ personal vid högskolorna (som därmed inte omfattas av det så kallade lärarundantaget), oreglerade överlåtelser eller underprissatta överlåtelser av så kallad background i forsk-

ningsprojekt eller detsamma med resultat inom projekt. Alla dessa transaktioner är sådana som enligt företrädarna för högskolorna kan förekomma. Detta stämmer också väl överens med den bild utredningen har av hur lärare och forskare vid högskolorna hanterar sitt så kallade lärarundantag och den kunskap som finns hos dessa och deras högskolor om hur immateriella rättigheter mm, ska skyddas.

Utredningen har intrycket att högskolorna har god kunskap om gällande regelverk

Vid utredningens genomgång av vilken sorts finansiella transaktioner som förekommer inom ramen för det högskolenära innovationsstödssystemet, framkommer ingenting som utvisar att högskolorna och de av dem förvaltade holdingbolagen saknar kunskap om hur finansiella transaktioner som omfattas av statsstödsregler ska hanteras, inklusive olika rapporteringar. Detsamma gäller utbetalningar från inkubatorer, teknikparker och holdingbolag till aktiebolag bildade av forskare eller studenter vid högskolorna. Högskolorna och holdingbolagen bedöms ha rutiner på plats för att hantera statsstödsrättsliga krav och uppföljningar.

Utredningens bedömning är att berörda aktörer har en hög grad av kunskap om gällande regelverk och att de agerar enligt detta. Den osäkerhet som finns hos dem och andra aktörer rör överlåtelser som inte är finansiella och som oftast regleras i olika avtal inom forskningssamarbeten och som oftast handlar om immateriella värden, värden av arbete och hur det så kallade lärarundantaget ska tillämpas. Dessutom finns en viss osäkerhet inom innovationskontorsverksamheten om när stöd går från att vara till studenter eller forskare för att utveckla resultat från verksamhet vid högskolan och när stödet övergår till att bli ett stöd till ett företag. Detta då det kan anses att statsstödsreglerna inträffar om den som får stödet har för avsikt att använda stödet inom näringsverksamhet. En typsituation är att en forskare får stöd för att ta fram en patentansökan och under arbetet med denna avser bilda ett aktiebolag eller en student som sedan tidigare har ett företag som hen kan knyta den utvecklade idén till.

Det bästa sättet att minska risken för otillåtna transaktioner och sådana transaktioner, som i vart fall ska redovisas i särskild ordning, är enligt utredningen att genom råd och stöd minska risker för fel.

Detta kan ske genom de stödfunktioner som utredningen föreslår tillsammans med UKÄ:s och Vinnovas arbete.

Stödet från innovationskontoren är inte stöd till ekonomisk verksamhet

Utredningen har vidare uppfattningen att de finansiella transaktioner som förekommer inom ramen för innovationskontorens stöd till studenter och medarbetare vid högskolorna typiskt sett inte innebär stöd till ekonomisk verksamhet. Detta då stödet från innovationskontoren inte ger stöd till verksamhet som går ut på att erbjuda varor och tjänster på en marknad. För att säkerställa att så är fallet, är det av stor vikt att medarbetare inom högskolorna har stor kunskap om gällande statsstödsregelverk och att de är väl insatta i de enskilda projekt de är engagerade i, samt att de genomgår en noggrann prövning av om verksamheten utvecklats på ett sådant sätt att studenten eller medarbetaren börjar bli aktör på en marknad. Utredningens bedömning är att innovationskontorens medarbetare är medvetna om detta men att kontorens storlek kan göra dem sårbara och att nödvändig kunskap riskerar att inte alltid finnas till hands.

Den osäkerhet som ovan beskrivits om när stöd till enskilda övergår till att bli stöd till företag, tillsammans med övriga framkomna exempel visar på inte bara ett behov av ökad kunskap och en ökad användning av beslutsstöd och mallar, utan också på metodutveckling och utarbetande av kontrollmoment inom innovationskontorsverksamheten. Stöd för detta kan ges från det gemensamma Finansieringsbolaget och från Vinnova. Om behov av att ta fram en särskild stödförordning skulle uppkomma, torde det kunna vara en uppgift som ryms inom Vinnovas ansvarsområde att uppmärksamma.

Holdingbolagens verksamhet sker på kommersiell grund

Utredningens sammanfattande bedömning avseende holdingbolagen är att det inom deras verksamhet förekommer transaktioner som utgör statsstöd och att dessa transaktioner, särskilt riskkapital till så kallade projektbolag, därför behöver hanteras i särskild ordning. Det har inte under utredningens arbete framkommit något som tydligt pekar på att holdingbolagen inom ramen för denna verksamhet utger

stöd på sätt som är oförenligt med statsstödsregelverket. Däremot finns det risker förenade med verksamheten som utredningen – liksom Riksrevisionen i sin rapport om granskning av verksamheten i holdingbolagen – anser kan hantera spå bättre sätt än som sker i dag. I detta ingår att minimera risk för jäv i beslutsfattande, risk för otillbörlig eller olämplig riskexponering, risk att statens medel finansierar verksamhet som överförs till annan till fel pris (underprisöverlåtelser) och risk i att lika fall inte behandlas lika av företrädare för staten. Utredningen lämnar mot den bakgrunden förslag som avses bidra till att beslut om stöd inom den så kallade riskkapitalverksamheten hanteras på ett mer enhetligt sätt än i dag och med tillgång till ett utökat statsstödsrättsligt stöd. Detta utvecklas under avsnitt 9.3.

Det är viktigt med en legal grund för statsstöd

Om statsstöd förekommer är det viktigt att en legal grund för detta finns. Detta kan bestå i lagstiftning, en särskild stödförordning eller myndighetsbeslut. Om det kan identifieras att en typ av stöd förväntas bli återkommande är det lämpligt att regeringen tar fram en förordning som utgör grund för utbetalning av denna typ av stöd. För att säkerställa korrekt återrapportering och administration av stöd föreslår utredningen en rad åtgärder (se kapitel 8–10), som avses säkerställa att högskolor och holdingbolag ges ett utökat och kontinuerligt stöd i statsstödsrättsliga frågor, såväl från berörda myndigheter som från ett särskilt för holdingbolagen gemensamt aktiebolag (Finansieringsbolaget – se avsnitt 9.3.2). Förslaget för ett mer strategiskt arbete inom immateriella tillgångar återfinns i betänkandets avsnitt 8.1.1 och medför att PRV inom ramen för sin immaterialrättsstödjande funktion tillhandahåller visst stöd om statsstöd inom uppdraget. Till detta kommer det stöd Finansieringsbolaget ger och den kontroll och uppföljning som kommer ske särskilt av Vinnova, som är en myndighet som genom hantering av stöd bland annat genom förordningen (2015:208) om statligt stöd till forskning och utveckling samt innovation, är väl insatta i statsstödsregelverket inom innovationsstödssystemet.

6 Nyttiggörandebegreppets breddande

Betänkandets kapitel 6 är det första av totalt fyra förslagskapitel. I detta kapitel presenteras utredningens förslag på hur högskolornas uppdrag för nyttiggörande ska definieras. Den breddade definitionen innebär att nyttiggörande ska omfatta all verksamhet vid högskolorna. Ansvaret för nyttiggörandet ska ligga hos högskolans ledning.

Följande kapitel inleds med en beskrivning av hur högskolornas nyttiggörandeuppdrag breddas och förtydligas. I detta ingår förslag på hur uppdraget bör förtydligas i högskoleförordningen. Avsnitt 6.2 beskriver ansvarsfördelningen av det avslutande avsnittet är följdändringar för Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet.

6.1 Högskolornas nyttiggörandeuppdrag breddas och förtydligas

Utredningen har i möten med företrädare för högskolor, studenter och forskare tydligt sett att ett nyttiggörandearbete sker om även det stundtals är ifrågasatt, avgränsat och otydligt. Det sker dessutom under olika villkor för medarbetare och studenter vid olika högskolor. Det är heller inte klart för alla högskolor huruvida nyttiggörandeuppdraget omfattar alla resultat som kan härledas från forskning eller bara sådant som direkt kommer från forskning.

6.1.1 Nyttiggörande av kunskap från all verksamhet vid högskolorna

Utredningens förslag: I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Det ska förtydligas att också konstnärlig forskning omfattas i högskolors uppgift att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

För att tydliggöra att arbetet med nyttiggörande inte bör begränsas till resultat tillkomna inom forskningsverksamheten bör det klargöras att det även innefattar andra kunskaper tillkomna vid högskolor. Det ska här också framhållas att mycket av de nya lösningar som uppstår sker i samverkan mellan akademi och omgivande samhället.

Nyttiggörande är bredare än kommersialisering

Att högskolorna ska verka för att forskningsresultat ska komma till nytta innebär att högskolorna ska vidta åtgärder som syftar till att forskningsresultat ska komma samhället i stort till godo. Detta kan bland annat ske genom att resultat vidareförädlas, avyttras, kommersialiseras eller kommer till praktisk tillämpning på annat sätt. Kommersialisering kan till exempel ske genom att uppfinningar patenteras och licensieras ut till befintliga företag eller genom att nya företag bildas. Att verka för att forskningsresultat kommer till nytta kan även innebära att informationen om forskningsresultat finner sin väg ut i samhället och den övriga forskarvärlden och där väcker intresse för vidareutveckling av liknande och bättre idéer inom samma eller annat område. Mycket av nyttiggörandet av forskningsresultaten sker automatiskt via högskolornas utbildningsverksamhet när studenter tillägnar sig ny kunskap och tar den med sig ut i arbetslivet efter avslutade studier. Det är dock inte enbart i högskolornas forskningsverksamhet ny kunskap uppstår. Även i annan verksamhet, exempelvis inom utbildningsverksamheten, uppstår ny kunskap som behöver komma samhället till godo. Utredningen menar därför att

det ska vara tydligt att högskolornas uppdrag om att verka för att resultat kommer till nytta inte enbart omfattar forskningsresultat utan även andra resultat tillkomna vid högskolorna. Utbildningen vid högskolan och annan verksamhet, exempelvis kliniska studier, ska ju vara forskningsbaserad.

Samverkan är viktig för nyttiggörande

Högskolor arbetar på olika sätt för att skapa goda förutsättningar för att forskningsresultat ska komma till nytta. Detta innebär dock inte att högskolorna själva måste vidta alla de åtgärder som kan behövas. För framför allt de större högskolorna är det naturligt att de själva eller i samverkan med andra bygger upp kompetens att arbeta med bland annat kommersialisering. Högskolorna behöver normalt sett bedriva arbetet i samverkan med andra högskolor eller andra aktörer.[1]

Alla högskolor har ett ansvar

Att högskolorna ska verka för att andra kunskaper ska komma till nytta innebär att högskolorna ska vidta åtgärder som syftar till att bland annat kunskaper kopplade till utbildningen, klinisk verksamhet samt studenters, doktoranders och forskares verksamhet i övrigt på högskolan ska komma samhället i stort till godo och att högskolorna ska skapa goda förutsättningar för detta. All sådan verksamhet ska vara forskningsbaserad och utgå från forskningen och dess resultat. Även om en högskola bedömer att den inte kan bedriva arbetet med nyttiggörande av resultaten från exempelvis utbildningen i egen regi, ska högskolan ha ett ansvar att driva arbetet för att de kommer till nytta. Uppgiften omfattar bland annat att erbjuda eller anvisa möjligheter till utbildning för studenter i frågor om immaterialrättsligt skydd för utbildningsresultat, entreprenörskap och liknande utvecklingsarbete. Arbetet kan exempelvis ske i samarbete med studentkårer, företag, forskningsinstitut och andra externa aktörer.

[1] Prop. 2008/09:50, s. 117 ff.

Förslaget innebär ett förtydligande i högskolelagen

Ett omfattande arbete vid högskolorna för att såväl forskningsresultat som andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta kan i förlängningen förväntas leda till ökad tillväxt och ökad sysselsättning. En utvidgning av högskolornas arbete i detta avseende är ett led i denna utveckling. Genom att i linje med tidigare uttalanden från regeringen om forskningsresultat nu klargöra att nyttiggörandearbetet i 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) uttryckligen även gäller andra kunskaper tillkomna vid högskolor menar utredningen att det tydliggörs som en viktig uppgift som bör genomsyra all verksamhet vid högskolor. Utredningen föreslår därför att en ändring sker genom tillägg i 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434).

Ett förtydligande om konstnärlig forskning behövs.

Vid de högskolor som bedriver konstnärlig verksamhet bedrivs konstnärlig forskning. Utredningen menar att det är av stor vikt att även denna verksamhet, liksom annan ny kunskap tillkommen vid högskolan, omfattas av nyttiggörandeuppdraget. Att så redan de facto sker har också bekräftats vid möten med berörda högskolor. Dagens utformning av högskolelagen kan däremot riskera att tolkas som att resultat av konstnärlig forskning inte omfattas av uppdraget vilket utredningen menar är olyckligt. Högskolelagen föreslås därför förtydligas på denna punkt genom ändring i 1 kap. 2 § tredje stycket högskolelagen (1992:1434).

Högskolorna ska själva bestämma om de vill förlänga sitt stöd

Tillgången till stöd för nyttiggörande av andra kunskaper tillkomna vid högskolorna bör inte vara begränsad till tiden som anställd eller inskriven som student vid högskolan utan bör enligt utredningens mening kunna fortlöpa under viss tid därefter. På så sätt finns förutsättningar för ett mer varaktigt stöd som inte upphör abrupt och att viktigt verifieringsarbete inte i avbryts i onödan. Ett riktmärke kan vara att stöd som påbörjats före det att personen lämnat högskolan, när behov finns, ska kunna fortgå upp till två år passerat från tid-

punkten då personen exempelvis avslutade utbildningen eller lämnade anställningen. En förutsättning är då att stödet sker för idéer som börjat utvecklats under tiden vid högskolan, som inte annan fått immaterialrättsligt skydd till och där utvecklandet av resultatet inte sker på annat sätt. Det måste också vara förenligt med exempelvis statsstödsregelverket. Utredningen bedömer inte att detta uttryckligen behöver framgå av lagtexten utan det är upp till respektive högskola att i varje enskilt fall bedöma hur lång tid efter avslutade studier eller anställning och i vilken omfattning ett sådant stöd ska utgå med beaktande av uppdraget i 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434). Det är under alla förhållanden av vikt att högskolans nyttiggörandearbete och de delar i detta som involverats, såsom innovationskontor och holdingbolag, tillse att avtal tecknas med den student eller medarbetare som givits stöd, för att säkerställa korrekt hantering av ägande av immateriella rättigheter, att inga otillåtna värdeöverföringar sker, att brott mot tystnadsplikt sker och att skydd av annars sekretessbelagda uppgifter, upprätthålls.

Förslaget omfattar även enskilda utbildningsanordnare

Av 2 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina framgår att nyttiggörandeuppdraget i 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) även gäller enskilda utbildningsanordnare med tillstånd utfärda sådana examina som regeringen enligt vad som anges i högskolelagen (1992:1434) meddelat föreskrifter om. Breddningen av nyttiggörandeuppdraget kommer därför att gälla även för dessa enskilda utbildningsanordnare.

Behov av författningsändringar

Förslaget föranleder behov av tillägg i 1 kap. 2 § andra och tredje stycket högskolelagen (1992:1434).

6.1.2 Nyttiggörandeuppdraget förtydligas i högskoleförordningen

Utredningens förslag: Högskolornas uppgift att verka för att forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta innefattar såväl kommersiellt som icke-kommersiellt nyttiggörande. Möjligheten till ett framtida nyttiggörande av resultat ska beaktas redan när forskning och utbildning vid högskolan organiseras.

Uppgiften bör förtydligas i högskoleförordningen

Nyttiggörandeuppdragets innebörd och hur verktygen för dess kommersiella genomförande – bland andra innovationskontor och holdingbolaget – ska bedrivas och följas upp, regleras inte i dag i någon författning. Ledning får i stället hämtas i olika forskningspropositioner, budgetpropositioner och stödförordningar. Detta ger, enligt utredningen, ett intryck av att nyttiggörandearbetet inte är den integrerade del av högskolornas verksamhet som lagstiftaren avsett. Det gör också att det är svårt för högskolor att tillämpa regelverket och att därmed studenter och forskare vid olika högskolor riskerar att få olika stöd för nyttiggörande. Att det finns skäl att förtydliga vad som avses med nyttiggörandeuppdraget har också bekräftats i mötena med i stort sett samtliga högskolor och av flera andra aktörer. Utredningen anser därför att det finns ett behov att förtydliga nyttiggörandeuppdraget, dess syfte, viktigaste beståndsdelar och grunderna för uppföljningen av detsamma. Ett liknande förslag lämnades av Innovationsstödsutredningen 2012.[2] Närmare om hur uppföljningen ska ske framgår av avsnitt 7.2.

Ett förtydligande av nyttiggörandeuppdraget bör enligt utredningens mening således ske i högskoleförordningen, för att visa på uppdragets vikt och även i viss mån peka på innebörden av nyttiggörandeuppdragets innehåll.

[2] SOU 2012:41, s. 112.

Uppgiften omfattar både kommersiellt och icke-kommersiellt nyttiggörande

När nyttiggörandeuppdraget förtydligas i högskoleförordningen bör det framgå dels att uppdraget har en kommersiell del, som utredningen uppfattar att samtliga högskolor i landet också givit uttryck för, men även att det kan innebära ett nyttiggörande som är icke-kommersiellt. Mycket av den forskning som bedrivs vid högskolorna leder till resultat som påverkar människors ageranden, samhällets funktionssätt eller som exempelvis kan leda till effektivare ett förbättrat patientmöte eller att demokratins funktionssätt förbättras. Allt detta är sådant som inte primärt har ett ekonomiskt eller kommersiellt syfte utan där syftet kan vara att människor ska få ett allmänt sett bättre liv. Att tydliggöra att nyttiggörandeuppdraget har dessa båda delar baseras också på utredningens principiella ställningstagande om att uppföljning av resultat inom ramen för innovationsstöden ska ske systematiskt och baserat på kriterier som ger möjlighet för högskolor att visa på resultat inom all utbildnings- och forskningsverksamhet. Ett tydliggörande av den icke-kommersiella delen av uppdraget gör det också tydligare för fler medarbetare och studenter vid högskolorna att även deras verksamhet omfattas av nyttiggörandeuppdraget och att det är viktigt att resultaten från den sprids. Detta leder också till att innovationsstödsverksamheten inom högskolan kan komma att behöva bredda sitt arbete och tydligare inkludera alla verksamheter vid högskolan med resultat som kan nyttiggöras.

Det förtydligande som nu förslås ske genom högskoleförordningen syftar till att tydliggöra innebörden och vikten i uppdraget.

Nyttiggörande bör beaktas i högskolors inre organisation

Som framgår i kapitel 2 besökte utredningen samtliga högskolor med holdingbolag under januari–mars år 2020. Som beskrivs i kapitel 6 tolkar olika högskolor uppdraget med nyttiggörande på olika sätt. En av utredningens slutsatser är att högskolans lednings engagemang för nyttiggörandearbetet, är av stor roll för hur framgångsrikt arbetet blir och om innovationsstödet är välfungerande eller inte vid högskolan. Det är också ett skäl till varför detta ingår i den utvärderingsmodell utredningen föreslår. Ytterligare ett sätt att befästa hur

viktigt det är med ledningsengagemang, är att lyfta upp frågan i både högskolelagen, som skett hittills, och i högskoleförordningen och att peka på viktiga steg som bör tas av högskolorna för att visa på detta. En sådan är att tillse att möjligheten till nyttiggörande av resultat beaktas när forskning och utbildning vid högskolan organiseras. Sker detta kan högskolan säkerställa att det finns funktioner som ansvarar för nyttiggörandearbetet på ledningsnivå och operativ nivå, att det finns strukturer för uppföljning och redovisning av effekter av verksamheten något som torde medföra att samverkansuppdraget kan klaras av än bättre. En vanlig synpunkt som framförts av företrädare för olika forskningsfinansiärer (inte forskningsråden), näringslivet och övrig offentlig sektor, är att de saknat tydliga vägar in på högskolan för att samverka på olika sätt. Det kan handla om en vilja att samarbete i konkreta projekt med viss forskningsinriktning men också om att diskutera strategiska utvecklingsbehov, kompetensförsörjning och gemensamma utbildningsåtgärder. Detta är behov som också bättre kan tillgodoses genom att nyttiggörandearbetet beaktas vid den inre organisationen. På så sätt kan nyttiggörandet underlättas ur perspektivet utifrån och in. Det kan också underlätta samarbetet med forskningsinstituten, särskilt RISE.

Förslaget omfattar inte enskilda utbildningsanordnare

Att förtydligandet sker i högskoleförordningen innebär att enskilda utbildningsanordnare inte formellt omfattas. Utredningen har inte funnit att det finns skäl att mer i detalj styra det nyttiggörandearbete som sker hos enskilda utbildningsanordnare.

Behov av författningsändringar

Förslaget föranleder behov av en ny paragraf i 1 kap. högskoleförordningen (1993:100) direkt efter nuvarande 7 §. Paragrafen föreslås ersätta den tidigare upphävda 8 §. Paragrafen föreslås även innehålla vissa hänvisningar.

6.2 Ansvaret för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse

Utredningens förslag: Högskolornas styrelse ska besluta

1. om de närmare formerna för nyttiggörandearbetet, och
2. om övergripande frågor rörande av högskolan förvaltat holdingbolag, såsom ägardirektiv, uppdragsmål, uppföljning av verksamheten och nominering av ledamöter i bolagets styrelse.

Det är enligt vad utredningen erfar otydligt för många vilken instans inom högskolorna som ytterst ansvarar för att det bedrivs ett nyttiggörandearbete och att de huvudsakliga verktygen för kommersialiseringsarbetet är välfungerande. 2012 års Innovationsstödsutredning föreslog att högskolestyrelsen, borde besluta om organisation, resursanvändning och arbetsformer avseende stödet till innovationer för att markera betydelsen av det innovationsstödjande arbetet och av integrationen mellan de tre huvuduppgifterna.[3] Innovationsutredningens förslag har inte föranlett någon åtgärd.

Utredningen menar att nyttiggörandearbetet är av sådan karaktär att högskolans styrelse behöver involveras i större utsträckning än i dag. De signaler utredningen fått om innovationskontorens och holdingbolagens sårbarhet och att de inte anses vara självklara för alla inom alla högskolor, talar för att ett förtydligande av nyttiggörandearbetet och dess viktigaste beståndsdelar, dess uppföljning och kontinuerliga förbättring, krävs. Betydelsen av att högskolans högsta ledning – högskolestyrelsen – engageras i nyttiggörandearbetet, uppföljningen av arbetet och hur väl arbetet fungerar i de viktigaste delarna – Innovationskontoret och holdingbolaget – ska inte underskattas.

Formerna för nyttiggörandet bör fastställas av styrelsen

Högskolornas arbete med nyttiggörande av forskningsresultat sker på många olika sätt och med varierande omfattning. Utredningen uppfattar dock inte att det inom högskolorna är tydligt var ansvaret ligger för att medarbetare och studenter har kunskap om vad nyttig-

[3] SOU 2012:40, s. 53.

görandet innebär och hur stöd för detta kan erhållas. Detsamma gäller kunskap om hur det s.k. lärarundantaget ska hanteras vid tecknande av olika sorters avtal eller hur statsstödsfrågor ska beaktas.

I annan del av detta betänkande lämnas förslag om att högskolorna ska ta ett strategiskt grepp om hur immaterialrättsfrågor hanteras inom myndigheten. Detta tillsammans med att styrelsen nu föreslås ansvara för att besluta om formerna för nyttiggörandet av olika resultat med ursprung i forskningsverksamheten, leder till att styrelsen kan ta ett helhetsgrepp om innovationsarbetet vid högskolan. Styrelsen kan ange ansvar och former för nyttiggörandet och hur dess interna uppföljning och styrning kan ske, för att samspela med de nya uppgifter Universitetskanslersämbetet och Vinnova föreslås erhålla. Detta gör att högskolan är väl förberedd på den dialog med berörda myndigheter som kommer ske och att högskolan på ett väl avvägt sätt kan avsätta nödvändiga resurser för nyttiggörandeuppdragets genomförande. Högskolestyrelsen får också det yttersta ansvaret för hur verksamheten vid innovationskontoret genomförs.

Styrningen av holdingbolag förvaltat av högskolan

Högskolans styrelse ansvarar som högskolans högsta beslutande organ för styrningen av det av högskolan förvaltade holdingbolaget. Det betyder att styrelsen har att besluta om ägardirektiv, förslag till ledamöter i styrelsen, arvoderingsprinciper och andra viktigare frågor för bolaget. Av såväl Riksrevisionens rapport om holdingbolagen som av utredningens egna möten med företrädare för högskolor och holdingbolag, är det tydligt att holdingbolagens verksamhet inte är en prioriterad fråga för styrelserna. Svaren på den enkät som skickats ut rörande förvaltandet bekräftar detta. Vid många styrelser behandlas holdingbolagen en gång om året och det förekommer att endast skriftliga rapporter avges. Även om det framkommit uppgifter om att viss förbättring synes ha skett efter Riksrevisionens rapport, är ändock utredningens bedömning att åtgärder behöver vidtas för att förtydliga styrelsens ansvar för viktigare frågor i förvaltandet av holdingbolagen. Det rör särskilt ägardirektiv, samhällsuppdragets implementering genom uppdragsmål och ekonomiska mål, andra avtal eller uppdrag som rör holdingbolaget, liksom förslag på styrelseledamöter och arvoderingsprinciper. Ett första steg är att i hög-

skoleförordningen som en uppgift för styrelsen ange att besluta om övergripande frågor rörande förvaltningen av holdingbolaget. Utredningen bedömer att detta tillsammans med övriga lämnade förslag, gör att högskolans styrelse tar ett utökat ansvar för holdingbolagen, något som också gör att holdingbolaget kan bli ett än mer effektivt verktyg i nyttiggörandearbetet. Att styrelsen engageras i utökad grad blir än viktigare om de bemyndiganden genomförs som utredningen föreslås.

I styrelsen uppgifter ingår bland annat att tillse en ändamålsenlig ägarstyrning

Såvitt utredningen kunnat bedöma i dialogen med högskolorna, holdingbolagen och inhämtade material, varierar kapaciteten för förvaltning mellan högskolorna i dag. Utredningen lämnar bl.a. därför förslag om bildandet av ett gemensamt bolag för en samordnad och förbättrad styrning, uppföljning och redovisning av holdingbolagens verksamhet. Utöver detta finns det emellertid behov av att tydliggöra något om styrelsens ansvar och roll gentemot holdingbolagen.

För det första är det styrelsens ansvar att tillse att det till bolagsstämman finns förslag på lämplig styrelse för bolaget, arvoderingsprinciper, förslag på revisor och andra motsvarande frågor. Styrelsen har att utse ägarombud som på bolagsstämman företräder ägaren och för ägarens talan. För detta bör högskolan ha en instruktion.

För det andra är det styrelsens ansvar att tillse att en ändamålsenlig ägarstyrning sker med beslutade ägardirektiv för holdingbolaget och en struktur för uppföljning av ägardirektiven. I detta ingår hur samhällsuppdraget genomförs och det ekonomiska målet nås men också strategiska utvecklingsfrågor, hur eventuellt överfört anslag och donationsmedel använts och hur arbetet i styrelsen fungerar.

För det tredje måste styrelsen för högskolan säkerställa att verksamheten i holdingbolaget är förenlig med bolagsordning och regler och riktlinjer för verksamheten och att tydliga rutiner för rapportering, beslut och uppföljning finns inom bolaget.

För att fullgöra sin förvaltningsroll anser utredningen att högskolan måste ha en egen kapacitet att bedöma holdingbolagets resultat och verksamhet och att fritt från bolaget kunna agera rörande bolagets verksamhet. För detta blir det gemensamma bolaget ett

stort stöd men det måste också finnas egen kapacitet hos högskolan att följa holdingbolagets verksamhet och att rapportera i sådana frågor till högskolans ledning. Rektor och styrelse bör inte vara beroende av rapportering från vd och styrelse för holdingbolaget, för att kunna fatta beslut rörande bolaget. Om inte högskolan själv kan tillgodose detta behov, bör den inte heller bilda och äga holdingbolag.

Hur styrelsen för högskolan fullgör sitt uppdrag i förvaltandet av holdingbolag torde enligt utredningens mening kunna vara en fråga att adressera inom ramen för regeringskansliets myndighetsdialog, liksom att bevaka av Vinnova inom ramen för dess av utredningen föreslagna nya uppdrag. Vinnova bör således i underlaget till regeringen inför forskningspropositionen lämna förslag till högskola och regering som rör hur holdingbolaget styrs och resultatet från dess verksamhet. Till detta kommer förstås Riksrevisionens granskning.

Vad som ovan anförts om styrelsens arbete med bolagsstyrning beaktas lämpligen i den av utredningen föreslagna utbildningen för styrelser i holdingbolag och av ledningen för det nya för holdingbolagen gemensamma bolaget i dess arbete.

Förslaget omfattar inte enskilda utbildningsanordnare

Att förtydligandet sker i högskoleförordningen innebär att enskilda utbildningsanordnare inte formellt omfattas. Utredningen har inte funnit att det finns skäl att mer i detalj styra formerna för beslutsfattande hos enskilda utbildningsanordnare.

Behov av författningsändringar

Förslaget föranleder behov av två nya punkter i 2 kap. 2 § högskoleförordningen (1993:100)).

6.2.1 Viktiga principer vid förvaltningen av holdingbolag

Utredningens förslag: Det ska till högskoleförordningen lyftas upp ett antal grundläggande principer för styrningen av holdingbolagen som i dag framgår av regeringens Riktlinjer för statliga universitets och högskolors förvaltning av holdingbolag Således förslås det tydliggöras att ett holdingbolag vid högskolor ska bidra till ett nyttiggörande av forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid högskolan på affärsmässig grund, samt att högskolan inte får överlåta aktier i, besluta om frivillig likvidation eller fusion av bolaget eller på annat sätt minska andelen av rösterna i holdingbolag utan regeringens medgivande, undantaget fusion med dotterföretag med vilande verksamhet.

Avslutningsvis ska upplysas om att Riksrevisionen får utse en eller flera revisorer att delta i revisionen tillsamman med bolagets övriga revisorer.

För de högskolor som förvaltar eget holdingbolag är det av stor vikt att förvaltandet fullgörs på bästa möjliga sätt. Här har Riksrevisionen i sin granskning av hur holdingbolagen styrs och förvaltas, sett klar utvecklingspotential[4]. Denna bedömning delas av utredningen. Utredningen föreslår därför ovan att det tydligt i högskoleförordningen ska pekas på högskolans styrelses roll och ansvar i styrningen och att styrelsen ska fatta beslut om viktigare styrdokument för bolaget.

Utöver detta anser utredningen att några av de viktigare principer som nu reglerar styrningen av holdingbolagen bör lyftas från de av regeringen beslutade riktlinjerna för förvaltandet av holdingbolagen in i högskoleförordningen. Det handlar om att visa på att holdingbolaget är ett verktyg för nyttiggörande på affärsmässig grund och att säkerställa att ägandet av holdingbolaget tillkommer staten.

Riksrevisionen får enligt 2 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet med mera granska den verksamhet staten bedriver i holdingbolagen. Av 9 kap. 8 § aktiebolagslagen (2005:551), som hänvisas till 1 § tredje stycket lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet med mera, framgår att det kan ske genom att utse en eller flera revisorer att delta i revisionen tillsamman med bolagets

[4] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 13.

övriga revisorer. Utredningen föreslår på samma sätt att upplysning om detta lyfts från riktlinjerna till högskoleförordningen i oförändrad form.

Övriga frågor kan kvarstå i reviderade riktlinjer för förvaltandet av holdingbolagen.

Skälet till varför de aktuella frågorna föreslås lyftas från riktlinjerna till högskoleförordningen är ett behov av ökat tydlighet och ett naturligt sammanhang för de huvudprinciper som reglerar högskolornas nyttiggörandeuppdrag. Då är det av särskild vikt att lyfta upp bland annat holdingbolagets kommersiella syfte.

Förslaget omfattar inte enskilda utbildningsanordnare

Att förtydligandet sker i högskoleförordningen innebär att enskilda utbildningsanordnare inte formellt omfattas. Utredningen har inte funnit att det finns skäl att mer i detalj styra hur enskilda utbildningsanordnare ska organisera sin verksamhet.

Behov av författningsändringar

Förslaget föranleder behov av en ny paragraf i 1 kap. högskoleförordningen (1993:100) direkt efter förslagna 8 §. Paragrafen föreslås ersätta den tidigare upphävda 9 §. Paragrafen föreslås även innehålla vissa hänvisningar.

6.3 Följdändringar för Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet

Försvarshögskolans och Sveriges Lantbruksuniversitets verksamhet styrs av egna förordningar. De förtydliganden av nyttiggörandeuppdraget som utredningen föreslår bör gälla även dessa högskolor, varför vissa följdändringar föreslås.

Beträffande Försvarshögskolan behöver hänvisningsbestämmelsen i 1 kap. 3 § förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan uppdateras men inte den i 2 kap. 2 §. Någon sådan ändring behövs inte beträffande Sveriges Lantbruksuniversitet.

7 Steg mot mer effektivt nyttiggörande

För att säkerställa att det finns ett likvärdigt stöd för forskare, studenter och anställda vid landets högskolor i deras nyttiggörande av *såväl* forskningsresultat *som andra kunskaper* tillkomna vid högskolan har utredningen tagit fram förslag för hur detta kan förbättras. För ändamålet har utredningen tagit fram en modell i sex steg för hur arbetet med nyttiggörande ska implementeras. Modellen förutsätter engagemang på alla nivåer i högskolan och samverkan med övriga samhällsaktörer, däribland regioner och näringsliv.

Kapitel 7 innehåller förslag för hur arbetet med nyttiggörande ska bli mer effektivt. Utgångspunkt är utredningens trappa i fyra steg för hur implementeringen ska gå till. Kapitlet börjar med en introduktion av modellen och i följande avsnitt presenteras utredningens förslag utifrån varje trappsteg i modellen.

7.1 Förslag på process för hur implementeringen ska gå till

Som framgår av figuren nedan föreslår utredningen att implementeringen av utredningens förslag ska ske i fyra steg:

1. En grundförutsättning är att högskolan arbetar med nyttiggörande. Detta innebär att utforma och att genomföra processer för att stödja studenter, doktorander, forskare och andra medarbetare vid högskolornas delaktig i verksamhet där resultat bör nyttiggöras.
2. Det finns ingen systematisk uppföljning och utvärdering av högskolornas arbete med nyttiggörande. Denna funktion är avgörande för att kunna förstå vad arbetet bidrar till och för att kunna

förbättra stödet. Ett systematiskt sådant arbete föreslås nu av utredningen tillsammans med en samladutvärdering vart fjärde år.

3. Utvärderingen ska ligga till rund för vilka högskolor som får innovationskontor och ligga till grund för rekommendationer om olika åtgärder riktade såväl till högskolorna som till regeringen.
4. De högskolor som har innovationskontor kan gå ihop med andra högskolor och övriga aktörer för att ansöka om att av regeringen få ett utökat innovationskontorsuppdrag med viss tematisk inriktning.

I samtliga steg är det viktigt att högskolorna samarbetar med olika typer av aktörer från näringsliv, offentlig sektor och internationella organisationer (*samverkan övriga aktörer* i figuren). För att höja effektiviteten och lärandet i genomförandet innehåller modellen också stödfunktioner.

Figur 7.1 Trappa för implementering av ny stödstruktur för ökat nyttiggörande

Källa: Utredningens bearbetning.

7.2 Uppföljning och utvärdering för återrapportering och ökat lärande (steg 2 i trappan)

Utredningens förslag 1: Universitetskanslersämbetet ska följa upp högskolornas nyttiggörandearbete.

Verket för innovationssystem, Vinnova, ska återkommande utvärdera högskolornas nyttiggörandearbete.

Utvärderingen ska senast den 30 mars vart fjärde år ge högskolorna respektive regeringen underlag för hur nyttiggörandearbetet kan utvecklas.

Rapporten myndigheten lämnar ska innehålla

- rekommendationer till såväl högskolorna som de av dem förvaltade holdingbolagen men även till regeringen i olika frågor,
- förslag på fördelning av anslag för uppdrag om innovationskontor enligt förordningen om statliga medel för innovationskontor,
- bedömning och rekommendationer avseende högskolornas användning av medel ur ett statsstödsperspektiv, och
- bedömning av hur samtliga studenter, lärare och forskare vid högskolor bäst kan få tillgång till innovationskontorsstöd.

Högskolorna ska till Vinnova lämna de uppgifter om sin verksamhet som myndigheten begär.

Vikten av uppföljning och utvärdering

Det finns i dagsläget ingen sammanhållen struktur eller central datainsamling för innovationskontorens eller holdingbolagens arbete. Idéflödet som beskrivs i avsnitt 3.6 samlas inte in centralt och det finns inte heller en gemensam definition av vad som är en idé eller vad en verifiering av en idé innebär. Avsaknaden av uppföljning och en sammanhållen utvärdering gör att det inte är möjligt att förstå vilka aktiviteter som ger upphov till vilka resultat och det är svårt att veta vad som kan förväntas av det högskolenära innovationsstödet. I avsaknaden av en sammanhållen resultat- och effektuppföljning är det heller inte möjligt att formulera mål för verksamheten. Den uppföljning som sker av verksamheten inom innovationskontoren och som sedan redovisas för regeringen, är som redovisats tidigare baserat på utfall från verksamheten (jfr effektlogik avsnitt 3.5). Den säger inget om vilken verksamhet som bedrivs, vilka resultat denna har för offentlig sektor och näringslivet eller hur nyttiggörandet skett. Det gör att det i dagsläget är komplicerat för högskolorna och andra att uttala sig om hur väl högskolornas nyttiggörandearbete fungerar – om det leder till fler innovationer och bidrar till att stärka Sveriges innovationskraft och därmed landets konkurrenskraft, sysselsättning och ekonomiska utveckling. Utredningen menar att det är av stor vikt att en kontinuerlig uppföljning och utvärdering av verksamheten sker för att den ska kunna fungera på bästa möjliga sätt.

UKÄ ska årligen följa upp nyttiggörandearbetet

För att kunna genomföra utvärderingar av nyttiggörandearbetet och för att kunna följa utvecklingen över tid anser utredningen att det är nödvändigt att genomföra årliga uppföljningar.

Utredningen föreslår att UKÄ ska få i uppgift att årligen följa nyttiggörandearbetet. UKÄ är statistikansvarig myndighet på högskoleområdet. Myndigheten bedriver också ett omfattande arbete med att granska högskolornas arbete med att kvalitetssäkra utbildning och forskning vid högskolorna. Myndigheten utövar dessutom tillsyn över hur utbildnings- och forskningsverksamhet bedrivs vid högskolorna. I det arbetet ingår redan i dag en granskning av hur högskolorna arbetar med sitt informations- och samverkansuppdrag. Vid UKÄ finns en stor kompetens om högskolornas förutsättningar och en förståelse för de villkor studenter, lärare och forskare verkar under. Utredningen menar att det är viktigt att en aktör har i uppdrag att följa hela högskolans komplexa verksamhet, en verksamhet vars uppgifter förväntas vara integrerade med varandra.

I de årliga uppföljningarna bör bland annat dagens indikatorer för idéflöde ingå (se avsnitt 3.6). Exakt vilka indikatorer som ska ingå bör beslutas av UKÄ och redovisas i det uppdrag om hur det nya uppföljnings- och utvärderingssystemet ska se ut, som utredningen föreslår att bland annat UKÄ ska få nedan.

Det är viktigt att UKÄ i den årliga uppföljningen av högskolorna samlar in information som underlättar den återkommande utvärderingen, varför UKÄ bör samråda med Vinnova i denna fråga. Detta är också viktigt för att högskolornas administrativa arbete med att sammanställa och lämna uppgifter till myndigheterna ska ske på ett så resurseffektivt sätt som möjligt.

Vinnova ska utvärdera nyttiggörandearbetet vart fjärde år

Som beskrivs i avsnitt 3.6 baseras 35 procent av innovationskontorens nuvarande anslag på prestation[1]. Som utredningen tidigare påpekat har någon utvärdering av verksamheten, vilket medfört att anslagens tilldelning i dag sker utan koppling till innovationskontorens resultat. För att anslagen ska ha koppling till prestation före-

[1] Se § 6 förordning om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor.

slår utredningen att Sveriges innovationsmyndighet, Vinnova, ska utvärdera högskolornas nyttiggörandearbete enligt den modell som presenteras i avsnitt 5.2.1. En utvärdering är också behövlig för att ge regering och riksdag underlag för att bedöma resultatet inom politikområdet och för att se om olika politiska åtgärder inom politiken för den högre utbildningen och forskningen fått önskat resultat.

Utvärderingen bör genomföras var fjärde år och en samlad redovisning bör lämnas till regeringen så att underlag och eventuella förslag till justeringar i styrningen av högskolornas nyttiggörandearbete kan ske. Detta bör hanteras i den vart fjärde år återkommande forskningspropositionen. Sådana förslag kan till exempel röra hur högskolorna implementerat styrningen av nyttiggörandearbetet, styrning och ledning av myndigheten för ökat nyttiggörande eller vara justeringar av högskolornas uppdrag vad gäller innovationskontor eller frågor som rör holdingbolagen. Det är även av vikt att granskningen omfattar hur högskolornas arbete med att säkerställa att regelverket kring otillåtet statsstöd i artiklarna 107–109 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt fungerar.

Utvärderingen måste ta höjd för att olika högskolor har olika förutsättningar att skapa resultat och effekter. Det är viktigt att detta värdesätts. Utvärderingen ligger sedan till grund för bedömningar om hur väl högskolans nyttiggörandearbete fungerar och om potentialen för ett bredare nyttiggörande tillgodoses eller inte. Det är lämpligt att Vinnova lämnar rekommendationer till högskolan om hur nyttiggörandearbetet kan förbättras och om det finns olika verktyg för arbetet som kan utvecklas eller styras på nya sätt. Detta omfattar även arbetet vid de av högskolorna förvaltade holdingbolagen. I rapporten från Vinnova till regeringen ska det även ingå hur tillgången till stöd ser ut för personer som är verksamma vid högskolor, som inte har ett särskilt uppdrag om innovationskontor, fungerar.

Utredningen lämnar inte förslag om den exakta processen för hur utvärderingsarbetet ska bedrivas, men anser att det är önskvärt om bedömningen av hur nyttiggörandearbetet sker inom olika sektorer även baseras på samarbete med specifika expertmyndigheter. Exempelvis bör tematiska utvärderingar kunna ske så att exempelvis nyttiggörandearbete för demokratiutveckling-, för människors och djurs hälsa eller nyttiggörandearbetet för minskad negativ klimatpåverkan granskas. Genom ett arbete där fackmyndigheter och annan expertis involveras kan specifik nyttiggörandeverksamhet utvecklas och såväl

högskolornas som utvärderarnas kompetens stärkas. Detta är särskilt viktigt med tanke på hur stor forskning som finansieras av olika expertmyndigheter och att även myndigheternas egen erfarenhet av det arbetet tas tillvara. Ett exempel kan vara att Energimyndigheten tillsammans med Vinnova utvärderar nyttiggörandet inom energiområdet. Vinnova får då ett underlag som vart fjärde år leder till en samlad analys till regeringen med olika rekommendationer. Det är viktigt att företrädare för studenter involveras i arbetet, såväl i Vinnovas arbete med att utveckla sitt uppdrag, som därefter i det fortlöpande arbetet med de olika högskolorna. UKÄ har såvitt utredningen förstått redan befintliga processer där studenters medverkan inryms.

Högskolorna ska lämna uppgifter till Vinnova

För att Vinnova ska kunna genomföra sitt uppdrag med utvärdering behöver högskolorna lämna de uppgifter om sin verksamhet som myndigheten begär. Detta bör förtydligas i förordning, på motsvarande sätt som i dag gäller för Universitetskanslersämbetet.

För enskilda utbildningsanordnare följer det av 6 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina att en enskild utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina är skyldig att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen och varje år upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning. De enskilda utbildningsanordnare som fått särskilda medel för uppdrag om inrättande av innovationskontor ska som villkor lämna de uppgifter som krävs för uppföljning och utvärdering av nyttiggörandearbetet på samma sätt som statliga högskolor.

Vinnovas dubbla roller behöver hanteras

Det kan finnas en risk att Vinnova uppfattas sitta på flera stolar i och med att myndigheten såväl fattar beslut om stöd till högskolor, studenter och medarbetare vid högskolorna, som nu föreslås få utvärdera nyttiggörandearbetet. Samtidigt har redan i dag myndigheten genomfört ett flertal olika utvärderingar av hur delar av innovationssystemet i Sverige fungerat och vilka effekter det har och har. För att säkerställa att myndighetens utvärderande och granskande upp-

gift, inte på ett otillbörligt sätt påverkar den stödgivande verksamheten inom myndigheten anser utredningen att myndighetens ledning och dess internrevision bör vidta åtgärder för att förhindra detta. Myndighetens ledning bör tillse att resultatet från de olika verksamheterna används på ett sätt som stärker myndighetens förtroende inom sektorn.

Uppdrag att utforma systemet för uppföljning och utvärdering i detalj

Utredningens förslag: Vinnova och UKÄ bör ges i uppdrag att ta fram en mer exakt modell för hur arbetet med uppföljning och utvärdering av nyttiggörandearbetet ska genomföras och redovisa denna för regeringen.

Det är lämpligt att regeringen ger UKÄ och Vinnova i uppdrag att ta fram närmare former för hur de nya uppdragen att följa upp respektive utvärdera nyttiggörandearbetet, som utredningen ovan föreslår att de skall få, ska genomföras och sedan återkomma till regeringen med redovisning. I uppdragens genomförande bör samråd ske med högskolorna.

Behov av författningsåtgärd

Förslaget om utvärdering av högskolornas nyttiggörandearbete föranleder behov av ändring av förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem (ny 7 a §) och ändring i högskoleförordningen (1993:100) med tillägg av Vinnova i 1 kap. 12 §. Det bör för tydlighets skull införas hänvisningar till denna utvärdering i förordning [(20XX:XXX)] om statliga medel för innovationskontor och högskoleförordningen (1993:100). När den nya stödförordningen tillämpats för första gången (se avsnitt 8.3.1) bör 7 a § förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem ändras för att även omfatta de enskilda utbildningsanordnare som beviljats medel.

Förslaget om UKÄ:s utvärdering föranleder ingen författningsändring mer än hänvisning i 1 kap. 8 § högskoleförordningen

(1993:100) till 4 § förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

7.2.1 Holdingbolagens verksamhet ska redovisas som en särskild del i den återkommande forskningspropositionen

Utredningens förslag: Utöver att ingå i det särskilda utvärderingsarbete som utredningen föreslår, ska holdingbolagens verksamhet redovisas som särskild del i den återkommande forskningspropositionen. Årsredovisningen för av högskolan förvaltat holdingbolag biläggs också högskolans egen årsredovisning.

För verksamhet i (nästan) alla statliga bolag gäller att regeringen varje år till riksdagen överlämnar en skrivelse (nr 140) med en redogörelse för förvaltningen och verksamheten i de bolag som Regeringskansliet förvaltat (se avsnitt 3.7).

Holdingbolagens verksamhet ingår inte i skrivelsen med redogörelsen för verksamheten i de statliga bolagen. Av för utredningen tillgängliga uppgifter framgår att holdingbolagens verksamhet redovisades till riksdagen i den samlade bolagsredovisningen fram till 1997 men att redovisningen upphörde i samband med att förvaltandet av bolagen överfördes till högskolorna 1998. Högskolorna förutsattes därefter ta hand om redovisningen av holdingbolagens verksamhet till staten. Någon förändring har därefter inte skett.

Utredningen har övervägt olika former för ett verksamheten i holdingbolagen ska kunna redovisas för regering och riksdag, på ett sätt som visar på mer än ekonomiska resultat. Det skulle kunna handla om att för riksdagen redovisa verksamhetsmässiga och ekonomiska resultat från holdingbolagen i budgetpropositionen, i egen skrivelse, i befintliga skrivelse 140 eller på annat sätt. Om underlag ska tas fram för att ingå i den befintliga skrivelsen 140, så innebär det utökade arbetsuppgifter för holdingbolag, högskolor och regeringskansli en gång om året. Detsamma gäller om underlag ska in i budgetpropositionen eller i egen skrivelse. Då utredningen ovan föreslagit en modell innebärande att Vinnova vart fjärde år till regeringen överlämnar en samlad utvärdering av arbetet med nyttiggörande, anser utredningen det vara mest lämpligt att resultat från holdingbolagen

samlat tillställs Vinnova, för att därefter kunna ingå som en separat del i forskningspropositionen. Därigenom får riksdag och regering möjlighet att bedöma holdingbolagens bidrag till uppfyllelse av mål för politikområdet och även andra mål fastställda av riksdagen. Det Finansieringsbolag utredningen föreslås ska bildas, kommer ta fram underlaget till Vinnova efter samråd med holdingbolagen och deras förvaltande högskolor.

7.3 Högskolor tilldelas innovationskontor (steg 3 i trappan)

I den i föregående avsnitt beskrivna utvärderingen kommer Vinnova, baserat på utvärderingens resultat, lämna rekommendationer för hur och om högskolornas stöd för nyttiggörande behöver ändras och om det föranleder behov av åtgärd från högskolornas eller regeringens sida. En viktig del av Vinnovas arbete är det underlag som ska lämnas inför regeringens beslut om anslag för uppdrag om innovationskontor, dvs. vilka högskolor som bör ges möjlighet att inrätta innovationskontor.

7.3.1 Regeringen beslutar om vem som ska få ett innovationskontorsuppdrag

Utredningens förslag: Regeringen beslutar om särskilda statliga medel för uppdrag om inrättande av innovationskontor. Beslutet ska gälla tills vidare. Beslutet ska särskilt beakta

1. Hur väl nyttiggörandearbetet 1 kap. 8 högskoleförordningen (1993:100) genomförts,
2. Hur stödet till högskolor som inte har särskilt uppdrag om innovationskontor fungerat,
3. Medfinansieringen till verksamheten, och
4. i vilken utsträckning såväl högskolor som enskilda utbildningsanordnare som gjort en anmälan samarbetar med minst en annan aktör inom ramen för ett innovationskontorsuppdrag.

I högskolornas grundläggande uppdrag att arbeta med nyttiggörande av forskningsresultat ingår redan i dag ett visst arbete med vad som skulle kunna sägs motsvara ett basalt innovationskontor. Det framgår enligt utredningens mening av forskningspropositionen 2008 när nyttiggörandebegreppet infördes i högskolelagen. Genom samarbete med de högskolor som fick innovationskontor skulle kapacitet byggas och stärkas och samtliga högskolor bygga nyttiggörandekapacitet. Utredningens analys är som redovisas i kapitel 6 att så inte skett överallt. Utredningens slutsats är mot bakgrund av bland annat detta att innovationskontoret som företeelse varit bra för nyttiggörandet av forskningsresultat vid vissa men inte alla högskolor och att det finns en utvecklingspotential. Bedömningen är att innovationskontoret som koncept är i huvudsak välfungerande men att dess ställning inom högskolan behöver tydliggöras och säkras, liksom studenters, forskares och andras tillgång till kontoren och deras resurser.

En initial fråga för utredningen är om innovationskontorets verksamhet bör vara integrerad i högskolans verksamhet eller även fortsättningsvis ges som ett särskilt uppdrag. Under utredningens gång har det framkommit flera uppgifter om att innovationskontorens uppdrag tidvis och vid vissa högskolor varit sårbara, att tjänster vid innovationskontoren flyttas till annan verksamhet vid högskolorna och att det inte finns stöd för och acceptans för innovationskontorens verksamhet inom all akademisk verksamhet i högskolorna. Några företrädare för innovationskontoren har uttryckt det som att det inte är självklart att de ska få informera om sin verksamhet hos olika institutioner eller att olika akademiska ledare ifrågasatt behovet av innovationskontoren. Utredningen har också fått uppgifter om att innovationskontorens arbete motarbetats av företrädare för akademisk verksamhet.

Att införliva innovationskontoren i högskolornas ordinarie verksamhet, utan att det sker som regeringsuppdrag, synes mot bakgrund av det ovan anförda vara mindre lämpligt. Verksamheten är alltför viktig och sårbar för detta. Ett införlivande skulle också försvåra det uppföljnings- och utvärderingsarbete utredningen föreslår. Högskolorna bör därför som i dag fortsättningsvis ges specifika innovationskontorsuppdrag.

Innovationskontorens uppdrag breddas

Den breddning av nyttiggörandeuppdraget som utredningen föreslår i 1 kap. 2 § högskolelagen bör medföra en viss breddning av uppdraget till innovationskontoret. Kontoren bör därför även verka för att nyttiggöra resultat från all verksamhet vid högskolan som baseras på forskningsresultat och hänger samman med forskningen. Det kan handla om att bidra till att kliniska studier bedrivs och att resultat från denna sprids, att infrastruktur för nyttiggörande finns vid högskolan och att tillgången till olika sorters finansiering utvecklas och tydliggörs såväl för studenter och forskare, som andra anställda vid högskolan. Innovationskontoret bör kunna ge studenter, forskare och andra medarbetare vid högskolorna hjälp i hur infrastruktur ska nyttjas och eventuell betalning ske till högskolan. Detta blir särskilt viktigt vid de förändrade finansieringsförutsättningar som föreslås av utredningen. Innovationskontoren bör också ges bättre förutsättningar än som är fallet i dag att verka inom hela högskolan och tillse att nyttiggörande är ett perspektiv som genomsyrar verksamheten vid högskolan. Detta säkerställs enligt utredningen genom högskolestyrelsens förtydligade ansvar för att beakta nyttiggörandet vid organisationen av högskolan och genom att tydligt göra nyttiggörandet till en fråga för högskolans ledning.

Innovationskontorsuppdraget ska få utökade anslag

Som beskrivs i kapitel 6 anser utredningen att innovationskontoren är ett bra verktyg för nyttiggörandearbetet vid högskolan. Uppdraget har hittills varit förenat med särskild finansiering från riksdagen och regeringen. Utredningen anser att särskild finansiering för uppdraget ska utgå även fortsättningsvis men att den ska vara dels avsevärt större än i dag, dels förutsätta ett väl fungerande nyttiggörandearbete vid högskolan. Därmed tydliggörs att innovationskontoret ska fylla en särskild roll i nyttiggörandearbetet men också förutsättningarna för att få uppdraget. Inom ramen för den analys som sker av nyttiggörandearbetet granskas särskilt sådana saker som högskolans ledningsarbete med nyttiggörande, internationalisering och kulturen vid högskolan. Tillsammans med krav på viss medfinansiering och samarbete med viktiga aktörer i det högskolenära innovationssystemet, kan detta leda till att innovationskontorets

status förbättras, liksom genomslagskraften av kontorets arbete. För uppdragets genomförande föreslår utredningen att anslag ska utgå om 5, 10 eller 20 miljoner kronor beroende på berörd högskolas storlek eller beroende på den sammanlagda storleken på de högskolor som innovationskontorets uppdrag ska täcka.

Krav på samarbete med ytterligare aktör

För att uppdrag att inrätta och driva innovationskontor ska ges, ska högskolan samverka med minst en ytterligare aktör i arbetet inom ramen för arbetet med innovationskontoret. Här finns gott om framgångsrika exempel i landet att bygga vidare på. Ett är i Uppsala där näringslivet, kommun och region samarbetar med de båda högskolorna i Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle (STUNS). En annan form av samarbete kan vara med enskilda aktörer i näringslivet eller olika privata forskningsstiftelser. Det skulle också kunna tänkas att högskolan samarbetar med ett eller flera företag, som är av särskild vikt för nyttiggörandearbetet. Det viktiga är att samarbetet sker med en eller flera aktörer, som är oberoende av högskolan, där högskolan inte har ett bestämmande inflytande och där samarbetspartnern har egen kapacitet och behov av nyttiggörande. Aktören ska vidare ha som syfte att driva samhällsutveckling genom innovationer och inte bara verka för ett kortsiktigt ökat kommersiellt värde hos ett eller flera företag. Samarbetet ska vara långsiktigt och baseras på ledningsengagemang. Detta då erfarenheten hittills från arbetet med innovationskontoren visar att samarbete mellan fler aktörer bygger kapacitet och förmåga till profilering. Stödet vid högskolan blir också mer robust och sannolikheten för att innovationskontoret kan tillföras mer resurser, ökar.

Samarbeten mellan fler högskolor bör även det premieras, exempelvis om fler av högskolorna med konstnärlig inriktning samarbetar kring ett innovationskontor, fler högskolor med inriktning mot vård och omsorg samarbetar eller om olika högskolor väljer att samarbete på andra tematiska sätt. Detta innebär att olika högskolor som saknar samarbeten med andra aktörer inom ramen för sitt motsvarande innovationskontor, inte ska ges uppdrag att bedriva innovationskontor annat än om de i samband med uppstart visar på konkreta

planer på sådant samarbete. Att högskolan genom sitt holdingbolag bedriver inkubator eller är med och medfinansierar teknikpark eller motsvarande kan inte anses innebära att det finns samarbetspartners som i sig kvalificerar för ett eget innovationskontor. Det ska krävas samarbetet med organisationer eller företag som är helt oberoende av den enskilda högskolan.

Studenter och medarbetare ska få ta del av innovationskontorens tjänster på likvärdiga villkor

För att ett uppdrag om att bedriva ett innovationskontor ska ges, bör vidare den ansvariga högskolan visa på hur fler möjliga högskolor ska kunna samarbeta med högskolan så att dess studenter och medarbetare kan få ta del av innovationskontorets tjänster på likvärdiga villkor. En modell kan vara att säkerställa att det finns lokal kompetens och lokala funktioner vid de medverkande högskolorna, som lokalt bygger upp ett innovationsstöd. En annan att den ansvariga högskolan har medarbetare placerade vid berörda högskolor och att det även i övrigt säkerställs att nödvändiga resurser kommer högskolans studenter och medarbetare till del. Det får inte förekomma att högskolan eller dess medarbetare betalar för stödet eller att annars krav på ersättning uppställs. Hur väl samarbetet fungerar och berörda studenter och forskare får del av innovationskontorets resurser, är något Vinnova bör särskilt granska. Utredningens egen uppföljning av de hittillsvarande samarbetena visar att samarbetena bör bygga på ömsesidighet, tillit och förtroende och att den högskola som får uppdraget tydligt bör ha en vision för hur alla studenter och berörda medarbetare ska få både kännedom om kontorets uppdrag, som möjlighet att kunna använda dess resurser.

Sammanfattning om de nya innovationskontoren

Samtliga högskolor i Sverige, oavsett huvudman, ska vara berättigade att kvalificera sig för att få ett uppdrag. Den högskola ska få uppdraget som bedriver ett ambitiöst nyttiggörandearbete, samarbetar med andra innovationsaktörer och som kan säkerställa att fler högskolor med deras studenter och medarbetare, får ta del av kontorets resurser. Som framkommer nedan ska innovationskontoret också

handlägga och lämna rekommendationer gällande utbetalning av verifieringsstöd (VFT-medel). Handläggningen och arbetet med VFT finansieras separat enligt överenskommelse med Vinnova.

Behov av författningsändringar

Vad som ovan anförts om de nya innovationskontoren medför att det behövs en ny stödförordning och att den befintliga förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor bör upphävas.

7.3.2 Alla ska ha tillgång till stöd från ett innovationskontor

Utredningens förslag: Högskolor som fått särskilda medel för uppdrag om inrättande och finansiering av innovationskontor ska stödja och samarbeta med högskolor som inte fått sådana medel i enlighet med en uppdelning som regeringen beslutar.

Av utredningsdirektivet följer att utredningen ska lämna förslag om hur stödet för innovationer ska bli mer likvärdigt över hela landet. Baserat på detta har utredningen i samråd med referensgrupper och andra aktörer landat i att innovationsstödet ska finnas tillgängligt för studenter, doktorander, forskare och andra medarbetare vid högskolorna oavsett var i landethögskolan ligger och oavsett finansieringsform för högskolan. Det viktiga är således att bärarna av idéerna får bästa möjliga stöd för utvecklingen av idéerna.

Om något eller några högskolor inte kvalificerar sig för innovationskontorsuppdrag, bör regeringen säkerställa att geografiskt eller tematiskt lämpade högskolor ges sådan tillgång. Den tillgången till stöd bör ske på ett sådant sätt att högskolornas eget nyttiggörandearbete stärks. Samtliga studenter, doktorander, forskare och andra medarbetare vid högskolorna bör ha tillgång till de olika nyttiggörandestöden. Finansieringen av nyttiggörandestöden beror på högskolans storlek (små, medel eller stora se avsnitt 9.3.1).

När det gäller tillgången till innovationskontoren och deras resurser, skapas genom utredningens förslag förutsättningar för större innovationskontor (genom ökade anslag) än som är fallet i dag.

Dessutom är en grundförutsättning att en högskola som ges uppdraget alltid samarbetar med minst en viktig annan aktör vid uppdragets genomförande. Det är önskvärt att fler högskolor samarbetar. Om möjligt kan tematiska kluster skapas, exempelvis att ett innovationskontor kring kultursektorn skapas eller ett kring andra specifika sektorer skapas, uppbyggt av flera högskolor i samverkan. Det kan då genom villkor i regleringsbreven tydliggöras att även dessa resurser är tillgängliga för alla studenter, forskare och andra medarbetare vid högskolorna, så länge som idén har beröring till det specifika innovationskontorets uppdrag.

När regeringen slutligt beslutar om innovationskontorsuppdragen ska den särskilt utpeka vilka andra högskolor som också ska få stöd av olika innovationskontor. Vinnova bör lämna förslag på hur fördelningen mellan högskolorna ska se ut efter att ha inhämtat underlag från högskolorna. Detta kan skapa förutsättningar för samarbeten som bygger på frivillighet och som kan leda till utveckling av verksamheten, kanske särskilt vid mindre högskolor. Det är sannolikt att flera mindre högskolor tillsammans via Vinnovas förslag får gemensamt uppdrag att driva ett innovationskontor, till exempel med viss inriktning. Genom den redovisade modellen får fler än i dag tillgång till innovationskontorsstöd.

För de studenter, doktorander, forskare och andra medarbetare som finns vid privata högskolor som inte anmält till Vinnova att de önskar delta i Vinnovas utvärderingsarbete och kunna kvalificeras för innovationskontorsuppdrag, innebär det att någon automatisk tillgång till innovationskontor inte finns. De får därför antingen använda de resurser den egna högskolan erbjuder eller vända sig till andra aktörer såsom patentbyråer, advokatbyråer eller motsvarande. De kan också vända sig till något av innovationskontoren vid högskolorna och därifrån få stöd till motsvarande självkostnad för högskolan.

Studenter och medarbetare ska kunna få tillgång till stöd efter avslutade studier eller tjänst

Slutligen anser utredningen att dagens ordning där studenters och medarbetares tillgång till innovationskontoren och deras resurser upphör efter att utbildningen eller anställningen avslutas, bör justeras. Genom att studenter och medarbetare ges tillgång till Innovations-

kontoren upp till två år efter avslutad utbildning, säkerställs att idén tas hand om och om lämpligt överförs till annan aktör. Allt detta i linje med den bedömning utredningen gjort under avsnitt 6.1 om nyttiggörandeuppdraget.

Vinnova ska bedöma storleken på anslag

För dagens innovationskontor finns 107 miljoner kronor avsatt under utgiftsområde 16, anslaget 2:64. Därutöver anslår högskolorna själva medel till innovationskontorsarbetet. Då målet för utredningen är att samtliga högskolor efter ett tag ska kunna kvalificera sig för att få ett innovationskontorsuppdrag, medför detta att dagens anslag för innovationskontoren inte kommer att räcka för att vid varje kontor upprätthålla den högkvalitativa verksamhet utredningen anser vara av vikt för ett framgångsrikt nyttiggörandearbete. Det är därför lämpligt att Vinnova i sitt underlag till regeringen inför varje forskningsproposition gör en bedömning av om befintligt anslag sammantaget räcker eller inte och om det bör utökas. Om utökning föreslås ska även finansiering för detta redovisas. Utredningen lämnar för sin del förslag om utökade anslag för innovationskontoren och att de ska tilldelas baserat på högskolans eller högskolornas storlek.

7.3.3 Även enskilda utbildningsanordnare ska kunna driva innovationskontor

Utredningens förslag: Sådana utbildningsanordnare, som meddelats tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, kan efter anmälan till Vinnova av regeringen beviljas medel för innovationskontor.

Om enskilda utbildningsanordnare tilldelas innovationskontor ska stödet villkoras med att medlen används i enlighet med beslutet, redovisning lämnas och att de i övrigt lämnar de upplysningar som Vinnova begär.

Utredningens principiella utgångspunkt är att nyttiggörande ska ske av all statligt finansierad forskning vid högskolor. Enskilda utbild-

ningssamordnare bör därför ges samma möjligheter och förutsättningar som statliga högskolor att tilldelas eget innovationskontor.

Högskolelagen (förutom dess första kapitel) och högskoleförordningen omfattar endast statliga högskolor och privata högskolors verksamhet styrs på annat sätt, bland annat genom lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Detta medför att vad utredningen ovan anfört om ett utvidgat nyttiggörande och en ny modell för hur arbetet ska bedrivas och följs upp, inte automatiskt blir gällande för de enskilda högskolorna. Det medför också att studenter och medarbetare vid dessa högskolor inte heller automatiskt kan finnas vid en högskola som är del av det system utredningen föreslagit. De blir då antingen beroende av att högskolan självmant tar initiativ till innovationsstödjande verksamheter och arbete för ökat nyttiggörande eller hänvisade till att själva kontakta statliga högskolor för att därifrån få hjälp. Med undantag för de båda stiftelsehögskolorna och Handelshögskolan, är det också så det fungerar i dag.

En modell som medför att de enskilda utbildningsanordnarnas frihet värnas samtidigt som de ges möjlighet att vara med i det av utredningen föreslagna systemet, skulle vara att högskolan själv kontaktar Vinnova och framför att högskolan önskar delta i utvärderingar och uppföljningar av nyttiggörandearbetet och på så sätt kunna kvalificera sig för innovationskontorsuppdrag och utökade verifieringsmedel. En paragraf med sådan innebörd har därför införts i den nya stödförordningen.

Enskilda utbildningssamordnare måste anmäla sig till Vinnova

Om en enskild utbildningsanordnare väljer att inte anmäla sitt deltagande till Vinnova, blir konsekvensen att studenter och medarbetare vid högskolan måste få sitt innovationsstöd från den egna högskolan genom dess eget arbete. De kan också vända sig till någon annan högskola för att av den få hjälp. Något hinder mot att sådan hjälp ges finns inte enligt utredningen men det är inte heller obligatoriskt för högskolan att ge sådant stöd. Detta får ske i mån av tid och resurser. Utredningen bedömer också att utförandet av den tjänsten till enskilda studenter och medarbetare vid den privata högskolan är ett sådant arbete som högskolan bör – mot självkostnad – fakturera studenten eller medarbetaren för.

7.3.4 Tidsperiod för uppdraget att bedriva innovationskontor

Dagens innovationskontor bedrivs tills vidare. Med det system utredningen föreslås kommer de befintliga uppdragen att avslutas och nya uppdrag att ges beroende på hur väl högskolan sköter sitt nyttiggörandearbete och i övrigt uppfyller de nya stödvillkoren Utredningen anser inte att det är lämpligt att tidsbegränsa de nya uppdragen att bedriva innovationskontor. Vinnova kan emellertid i sin granskning lämna rekommendationer till högskolorna om brister som finns eller andra åtgärder som bör vidtas för att Vinnova inte till regeringen ska lämna rekommendation om att uppdraget ska upphävas. Detta innebär att uppdragen rent faktiskt prövas vart fjärde år.

7.3.5 Viss justering av kraven på redovisning av hur medel till innovationskontor använts

Utredningens förslag: Högskolor som tilldelats medel för att ha innovationskontor ska i sin årsredovisning redovisa hur de medel som har tilldelats har använts för att bedriva verksamheten vid innovationskontoret. Redovisningen ska beskriva inriktningen på innovationsverksamheten, målen för denna och hur kriterierna för stödet tagits hand om i arbetet, samt om, och i så fall vilken, expert- eller specialistkompetens som har byggts upp. De högskolor som har fått uppdrag att stödja annan högskola ska ange vilken eller vilka högskolor som stöds och med vilka tjänster. Om en högskola inte har fått medel för att stödja högskolor men har påbörjat ett sådant samarbete, bör detta framgå av redovisningen.

Utredningens förslag: Någon sådan redovisning som sker av nyckeltal i dag i dag bör inte längre ske i årsredovisning. Redovisning kan däremot komma att ske på annat sätt.

Redovisningsskyldigheten följer i allt väsentligt nuvarande rapporteringsskyldighet med ändringen att flödestalen ersatts av beskrivning av kriterierna för stödet. UKÄ kan genom det uppdrag myndigheten föreslås ges, komma att inhämta andra uppgifter.

Redovisningen ska således bygga på stödförordningens beaktandesatser om

- hur väl nyttiggörandearbetet enligt 1 kap. 8 högskoleförordningen (1993:100) genomförts,
- hur stödet till högskolor som inte har särskilt uppdrag om innovationskontor fungerar eller avses fungera,
- medfinansieringen till verksamheten, och
- i vilken utsträckning såväl högskolor som enskilda utbildningsanordnare, som gjort en anmälan enligt den föreslagna stödförordningen, samarbetar eller avses samarbeta med minst en annan aktör inom ramen för ett innovationskontorsuppdrag.

7.3.6 Högskolorna ska få ökade anslag till nyttiggörande

Utredningens förslag: Utredningen föreslår en ny finansieringsmodell för innovationskontoren, som baseras på högskolornas storlek. Anslagen ska medfinansieras med minst 10 procent av det maximala stödbeloppet, av högskolan.

Dagens innovationskontor erhåller i genomsnitt 7 miljoner kronor årligen i statlig finansiering. Gällande modell för anslagsfördelning beskrivs i avsnitt 3.6.

Utredningen anser att innovationskontoren ska kunna variera i storlek beroende på högskolans storlek enligt den uppdelning mellan små, medelstora och stora högskolor (se avsnitt 9.1.3) som redovisats av utredningen. En basfinansiering bör därför ges för själva uppdraget, motsvarande 5, 10 eller 20 miljoner kronor. Denna basfinansiering blir då utöver av högskolan själv åtagen medfinansiering eller finansiering från annan samverkande aktör. Utredningens bedömning är att detta borgar för innovationskontor med en stabil storlek och kapacitet.

Innovationskontor som får ansvar att även ge stöd till andra högskolor, bör till skillnad från i dag inte få någon utökning av anslaget bara för de uppdragen. Dessa uppdrag bör däremot beaktas vid bedömningen av storleken på finansieringen, så att om en högskola får uppdraget och i det ingår att ge innovationskontorsstöd till tre ytterligare högskolor, det är den sammantagna storleken vid de fyra högskolorna som bestämmer storleken på basfinansieringen. Inno-

vationskontoret ska därefter ge stöd till studenter, doktorander, forskare och andra anställda vid de ingående högskolorna på lika villkor. Det kan typiskt sett innebära att det för de högskolor som regeringen pekat ut också ska få stöd, det avsätts resurser på plats på högskolorna för ett innovationsstöd. Att samtliga högskolor ska ha beaktat hur nyttiggörandet bäst kan utföras i sitt organisatoriska arbete föreslås säkerställas av samtliga högskolors styrelser.

Innovationskontoret kommer med de förslag utredningen lämnar få en minsta storlek om 5,5 miljoner kronor (mellanstora 11 mnkr och stora 22 mnkr).

Behov av författningsreglering

Som en följd av det nya systemet för fördelning av medel till innovationskontor ersätts förordningen (2015:139) om fördelning av statliga medel för innovationskontor vid universitet och högskolor med en ny stödförordning. Det nya systemet för fördelning av medel till innovationskontor föreslås vara genomfört fullt ut från och med budgetåret 2025. Nuvarande stödförordning bör upphävas i anslutning till det.

Ett utökat verifieringsstöd ger ökad kommersialisering av forskningsresultat

Utredningens förslag: Vinnova bör få i uppdrag att utlysa medel för att mer forskning ska kunna kommersialiseras. Totalt bör ytterligare 100 miljoner kronor per år avsättas för ett utökat verifieringsstöd.

Det har i dialoger med högskolorna och med några av landets inkubatorer framkommit att det finns ett behov för att kunna stödja vissa typer av idéer under längre tid innan de bolagiseras. Det handlar om idéer som står inför stora teknikutmaningar eller andra marknadshinder. Som det är i dag så bolagiseras vissa av idéerna snabbare än de borde, då högskolornas innovationskontor inte kan finansiera bortom VFT (beskrivs närmare i avsnitt 3.3.7). De idéer som bolagiseras riskerar också medföra att upphovsmännen till idéerna ägna för

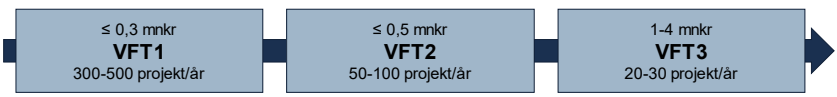
mycket kraft åt att få ytterligare finansiering, resurser som i stället borde läggas på utveckling. En ytterligare potentiell utmaning för dessa bolag är att få in kunniga ägare med längre investeringshorisont än 5–7 år. Ett överförande av idé till bolag medför också definitivt att stöd för idéutveckling omfattas av EU:s statsstödsregler.

Utredningen anser att dagens verifieringsstöd bör fortsätta att utgå och benämns härVFT-1 med samma funktion som i dag. VFT-1 är välfungerande och välanvänt av såväl högskolorna som studenter och forskare. Vinnova granskade stödet inför nya VFT-medel år 2017, vilket inkluderade processerna för stödet. Bedömarna ansåg att VFT-medlen bidrog till att uppnå sina mål om att stödja nyttiggörandet av idéer som uppstår vid högskolorna.[2]

VFT-2 i figuren nedan är det tidigare VFT+. Denna satsning bör enligt utredningens mening återupptas. I likhet med tidigare bör utvärderingen av projektförslag ligga på nationell nivå (alltså inte som VFT-1 som i dag ligger på lokal nivå). Totalt skulle cirka 35 miljoner kronor behöva avsättas till VFT-2 per år.

VFT-3 skulle likna den satsning som Vinnova genomförde åren 2007–2016, som då benämndes för VINN verifiering. Vinn verifiering hade som syfte att öka mognadsgraden hos projekt från högskolor och göra det lättare för externa finansiärer att bedöma kommersiell potential, och affärsmässig och teknisk risk. Med denna kunskap som utgångspunkt skulle strategier för kommersialisering och nyttiggörande utvecklas. Total budget för VFT-3 uppskattas till cirka 65 miljoner kronor per år. I likhet med VFT-2 bör hanteringen av VFT3 ske på nationell nivå.

Figur 7.2 Modell över förslag för VFT

Källa: Utredningens egen bearbetning i samarbete med referensgrupp 1.

Sammantaget föreslår utredningen att verifieringsmedlen utökas från dagens 50 miljoner kronor årligen till 150 miljoner kronor årligen, på sätt som ovan beskrivits.

[2] Vinnovas inrapportering till utredningen.

Vinnova utreder om stödet kan ske som villkorslån

Utredningens förslag: Vinnova bör utreda möjligheten att skriva kontrakt med individer och företag, som fått statliga stöd inom ramen för innovationsstödssystemet, som förbinder dem att återbetala hela eller delar av erhållit stöd i vissa fall.

Utökade VFT-medel kommer att medföra att fler avancerade lösningar från högskolornas verksamhet når ut på marknaden. Detta kommer att kunna ske antingen i form av nya företag eller genom licensiering. Givet lärarundantaget kan det innebära att VFT-medel i förlängningen bidrar till att skapa betydande intäkter till en enskild individ. Utredningen anser att det bör undersökas om det skulle vara möjligt att upprätta ett avtal mellan Vinnova och bidragsmottagaren där den senare förbinder sig att återbetala hela eller delar av erhållit VFT-medel vid en lyckosam avyttring. Utredningen har förstått att liknande processer redan finns på plats i USA och Israel. Detta bör Vinnova kunna överväga inom ramen för befintlig verksamhet.

7.4 Genom tematiska satsningar kan Sverige kraftsamla (steg 4 i modellen)

Utredningens förslag: Regeringen ska besluta om medel för utökade innovationsuppdrag till två eller flera högskolor i samverkan.

Anslag för det utökade tematiska innovationsuppdraget ska uppgå till 25–100 miljoner kronor per år.

Vissa områden kräver särskild kraftsamling

Utredningen har dragit slutsatsen att det inom vissa områden synes finnas behov av större insatser för innovationsstöd än som ges i dag. Ett sätt att göra detta är att från regeringens sida ge ett eller flera högskolor tillsammans utökade innovationskontorsuppdrag men med viss tematisk inriktning. De högskolor som anses vara exceptionellt framgångsrika i sitt arbete med nyttiggörande kan då ansöka hos Vinnova om att tillsammans med minst en eller flera andra hög-

skolor ges utökade innovationskontor med viss tematisk inriktning. Detta kan exempelvis vara ett innovationskontor för Life science, AI eller materialteknik. Det kan också vara rimligt att tänka sig tematiska uppdrag fokuserade på olika aspekter av hållbar utveckling. Hade modellen med utökade uppdrag funnits tidigare hade genomförandet av Agenda 2030 kunnat vara ett tema. Genom regeringens beslut om ett utökat innovationskontorsuppdrag, pekar regeringen på tydliga nationella behov som behöver lösas. Det blir då tydligt för andra finansiärer och aktörer i de olika innovationssystemen var staten vill bygga upp särskild kompetens, vilket kan skapa positiva synergier och nya samarbeten. Genom denna möjlighet till utökade uppdrag tillgodoses också det behov som Karolinska institutet pekat på finns inom Life science-området.

Vinnova ansvarar för bedömningen

Beslut om utökat uppdrag innebär en process där högskolorna ansöker om att få det utökade uppdraget. Ansökan prövas av oberoende experter på uppdrag av Vinnova som sedan lämnar en rekommendation till regeringen. Det är förstås också möjligt att regeringen gör egen självständig bedömning av andra behov som kan behöva mötas genom utökade innovationskontorsuppdrag. Sådana behov skulle kunna beskrivas av de så kallade samverkansprogrammen eller initieras på andra sätt. Det avgörande är att regeringen i forskningspropositionen aktivt tar ställning till om utökade innovationskontorsuppdrag ska ges eller inte och vilken inriktning de i sådana fall bör ha.

Anslagen uppgår till minst 25 miljoner kronor per år

När regeringen förordnat om det utökade tematiska innovationskontorsuppdraget erhåller de samverkande högskolorna en väsentligt utökad budgetram för ändamålet. Hur stor tilldelningen blir måste variera beroende på olika förutsättningar och behov men en rimlig utgångspunkt är att minst 25 miljoner kronor tilldelas per år eller 100 miljoner kronor över fyraårsperioden. Med uppdraget föreslås också följa att innovationskontoret blir ansvarigt för att hantera ansökningar om VFT-3 medel (beskrivs i avsnitt 7.3.6).

Centrering innebär skalfördelar

Det utökade tematiska innovationskontorsuppdraget motiveras av skalfördelar. Ett innovationskontor med utökat uppdrag, ska ha kapacitet att ta emot verifierade idéer från andra högskolor och kunna bygga upp en bredare och mer specifik kompetens inom ett visst område. Det kommer att kunna, genom sin storlek, ta fram strukturmaterial och innebära ett kontaktcenter för internationella kontakter. Vidare kommer kontoret kunna dra till sig ytterligare finansiering från andra finansiärer som till exempel Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och atrahera privata investeringar i högre utsträckning. Utredningen ser framför sig att det kan finnas maximalt tre stöd i första omgången perioden 2025–2029.

Gällande urval av branscher eller segment har utredningen inget förslag men en tumregel kan vara att komplexa processer behöver mer tid och resurser för att kunna utvecklas. Branscher som ställs inför höga regulatoriska krav har svårare att komma ut på marknaden. Typiska sådana som utredningen identifierat finns inom exempelvis life-science, AI och materialteknik. Utredningens samråd med det nationella samverkansprogrammet för hälsa och life-science har bekräftat att behoven inom life-scienceområdet synes mycket stora.

En inspirationskälla för förslaget är Vinnovas satsning på högkvalitativa inkubatorer (två utlysningar har genomförts, år 2015 och år 2017). Ett utökat tematiskt innovationskontorsuppdrag ska kunna erbjuda ett för Sverige unikt erbjudande och ha en välfungerande process med goda kontakter till övrigt stöd för nyttiggörande, regioner, investerare och övrigt näringsliv. Uppdraget innebär inte att innovationskontoret ska arbeta regionalt eller med en specifik högskola utan kontoret och dess tjänster ska vara öppet för samtliga forskare, lärare, övrig högskoleanknuten personal och studenter som söker sig till kontoret. Kontorets medarbetare bör emellertid säkerställa att den egna högskolans resurser först är uttömda. Syftet med kontoret är det ska öka möjligheterna för goda idéer att implementeras och att detta ska ske i samarbete med andra aktörer.

Utredningen anser att regeringen ska fatta beslut om de utökade uppdragen och att detta ska redovisas i budgetproposition och forskningsproposition. Behoven, särskilt inom life-science är mycket stora och att underlåta att peka ut det utökade uppdraget, är att medvetet säga att resultat från exempelvis life-science inte ska utvecklas i

landet. Om Vinnova efter dialogen med högskolorna bedömer att det inte finns särskilda behov av utökade innovationskontorsuppdrag, redovisas detta. Detta bedöms emellertid av utredningen vara ytterst osannolikt. Verksamheten inom de nu aktuella kontoren följs upp och utvärderas på samma sätt av Vinnova, som arbetet i de vanliga innovationskontoren.

8 Stödfunktioner och lärande

Under arbetet med utredningen har en stor mängd förslag diskuterats med syftet att få såväl högskolor, som studenter och medarbetare vid högskolorna, att i högre grad än i dag värdesätta nyttiggörande av resultat från forskning och annan verksamhet vid högskolorna. Till detta kommer förslag rörande hur Sverige som kunskapsnation ska bli bättre på att i mer allmän mening tillvarata akademisk och kvalificerad utbildning (särskilt genom nydisputerade) och motsvarande tankar. I det här kapitlet redovisas de bedömningar och förslag utredningen av tidsskäl kunnat prioritera.

Kapitlet börjar med ett avsnitt om hur arbetet med immateriella tillgångar bör bedrivas mer strategiskt. Därefter följer ett förslag om ett nationellt center för entreprenörskap. Avsnitten efter är förslag för kartläggning av högskoleanställdas rörlighet på arbetsmarknaden och ett om kartläggning av hinder för nyttiggörande. Kapitlet avslutas med förslag om hur landets forskningsråd bör arbeta med nyttiggörande.

8.1 Ett mer strategiskt arbete om immateriella tillgångar

8.1.1 Högskolornas strategier för immateriella rättigheter

Utredningens förslag: Högskolorna ges i uppdrag att ta fram högskolespecifika strategier för hantering av immateriella tillgångar.

Utredningens syn på lärarundantaget beskrivs i kapitel 2. Lärarundantaget beskrivs i betänkandets avsnitt 3.1.3.

Efter att ha tagit del av svenska högskolors strategier för immateriella rättigheter kan utredningen konstatera att den situation 2012-års innovationsstödsutredning beskrev i stort kvarstår. En högskola, som sticker ut i positiv mening, är Uppsala Universitet. Som beskrivs i avsnitt 3.4.2 driver universitetet tillsammans med Kungliga tekniska högskolan sedan år 2012 en IP-nod för immateriella rättigheter. Utredningen anser att samtliga svenska högskolor bör ta fram strategier för hur de kan stödja sina studenter, doktorander och forskare i processen att skydda de immateriella tillgångar som uppstår vid högskolorna men också hur högskolan kan skydda immateriella rättigheter den själv förfogar över eller kan komma att förfoga över. Detta ska ske på marknadsmässiga villkor. Arbetet ska även inkludera växtförädlarrätten.

I strategierna går högskolan igenom vilka skyddsvärda resultat som uppkommer och kan uppkomma vid högskolan, bedömer vikten av att skydda dessa resultat och vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas. För högskolor som har samarbeten med myndigheter, företag eller andra organisationer från länder med intressen av ökad kunskap om icke-offentliga uppgifter i Sverige, forskning av känslig natur eller andra uppgifter som det annars inte vore naturligt att ge till företrädare för den staten eller organisationen, blir detta extra viktigt.

8.1.2 PRV ska fortsatt arbeta med kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt

Utredningens förslag: PRV föreslås få ett fortsatt uppdrag att tillhandahålla utbildning och ökad kunskap kring immaterialrättsliga frågor vid högskolorna.

Nyttiggörande av forskningsresultat förutsätter i princip aktiva ageranden kring immateriella rättigheter, vare sig det gäller publicering, licensiering eller uppstartande av ett företag. Enligt flera aktörer som utredningen kommit i kontakt med, däribland företrädare för innovationskontoren, framgår att de som ska fatta beslut om hur deras forskningsresultat ska användas ofta har låg kunskap om immaterialrätt. Med få undantag kan de förstå vilka immaterialrättsliga konsekvenser det kan få att skicka en artikel till den ena eller den andra tidskriften om den nya idén är en ny innovation. De

riskerar att heller inte ha förståelse för när och om det finns behov av ansökning om industriellt rättsskydd. Än mindre har de fullständig förståelse för hur affärsmodeller kan behöva byggas med rättigheter som grund.

Den ovan anförda kunskapsbristen kan medföra att resultat kan gå förlorade. Fel beslut vid fel tidpunkt kan göra att intrång görs i andras rättigheter och/eller att resultat aldrig kan nyttiggöras. Det centrala är inte att alla forskare ska bli experter på immaterialrätt själva. Det centrala är att de når en kunskapsnivå som gör att de kan inse när de borde fråga om hjälp och kan formulera den frågan, samt att hjälp finns att tillgå.

PRV har till regeringen inför kommande innovations- och forskningspropositionen föreslagit att myndigheten ska få ett utökat mandat att bli ett kunskapsnav för immateriella rättigheter. Utredningen har inga synpunkter för hur en central funktion för immateriella rättigheter ska se ut, men anser att det bör undersökas hur högskolornas samarbete med PRV kan stärkas ytterligare. Stärkandet av PRV måste ske varsamt så att det inte tränger undan aktörer som är verksamma inom området i dag.

Utbildningar i immaterialrätt bör ske på alla nivåer och vara del av de entreprenörskapsutbildningar som utredningen föreslår (se avsnitt 8.2). Utredningen väljer särskilt att lyfta fram utbildningar i immaterialrätt eftersom detta är grundläggande för att skydda och nyttiggöra den kunskap som uppstår i Sverige.

Åren 2016–2019 hade Vinnova och PRV gemensamt ett uppdrag av regeringen att genomföra insatser för kunskapsutveckling och en förbättrad förståelse för och hantering av immateriella tillgångar hos offentliga aktörer, näringsliv och allmänhet (N2016/02167/IF). De delar av uppdraget som vände sig till PRV omfattade insatser för att sprida information och höja kunskapen om immateriella tillgångar samt en kartläggning av upphovsrättsintrång och insatser för att värna upphovsrätten i den digitala miljön. Insatserna omfattade 12 miljoner kronor per år. Utredningen anser att de delar som omfattade informationsspridning bör fortsätta och att PRV ska få ett förnyat regeringsuppdrag, men den här gången fokuserat mot högskolorna och deras medarbetare. I det uppdraget bör ingå att på en strukturell nivå utbilda och informera om tillämpliga statsstödsbestämmelser och vilken effekt dessa har inom immaterialrättens område för högskolorna och deras medarbetare.

8.1.3 Arbetsgivarverkets långsiktiga arbete med immaterialrätt

Utredningens förslag: Arbetsgivarverket föreslås ges ett uppdrag att tillsammans med högskolorna och arbetstagarorganisationerna bedriva ett långsiktigt arbete för att öka forskares, doktoranders och andra anställda vid högskolans kunskap om immaterialrättsliga frågor. Ett samarbete bör ske med Sveriges förenade studentkårer.

För att ta ett samlat grepp om hur såväl högskolornas som deras anställdas kunskap i immaterialrättsliga frågor kan utvecklas, föreslås Arbetsgivarverket få i uppdrag att tillsammans med högskolorna och berörda av arbetsmarknadens parter se över vilka åtgärder som kan vidtas för att utöka högskoleanställdas kunskap om immaterialrätt. Det kan finnas möjligheter inom ramen för olika avtal eller andra partsgemensamma lösningar. PRV:s uppdrag (se avsnitt 8.1.2) kan lämpligen synkroniseras mot detta. I arbetet för ökad immaterialrättslig kunskap bör ett samarbete ske med Sveriges förenade studentkårer för att på så sätt även nå studenterna.

Utredningen har haft omfattande kontakter med företrädare för arbetsmarknadens parter, såsom större delar av förhandlingskollektivet SACO-S, Arbetsgivarverket, samt Svensk Näringsliv, Teknikföretagen och Innovationsföretagen. Till detta kommer som redovisas i kapitel 2 en stor mängd möten med andra organisationer, företag och enskilda. En röd tråd som gått genom samtliga möten är behovet av att bättre kunna ta tillvara olika immaterialrättsliga frågor vid landets högskolor vid ett bibehållet lärarundantag. Genom de förslag som lämnas i övrigt inom denna utredning skapas former för immaterialrättstöd på övergripande nivåer och ett mer strategiskt arbete av högskolorna. Det återstår dock ett stort behov av att mer individuellt höja kompetensen inom området för olika anställda vid högskolorna. Ett sätt att göra detta är inom ramen för arbetsmarknadens parters förhandlingsarbete, på olika sätt. Ett annat sätt är att högskolorna som arbetsgivare tar ett ansvar för höjd kompetens inom området för sina medarbetare, bland annat genom stöd med kunskapshöjande insatser. Detta kan då bli aktiviteter i den immaterialrättsstrategi högskolorna föreslås ges i uppdrag att ta fram (se avsnitt 8.1.1). För medarbetare som arbetar mer direkt i holding-

bolagen föreslås därutöver stöd ges genom det gemensamt ägda Finansieringsbolaget (som beskrivs avsnitt 9.3).

8.1.4 Ett utökat stöd för statsstödsrättsliga och immaterialrättsliga frågor

Utredningens förslag: Inom det särskilda bolag (Finansieringsbolaget – se avsnitt 9.3) som föreslås inrättas av högskolorna i landet, finns statsstödsrättslig kompetens, liksom immaterialrättslig sådan. Stöd till högskolornas uppbyggnad av immaterialrättslig kompetens ges därutöver av Patent- och registreringsverket. De strategier för immateriella rättigheter högskolorna tar fram visar hur högskolorna kommer säkerställa att immaterialrättsliga frågor hanteras på bästa sätt.

Inom innovationsstödssystemet förekommer en stor mängd finansiella transaktioner men dessa är väl kända, transparenta och sker på sätt som utredningen bedömer vara återkommande och äga rum på beprövade sätt. Detta hänger också samman med att de belopp som totalt sett finns inom systemet är begränsade – inklusive medel till innovationskontoren cirka 300 miljoner kronor årligen. Även med de reformer som föreslås av utredningen kommer de finansiella resurserna vara begränsade. Bedömningen är därför att risken för felaktig hantering av statens medel ur ett statsstödsrättsligt perspektiv är liten, inom det högskolenära innovationsstödssystemet, såvitt avser hantering av utbetalningar till objekt som omfattas av statsstödsregelverket.

Risker bedöms däremot finnas inom ramen för forskningsverksamheten vid högskolorna i stort. Det hänger samman med att patenträtt och viss upphovsrätt genom det ska lärarundantaget i Sverige ansetts tillhöra den enskilde läraren och inte högskolan, vilket medför att det ytterst ofta ankommer på berörd lärare att i avtalsförhandlingar säkerställa att immateriella rättigheter hanteras på bästa möjliga sätt. Det är också hen som i det fortlöpande forskningsprojektet ansvarar för kontakter med samarbetspartners och för ekonomisk redovisning och uppföljning. Vissa högskolor har stödresurser tillgängliga för att hantera avtalsskrivning m.m. på bästa möjliga sätt och hjälpa läraren. De flesta högskolor har också i sina

delegationsordningar regler som anger vem som har rätt att teckna olika sorters avtal inom forskningssamarbeten. Detta oaktat ankommer det på den enskilde läraren att själv tillämpa avtal och därutöver olika regelverk, såsom EU:s statsstödsregler.

Företrädare för högskolorna och andra fackmyndigheter har framfört att det finns en risk för att överlåtelser eller licensieringar sker inom ramen för forskningssamarbeten som i sig skulle kunna omfattas av statsstödsregelverket. Utredningens bedömning är att denna risk – inom ramen för ett system med bibehållet lärarundantag – inte bäst minskas eller hanteras genom nya regler eller annan form av ökad styrning, utan genom ökad kunskap och ökat stöd till såväl berörda lärare som högskolor och holdingbolag. I annan del av utredningen har föreslagits att högskolorna ska ta fram immaterialrättsstrategier för att få en bättre kontroll på de immateriella värden som hanteras av högskolan och dess anställda och öka kunskapen om immaterialrättsrelaterade frågor hos berörda. Till stöd i det arbetet föreslås finnas PRV genom sitt uppdrag att ge stöd i immaterialrättsliga frågor (i form av kunskapshöjande insatser snarare än enskild rådgivning). Lika stort behov finns, särskilt hos innovationskontoren, annat forskarnära administrativt stöd och holdingbolagen, av ökad kunskap om statsstödsrättsliga frågor. Ett sådant stöd kan i den styrningsmodell för holdingbolagen som utredningen föreslår, placeras i det gemensamma bolaget. Stödet kan ges till holdingbolagen och högskolorna inom ramen för det samhällsuppdrag om ett kommersiellt nyttiggörande, som även bolaget föreslås ha. Det stöd som efterfrågas av högskolorna och holdingbolagen handlar om att veta när transaktioner uppstår eller kan uppstå som omfattas av statsstödsregelverket, att upprätta olika mallar och biträda i olika förhandlingar, vara ett stöd i dialog med EU-aktörer, internationella aktörer eller näringslivsaktörer på olika arenor. Statsstödsregelverket upplevs inte som helt lätt att tillämpa.

Med de förslag utredningen lämnar är bedömningen att utredningen på sätt direktivet angett inte bara tagit hänsyn till statsstödsregelverket i förslag som rör innovationsstödets utformning och finansiering, utan också lämnar förslag som stärker det högskolenära innovationsstödssystemets kompetens inom statsstödsfrågor.

8.2 Inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap

Utredningens förslag: Ett nationellt centrum för entreprenörskap inrättas, som ges uppdraget att höja kunskapen om entreprenörskap vid svenska högskolor. Det nationella centret ska utlysas i konkurrens av Vinnova och måste delas mellan minst en högskola och en extern aktör.

Utredningen har dragit slutsatsen att olika åtgärder behöver vidtas för att på flera olika sätt stimulera en attitydförändring och etablera en kultur vid landets högskolor där ett ökat nyttiggörande är positivt och eftersträvansvärt. Detta är huvudsyftet med den så kallade trappstegsmodellen och med de utvecklade verktyg utredningen föreslår. Oaktat detta finns det enligt utredningens mening också ett stort behov av att öka kunskapen om entreprenörskap och företagande i sig, för att studenter och medarbetare vid högskolorna ska få en ökad kunskap om vad detta innebär och hur det sker. Sådana utbildningar sker redan vid några av landets högskolor och med varierande framgång. Utredningens bedömning är dock att det såväl bland medarbetare vid högskolorna som hos en del företrädare för högskolor finns brister i legitimitet kring frågor om företagande, behovet av ett ökat sådant och att detta är bra för såväl Sverige, som för många individer. En sådan kulturell fråga bedömer utredningen behöva förändras och det behöver ske på ett mer strukturellt sätt än som sker i dag.

Entreprenörskap är mer än företagande

Entreprenörskap handlar inte bara om företagande, utan också om att våga ta risker och skapa lösningar. Enligt Entreprenörskapsutredningen från år 2016 definieras entreprenörskap som följer:

> Entreprenörer är ekonomins förändringsagenter och bidrar till förnyelse och dynamik oavsett var de verkar. Avser entreprenörskapet en nyetablering tar entreprenören risken för verksamheten och ansvarar också för resultatet av verksamheten.[1]

[1] SoU 2016:72, s. 42 f.

Entreprenörskap handlar om där det handlar det om att våga ta risker för att skapa lösningar som bidrar till ekonomisk utveckling eller på andra sätt till en förbättring av levnadsvillkor. Att etablera en högskola som andas entreprenörskap och nyttiggörande är en lång process som kräver arbete på alla nivåer. Det är viktigt att bidra till lärande och förse studenter och forskare med verktyg med vilka de kan utveckla sin förmåga att vara entreprenörer.

Som ämne lider entreprenörskap av legitimitetsbrist

Som ämne och praktik betraktat har utredningen intrycket att entreprenörskap inte har den trovärdighet som vanligtvis betingar utbildnings- och forskningsverksamhet. Utredningens uppfattning är att entreprenörskap, som undervisnings- och forskningsämne i viss mån, behandlas som något extra som kan göras på fritiden, med en tydlig särkoppling från övriga utbildningar och forskning till följd. Denna legitimitetsbrist försvårar i synnerhet förståelse för och utveckling av den vetenskapliga grund som högre entreprenörskapsutbildningar i dag de facto kan luta sig mot för att vara ändamålsenlig sina syften. Slutligen ”smittar” denna legitimitetsproblematik av sig på högskolornas innovationsmiljöer, vilket bidrar till att det skapas en distans mellan dessa miljöer och högskolornas övriga verksamhet; vilket i alla händelser är kontraproduktivt för ett ändamålsenligt nyttiggörande av högskolornas kunskap. I den mån denna legitimitetsproblematik framgångsrikt kan adresseras och utmanas, så skulle den möjliga kunskapsbas som finns för entreprenörskap vid svenska högskolor mer ändamålsenligt kunna tillvaratas, utvecklas och för alla ingående parter samtidigt bidra till ett ökat nyttiggörande och stärkta innovationsmiljöer.

Ett nationellt centrum med tre uppgifter

Utredningen anser därför att ett samlat nationellt grepp bör tas för att vid landets högskolor öka kunskapen och legitimiteten av entreprenörskap. Detta kan enligt utredningens mening ske genom att medel nationellt avsätts för ett nationellt centrum för entreprenörskap.

Med ett nationellt centrum kan kunskapen om kommersialisering och nyttiggörande höjas vid landets högskolor. Ett sådant centrum ska inneha rollen som ett samverkansorgan för ett långsiktigt strategiskt arbete med frågorna. Centret föreslås ha tre uppgifter:

1. Bidra till nationell utveckling och förbättring av forskning av relevans för entreprenörskap, kommersialisering och nyttiggörande vid svenska högskolor.
2. Bidra till utvecklingen av, samt att erbjuda utbildningar av relevans för entreprenörskap för studenter, forskare och anställda.
3. Driva och bidra till samordnande och kunskapsunderbyggda nätverk för entreprenörskap vid svenska högskolor.

Centret vara utformat som ett samverkansorgan

För att möjliggöra en långsiktig nationell utveckling för entreprenörskap vid landets högskolor bör detta centrum vara utformat som ett strategiskt samverkansorgan för forskare, lärare och personal kopplad till kommersialisering och nyttiggörande vid svenska högskolor. Ett vidare samarbete med offentlig sektor, särskilt berörda myndigheter, kommer att vara avgörande för centrumets framgång. I alla händelser måste ett nationellt kompetenscentrum i sin struktur addera marginalnytta till det existerande landskapet av kunskapsbaserade verksamheter inom entreprenörskap i Sverige. Det bör alltså understrykas att framgången av ett nationellt kompetenscentrum inom entreprenörskap vid svenska högskolor kommer att variera i funktion av hur väl ett sådant centrum tar tillvara på, och stärker, men inte stör, verksamheten vid närbesläktad verksamhet. Detsamma gäller för centrumets förmåga att bidra till högskolor där kommersialisering och nyttiggörande av kunskap är betingade av unika och från andra väsensskilda förutsättningar och behov (exempelvis viss teknik och Life science).

Vad gäller centrumets ”hemvist” bör det säkerställas att redan etablerade miljöer av relevans för kompetensen tas tillvara i konstruktionen. Därför bör centrumet arbeta för att aktörer med ett dokumenterat kunskapsunderbyggt förhållningssätt till entreprenörskap generellt och entreprenörskap inom högre utbildning specifikt, knyts till denna miljö. Eftersom det bedöms nödvändigt att

centrumets utgångpunkt är att aktivt beforska och utveckla ämnet entreprenörskap i relation till högre utbildning, så bör det förläggas i anslutning till minst två aktörer (varav minst en högskola) med en redan etablerad miljö med internationellt konkurrenskraftig forskning inom entreprenörskap.

Centret föreslås få budget på 20 miljoner kronor per år

Utredningen bedömer att centret ska erhålla en årlig budget på 20 miljoner kronor. Därigenom kan såväl kompetens bygga som utbildningar formas och erbjudas högskolorna. Centret kommer kunna samarbeta med UKÄ och Vinnova i deras arbete med att följa och utvärdera högskolornas nyttiggörandearbete och kommer kunna ge värdefulla bidrag till den nationella policyutvecklingen inom området. En viktig huvuduppgift kommer dock bara att tillse att det vid landets samtliga högskolor finns utbildningar i entreprenörskap. Högst 60 procent av budgeten får gå till en av aktörerna.

Anslag för centrets finansiering ska utlysas och handläggas av Vinnova. Som en del av handläggningen ska Vinnova också utvärdera centrets resultat och effekter. För detta krävs det mål för verksamheten, och måluppfyllelse ska spela en viktig roll vid förnyad utlysning av anslag för verksamheten.

Utredningens förslag. Det nationella centret för entreprenörskap driver och utvecklar entreprenörsskapsutbildningar i Sverige och ansvarar för att samtliga studenter på master- och forskarnivå erbjuds dessa.

Utredningen anser således att det nationella centret ska vara en nationell nod för forskning, kunskap och utbildning inom entreprenörskap. Detta för att det driver de kultur- och attitydförändringar utredningen önskar se men också för att en ökad kunskap om entreprenörskap är önskvärd. Frågan är dock vilket faktiskt resultat en ökad utbildning inom entreprenörskap kan antas ge i landet. En studie genomförd av entreprenörskapsforum år 2019, menar att det har skett för lite forskning på entreprenörskapsutbildningar för att säkerställa utbildningar i entreprenörskap är investeringar som

betalar sig för samhället. [2]En avhandling vid Handelshögskolan i Stockholm som publicerades år 2019 visar att högre entreprenörskapsutbildning kan vara ändamålsenlig sina syften och på ett avgörande sätt bidra till nyttiggörande av kunskap. I avhandlingen genomfördes två naturliga experiment av entreprenörskapsutbildning vid Stockholm School of Entrepreneurship under ett decennium. Exempelvis visar studien, som är den första i sitt slag, att högre utbildning i entreprenörskap kan stimulera såväl kortsiktigt som långsiktigt nyföretagande, liksom hållbara företag. Avhandlingen visar även att utbildningens design och pedagogik är avgörande för hur ändamålen uppfylls.[3]

Utredningen noterar forskningsläget, men menar samtidigt att den typen av forskning är svår att genomföra. Ingången är i stället att entreprenöriella personer har bättre chanser att driva förändring och att det bidra till att skapa förändrad inställning till entreprenörskap och nyttiggörande på högskolan och i samhället i stort.

8.3 Arbetsgivarverket ska kartlägga rörlighet

Utredningens bedömning: Ett stort nyttiggörande av resultat från forskningsverksamhet sker om anställda vid högskolor även arbetar i annan del av offentlig sektor eller det privata näringslivet delar av sitt liv. Det finns olika hinder mot att så ska ske i högre grad än i dag.

Utredningens förslag: Arbetsgivarverket förslås få i uppdrag att tillsammans med Vetenskapsrådet kartlägga hinder för ökar rörlighet mellan akademi och näringsliv och övrig offentlig sektor, ur ett arbetsrättsligt perspektiv och lämna förslag till åtgärder för att öka rörligheten.

Utredningen har haft en stor mängd möten med företrädare för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, intresseorganisationer, offentliga myndigheter (statliga som kommunala) och näringsliv. En

[2] Johan E. Eklund (red.) Niels Bosma, Niklas Elert, Gustav Hägg, Rasmus Rahm, Saras D. Sarasvath: *Entreprenörskapsutbildning – går det att lära ut entreprenörskap?*, Swedish Economic Forum Report 2019 s. 31 ff.
[3] Rasmus Rahm: *Epistemologies of Entrepreneurship Education – Experiments and Outcomes*, Stockholm School of Economics, 2019.

fråga som genomgående har tagits upp är att ett stort nyttiggörande av resultat från forsknings- och annan verksamhet vid högskolor, det sker dels i omedelbart samarbete mellan akademi och andra aktörer men dels även när företrädare för olika sektorer byter sektor under sitt arbetsliv. När forskaren går från högskolan till näringslivet eller andra delar av offentlig sektor tillämpas hens kunskaper i faktiskt verksamhet och utvecklar verksamheten. Detsamma gäller när personer går från näringsliv in i högskolan och dess forsknings- och utbildningsmiljöer.

Det råder en mycket bred konsensus kring det önskvärda i att betydligt fler personer än som är fallet i dag ska kunna tillfälligt eller under längre tid byta arbetsgivare på sätt som beskrivits ovan. Samtidigt framkommer det också att det, särskilt inom högskolorna, finns institutionella hinder mot att som forskare gå från högskolan till näringslivet eller annan offentlig sektor och kanske därefter återvända till akademin. Det handlar om att tiden i arbete hos annan arbetsgivare än högskolan inte medger publicering av meriterande artiklar eller resultat på samma sätt som vid arbete i högskolan, att arbete i näringslivet eller annat ställe inte är meriterande vid ansökan till tjänst, befordran eller för att kunna få ta del av andra myndighetsinterna belöningar. Det kan också handla om att anställningsvillkoren på andra sätt än lön varierar så mycket och på sådant sätt att den enskilde inte vill ta risker ett byte av arbetsgivare upplevs vara förenat med.

Utredningen bedömer att potentialen för ett ökat nyttiggörande är stort om fler personer med bakgrund från akademin kan under kortare eller längre tider arbeta inom näringslivet eller andra delar av offentlig sektor, liksom att personer med bakgrund från näringslivet eller exempelvis landets kommuner, tar steget in i akademin på olika sätt. Exakt vilka arbetsrättsliga och andra motsvarande hinder som finns för detta är inte känt av utredningen. Vetenskapsrådet redogjorde dock 2015 i rapporten Svenska forskares mobilitet – en kunskapsöversikt, för slutsatser från ett antal internationella och nationella studier om forskarmobilitet som har publicerats sedan den senaste studien i ämnet genomfördes vid Vetenskapsrådet 2013. Översikten diskuterar huvudsakligen geografisk mobilitet och till viss del sektoriell mobilitet. I rapporten dras slutsatsen att jämfört med ett urval av starka forskningsnationer av liknande storlek har Sverige en lägre grad av mobilitet. Svaga karriärsystem och brister i

rekryteringsförfarandet framstår som några av de viktigaste hindren för rörlighet, kanske främst bland forskare som befinner sig i meriteringsstadiet. För etablerade forskare utgör svårigheter att frigöra tid från undervisning och administration de största hindren. Vetenskapsrådet lämnade dock inte några förslag på konkreta åtgärder. Företrädare för exempelvis Arbetsgivarverket och olika arbetstagarorganisationer har också nämnt exempelvis pensionsvillkor och semestervillkor, tolkning av bestämmelser för bisysslor och frånvaron av att nyttiggörande kan tillgodogöras vid anställning eller meritering, som möjliga hinder, utöver de Vetenskapsrådet redogjort för. Utredningen förslår därför att regeringen ger Arbetsgivarverket i uppdrag att kartlägga vilka de olika hindren är och tar fram förslag på lösningar, som antingen kan genomföras direkt av högskolorna, inom ramen för avtalsförhandlingar eller olika partssammansatta samarbeten eller som kräver författnings- eller annan styråtgärd av regeringen. Uppdraget bör genomföras tillsammans med Vetenskapsrådet. Ett område som förtjänar att särskilt nämnas är hur högskolorna tillämpar bisyssleregler, möjligheter för anställda vid högskolor att undervisa inom ramen för uppdragsutbildning och dylikt.

8.4 Om kartläggning av hinder och borttagande av dylika för ett ökat nyttiggörande

Utredningens förslag: Vinnova ges i uppdrag att tillsammans med UKÄ, Vetenskapsrådet, näringslivsorganisationer, samt Sveriges kommuner och regioner, kartlägga olika hinder för ökat nyttiggörande av resultat från forsknings- och annan verksamhet vid högskolorna. Vinnova ska baserat på detta lämna förslag på åtgärder till regeringen.

Flera högskolor och andra har till utredningen framfört att det enligt deras mening finns olika strukturella hinder mot ökat nyttiggörande, som inte i sig kan bedömas som arbetsrättsliga till sin natur. Det handlar om offentlighets- och sekretesslagstiftningens tillämpning i förhållande till patentlagstiftningens nyhetskrav, om krav hos forskningsråden för att vara berättigad eller kvalificerad för att kunna delta i olika utlysningar om anslag (arbete med nyttiggörande i eget

företag diskvalificerar från att exempelvis anses vara en yngre forskare), att resultat av nyttiggörande och nyttiggörandearbete i sig kan inte tillgodoräknas vid utlysningar av anslag eller att nyttiggörandearbete förhindras genom att närmaste chef inte anser det vara förenligt med arbetet vid högskolan och förbjuder det. Utredningen har fått uppfattningen att det också handlar om kulturella frågor där personer som är engagerade inom forskning som har mer teknisk eller medicinsk inriktning har en kultur att driva mot mer nyttiggörande medan det inom andra sektorer kan vara tvärtom. Detta är ju inte strukturella hinder men väl upplevda hinder sig. Här är det viktigt att högskolan genom sin ledning visar på vikten av ett ökat nyttiggörande sker på olika sätt, liksom vikten av att olika delar av högskolan samarbetar för att så ska ske. Att en prefekt tackar nej till information till medarbetarna från innovationskontoret kan också vara en typiskt strukturellt hindrande åtgärd. Syftet med utredningens huvudförslag med den så kallade trappstegsmodellen är också att högskolor i väsentligt ökad grad jämfört med i dag på olika sätt ska driver ett ökat nyttiggörande och att kultur som är negativa för nyttiggörande inom akademin, ska motverkas.

Sammantaget anser utredningen att det framkommit tillräckligt många exempel på att det förekommer olika strukturella hinder mot nyttiggörande, som kan leda till fler innovationer, för att detta i sig ska motivera fortsatt beredning. Ett lämpligt sätt bedömer utredningen vara att Vinnova med sin expertkompetens inom innovation och den kunskap som bland annat byggts upp genom de så kallade K3-projekten, bör kunna ges i uppdrag att göra en kartläggning av vilka hindren är och att sedan avrapportera uppdraget till regeringen med förslag på lämpliga åtgärder. Uppdraget bör genomföras tillsammans med ett urval av andra berörda aktörer (se förslag ovan).

8.5 Forskningsrådens och stiftelsernas bidrag för nyttiggörande

Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) bedriver arbete med att förmedla statlig finansiering till forskning. Dessa benämns nedan gemensamt för forskningsråden. De svenska forskningsråden står, enligt SCB, för cirka 13 pro-

cent av högskolornas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå. Som framgår i kapitel 3 har de tre olika forskningsråden olika inriktning, där Vetenskapsrådet har i uppdrag av regeringen att stödja och främja svenska grundforskning inom hela det vetenskapliga fältet. De två andra forskningsråden, Formas och Forte, arbetar mer ämnesspecifikt men också bredare sett till forskningens TRL-skala. Finansiering från forskningsråden spelar en stor roll för högskolorna, och dess medarbetare och faktorer som är meriterande vid utlysningar hos dem, har ett mycket stort signalvärde inom den akademiska miljön. Hur anslag från dem fördelas och till vad de fördelas, samt följs upp, påverkar enligt utredningens bedömning i mycket hög grad attityder vid högskolor och hos deras medarbetare till nyttiggörande.

8.5.1 Forskningsrådens bidrag till nyttiggörande

Utredningens bedömning: Forskningsråden fyller en viktig funktion för ett ökat nyttiggörande av resultat från forskningsverksamhet vid högskolorna. Genom att stärka nyttiggörandet genom dem kan kulturförändringar vid högskolan ske s och fler möjliga innovationer komma till stånd.

I mötet med och i ett särskilt underlag till utredningen från Formas framgår att Formas sedan flera år tillbaka arbetar med nyttiggörande av forskningsresultat på flera nivåer. I samma underlag framför Formas att nyttiggörande och innovation går som en röd tråd genom forskningsrådets hela verksamhet, inom forskningsfinansiering, i kommunikationsinsatser, i arbetet med öppen vetenskap och inom analys och kunskapssammanställningar. Formas arbete är föredömligt och kan enligt utredningens mening ligga till grund för ett fortsatt arbete.

Utredningen har vidare tagit del av hur Stiftelsen för strategisk forsknings (SSF) arbete med att avsätta viss andel för nyttiggörande av resultat fungerar och konstaterar att avsikten med SSF:s arbete är samma som utredningens – att öka nyttiggörandet av forskningsresultat och att på så sätt öka sannolikheten för fler innovationer. Detta till trots finns det en förbättringspotential i hur styrningen för ökat nyttiggörande sker. Även Stiftelsen för miljöstrategisk forsk-

ning (Mistra) har olika åtgärder för att öka nyttiggörandet men även där bedömer utredningen att det finns en potential att vidareutveckla stiftelsens arbete för ökat nyttiggörande. Även Vetenskapsrådet har åtgärder för nyttiggörande, såsom finansiering för Proof of koncept.

Anslag som tilldelas forskare och högskolor från forskningsråden och den statliga stiftelsen påverkar verksamheten vid högskolorna i grunden och ligger även till grund för fördelning av andra anslag. Att beviljas anslag från dessa finansiärer är för den enskilde forskaren meriterande i sig och det ”spiller” ofta över på högskolan forskaren bedriver sin verksamhet. Med tanke på detta och hur stor andel av forskningsverksamheten i Sverige som finansieras av dessa aktörer bedömer utredningen att effekten av att dessa finansiärer på olika sätt verkar för ett ökat nyttiggörande hos högskolorna, skulle vara mycket stor. Särskilt när det gäller attitydpåverkan. Samtidigt ser verksamheten vid de olika råden och stiftelserna olika ut och de finansierar olika sorters verksamhet.

En forskningsfinansiär som genom sitt arbete uttryckligen vill och ska påverka högskolorna på strukturell nivå är KK-stiftelsen, särskilt i arbetet med de så kallade KK-miljöerna. Enligt vad utredningen erfarit har arbetet med detta också lett till att utvalda högskolor byggt nyttiggörandekapacitet och förmåga även utanför de enskilda forskningsprojekten.

Utredningens samlade bild är att finansiering från forskningsråden och stiftelserna på olika sätt är normerande inom högskolornas forskningsverksamheter och att därför även små signaler från dessa finansiärer om betydelsen av olika åtgärder för ökat nyttiggörande, kan ha stor effekt. Det bör därför övervägas hur denna normerande verkan kan tillvaratas för ett ökat nyttiggörande.

8.5.2 Uppdrag till forskningsråden för ökat nyttiggörande

Utredningens förslag 1: Forskningsråden ges i uppdrag att i samarbete med KK-stiftelsen, Stiftelsen för strategisk forskning och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning utveckla modeller för hur högskolornas förmåga att driva nyttiggörande i forskningsprojekt och vid högskolorna kan öka.

Utredningens förslag 2: Råden ges i uppdrag att samarbeta med Vinnova i arbetet med det nya förfarandet för utvärdering av nyttiggörande.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts om forskningsrådens och de statliga stiftelsernas betydelse för attitydpåverkan för ett ökat nyttiggörande vid landets högskolor, bedömer utredningen att det finns en stor potential till attitydförändring genom arbete via dessa finansiärer. Exakt hur ett ökat nyttiggörande kan ske i verksamhet finansierad av statliga forskningsråd och stiftelser kan ske, kommer variera och kunna ske på många olika sätt. Utredningen anser därför det vara lämpligt att de statliga forskningsråden ges i uppdrag att tillsammans med stiftelserna utveckla modeller för hur högskolornas förmåga att driva nyttiggörande i forskningsprojekt, kan öka. I dialogen med företrädare för bland andra Vetenskapsrådet och Formas har framkommit att dessa ställer sig tvekande till nyttan av att arbeta med utökad uppföljning, rapportering och detaljstyrning av den forskning de finansierar. Utredningen anser därför att det bör övervägas andra former för att driva nyttiggörande, såsom inom ramen för programmering av utlysningar, urvalsgrunder, bedömning av vetenskaplig excellens och skicklighet. Det skulle också kunna övervägas om krav ska ställas på högskolorna att bygga kapacitet för nyttiggörande och att stärka sina strukturer för detta. En stiftelse som arbetat med detta riktat mot ett urval av högskolor är KK-stiftelsen. Även SSF och Mistra har egna värdefulla erfarenheter av strukturerat arbete med nyttiggörande, som bör beaktas i arbetet. Vetenskapsrådet, FAS och Formas bör därför ges i uppdrag att tillsammans med berörda stiftelser utveckla modeller för hur högskolornas förmåga att driva nyttiggörande i forskningsprojekt och vid högskolorna kan öka.

Forskningsråden är som ovan anförts viktiga finansiärer av forskningsverksamhet i landet och bedriver redan i dag arbete för ett ökat nyttiggörande på olika sätt. Genom det arbetet och vad råden i övrigt utför, besitter de en mycket stor kunskap om såväl högskolornas funktionssätt, som om drivkrafter hos medarbetare vid högskolor. Forskningsrådens medverkan i Vinnovas av utredningens föreslagna nya arbete bedöms därför vara av mycket stort värde.

Ökad kompetens inom nyttiggörande inom forskningsrådens ledande organ

Utredningens förslag: Regeringen bör vid förordnande av ledamöter i styrelser eller motsvarande för forskningsråden och stiftelserna tillse att det bland dessa ledamöter finns särskild kompetens inom nyttiggörande av resultat från forskning och annan verksamhet vid högskolorna.

Forskningsrådens stora vikt för forskningen vid högskolor i Sverige gör, som ovan anförts, att de har ett stort attitydpåverkande påverkan i sitt arbete. Om råden på ett strukturerat och kontinuerligt sätt ska arbeta för ett ökat nyttiggörande såväl i sin egen som i högskolornas verksamhet, bör detta också synas i styrningen av råden. Styrningen sker i elektorsförsamlingarna, styrelser och motsvarande för råd och stiftelser men också i rådens faktiska verksamhet. Exakt hur bör det huvudsakligen vara upp till råden att själva avgöra i den faktiska verksamheten. Utredningen anser dock att det kan finnas skäl för regeringen att vid dess förordnande av ledamöter i styrelser, råd och motsvarande inom forskningsråden och de berörda stiftelserna, tillse att kunskap om och egen erfarenhet av nyttiggörande tillförs. Det kan handla om att lägga stor vikt vid personens egen erfarenhet av att ta idé från tanke till konkret vara eller tjänst, eget företagande, arbete inom innovationsstödjande eller främjande verksamhet eller att annars på olika sätt ha nyttiggjort forskningsresultat inom näringsliv eller offentlig sektor.

9 Holdingbolagen som verktyg för ökat nyttiggörande och fler innovationer

I utredningens direktiv ingår det att lämna förslag för hur stödet för nyttiggörande kan förbättras. Utredningen anser att holdingbolagen bör användas i högre uträckning och att samtliga högskolor bör ges möjlighet att själva förvalta ett holdingbolag. Under kommande avsnitt beskrivs utredningens bedömningar och förslag för att holdingbolagen ska fungera bättre som ett verktyg för ett kommersiellt nyttiggörande.

I kapitel 9 beskrivs utredningens förslag för holdingbolagens framtida roll. Det första avsnittet innehåller förslag för skapandet av fler holdingbolag som ska kunna få en mer självständig roll. Det därefter följande avsnittet beskriver holdingbolagens nya syfte, styrning och återrapportering. Det avslutande avsnittet beskriver hur ett nytt gemensamt bolag (Finansieringsbolaget) innebär en kraftsamling för ökad professionalisering av holdingbolagens verksamhet.

9.1 Förslag för fler holdingbolag med ökad autonomi

Utredningen anser att holdingbolagen ska fungera som verktyg för högskolorna så att de kan öka sitt arbete med nyttiggörande. För detta behöver samtliga högskolor ges möjlighet att ha ett eget holdingbolag och högskolorna ska även få föra över egna medel till holdingbolagen.

9.1.1 Varje högskola ska kunna ha ett eget holdingbolag

Som beskrivs närmare i kapitel 4, krävs det i dag regeringsbeslut för att såväl bilda statliga holdingbolag som att tillföra finansiering till dem. Holdingbolagen ska enligt utredningens bedömning kunna användas som verktyg för att i väsentligt utökad grad än som sker i dag möta enskildas, företags och offentlig sektors behov avseende kompetensutveckling och kompetensförsörjning, konsulttjänster, ägande av immateriella rättigheter, äga delar av tjänstebolag eller att på andra sätt äga och förvalta egendom för kommersialisering av resultat från en högskolas forskningsverksamhet. Det har enligt utredningens mening tydligt visats, bland annat av Mälardalens högskola, vilka konsekvenserna av att inte inneha ett holdingbolag för en högskola är. Holdingbolagen kan således vara ett viktigt verktyg för högskolornas nyttiggörande.

Frihet att bilda holdingbolag skapar likvärdighet

Om samtliga högskolor ges möjlighet att bilda och förvalta holdingbolag, ges också samtliga högskolor mer likvärdiga förutsättningar för sitt nyttiggörandearbete. Genom dialogen med högskolorna är det tydligt att de högskolor som har holdingbolag använder detta verktyg och att många önskar använda det mer. Det är bara det att bolagen saknar finansiella förutsättningar för detta och i vissa fall även en ändamålsenlig styrning. Genom de förslag som lämnas av utredningen möjliggörs förbättrad finansiering av verksamheten, liksom styrning och förvaltning. Holdingbolagen kan då bli ett effektivt verktyg för nyttiggörande av resultat från forskningsbaserad verksamhet vid fler högskolor, än som är fallet i dag. Utredningen anser därför att samtliga högskolor ska få möjligheten att bilda egna holdingbolag och tillföra kapital för bolagets bildande.

De ansökningar som har inkommit till regeringen om att få bilda holdingbolag vid bland andra Mälardalens högskola och Kungl. Musikhögskolan i Stockholm bör besvaras av de förslag som utredningen lämnar nedan och som gäller samtliga statliga[1] högskolor. När riksdagen fattat beslut enligt ovan kan ansökningarna skrivas av.

[1] Enskilda utbildningssamordnare kan redan i dag bilda egna holdingbolag.

9.1.2 Utökade möjligheter för högskolorna att disponera medel för nyttiggörande

Utredningens förslag 1: Regeringen bemyndigas att använda anslagsmedel till att finansiera holdingbolagens verksamhet och bilda holdingbolag där sådana saknas.

Utredningens förslag 2: Ansökningar om att få holdingbolag från Mälardalens högskola och Kungl. Musikhögskolan skrivs av efter att riksdagen beslutat om det nya bemyndigandet.

Ett överförande av statliga anslag eller donationsmedel till holdingbolagen för nyttiggörandeverksamhet gör det möjligt för högskolor att bedriva mer omfattande verksamhet i holdingbolagen.

Genom den föreslagna modellen ges holdingbolagen finansiella förutsättningar för verksamheten, samtidigt som de förvaltande högskolorna tillser att tydliga gränser för risktagandet i bolaget finns och att tydlig rapportering sker (se avsnitt 9.3). Det innebär också att högskolan i sig inte behöver eller bör pröva enskilda beslut i holdingbolaget. Processen ska i stället vara sådan att högskolans behöriga företrädare kontaktar holdingbolaget och framför behov av finansiering och bildande av exempelvis ett aktiebolag för ett visst nyttiggörande. Det är sedan upp till bolaget att avgöra om projektet är kommersiellt intressant eller ej.

Utredningen anser att det finns behov för högskolor av ökad autonomi i ägandet av aktier och andelar och att detta primärt sker genom ägande av holdingbolag och i förekommande fall därigenom indirekt i aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller andra associationer. Detta ska enligt utredningen ske med beaktande av och inom ramen för 8 kap. 3 § budgetlagen. Frågan blir då hur detta på bästa sätt kan hanteras genom bemyndiganden av riksdagen.

Bemyndigandena kan som utredningen föreslår spridas ut över flera anslag (respektive högskolas anslag) eller, som en alternativ ordning, hanteras under ett för högskolor gemensamt anslag (där riksdagen eller regeringen sätter begränsningarna för hur stora medel som kan användas till holdingbolagen vid respektive högskola).

Det ovan anförda medför att de högskolor som utnyttjar sin ökade handlingsfrihet och överför medel till holdingbolagen, måste

hantera dessa medel enligt de statsstödsregelverk som utredningen redogjort för.

Således bör respektive myndighet tillse att medel som används till stöd till företag endast disponeras i enlighet med villkoren och inom de ramar som återfinns i avsnitt 1 och 3 artikel 28 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Detta innebär att ett stöd inte få betalas ut om det bolaget som tar emot stöd är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarat ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden. Högskolor som betalar ut statsstöd bör även genomföra den årliga rapporteringen i State Aid Reporting Interactive (SARI) och transparensrapporteringen i State Aid Transparency Award Module (TAM).

I sammanhanget kan nämnas att Malmö universitet efter bildandet av dess holdingbolag av riksdagen och regeringen bemyndigades att använda 8.5 miljoner kronor av anslagsmedel för att finansiera det nystartade holdingbolaget (jfr prop. 2018/19:99 utg.omr. 16, bet. 2018/19:FiU21, rskr. 2018/19:288).

Om det bemyndigande utredningen föreslår genomförs, så medför detta att ansökningar om att få bilda holdingbolag från Mälardalens högskola och Kungl. Musikhögskolan, inte längre är aktuella. De bör därför kunna skrivas av efter riksdagsbeslut om bemyndigandena.

Riksdagsbemyndigande (holdingbolag) avseende donationsmedel

Utredningens förslag: Regeringen bemyndigas att använda donationsmedel till att finansiera holdingbolagens nyttiggörandearbete.

Ett möjligt bemyndigande, i linje med tidigare tidsbegränsat bemyndigande, skulle kunna utformas enligt nedan och därigenom skapa större förutsättningar för bland annat ägandet av aktier och andelar genom holdingbolag.

> Regeringen bemyndigas att under [20xx–20xx] besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet och högskolor. Sådana kapitaltillskott kan finansieras med medel som har överlåtits till ett uni-

versitet eller en högskola genom gåva eller testamentariskt förordnande (donationsmedel) för detta syfte. Kapitaltillskottet får i sådana fall uppgå till högst 50 000 000 kronor per år och holdingbolag.

Vad som ovan anförts om nytt bemyndigande att disponera donationsmedel föranleder samma överväganden av utredningen, som avseende bemyndigande av anslagsmedel, i fråga om statsstödsregelverket. Bedömningen är att någon ny stödordning inte behövs och att eventuella transaktioner kan hanteras inom ramen för den samlade struktur utredningen föreslår.

Förvärv under ett prisbasbelopp

Möjligheten i nuvarande bemyndigande innebär enligt utredningen exempelvis att tillskjutande av medel till medlemsavgifter i ideella föreningar och motsvarande, som i normalfallet inte innebär ett undandragande av kontroll så att staten förlorar insyn med mera redan nu ingår i högskolans egen dispositionsrätt över anslagen.

9.1.3 Bemyndigandets storlek anpassas efter högskolornas storlek

Utredningens förslag: Det belopp som riksdagen föreslås bemyndiga regeringen och i förlängningen högskolorna att tillföra holdingbolagen,bör anpassas efter storleken på högskolornas totala anslag.

- Högskolor med anslag upp till 500 miljoner kronor bemyndigas att tillföra fem miljoner kronor per år.
- Högskolor med anslag 500 miljoner kronor till två miljarder kronor bemyndigas att tillföra 25 miljoner kronor per år.
- Högskolor med anslag på över två miljarder kronor bemyndigas att tillföra 50 miljoner kronor per år.

Utredningen anser att det är av vikt att riksdagen sätter de ramar som gäller för tillskott till holdingbolagen på ett sådant sätt att mindre högskolor ges tillgång till resurser tillräckliga för vissa basfunktioner. Större högskolor kan ha en mer omfattande verksamhet

som står i proportion till högskolans verksamhet i övrigt. Med det sagt är det rimligt att beloppen av praktiska skäl anpassas till schabloner. Utredningen föreslår en modell där storleken på bemyndigandet baseras på storleken på högskolornas anslag. Modellen har tagits fram för att systemet ska vara lätt att hantera och förutse.

- Grupp A: Högskolor med anslag på upp till 500 miljoner kronor bemyndigas att tillföra fem miljoner kronor per år. Utifrån budgetpropositionen 2020 är dessa: Blekinge tekniska högskola, Stockholms konstnärliga högskola, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Halmstad, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och Försvarshögskolan.
- Grupp B: Högskolor med anslag på 500 miljoner kronor till två miljarder kronor bemyndigas att tillföra 25 miljoner kronor per år (alternativt 100 miljoner kronor per fyraårsperiod). Utifrån budgetpropositionen 2020 är dessa: Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Örebro universitet, Mittuniversitetet, Malmöuniversitet, Mälardalens högskola, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle och Södertörns högskola.
- Grupp C: Högskolor med anslag på över två miljarder kronor bemyndigas att tillföra 50 miljoner kronor per år (alternativt 200 miljoner kronor per fyraårsperiod). Utifrån budgetpropositionen 2020 är dessa: Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet, Kungliga Tekniska Högskolan och Sveriges lantbruksuniversitet.

9.1.4 Bemyndiganden för fyra år i taget

Utredningens förslag: Bemyndigande ska gälla i fyra år. Förnyat bemyndigande ska ske en gång per mandatperiod i anslutning till den föreslagna samlade redovisning till riksdagen i forskningspropositionen.

Den vanliga ordningen är att det i anslutning till budgeten varje år beslutas om bemyndiganden avseende förvärv av företag och kapitaltillskott. Det har dock förekommit undantag (som exempel kan lagen [2008:814] om statligt stöd till kreditinstitut som tillkom i samband med finanskrisen hösten 2008 och bemyndigande om donationsmedel i BP 11 [prop. 2010/11:1 UO16 s. 67] nämnas). Att riksdagen fattar beslut om bemyndiganden vart fjärde år kombinerat med krav om återrapportering av hur dessa bemyndiganden använts och behovet framöver anser utredningen har flera fördelar framför årliga bemyndiganden:

- För högskolorna blir det enklare att bedriva ett långsiktigt arbete på området om det finns en större trygghet i att inte förutsättningarna ändras år för år. Därmed kan holdingbolagen planera sin verksamhet mer långsiktigt och rekrytera samt behålla kompetens.
- För regeringen är årliga bemyndiganden betungande administrativt då det gör att även all styrning behöver ske årsvis och i flera anslag.
- Återkoppling till Riksdagen vart fjärde år kan höja kvaliteten genom ett större och mer grundligt arbete.

Det bör dock i vart fall vid början av varje tidsintervall ske ett nytt uttryckligt bemyndigande av riksdagen på sedvanligt sätt med angivande av regeringens förslag i en separat förslagsruta. Möjligen kan det under därpå följande år som bemyndigandet fortsatt gäller finnas en upplysning till riksdagen vid aktuellt anslag i budgetpropositionen.

Alternativ ordning med årliga bemyndiganden

Ett alternativ skulle kunna vara att uppdatera bemyndigandena årligen i samband med statsbudgeten. För riksdagen betyder utredningens huvudförslag att mer inflytande delegeras till regeringen jämfört med om bemyndigande skulle ske årligen men samtidigt att den efterfrågade autonomin för högskolorna ökar och perioden för bemyndigande kan läggas samman med en återkommande uppföljning vilket ger bra tillfälle att utvärdera och ompröva Årliga bemyn-

diganden leder också till en avsevärd ökning i den administrativa bördan för riksdagen, regeringen och högskolorna. Sammantaget medför detta att utredningen inte förordnar ettåriga bemyndiganden.

Uppföljning när systemet prövats

Systemet kan kompletteras med en mer permanent lösning med stående bemyndiganden när systemet tillämpats en eller två fyraårsperioder. Det är enligt utredningens mening att detta sker inom ramen för den utvärdering Vinnova gör och då lämpligen tillsammans med Ekonomistyrningsverket.

9.2 Holdingbolagens nya syfte, styrning och återrapportering

Utredningens sammanfattande bedömning är att det bör tydliggöras vilket huvudsyftet för holdingbolagen är. Det leder till en ökad tydlighet inåt mot högskolans anställda och studenter, gentemot aktörer utanför högskolorna och holdingbolagen och kan tydligare visa på varför högskolorna ska bedriva verksamhet i holdingbolag. Genom detta tydliggörs det vilken verksamhet som kan bedrivas inom ramen för de så kallade tjänstebolagen.

9.2.1 Holdingbolagen bör tilldelas ett samhällsuppdrag

Utredningens förslag: Holdingbolagens verksamhet är i huvudsak av allmännyttigt slag. Holdingbolagens verksamhet bör tydliggöras och kopplas till högskolornas av utredningen föreslagna nya nyttiggörandeuppdrag i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).

Som beskrivs i kapitel 3, bedriver holdingbolagen verksamhet i det egna bolaget eller genom ägande av andra bolag, ekonomiska föreningar eller andra delar av andra juridiska personer. Målsättningen för holdingbolagen är att resultatet av verksamheten ska kunna nyttjas på strikt affärsmässiga villkor. Bolagen får inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande under-

visning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid universitet och högskolor.

Ett flertal tidigare utredningar (se bland annat SOU 2012:41 och Riksrevisionens granskning (RiR 2020:4) om styrningen av holdingbolagen) och entydiga uppgifter från företrädare för bolagen och högskolorna, utvisar att såväl högskolornas styrelser, som bolagen själva, anser att syftet med bolagens verksamhet är oklart. Å ena sidan ska resultat från kärnverksamheten vid högskolan nyttiggöras och å andra sidan ska verksamheten syfta till att gå med vinst. Lägg till detta att statens syfte för samtliga bolag är detsamma, trots att högskolorna de är verksamma vid har helt olika förutsättningar för sin verksamhet. Därtill kommer att bolagen också har helt olika finansiella förutsättningar för verksamheten, såsom visats i kapitlet Innovationslandet Sverige. Vad som däremot är klart är att företrädare för samtliga högskolor och holdingbolag för utredningen uttryckt att holdingbolagen är verktyg för att driva samhällelig utveckling på ett flertal olika sätt; genom högskolan som regional tillväxtmotor, genom samarbeten med övrig offentlig sektor och näringsliv på olika kommersialiseringsarenor, ägande av hela eller delar av inkubatorer och teknikparker, ägande av infrastruktur för forskning eller utbildning och många andra verksamheter. Den gemensamma nämnaren för samtliga är att aktiviteterna på olika sätt bidrar till nyttiggörande av resultat från forskning – och utbildning men utan att ha som syfte att gå med kortsiktig vinst för bolaget. Verksamheten bedrivs däremot på affärsmässiga villkor.

Utredningens förslag är därför att riksdagen bör fastställa ett samhällsuppdrag för holdingbolagen. Knappt hälften av de statligt ägda bolagen har s.k. särskilt beslutade samhällsuppdrag. Dessa uppdrag beslutas av riksdagen och syftar till att generera andra effekter än ekonomisk avkastning till ägaren. Huvudregeln för både privat och offentligt ägda aktiebolag är att de ska ge vinst till ägaren. Samhällsuppdragen syftar däremot inte till ekonomisk avkastning utan till att nå andra mål som riksdagen beslutat om. Någon avkastning till ägaren har ju heller aldrig skett från holdingbolagen.

Ett samhällsuppdrag för holdingbolagen

Utredningens förslag: Holdingbolagen ska bidra till att nyttiggörande av *såväl* forskningsresultat *som andra kunskaper* tillkomna vid högskolan sker. Det ska ske på affärsmässiga grunder. Detta ska vara ett av riksdagen fastställt samhällsuppdrag och förenas med uppdragsmål beslutade av högskolans styrelse, som bolagsstämman föreslås fastställa.

Den minsta gemensamma nämnaren för holdingbolagens verksamhet är, enligt utredningen, att nyttiggöra resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet vid högskolan. Detta bör därför vara det nya samhällsuppdraget för bolagen och formuleras på ett sätt som stämmer överens med utredningens föreslagna nya lydelse av 1 kap. 2 § högskolelagen. Att verksamheten ska ske på affärsmässiga grunder följer av att verksamheten äger rum inom ramen för ett aktiebolag. Genom en tydlig kommersialiseringskoppling förtydligas också bolagets uppdrag.

Vid utredningens kontakter med några högskolor och holdingbolag har det framförts att såväl holdingbolag som innovationskontor är verktyg för regional utveckling. Detta är enligt utredningens bedömning varken förenligt med ändamålen för de anslag som finansierar verksamheten vid högskolan eller holdingbolagen eller de bolagsordningar regeringen fastställt. Att regional utveckling är en effekt av att högskolan i många fall ses som en regional tillväxtaktör, är en annan sak. Något behov av förtydligande finns inte i denna del då anslagsändamålen riksdagen beslutat är så tydliga.

En konsekvens av ett tydligt beslutat samhällsuppdrag är att bolagsordningen för bolagen behöver justeras. I bilaga 2 till utredningen återfinns också den föreslagna nya mallen för bolagsordningen.

Samhällsuppdragen för de statliga bolagen är, som tidigare konstaterats bland annat av Riksrevisionen i rapporten Statligt ägda bolag med samhällsuppdrag – regeringens styrning (RiR 2017:37), förenade med en kostnad. Vilken den kostnaden blir varierar mellan de olika bolagen beroende på högskolans och bolagens ambitionsnivåer, de varierande omgivningsförutsättningarna och marknadens funktionssätt och avgörs ytterst av vilka uppdrag holdingbolaget ges av den förvaltande högskolan. Lågt ställda ambitioner innebär låg

kostnad och högt ställda ambitioner kan leda till höga kostnader. Ramen för den statliga kostnaden beskrivs i avsnitt 10.1.

I den nya bolagsordningen för holdingbolagen föreslås framgå hur resultatet av samhällsuppdraget ska redovisas i holdingbolagets årsredovisning; nämligen hur *såväl* forskningsresultat *som andra kunskaper* tillkomna vid högskolan kommit till nytta genom att bidra till att uppfylla uppdragsmål för verksamheten i bolagen, som bolagets stämma fastställt årligen efter uppdrag från ägaren. Uppdragsmålen möjliggör uppföljning av hur väl bolagen uppfyller uppdragen. Ekonomiska mål sätts normalt i samband med uppdragsmålen eftersom det särskilt beslutade samhällsuppdraget då kan sättas i relation till ekonomiskt värdeskapande.

Bör holdingbolagen ge utdelning till ägaren?

Enligt aktiebolagslagen (2005:551, ABL) är utgångspunkten att ett aktiebolag drivs i syfte att generera vinst, som fördelas bland aktieägarna. Om ett bolag ska ha ett annat syfte, ska det anges i bolagsordningen (se 3 kap. 3 § ABL)). Det blir då fråga om ett ”utdelningsförbud” och eventuellt överskott återinvesteras alltid i verksamheten.

I en del bolag med samhällsuppdrag, som finansieras med anslag finns detta, eftersom utdelning inte vore meningsfullt. Utredningen anser att samhällsuppdraget för holdingbolagen i sig motiverar att utdelning vare sig bör eller kan ske. Utdelning är därför inte aktuellt.

9.2.2 Målsättningen att resultatet av verksamhet som bedrivs av holdingbolagen ska kunna nyttjas på affärsmässiga grunder

Utredningens bedömning: Högskolorna behöver ha verktyg för sitt kommersiella nyttiggörandearbete. Holdingbolaget är ett av dessa. Holdingbolagets verksamhet ska liksom i dag bedrivas på affärsmässiga grunder.

Genom affärsmässighetsvillkoret uppställs ett krav att holdingbolagen ska agera så affärsmässiga som möjligt när resultat av verksamheten i bolagen når aktörer utanför bolagen. Detta innebär att

verksamheten i sig i bolagen i varje enskild transaktion bör vara ekonomiskt effektiv och att verksamheten ska sammantaget ska ha ett positivt resultat. Det kan röra att bolag som avyttras, avyttras på marknadens villkor, att immateriella rättigheter upplåts på kommersiella villkor eller att uppdragsutbildningar prissätts på samma sätt. Genom detta undviks en underprissättning och att bolagen konkurrerar med andra aktörer på felaktigt sätt. Dessutom tydliggörs att bolagets verksamhet har ett kommersiellt syfte.

Frågan är dock om det syftet kan uppnås på annat sätt. I andra delar av utredningen visas hur verksamheten i bolagen och resultatet av denna föreslås följas upp, dels särskilt i bolagen, men dels även som en del i högskolornas samlade arbete med nyttiggörande av resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet. Därtill kommer att holdingbolagen omfattas av Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande, samt Koden för bolagsstyrning. Inget i dessa förhindrar emellertid att ett holdingbolags varor, tjänster eller immateriella rättigheter åsätts ett värde som inte är marknadsmässiga eller att bolagen i övrigt verkar på affärsmässiga villkor. Till detta kommer att ett borttagande av affärsmässighetsvillkoret skulle ta bort holdingbolagens – för akademins unika egenskap – att tillvarata kommersiella intressen och driva verksamhet närmare kommersiellt gångbara innovationer. Sammantaget är därför utredningens bedömning därför att kravet om att verka på affärsmässiga grunder bör kvarstå.

9.2.3 Ekonomiska mål för holdingbolagen

Utredningens förslag: Riksdagen beslutar att samhällsuppdraget ska kompletteras med ett ekonomiskt mål för verksamheten, som säkerställer att verksamheten bedrivs på affärsmässiga grunder och bidrar till att uppfylla holdingbolagets samhällsuppdrag. Regeringen bör i sin tur i de nya anvisningarna för bolagen uppdra åt de förvaltande högskolornas styrelser att tillse att bolagen beslutar mer detaljerade ekonomiska mål.

I avsnitt 9.2.1 har redovisats varför holdingbolagen bör ha ett så kallat samhällsuppdrag – ett uppdrag att verka för att *såväl* forskningsresultat *som andra kunskaper* tillkomna vid högskolan nyttiggörs på affärsmässiga grunder. Det uppdraget bör emellertid förenas

med ett tydligt ekonomiskt mål för bolagen att styras mot. Detta tydliggör det kommersiella uppdraget.

Ekonomiska mål för holdingbolagen fastställs enligt samma logik som för övriga aktiebolag ägda av staten genom en metod där steg som kapitalkostnader, utdelningspolicy, lönsamhetsmål, kapitalstruktur och konsistensbedömning ingår. För de nu aktuella bolagen kommer utdelning inte vara aktuellt. Högskolornas styrelser bör därför i dialog med holdingbolagets ledning ta fram förslag på ekonomiska mål får holdingbolagets verksamhet att sedan fastställas av holdingbolaget. Dessa mål följs sedan upp och resultatet redovisas vidare till såväl högskolan som till regeringen.

9.2.4 Sammansättningen i holdingbolagens styrelser

Utredningens förslag 1: Anställd vid den förvaltande högskolan ska inte få vara ordförande eller vice ordförande i holdingbolagets styrelse.
Utredningens förslag 2: Regeringskansliet bör kontinuerligt erbjuda nya ledamöter i holdingbolagens styrelseutbildningar om rollen som ledamot i statligt bolags styrelse.

Genom de förslag utredningen lämnar kommer holdingbolagen ha som syfte att bidra till ett nyttiggörande av resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet på affärsmässiga grunder Bolagen kommer kunna från högskolorna eller andra aktörer få ytterligare kapital för sin verksamhet och kommer inom ramen för sin verksamhet kunna använda väsentligt utökade finansiella medel för att äga aktier och andelar i ekonomiska föreningar med mera jämfört med i dag. Verksamheten ska redovisas för högskolan och regeringen och kommer granskas såväl av riksrevisionen, bolagets egna revisorer och av Vinnova. Syftet med de föreslagna reformerna är att holdingbolagets potential för ett kommersiellt nyttiggörande och fler innovationer ska stärkas.

I den nya bolagsordningen klarläggs att bolagets huvuduppgift är nyttiggörandeuppdraget och att bolaget för det ändamålet får förvärva aktier eller andelar i andra juridiska personer. Bolaget får själv eller i bolag helt eller delvis ägt av holdingbolaget bedriva olika sorters verksamhet som är en del av nyttiggörandeuppdraget.

Grundläggande regler om styrning av bolagen finns i aktiebolagslagen och olika civilrättsliga regelverk och därutöver i Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande 2020 (N2020/00515/BSÄ) tillsammans med Riktlinjerna för statliga universitets och högskolors förvaltning av holdingbolag, holdingbolagens verksamhet. Dessa kompletteras med mer detaljerade bestämmelser i bolagsordning och annan beslutad styrning av riksdag, regering eller det förvaltade högskolan.

I Riksrevisionens granskningsrapport om holdingbolagen framkommer brister i styrningen av holdingbolagen som rör styrningen av verksamheten och som är relevanta att hantera här. Således har Riksrevisionen påpekat att risken för jävssituationer är stor då mer än varannan bolagsordförande också är rektor eller vice rektor.[2] Vad som framkommer i Riksrevisionens granskning har följts upp av utredningen genom en riktad enkät.

Utredningen delar Riksrevisionens bedömning vad avser ovan nämnd brist i styrningen av holdingbolagen och anser att detta bör komma till uttryck i reviderade riktlinjer för det statliga ägandet av holdingbolagen med tillhörande bolagsordning.

Styrelseledamöter och VD har en omfattande lojalitetsplikt på grund av den förtroendefulla ställning de har i bolaget. Denna lojalitetsplikt framgår bland annat av aktiebolagslagens generalklausul 8 kap. 41 § och av bestämmelserna om jäv i 8 kap. 23 §. Enligt lojalitetsplikten ska bolagets syfte enligt dess bolagsordning alltid stå i centrum och bolagets intressen ska alltid iakttas. Styrelseledamöterna och VD ska alltid beakta bolagets bästa. Styrelseledamöterna och VD har dessutom en plikt att värna om aktieägarnas intressen av att aktiebolagslagen, bolagsordningen och årsredovisningslagen följs. Detta gäller särskilt för styrelsens ledande företrädare. De bör därför inte få vara anställda vid högskolan. Något hinder mot att en annan ledamot av styrelsen är anställd vid högskolan bör inte finnas. Något hinder mot att därutöver adjungera ledande företrädare för högskolan finns enligt utredningens mening inte. Genom att ledande företrädare för högskolan inte längre är ordförande eller vice ordförande i holdingbolagets styrelse minskas också risken att högskolan uppfattas ha delgetts information om bolagets verksamhet genom dess personer. Rapportering av bolagets verksamhet till högskolan som förvaltare ska ske på annat mer professionellt sett.

[2] Riksrevisionen (2020:4): *Holdingbolag vid lärosätena – brister i styrning och förvaltning*, s. 29.

Utbildning för styrelseledamöter

För att säkerställa att ledamöter av holdingbolagens styrelser endast ser till bolagens bästa och i övrigt är väl införstådda med innebörden i styrelseuppdraget och hur det är att leda ett statligt bolag med ett samhällsuppdrag, bör Regeringskansliet kontinuerligt tillhandahålla utbildningar om rollen som styrelseledamot i ett helägt statligt aktiebolag, hur den statliga ägarstyrningen fungerar och vikten av att som ledamot i bolagsstyrelser endast se till bolagets bästa – inom ramen för de uppdrag ägaren givit. Redan i dag anordnas utbildningar för ledamöter i myndigheters styrelser och regeringskansliet är väl förtroget med hur dylika kan anordnas.

9.3 Nytt gemensamt bolag möjliggör kraftsamling

För att öka tillgången till företagsfinansiering över hela landet föreslås att de högskolor som förvaltar holdingbolag tillsammans bildar ett gemensamt ägt aktiebolag (Finansieringsbolaget), som ansvarar för finansieringsfrågor, stödfunktioner samt återrapportering. Finansieringsbolaget ska även se till att Vinnova får den information myndigheten behöver för den utvärdering som beskrivs i kapitel 7.

9.3.1 Förbättrad redovisning, styrning och utveckling av holdingbolagen genom ett nytt gemensamt bolag

Ovan har redovisats ett antal behov av gemensam art som finns hos holdingbolagen. Utöver den uppföljning och utvärdering som beskrivs i betänkandets avsnitt 7.2 tillkommer behovet att ta fram underlag för en enhetlig, sammantagen och rättvisande redovisning av verksamheten i holdingbolagen för regeringen för vidare information till riksdagen. Av analysen av hanteringen av statsstödsregler inom innovationsstödssystemet framkommer också att det finns ett behov av specifik statsstödsrättslig rådgivning till innovationskontoren och holdingbolagen, liksom att minska risker inom ramen för holdingbolagens så kallade riskkapitalverksamhet. Till detta kommer behov av affärsjuridisk kompetens, immaterialrättslig kompetens och förhandlingskapacitet på olika sätt. Utredningens bedömning är att såväl högskolor som holdingbolag har ytterst varierande förut-

sättningar att kunna tillgodose dessa behov – i princip har ingen högskola fullständig kapacitet att tillgodose samtliga dessa behov själv eller tillsammans med sitt holdingbolag. Holdingbolagen och företrädare för högskolorna har också såväl till Regeringskansliet som till utredningen framfört ett behov av att kunna ha dialog med företrädare för regeringen eller Regeringskansliet om viktiga frågor för verksamheten. Detta då utrymmet inom ramen för myndighetsdialogerna inte lämnar utrymme för högskolornas kommersialiseringsarbete mer än undantagsvis.

Till det ovan anförda kommer uppgiften att fatta beslut om investeringar i så kallade projektbolag (beskrivs i avsnitt 3.7.5).

Utredningens förslag: Regeringen uppdrar, efter riksdagens godkännande, åt de 18 statliga högskolor som nu förvaltar holdingbolag att bilda ett gemensamt bolag (Finansieringsbolaget) som tillhandahåller gemensamma stödfunktioner, upprättar gemensam redovisning av holdingbolagens samlade verksamhet och underlag till Regeringskansliet. Bolaget ska också ansvara för beslut om finansiering för så kallade projektbolag.

Ett aktieägaravtal upprättas mellan högskolor med holdingbolag där varje högskola har en röst och som närmare reglerar gemensamma ägarfrågor. De högskolor som bildar nya holdingbolag ska därefter bli medlemmar i konsortiet. Vid ägarsamråd bestäms gemensamma ägarfrågor. Regeringen utser en ledamot av bolagets (Finansieringsbolagets) styrelse.

Utredningen har analyserat tre modeller för holdingbolagens struktur

Utredningen har övervägt hur de ovan beskrivna behoven skulle kunna tillgodoses. Inom ramen för utredningens arbete har tre modeller övervägts.

- Alternativ 1 (utredningens förslag): De högskolor som förvaltar holdingbolag bildar gemensamt ett aktiebolag för förvaltandet av gemensamma stödfunktioner och system, som har till uppdrag att skapa motsvarande koncernredovisning med åskådliggörande av resultat av verksamheterna och som möjliggör en tydlig samlad arena för dialog med såväl företrädare för regeringen som andra.

Bestämmandet över bolaget ligger hos de förvaltande högskolorna genom ett för ändamålet inrättat konsortium. Bildandet av detta bolag torde innebära krav på riksdagsbeslut. Finansieringen av bildandet kan redan i dag ske med stöd av befintliga bemyndiganden upp till ett prisbasbelopp per högskola och holdingbolag. För tydlighets skull bör dock även detta omfattas av riksdagsbeslutet. Modellen kan kallas *aktieägaravtalsmodellen*.

- Alternativ 2: Riksdagen beslutar att bilda en ny koncernstruktur för samtliga holdingbolag där ägandet och förvaltandet av holdingbolagen överförs till en nyskapad koncernmoder. Det nya moderbolagets styrelse utses ytterst av regeringen och modern bestämmer dotterbolagens styrelsers sammansättning. Här kan gemensamma stödfunktioner finnas och Regeringskansliet ha en representant i styrelsen. Genom tillskapandet av en högskolebolagskoncern kan moderbolaget förvaltas såsom alla andra bolag som förvaltas av Regeringskansliet och befintliga styrningsmodeller tillämpas. Finansiering av bildandet kan ske med stöd av anslag anvisat för ändamålet av riksdagen. Modellen kan kallas *koncernmodellen*.
- Alternativ 3: I dag sker ett samarbete inom ramen för den ideella föreningen FUHS i Sverige. Det är en ideell förening utan egen rättsförmåga och kapacitet att göra egna ställningstaganden än medlemmarna så önskar. Organisationen bedriver utvecklingsfrågor av gemensamt intresse. Föreningen leds på samma sätt som andra ideella föreningar. Ett utvecklat FUHS skulle kunna tänkas som ett alternativ för att tillgodose de visade behoven. Modellen kan kallas *FUHS-modellen*. Denna torde inte kräva särskilt riksdagsbeslut.

Nedan analyseras de tre olika alternativen. Därefter följer en samlad bedömning om varför utredningen föreslår alternativ 1.

Vid valet av de tre modellerna har utredningen landat i att förorda aktieägaravtalsmodellen (alternativ 1). Modellen har fördelarna att ägandet ligger hos berörda högskolor som gemensamt fattar beslut om bolagets verksamhet. Bolaget ska upprätta gemensam redovisning för all verksamhet i holdingbolagen hos de förvaltande högskolorna och utgöra en arena för dialog med regeringen och Regeringskansliet. Bolaget kan också bidra med underlag till holdingbolagen för en mer enhetlig och rättvisande redovisning av deras

olika verksamheter relaterat till det nya samhällsuppdraget. Till detta kommer att bolaget kan ges uppdrag att bedriva annan gemensam verksamhet, såsom den finansieringsverksamhet av projektbolag utredningen lämnat förslag om (se avsnitt 9.3.2). Det gemensamma bolaget kan också bedriva andra frågor ägarna kommer överens om, exempelvis att samlas kring gemensamma projekt eller gemensamma investeringar. Regeringens insyn i verksamheten säkerställs genom att regeringen utser en ledamot av företagets styrelse. Styrelsens ordförande utses av de i konsortiet ingående högskolorna. Bolagets bolagsordning är initialt beslutad av regeringen och dess huvuddelar kräver för sin ändring regeringens godkännande. Därigenom säkerställs att bolaget får det mandat att ha insyn i all holdingbolagsverksamhet som krävs för att kunna upprätta fullgoda underlag för rapporteringar till regering och riksdag, samt till de ägande högskolorna. Bolaget blir också en arena för dialog med olika aktörer. Ovan har slutsatsen dragits att högskolornas kapacitet att förvalta holdingbolagen på bästa möjliga sätt varierar. Genom att tillföra kompetens inom redovisning, bolagsstyrning, affärsjuridik, statsstödsfrågor, immaterialrätt och dylikt, säkerställs att erforderlig förvaltningskompetens kommer alla holdingbolag tillgodo. Genom holdingbolagen och det nya gemensamma bolaget kan också högskolorna ta del av de gemensamma tjänsterna (som det gemensamma bolaget säljer till holdingbolagen).

Koncernmodellen (alternativ 2) förordas inte då denna – trots dess tydlighet och utmärkta möjligheter för styrning, uppföljning och redovisning – innebär ett fjärmande av verksamheten i holdingbolagen från de berörda högskolorna. Dessutom tillkommer utmaningar såväl kopplat till högskolornas inflytande i holdingbolagen, som de då inte längre förvaltar, som till hur högskolornas föreslagna utökade möjligheter att finansiera ett kommersiellt nyttiggörandearbete i holdingbolagen, ska ske. Modellen kommer medföra ett utökat åtagande för regeringskansliet med tillhörande minskat åtagande för högskolorna.

FUHS-modellen (alternativ 3) förordas inte då den bygger på en ideell förening utan eget beslutsmandat, där verksamheten finansieras av medlemmarna och möjligheten att styra verksamheten på ett professionellt sätt likvärdigt med bolagsförvaltandet bedöms vara begränsad. Riksdagen och regeringen saknar dessutom rättsliga möjligheter att styra föreningen på sätt som här föreslås.

Kostnaden för driften av det gemensamma bolaget bedöms vara 11 miljoner kronor årligen. Detta föreslås finansieras av de medel som nu fördelas till holdingbolagen för uppbyggandet av så kallade idébanker.

Ett förslag till bolagsordning för Bolaget framgår av bilaga 2. En av huvuduppgifterna för det nya bolaget bör enligt utredningens mening vara att ansvara för finansieringen av de så kallade projektbolagen. Mot den bakgrunden förslås bolaget också kallas *Finansieringsbolaget*.

Om bildandet av Finansieringsbolaget

Utredningens förslag 1: Regeringen bemyndigas att vidta de åtgärder som krävs för att bilda Finansieringsbolaget.

Utredningens förslag 2: De högskolor som förvaltar holdingbolag ges i uppdrag att, genom beslut på bolagsstämma i respektive holdingbolag, tillse att holdingbolagen förvärvar andel i Finansieringsbolaget samt ingår aktieägaravtal gällande Finansieringsbolaget.

Utredningens förslag 3: En eller två högskolor i samarbet ges i uppdrag att samordna arbetet med konsortiet och aktieägaravtalet och att åt konsortiet bilda Finansieringsbolaget.

När riksdagen har beslutat att det gemensamma Finansieringsbolaget ska bildas och anvisat för ändamålet behövliga anslag, bör enligt utredningens mening ett antal olika uppdrag ges till högskolorna för bildandet av bolaget. En eller två högskolor som förvaltar holdingbolag bör därför få i uppdrag av regeringen att tillsammans leda arbetet med att bilda Finansieringsbolaget och anvisas medel för detta och bildandet av såväl konsortiet som bolaget. De förvaltande högskolorna bör ges i uppdrag att styra sina holdingbolag så att dessa förvärvar andel i Finansieringsbolaget, dels ingår ett aktieägaravtal som reglerar deras mellanhavanden som ägare till Finansieringsbolaget. Detta bör ske senast samma datum som de av utredningen föreslagna författningsändringarna träder i kraft. Högskolor som bildar nya holdingbolag bör, utöver redan befintliga, på motsvarande

sätt tillse att deras holdingbolag förvärvar andel i konsortiet och bli part till aktieägaravtalet. Därutöver bör regeringen besluta om vissa grundläggande beståndsdelar i aktieägaravtalet.

Aktieägaravtalet bör enligt utredningens mening innehålla minst följande delar:

1. Reglering av bolagets syfte och ändamål.
2. Reglering av överlåtelse av andel i bolaget, vilket endast ska kunna ske till holdingbolag, och hur aktieägaravtalet kan ändras Former för nominering av ledamöter i styrelsen i bolaget.
3. Reglering av principer för ersättningar till styrelseledamöter och ledande befattningshavare.
4. Reglering av finansiering av kostnader för verksamhetens bedrivande och deras redovisning.
5. Reglering av principer för bolagsstyrning samt insyn och transparens i bolaget.
6. Hur uppdragsmål och ekonomiska mål för bolaget ska beslutas.
7. Former för rapportering till ägarna (holdingbolagen och deras förvaltare högskolorna).

I samband med uppdraget att bilda det gemensamma bolaget bör regeringen fastställa det huvudsakliga innehållet i bolagets bolagsordning, som sedan beslutas av bolagsstämma i bolaget. För det första bör regeringen genom bolagsordningen fastställa föremålet för bolagets verksamhet, vilket ska motsvara det av riksdagen bestämda uppdraget att tillhandahålla gemensamma stödfunktioner åt holdingbolagen, upprätta gemensam redovisning av deras verksamhet och bedriva viss investeringsverksamhet i s.k. projektbolag. För det andra bör regeringen fastställa att verksamheten i bolaget ska vila på affärsmässig grund. För det tredje bör det fastställas att Riksrevisionen har rätt att revidera bolaget. Slutligen bör det fastställas att bolagsordningen inte får ändras i dessa delar utan regeringens medgivande. Det bör även övervägas hur förfarandet när Finansieringsbolaget ska få nya uppgifter av ägarna ska vara. Ett förslag till bolagsordning för bolaget framgår av bilaga 2.

För ett snabbt och effektivt genomförande av arbetet med bildandet av Finansieringsbolaget, överlåtelse av andelar i det till hold-

ingbolagen, ingående av aktieägaravtalet och efterföljande överförande av uppgifter från holdingbolag till det nya Finansieringsbolaget, liksom uppbyggnad av ny verksamhet i det nya bolaget, bör en eller två högskolor tillsammans ges i uppdrag att leda och samordna arbetet. I det arbetet bör den erfarenhet som de förvaltande högskolornas bolagsförvaltare och holdingbolagens VD:ar besitter, särskilt tas tillvara. Det gäller i synnerhet frågor som rör bästa möjliga former för konsortiets arbete och styrning. Den eller de högskolor som ges uppdraget bör besitta kompetens inom sig om statlig styrning och redovisning, samt om holdingbolagens verksamheter men bör inte själva ha eget holdingbolag med huvudsakligt fokus på investeringsverksamhet riktad mot s.k. projektbolag.

Vad ska Finansieringsbolaget respektive holdingbolagen redovisa och hur ska detta ske?

Utredningens förslag 1: Vart fjärde år sammanställs, i samråd med Vinnova, av Finansieringsbolaget ett underlag till forskningspropositionen utvisande verksamheten och det ekonomiska resultatet i samtliga holdingbolag. Av underlaget framgår hur verksamheten i holdingbolagen bidragit till att nå av riksdagen uppsatta mål för politikområdet. Underlaget blir sedan en del i forskningspropositionen. Årsredovisning för Finansieringsbolaget tillställs bolagets ägare genom aktieägaravtalet.

Utredningens förslag 2: Holdingbolagen redovisar i årsredovisning hur bolagen nått sitt samhällsuppdrag baserat på de uppdragsmål och ekonomiska mål som fastställts, samt samtliga nya finansiella åtaganden som skett i bolaget för att bedriva verksamhet i andra aktiebolag, ekonomiska föreningar eller motsvarande. Detta redovisas även av högskolan årligen vidare till regeringen.

Utredningens förslag 3: Företrädare för regeringen (Utbildningsdepartementet) har årligen möte med företrädare för Finansieringsbolaget där detta redovisar utvecklingen av verksamheten i bolaget och i holdingbolagen. Redovisningen tjänar som underlag för eventuella beslut under pågående fyraårsperiod. Vinnova och UKÄ erbjuds att delta vid mötena.

Dagens rapportering av verksamheten inom holdingbolagen är av schematisk natur och beskriver enligt utredningens mening inte på ett rättvisande sätt hur verksamheten i bolagen bidragit till nyttiggörandet av resultat från forskningsverksamhet vid högskolorna. Den outputredovisning som sker driver inte ökat nyttiggörande eller kommersialisering, även om den i sig kan ge underlag för bedömning av hur framgångsrikt holdingbolaget varit i visst hänseende. Utredningen drar efter samrådet med högskolorna och holdingbolagen slutsatsen att dessa själva eftersträvar ett redovisningskrav som bättre återspeglar hur verksamheten i bolagen bidrar till samhällsnytta och mångfalden av verksamhet i det förvaltande högskolan.

I rapporten *Statligt ägda bolag med samhällsuppdrag – regeringens styrning* (RiR 2017:37) har riksrevisionen granskat regeringskansliets styrning av de helägda av Regeringskansliet förvaltade bolagen med samhällsuppdrag. Riksrevisionen har där föreslagit att aktiebolagen i årsredovisningarna ska visa att bolagen har ett samhällsuppdrag som är beslutat av riksdagen samt ange

- vilka fastställda uppdragsmål som finns och i vilken utsträckning målen nås
- vilka kostnader som är förknippade med samhällsuppdragen
- om frågor om målkonflikter mellan samhällsuppdrag och ekonomiska mål analyserats samt när det är lämpligt att redovisa sådana analyser och eventuella åtgärder med anledning av analyserna
- om samhällsuppdragets konkurrensaspekter analyserats samt när det är lämpligt att redovisa sådana analyser och eventuella åtgärder med anledning av analyserna
- vilka externa jämförelser som görs av relevans för samhällsuppdraget och när det är lämpligt att redovisa dessa jämförelser.[3]

Regeringen har därefter i skrivelsen Riksrevisionens rapport om statligt ägda bolag med samhällsuppdrag i huvudsak delat bedömningen av hur redovisningen bör ske. Utredningen gör inte någon annan bedömning. Genom den stödstruktur som föreslås av utredningen kommer samtliga högskolor och holdingbolag ges förutsätt-

[3] Riksrevisionen (2017:): *Statligt ägda bolag med samhällsuppdrag – regeringens styrning*, s. 25 ff.

ningar att arbeta på ett strukturerat medvetet sätt med det nya samhällsuppdraget, dess uppföljning och redovisning. Detta bör medföra att ett underlag för vidare redovisning till såväl de förvaltande högskolornas styrelser som till regering och riksdag kommer upprättas, som har en hög och god kvalitet.[4]

Utöver ovan angivna redovisningskrav följer av Statens ägarpolicy och Koden för bolagsstyrning även andra krav på redovisning av statliga aktiebolag. Några sådana saker är styrelsens sammansättning under året och arvoden med mera till ledande befattningshavare i bolagen.

Högskolorna föreslås i annat ställe av utredningen få en ökad möjlighet att överföra anslags- och donationsmedel till holdingbolagen. Utredningens bedömning är att detta troligtvis inte- åtminstone inte avseende anslagsmedel – kommer att ske vid mer än ett fåtal tillfällen. Dessa medel kommer tillsammans med andra medel i bolagen användas för det kommersiella nyttiggörandearbetet och kan bland annat användas för att köpa aktier och andelar i andra juridiska personer. För att redovisa medlens användning och ge en översiktlig årlig bild av verksamheten i holdingbolagen för regeringen och andra, bör dessa investeringsbeslut med angivande av belopp, juridisk person och syfte med investeringen, redovisas av bolaget till högskolan, som redovisar det vidare till regeringen.

Sammanfattningsvis kommer det nya Finansieringsbolaget att upprätta en egen årsredovisning, bistå holdingbolagen i deras arbete för mer enhetliga redovisningar av uppdragsmål och ekonomiska mål. Vart fjärde ska Finansieringsbolaget överlämna ett samlat underlag utvisande resultat av holdingbolagens verksamhet med fokus på resultat av samhällsuppdraget till Vinnova. Här visas hur verksamheten inom holdingbolagen bidragit till att nå av riksdagen uppsatta mål för politikområdet men också väsentliga utmaningar och möjligheter för verksamheten.

Holdingbolagen föreslås som i dag upprätta årsredovisning och överlämna denna till den förvaltande högskolan att biläggas högskolans egen årsredovisning. I årsredovisningen visas som bas de fem punkter som tidigare redogjorts för i detta avsnitt av betänkandet men också sedvanlig ekonomisk redovisning.

Genom bildandet av det nya gemensamma Finansieringsbolaget skapas en juridisk person med ett heltäckande ansvar att följa och

[4] Skr. 2017/18:172, s. 8 ff.

stödja redovisning av all verksamhet i samtliga holdingbolag. Detta medför att bolagets ledande företrädare bör kunna redovisa verksamheten, dess möjligheter och utmaningar i dialog med övriga aktörer, på ett gott sätt. Utredningen bedömer att detta medför att Regeringskansliet genom statsråd eller statssekreterare också kan få inblick i holdingbolagens verksamhet via Finansieringsbolaget och därigenom få en bild av den samlade verksamheten i alla holdingbolag. Utredningen föreslår därför att sådan redovisning äger rum årligen i anslutning till myndighetsdialogen med högskolorna. På så sätt ges den politiska ledningen en bättre täckande bild av verksamheten vid högskolorna.[5]

9.3.2 Ett renodlat mer likvärdigt system för finansiering av bolag i tidiga faser

Holdingbolagens struktur och verksamhet beskrivs i avsnitt 3.7. Som beskrivs i avsnittet finns det i dag 19 holdingbolag varav 18 ägs av statlig huvudman. Som också beskrivs i avsnitt 3.7 arbetar majoriteten av holdingbolagen inte alls eller i begränsad omfattning med investeringsverksamhet. De holdingbolag som arbetar med investeringsverksamhet arbetar på olika sätt och olika omfattningar. Detta medför att tillgången till investeringskapital varierar mellan högskolorna.

Av utredningens direktiv framgår bland annat att utredningen ska föreslå hur forskare, lärare och studenter vid högskolor i hela landet kan få en likvärdig tillgång till innovationsstöd som erbjuds vid universitet och högskolor, både i fråga om kommersialisering och annat nyttiggörande och för annan innovationsstödjande verksamhet, på ett sätt som möter de behov av sådant stöd som finns. Som beskrivs närmare i avsnitt 3.7 är ett av de områden där störst variation finns beroende på vilken högskola studenten, doktoranden eller forskaren finns, är enligt utredningens bedömning tillgången till finansiering genom holdingbolag och särskilt tillgången till riskkapital för bolagens allra tidigaste faser (se figur 3.5).

[5] Riksrevisionen (2017:): *Statligt ägda bolag med samhällsuppdrag – regeringens styrning*, s. 25 ff.

Utredningens förslag: Finansieringsbolaget får i uppdrag att ansvara för alla investeringar i så kallade projektbolag för idéer från studenter och forskare. Dagens holdingbolag får förmedla tillgång till investeringsmedel av Finansieringsbolaget.

Utredningen har analyserat tre modeller för företagsfinansiering

Inom ramen för utredningens arbete har tre modeller för företagsfinansiering övervägts.

- Alternativ 1 innebär att det statligt ägda bolaget Almi Företagspartner (Almi) skulle ta över finansieringen av projektbolagen. Därmed skulle holdingbolagen inte ha någon funktion i finansieringen av projektbolagen. Alternativet skulle innebära ett tilläggsuppdrag till Almi.
- I alternativ 2 ska holdingbolagen (utredningens förslag) gemensamt skapa ett bolag med ansvar för att erbjuda finansieringslösningar till de projektbolag som uppstår som ett resultat av högskolornas verksamhet. Det gemensamt ägda bolaget skulle fatta investeringsbeslut och sköta all rapportering. Enligt alternativ 2 skulle holdingbolagen ha kvar sin funktion att identifiera nya företag och sina kontakter in på högskolorna.
- Alternativ 3 är en modell som några av holdingbolagen, samt FUHS själva utvecklat och föreslagit utredningen Modellen innebär att holdingbolagen behåller sin nuvarande verksamhet men att de skapar ett gemensamt bolag för strukturkapital och lärande. Det gemensamma bolaget skulle samla in information om de olika holdingbolagen och rapportera tillbaka till regeringen.

Nedan analyseras de tre olika alternativen. Därefter följer en samlad bedömning om varför utredningen föreslår alternativ 2.

Utredningen gör bedömningen att alternativ 1 inte skulle vara genomförbar

Alternativ 1 skulle innebära att Almi Företagspartner tillsammans med Almi Invest (hädanefter Almi) skulle få i uppdrag att utöka sin nuvarande verksamhet så att den även omfattar de projektbolag som uppstår som ett resultat av verksamheten vid landets högskolor. Almi beskrivs mer ingående i avsnitt 3.3.7.

Med detta alternativ skulle holdingbolagen inte längre bedriva någon egen verksamhet inom riskkapital. Almi skulle få i uppdrag att ta fram ett erbjudande som specifikt riktar sig mot de projektbolag som uppstår vid landets högskolor och som bildats för att utveckla lärares och studenters egna idéer. Holdingbolagens befintliga innehav skulle övergå till Almi. Innovationskontoren skulle ha i uppdrag att slussa studenter, doktorander och forskare till Almi. För detta skulle Innovationskontorens personal behöva ha kompetens i finansieringsfrågor. Holdingbolagens uppdrag skulle här renodlas till att finansiera tjänstebolag och andra juridiska personer som utvecklar idéer ägda av högskolan.

Om Almi skulle få ett samlat ansvar för riskkapital, samtidigt som de innehav som holdingbolagen har i dag överförs till bolaget, bildas en nationell aktör med ett samlat finansieringsansvar för projektbolag i mycket tidiga skeden för hela landet. Holdingbolagen skulle då inte själva från den 1 januari 2022 få genomföra fler investeringar.

Almi skulle med förslaget ha goda förutsättningar att ta fram ett brett erbjudande. Utöver de produkter som Almi erbjuder i dag skulle även möjligheten att utveckla konvertibla skuldebrev och optioner (jämför amerikanska SAFE[6]) kunna undersökas. I de fall som riskkapital anses lämpligt skulle Almi Invest få i uppdrag att genomföra och förvalta investeringar i projektbolagen. För att kunna genomföra investeringar i projektbolag måste Almi Invest krav på privat medfinansiering försvinna helt i bolagens tidiga utvecklingsfaser (i de så kallade projektbolagen).

För att säkerställa ett flöde av idéer från lärosätenas stöd för nyttiggörande skulle Almi tilldelas ytterligare resurser för administration och drift av denna verksamhet. Almi skulle utse en kontaktperson för varje högskola som arbetar nära högskolornas innovations-

[6] Beskrivning av SAFE (22 september 2020): https://fundersclub.com/learn/safe-primer/safe-primer/safe.

kontor eller motsvarande verksamheter. Finansieringstjänsterna ska omfatta landets samtliga högskolor. Verksamhetens uppföljning skulle ske i ägardialogen med Näringsdepartementet och utvärderas på samma sätt som Almis övriga verksamhet.

För att Almi skulle kunna adressera kapitalgapet för högskolornas projektbolag bör regeringen avsätta 30 miljoner kronor per år. Av detta belopp får maximalt tre miljoner kronor användas till förvaltningskostnader. Fördelningen av investeringarna ska ske så att de tar hänsyn till högskolornas storlek och annan tillgänglig finansiering i närområdet. Utöver de 30 miljoner kronor kommer Almi även att ta över holdingbolagens befintliga aktier. Andelarna ska integreras i Almi Invests nuvarande verksamhet. Med övertagandet av holdingbolagens aktier och eventuell ytterligare finansiering (se nedan) kommer förvaltningskostnaderna kunna minskas.

Vidare ska Almi Invest tillsammans med Tillväxtverket undersöka möjligheten att inrätta en nationell fond för riskkapital som kan motfinansieras av ERUF. Almi Invests GreenTech-fond (som finansieras av bland andra Energimyndigheten) kan agera förebild för hur arbetet kan riggas. Med investeringsverksamheten är målet är att Almi Invest ska kunna gå in som an aktiv investerare och att behålla sina andelar på ett ansvarsfullt sätt över flera investeringsrundor. Återrapporteringen skulle ske på samma sätt som i dag (se avsnitt 3.7.4).

Utredningen förordar alternativ 2 som innebär inrättandet av ett nationellt finansieringsbolag

Detta alternativ innebär att holdingbolagen ska finnas kvar men ett aktieägaravtal skapas mellan bolagen som innebär grundandet av ett gemensamt bolag, här kallat Finansieringsbolaget. I Finansieringsbolagets uppdrag bör alltså ingå att förvärva, förvalta och avyttra andelar i företag byggda på idéer från studenter och forskare samt investera i dessa företag, dock utan att bedriva bank- och finansieringsrörelse. Detta bör ingå i föremålet för Finansieringsbolagets verksamhet. Besluten om tilldelning av finansiering fattas av Finansieringsbolaget och därmed fattas inga beslut för så kallade projektbolag av holdingbolagen. Holdingbolagens befintliga innehav ska överlåtas till Finansieringsbolaget. Holdingbolagen fortsätter liksom i alternativ 1 att investera i resultat och idéer ägda av högskolan. Vidare ska Finansieringsbolaget erbjuda en blandning av olika finansieringslös-

ningar, däribland mjuka lån och konvertibler. Finansieringsbolaget ska undersöka om detta kan genomföras i samverkan med Almi Företagspartner. Det nya bolaget kommer, i likhet med holdingbolagen, att vara ett statligt bolag. Återrapportering ska ske i form av årlig uppföljning i årsredovisning för Finansieringsbolaget och verksamheten ska även ingå i den utvärdering som sker av högskolornas nyttiggörande vart fjärde år. (se avsnitt 7.2).

Finansieringsbolaget ägs till lika delar av högskolor med holdingbolag. Bolagets styrelse ska utses av högskolorna genom konsortiet. Det kan vara lämpligt att ledamotskap i styrelsen roterar mellan de högskolor som har holdingbolag under en viss given period.

Fördelningen av kapitalet ska ske så att de tar hänsyn till högskolornas storlek och annan tillgänglig finansiering i närområdet.

Beräknad driftskostnad för finansieringsbolaget uppgår till 10 miljoner kronor. Detta ska finansiera cirka 10 helårsarbetskrafter och inkludera kompetenser såsom finansiering, affärsutveckling, affärsjuridik, statsstöd och immaterialrätt. Med ett anslag på 30 miljoner kronor per år för investeringar kommer det innebära en driftskostnad på cirka 33 procent. Då det befintliga innehavet av aktier ska övergå till Finansieringsbolaget kommer det att leda till vissa skalfördelar. Med övertagandet av holdingbolagens aktier och eventuell ytterligare finansiering (se nedan) kommer driftskostnadernas andel av de investerade kapitalet att kunna minskas.

Från den 1 januari 2022 får holdingbolagen inte genomföra några fler investeringsbeslut för riskkapital i så kallade projektbolag, utan dessa kommer att ske av Finansieringsbolaget. Holdingbolagens uppgift blir i stället att identifiera nya investeringar och presentera dessa för beslutande investeringsgrupp. Hur den exakta organisationen blir eller hur beslutsordningen ser ut får bestämmas vid bildandet av Finansieringsbolaget. Att de befintliga holdingbolagens uppgift blir att förmedla investeringsmedel för de s.k. projektbolagen föreslås framgå av den nya bolagsordningen för holdingbolagen.

Utredningen gör bedömningen att alternativ 3 inte är genomförbart

Det tredje alternativet är ett förslag som FUHS inkommit med och som bearbetats av utredningen. Alternativet skulle innebära inrättandet av ett gemensamägt nationellt bolag. I förslaget skulle holdingbolagen få behålla sin nuvarande verksamhet och innehav.

Det nationella bolaget skulle ägas av holdingbolagen gemensamt och ha till syfte att öka samarbetet mellan holdingbolagen. Bolaget skulle ta fram gemensamma strategier och arbetssätt. Bolaget skulle även ha ansvaret för uppföljningen av holdingbolagens investeringsverksamhet och ska ansvara för återrapporteringen till Regeringskansliet. I förslaget skulle det ingå att Regeringskansliet håller årliga möten med samtliga holdingbolag (så kallade hearings). Det nationella bolaget skulle även vara en möjlig väg in för investerare och andra aktörer som av olika anledningar vill etablera en relation med projektbolagen.

Befintliga innehav, nya investeringsbeslut samt portföljförvaltning skulle ligga kvar hos de 18 holdingbolagen. I dag finns cirka 10 helårsarbetskrafter som är lokalt anställda på holdingbolagen och förslaget skulle innebära att dessa tillgängliggörs till samtliga holdingbolag. Det nationella bolaget skulle ha till uppgift att fördela dessa resurser mellan de olika bolagen. Investeringsfokus skulle förbli oförändrat, det vill säga att holdingbolagen endast skulle investera i projektbolag som uppstått som ett resultat av den egna högskolans verksamhet. Möjligheten att investera i projektbolag som uppstått vid andra högskolor än det egna skulle kvarstå i bolagsordning.

De totala driftskostnaderna av det gemensamma bolaget beräknas uppgå till cirka 11 miljoner kronor per år. Detta inkluderar också ersättningar för investeringsansvariga som tillgängliggörs till andra holdingbolag. I likhet med de övriga alternativen föreslås ett årligt anslag på 30 miljoner kronor för investeringar. Som tidigare beskrivits (se avsnitt 3.7.5) investerade holdingbolagen gemensamt i snitt drygt 27 miljoner kronor per år under den senaste femårsperioden. Med anslagsökningen kommer tillgängligt investeringskapital att öka väsentligt och investeringstakten kommer potentiellt mer än att fördubblas. Därutöver skulle det undersökas om det gemensamma bolaget kan ansöka om ERUF-medel. Sammantaget skulle förslaget medföra att holdingbolagen skulle att kunna investera i fler projekt-

bolag samt att de skulle kunna vara aktiva ägare över flera investeringsomgångar.

Driftskostnadernas andel skulle bestämmas av tillgängligt kapital och vad utredningen förstår skulle totalt cirka 10 helårsarbetskrafter att finansieras för en kostnad av 11 miljoner kronor. Holdingbolagen skulle fortsatt att ha sin personal och dessa skulle delvis att finansieras av det gemensamma bolaget.

Jämförande analys visar att alternativ 2 är att föredra

Tabellen nedan är utredningens samlade bedömning av de tre alternativen. Varje alternativ har tilldelats poäng där 1 är det lägsta och 3 det högsta. I löptexten under tabellen motiveras poängtilldelningen. Tabellen är ett underlag för reflektion och analys. Det har inte skett någon viktning av de olika posterna, så att kostnad väger lika tungt som exempelvis närhet till högskolor eller representation i landet i den samlade bedömningen.

Tabell 9.1 Fördelar och nackdelar med 3 olika alternativ för finansiering (3 bäst och 1 sämst)

Påverkansfaktor	Alt 1	Alt 2	Alt 3
a: Kostnad	3	2	1
b: Närhet till högskolorna	1	2	3
c: Närhet till regionalt näringsliv	3	2	2
d: Befintliga strukturer	3	1	1
e: Jämlik fördelning av kapital	3	2	2
f: Rapportering	3	1	1
g: Utbud av produkter	3	2	1
h: Antal statliga aktörer	3	2	1
i: Risk för jäv	2	3	1
j: Sannolikhet övrig finansiering	3	2	2
Totalt	**27**	**20**	**15**

Källa: Utredningens egen bearbetning.

I tabellen har utredningen listat tio olika faktorer som påverkar bedömningen av de olika alternativen. Sett till kostnad (a) för de olika alternativen så är alternativ 1 (Almi) det alternativ som utredningens anser vara mest kostnadseffektivt. Förklaringen till detta är

att Almi kan docka på verksamheten i befintliga strukturer och därmed skapa stordriftsfördelar. Almis modell skulle innebära att färre arbetar med finansieringsverksamheten till högskolornas projektbolag jämfört med de två övriga alternativen. I alternativ 2 (Finansieringsbolaget) kommer själva finansieringsverksamheten att ligga hos det gemensamma bolaget. Det kommer också att innebära en del skalfördelar. Samtidigt innebär grundandet av det gemensamma bolaget upprättandet av nya strukturer och det kommer att ta tid innan dessa strukturer är på plats. Alternativ 3 (gemensamägt nationellt bolag) skulle innebära att holdingbolagen har kvar sin befintliga personal samt att det skulle krävas personal för det nya bolaget. Investeringstakten skulle uppskattningsvis att uppgå till 50 miljoner kronor per år. Alternativet skulle innebära att holdingbolagen kommer att kunna spela en mer aktiv ägarroll i projektbolagen jämfört med de andra alternativen. Det är dock inte känt vilket värde som ägarrollen skapar i projektbolagen.

En klar fördel med alternativ 3 skulle vara att holdingbolagen har (b)en accepterad och erkänd roll vid landets högskolor. De har, utifrån vad utredningen kan bedöma, ett starkt stöd bland högskolornas styrelser. De har även, enligt dem själva, en stark ställning bland doktorander och forskare på högskolorna. Alternativ 3 bygger vidare på de strukturer som holdingbolagen har skapat under årens gång. Alternativ 2 är en mellanväg, där holdingbolagen behåller en roll i att identifiera och gemensamt beslutar om vilka projektbolag som Finansieringsbolaget ska investera i. Alternativ 1 skulle innebära att finansieringsverksamheten helt flyttar bort från holdingbolagen och närheten till högskolorna går förlorad.

Då Almi ägs av staten och av regionala aktörer finns det i alternativ 1 en nära koppling till den regionala utvecklingen (c) som högskolornas holdingbolag inte bedöms ha i samma utsträckning. Alternativ 1 skulle också innebära att finansieringen skulle flyttas över till befintliga strukturer (d) som ligger under statlig förvaltning. Regeringskansliet kan styra Almis verksamhet och det finns upprättade rutiner för hur rapporteringen (f) ska gå till. Genom ägardirektiv skulle det säkerställas att det sker en jämn fördelning av finansiering över landet (e). De två andra alternativen skulle också innebära en förbättrad rapportering och styrning jämfört med i dag, men får i utredningens bedömning lägre poäng eftersom det inte finns rutiner på plats sedan tidigare. Gällande allokeringen av kapital över landet

anser utredningen att alternativ 3 skulle medföra en risk att de landets stora högskolor bli överrepresenterade. Att holdingbolagen dessutom får behålla sitt eget investeringskapital och återinvestera sina vinster i nya bolag borgar för en ökad ojämlikhet över en längre tidshorisont. Egentligen innebär det samma system som i dag, där klyftorna mellan stora och små högskolor skulle öka över tid.

Alternativ 1 och alternativ 2 skulle innebära att projektbolagen får tillgång till olika finansieringsinstrument (g) i form av lån, konvertibler och riskkapital. Alternativ 3 alternativen skulle innebära en mer fokuserad satsning på riskkapital. Enligt skrivelser som inkommit till utredningen från olika företagsfrämjande aktörer är det bättre om staten kan stödja mångfald av produkter eftersom riskkapital inte lämpar sig för alla projektbolag. En ytterligare utmaning med riskkapital, utifrån vad utredningen förstår, är att det är svårt att bedöma ett värde av bolag i väldigt tidiga faser. Då kan i stället andra finansieringsalternativ vara bättre lämpade.

En utökad satsning på riskkapital enligt alternativ 3 skulle innebära att holdingbolagen kan följa bolagen längre i deras utveckling. Det innebär att det blir ytterligare en statlig aktör (h) som arbetar med riskkapital på marknaden. Utredningen anser att statlig företagsfinansiering ska komplettera marknaden och täppa det kapitalgap som privata aktörer inte täcker. Utredningen anser att alternativ 2 och 3 skulle innebära en konkurrens mellan statliga riskkapitalbolag (det vill säga Almi Invest och holdingbolagen). Med alternativ 3, där holdingbolagen skulle kunna följa med projektbolagen över flera investeringsomgångar, skulle holdingbolagen inneha en onaturligt stark ställning bland de bolag som uppstått utifrån högskolornas verksamhet. Detta skulle i sin tur kunna innebära en snedvriden konkurrens i det marknadssegmentet. Utredningen anser inte denna situation är önskvärd. I utredningen har FUHS och andra aktörer uttryckt farhågor för alternativ 1 och att Almi Invest skulle få en dominerande ställning på marknaden. Här finns det, enligt dem, en risk för att Almi Invest skulle fortsätta att investera i framgångsrika projektbolag över flera omgångar utan att släppa in privata investerare. Utredningen noterar denna risk och anser att risken minskar ifall projektbolagen skulle erbjudas finansieringslösningar som inte baseras på portbolagets uppskattade värde.

Under arbetets gång har utredningen fått några indikationer på att motsvarande jäv (i) skulle kunna förekomma i holdingbolagens

investeringsverksamhet. I alternativ 3 där holdingbolagen bedriver investeringsverksamhet finns det ett par situationer där det finns risk för jäv. Den ena är att holdingbolagens ställning gör att innovationskontoren rekommenderar kontakt med holdingbolagen som i sin tur informerar om sitt erbjudande. Då innebär en situation där projektbolagen endast får information om holdingbolagens riskkapital och exempelvis inte Almis låneprodukter. Jävet består i att holdingbolagen vill investera i lovande bolag eftersom holdingbolagen samtidigt har som krav att de ska generera vinst. En ytterligare situation som kan innebära jäv är om projektbolagen också är med i ett holdingbolags inkubator. Som delägare av projektbolaget kan inkubatorn potentiellt ge det projektbolaget mer stöd jämfört med projektbolag där holdingbolaget inte äger några andelar. Risken för jäv är större ju mer makt holdingbolagen har över investeringsbesluten, det vill säga alternativ 3.

Det finns i dag exempel på holdingbolag som arbetar med ERUF-finansierade projekt (j). Det finns däremot inga exempel på när holdingbolag arbetar med riskkapital som delfinansieras av ERUF. Almi Invest är däremot delvis finansierat av ERUF och har varit så under de senaste två programperioderna. Utredningen gör bedömningen att Almi har bättre förutsättningar att inrätta en nationell investeringsfond som delfinansieras av ERUF. Det finns också exempel på andra finansieringsinstrument som Almi driver med hjälp av ERUF-medel.

9.3.3 Högskolorna bör använda holdingbolagen i större utsträckning

Utredningens förslag: Staten bör som ägare inte begränsa holdingbolag vid högskolors förvärv av aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller andra associationer beloppsmässigt.

Utredningen anser att holdingbolag är ett bra verktyg för ett kommersiellt nyttiggörande av resultat från forskningsverksamhet och att nyttiggörandet genom bolagen bör utvecklas. I dialogen med högskolorna har det framkommit att högskolorna har många sorters samarbeten, investeringsverksamhet borträknad, som sker inom ramen för aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och

andra sorters associationer där det rättsliga ansvaret övergår till associationen. Detta har också redovisats av utredningen i kapitel 3. Frågan om investeringsverksamheten diskuteras i avsnitt 5.1.2.

I dag har ett generellt bemyndigande givits till högskolorna (liksom andra myndigheter) att använda anslagsmedel på upp till ett prisbasbelopp för att finansiera medlemskap i vissa organisationer. Den ökade handlingsfrihet som föreslås för högskolorna att agera genom holdingbolagen (där bolagsformen i sin natur ökar friheten) avser således sådana samarbeten där nya åtaganden införs, där högskolans finansiering överstiger ett prisbasbelopp och där ett kommersiellt nyttiggörande av resultat från utbildnings- och forskningsverksamhet avses. Enligt utredningens mening ska det inte krävas att nyttiggörandet genom medlemskapet eller ägandet av andelen är omedelbart förestående utan det bör vara tillräckligt att ett nyttiggörande avses underlättas eller ske i ett förstående led, för att samarbetet och bildandet av den nya associationen ska omfattas av den nya friheten för högskolan. Detta medför att holdingbolaget i varje enskilt fall måste noga pröva om det avtal som förslås ingås kan förväntas leda till ett kommersiellt nyttiggörande och därmed har en potential för nya innovationer. Säkerställandet av att så sker, sker genom ägarstyrningen.

Om ett enskilt samarbete medför åtaganden för holdingbolaget på mycket stora belopp skulle det dock kunna övervägas att frågan om den enskilda investeringen ska underställas en ägarprövning. Skälet till att någon form av övre gräns skulle kunna vara lämplig är att merparten av de avtal som är relevanta av företrädare för högskolor uppgetts vara mellan 50 000 kronor och 500 000 kronor. Utredningen anser det dock inte vara lämpligt att redan nu föreslå någon exakt beloppsgräns. Det bör i stället avgöras från fall till fall av holdingbolagets styrelse. Frågan om ägarstyrning behandlas närmare i avsnitt 5.1.3.

Den ökade frihet att genom holdingbolagen använda högskolornas medel för ett ökat nyttiggörande av resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet, avses leda till att fler resultat nyttiggörs. För att säkerställa att så sker bör – utöver de krav som angetts ovan – avtalen om bildande av aktiebolag med mera ingås inom ramen för högskolans holdingbolag. På så sätt tydliggörs att den ram som gäller för holdingbolagets verksamhet genom dess bolagsordning blir styrande för vilken sorts avtal som får ingås, samtidigt som former för

en tydlig styrning och uppföljning av de nya associationerna skapas. Det kan innebära att det vid högskolor bildas dels ett holdingbolag men dels också nya associationer inom ramen för holdingbolagets verksamhet, där holdingbolaget i stor utsträckning i praktiken ansvarar för att korrekt bokföring, redovisning och att uppföljning sker. I särskilt avsnitt i utredningen redovisas också att de nya associationer som bildas under holdingbolaget ska redovisas av högskolan i dess redovisning med angivande av syfte, avsett nyttiggörande och använt belopp.

9.3.4 Holdingbolagen bör inte kunna bedriva egen uppdragsutbildning men väl annan utbildningsverksamhet

Holdingbolagen kan i dag inte bedriva uppdragsutbildning själva utan enligt regeringens riktlinjer bara ”förmedla” uppdragsutbildning (se avsnitt 3.7.6).

Som beskrivs i avsnitt 3.7.6 förekommer uppdragsutbildningsverksamhet i dag i ringa uppfattning hos holdingbolagen. Frågan är då om utredningen kan eller bör föreslå åtgärder som underlättar en utökad uppdragsutbildningsverksamhet inom ramen för holdingbolagsverksamheten. Utredningen anser inte att så är fallet. Dels då det kräver ändring av uppdragsutbildningsförordningen, så att denna även omfattar holdingbolagen, dels då det även i övrigt krävs åtgärder för att säkerställa att av holdingbolagen på självständig grund utförd uppdragsutbildningsverksamhet uppfyller samtliga krav på kvalitet och utbildningsinnehåll, som utbildning förmedlad av bolagen, enligt lag ska uppfylla. Det finns ingenting som pekar på ett stort behov av att ge bolagen denna möjlighet. Utredningen anser däremot att möjligheten att förmedla uppdragsutbildning bör finnas kvar och bedömer att holdingbolagen är väl lämpade för att utföra denna uppgift, om bara de förvaltande högskolorna själva vill det. Utredningen bedömer att det finns en möjlighet att utöka uppdragsutbildningsverksamheten inom ramen för holdingbolagen utan att ändra på det så kallade förmedlingskravet; exempelvis genom att högskolan inom sin verksamhet vidtar åtgärder för att tydligare definiera behov av utbildning i samverkan med berörda arbetsgivare och avsätta resurser för sådant arbete.

Företrädare för många företag och delar av offentlig sektor har för utredningen lyft upp högskolornas betydelse för kompetensutveckling av befintlig personal men också för att ge individer en kontinuerlig påfyllnad av aktuell kunskap. Detta är behov som kan tillgodoses inom ramen för högskolors sedvanliga utbildningsutbud och uppdragsutbildningar men även genom anordnande av särskilda kurser. Typiskt sett kurser anpassade efter specifika behov och förutsättningar men också sådana där generella behov av ökad kunskap finns (exempelvis inom ny kunskap rörande artificiell intelligens) och där utbildningen inte lämpligen ges inom ramen för högskolans ordinarie verksamhet. I takt med att Arbetsförmedlingen och andra aktörer förändrar sin verksamhet, kan också högskolorna komma att förändra sin verksamhet, för att bättre bidra till en mer uppdaterad och aktuell kompetensutveckling och försörjning av såväl befintliga som nya medarbetare vid företag och organisationer i Sverige. Här kan holdingbolagen vara ett lämpligt organ för att anordna dessa utbildningar.

9.3.5 Ett nationellt arbete med licensiering

Utredningens förslag: Finansieringsbolaget bör ges i uppdrag, genom dess ägare, att utreda former för hur en nationell process för licensiering av immateriella rättigheter sprungna ur högskolors verksamhet ska kunna bildas.

Utredningen delar Innovationsbrons slutsats från 2008 att licensiering inte har en hög prioritet bland högskolorna och att det krävs en nationell kraftsamling (se avsnitt 5.1.5).

Utredningen anser att licensiering är ett verktyg som rätt använt kan medföra att kunskap och resultat från verksamhet vid högskolorna sprids till verksamheter utanför högskolorna, kanske på sätt som inte nödvändigtvis innebär strikt kommersiell lönsamhet. Syftet kan snarare vara att resultatet och kunskapen ska spridas utan särskild finansiell ersättning men med ett erkännande av idéns upphovsman och en respekt för verket eller idén som sådan. Det kan finnas en potential till ökat nyttiggörande av resultat från viktig verksamhet vid högskolorna om licensieringsverktyget utvecklas. Utredningen anser därför att regeringen bör ge de i konsortiet ingå-

ende högskolorna i uppdrag att ge Finansieringsbolaget ett uppdrag att utreda former för hur en nationell process för licensiering av immateriella rättigheter sprungna ur högskolors verksamhet ska kunna bildas.

9.3.6 Förbudet för holdingbolagen att bedriva sådan verksamhet som ingår i högskolornas grundläggande verksamhet

Utredningens förslag: Avgränsningen att holdingbolagen inte får bedriva sådan verksamhet som ingår i högskolornas grundläggande verksamhet, förtydligas.

Holdingbolagen får enligt den av regeringen fastställda bolagsordningen inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid universitet och högskolor. Skälet till denna skrivning är såvitt utredningen förstår att säkra att verksamheten i holdingbolagen inte bedrivs i strid med riksdagens beskrivning av anslagsändamålen och att genom att bedriva verksamhet i bolagsform, undandra regeringen och riksdagen en insyn i hur anslagen används. Vidare ter det sig rimligt att anta att ett syfte är att verksamheten i holdingbolagen inte ska i onödan konkurrera med den vid högskolan. Såsom tidigare konstaterats av utredningen har det inte framkommit någonting som utvisar att det inom ramen för holdingbolagens verksamhet nu förekommer verksamhet som strider mot det ovan angivna förbudet eller andra verksamhetsinskränkningar i bolagsordningen. Vad som däremot framkommer är att högskolorna inte fullt ut nyttjar holdingbolagen och tillvaratar den potential som finns av kommersiellt nyttiggörande av viktiga resultat av verksamheten vid högskolorna. Dels därför att bolagen inte givits finansiella resurser för att kunna detta, dels därför att det finns en osäkerhet hos högskolorna om exakt vad holdingbolagen kan användas till. Slutligen kan också en viss skepsisism mot kommersialisering spela viss roll.

Nyttiggörandeuppdraget är enligt regeringens av riksdagen godtagna mening en integrerad del av högskolornas kärnverksamhet, på samma sätt som uppdraget att informera och samverka om verk-

samheten. Att så tydligt som nu är fallet beskriva att holdingbolagen inte får *bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid universitet och högskolor*, skulle därför kunna anses vara något av en självmotsägelse. Mot bakgrund av att holdingbolagets syfte är att nyttiggöra resultat från kärnverksamheten på kommersiell grund och inte i sig utföra kärnverksamhet, blir det dock tydligare. Ett avskaffande av den nuvarande avgränsningen skulle öppna upp för att ordinarie utbildnings- och forskningsverksamhet utförs inom ramen för holdingbolaget. Detta vore olyckligt. Mot den bakgrunden anser utredningen att dagens avgränsning bör kvarstå men att den förtydligas genom det samhällsuppdrag bolagen föreslås ges.

10 Konsekvensanalys

I det här kapitlet sammanställs kostnadsberäkningar och andra konsekvensanalyser för utredningens förslag i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474) och utredningens direktiv.

10.1 Konsekvenser för berörda aktörer

Utgångspunkten för utredningen är att ta fram förslag för hur stödet för nyttiggörandet ska förbättras för studenter, doktorander och anställda vid högskolorna. Utredningen har identifierat de intressenter och aktörer som kan påverkas av förslagen i betänkandet. Dessa är staten (inklusive högskolor, vissa myndigheter, och forskningsstiftelser) regionerna, forskningsinstitut och näringsliv. Utredningen har baserat på detta inriktat dialogaktiviteter mot dessa.

10.1.1 Konsekvenser för staten

Förslagens ökade kostnader uppgår till 340 miljoner kronor

Förslagen som utredningen lämnar bedöms sammantaget, fullt utbyggt, innebära ökade kostnader med 340 miljoner kronor per år. 100 miljoner kronor för utökat VFT-stöd, 30 miljoner kronor för finansieringsinstrument (Finansieringsbolaget) och en ökning på 168 miljoner kronor för de nya innovationskontorens verksamhet[1]. Den totala kostnaden för innovationskontoren beräknas att uppgå till 275 miljoner kronor per år. Därutöver tillkommer Finansieringsbolagets initiala bildande och driftskostnader om 11 miljoner kronor per år, Vinnovas stöd och utvärdering av innovationskontorens

[1] Om samtliga landets högskolor skulle ansöka om och erhålla innovationskontor skulle kostnaderna öka med 313 miljoner kronor. Utredningen bedömer dock inte att detta kommer att ske inom de närmsta sju åren.

verksamhet för 5 miljoner kronor per år, UKÄ:s initiala kostnader om 1,5 miljoner kronor och därefter årliga kostnader om 1 miljoner kronor, samt PRV:s uppdrag om immaterialrättsstöd till högskolorna om 5 miljoner kronor per år. Förslaget om etableringen av ett nytt nationellt centrum för entreprenörskap förväntas medföra kostnader om 20 miljoner kronor per år. Forskningsrådens uppdrag förväntas initialt medföra merkostnader om 2 miljoner kronor. För forskningsrådens del bedöms arbetet kunna integreras i nuvarande strukturer och inte medföra några kostnader utöver det första året.

De tematiska kontoren måste hanteras enskilt. Deras storlek uppskattas till cirka 25 miljoner kronor per år.

Förslagens besparingar

Stödet till idébankerna (anslag 2:64 inom utgiftsområde 16) om 11 miljoner kronor per år föreslås avskaffas av utredningen.

Finansiering av ökade kostnader för staten

Medlen från det avskaffade stödet för idébanker föreslås användas för att finansiera driften av Finansieringsbolaget, dess bildande, samt uppdragen till Arbetsgivarverket och forskningsråden (år 1). Vinnovas arbete med stöd och utvärdering (5 mnkr per år) föreslås finansieras av tillgängliga medel i anslag 2:64 under utgiftsområdet 16 (ap. 21 Fördelas efter beslut av regeringen). Detsamma gäller PRV:s och UKÄ:s uppdrag. Ökade kostnader för forskningsråden år 2 och fortsättningsvis föreslås finansieras genom omfördelning av befintliga anslag (det vill säga inom befintlig ram). De övriga kostnaderna finansieras genom en omfördelning av högskolornas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Skälet till detta är att nyttiggörandearbetet ska vara en integrerad del av verksamheten vid högskolorna. Det är då också rimligt att de förslag utredningen lämnar som ligger absolut närmast högskolorna, också finansieras av deras anslag för forskning och utbildning på forskarnivå.

För budgetåret 2020 uppgick det totala anslagen till Universitet och Högskolor till cirka 47 miljarder kronor. Av detta utgjorde cirka 34,7 procent (cirka 16,5 mdkr) anslag för forskning och utbildning för statliga universitet och högskolor. Anslagen för nyttiggörande som föreslås i föreliggande utredning uppgår totalt till 485 miljoner

kronor. Detta motsvarar cirka 1,03 procent av högskolornas totala anslag eller 2,94 procent av de statliga högskolornas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Kostnadsfördelningen återfinns i tabellen nedan.

Tabell 10.1 Sammanställning av kostnader för staten, tusen kronor

	2022	2023	2024	2025	2026
Ökade kostnader					
Arbetsgivarverket					
Kartläggning mobilitet	1 000				
Finansieringsbolag					
Finansiering projektbolag		30 000	30 000	30 000	30 000
Drift	5 000	5 000	11 000	11 000	11 000
Formas					
Uppdrag	500				
Forte					
Uppdrag	500				
Högskolor					
Innovationskontor			168 000	168 000	168 000
Finansieringsbolag	2 000	1 000			
PRV					
Immaterialrättsstöd	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Vetenskapsrådet					
Uppdrag	1 000				
Vinnova					
VFT			100 000	100 000	100 000
Stöd och utvärdering	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Entreprenörskapscentrum		20 000	20 000	20 000	20 000
UKÄ					
Uppföljning	1 500	1 000	1 000	1 000	1 000
Summa	**21 500**	**67 000**	**340 000**	**340 000**	**340 000**
Minskade kostnader					
UO 16 Anslag 2:64					
Idébanksmedel	11 000	11 000	11 000	11000	11 000
Fördelas efter beslut av regeringen	9 500	6 000	11 000	11 000	11 000
UO 16 Anslag 16:2					
Forskning och utbildning på forskarnivå	1 000	50 000	318 000	318 000	318 000
Summa	**21 500**	**67 000**	**340 000**	**340 000**	**340 000**
Differens kvar att finansiera	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Riksdag och regering

För riksdag och regering kommer inrättandet av Finansieringsbolaget att innebära att holdingbolagen återapportering i årsredovisning standardiseras och kan få ett innehåll som bättre visar på resultat av verksamheten Finansieringsbolaget kommer dessutom vart fjärde år sammanställa en fullständig redovisning av effekt och resultat av aktiviteter inom holdingbolagen och Finansieringsbolaget, till Vinnova, för att ingå i den återkommande forskningspropositionen. Med den förbättrade rapporteringskedjan kommer regering och riksdag att bättre kunna följa holdingbolagens aktiviteter och resultat. Denna information kommer att kunna beaktas vid utformningen av kommande forskningspropositioner och öka riksdagens och regeringens möjligheter att styra holdingbolagens verksamhet. Kraftsamlingen av kompetenser kommer att innebära en professionalisering av holdingbolagens verksamhet, något som i tur kommer att innebära att holdingbolagen kan bli ett viktigare verktyg för forskning och innovation jämfört med i dag. Detta är också i linje med Riksrevisionens rekommendationer. Med denna information blir det bättre förutsättningar för regering och riksdag att styra holdingbolagen.

Inrättande av Finansieringsbolaget kommer att innebära att holdingbolagen inte längre kommer att bedriva någon riskkapitalverksamhet på lokal nivå. Med detta kommer staten att bättre kunna styra finansieringen till de projektbolag som uppstår vid landets högskolor.

Almi

Det utökade verifieringsstöd som föreslås av utredningen, kan komma att påverka hanteringen av befintligt verifieringsstöd hos Almi Företagspartner AB. Det är därför av stor vikt att Almi Företagspartner AB och Vinnova samråder inför utformandet av det nya utökade verifieringsstödet. Det kan annars finnas en risk för överlappningar.

Arbetsgivarverket

De uppdrag arbetsgivarverket föreslås erhålla bygger på befintligt partsarbete och rådande strukturer. De kontakter utredningen haft med företrädare för arbetsgivare och arbetstagare i frågor som rör främst medlemmar i olika SACO-förbund, utvisar att det finns ett stort intresse hos dessa att på olika sätt bidra i arbetet med att såväl undanröjda olika arbetsrättsliga hinder inom ramen för anställningsvillkor, avtal och dylikt men också ett stort intresse för att på olika sätt bidra till att medarbetare vid högskolorna för höjd kompetens inom immaterialrättsliga frågor. Utredningen bedömer att det finns förutsättningar att inrymma arbetet i de föreslagna uppdragen inom befintliga budgetramar, om tiden anpassas efter förhandlingsarbete och andra viktiga processer hos Arbetsgivarverket och andra berörda. Skulle uppdraget inte kunna anpassas på föreslaget sätt bedöms det medföra behov av arbete motsvarande en årsarbetskraft under ett års tid. Den merkostnaden bedöms då kunna finansieras av medlen från det avskaffade idébanksstödet.

Forskningsråden

De uppdrag forskningsråden föreslås ges, baseras på befintlig verksamhet och strukturer. De slutliga konsekvenserna av uppdragen är svåra att förutse, då de är beroende av respektive råds ambitionsnivå. Det är troligt att uppdragen kommer innebära initiala merkostnader motsvarande en årsarbetskraft för Vetenskapsrådet och en halv årsarbetskraft för Formas och Forte. Utredningen bedömer att åtminstone uppstartsarbetet och de uppdrag som utredningen föreslår, kan finansieras av de avskaffade idébanksmedlen. Rådens fortsatta arbete bedöma kunna finansieras inom ram.

Holdingbolagen

I kapitel 9 definieras holdingbolagens nya roll. Förslagen kommer att innebära en ökad frihet för holdingbolagen att bedriva mer verksamhet i sina tjänstebolag (definition i betänkandets Ord- och begreppslista) och fråntagandet av investeringsverksamheten för de så kallade projektbolagen för idéer från studenter och forskare (som

överförs till finansieringsbolaget) men en bibehållen möjlighet till investering i projektbolag för att utveckla idéer högskolan eller holdingbolaget äger.

Utredningens förslag innebär att holdingbolagen kommer att kunna inta nya roller. Holdingbolagen kommer liksom tidigare kunna utveckla de immateriella rättigheter som uppstår från högskolornas verksamhet till licensaffärer. Som nämnts ovan kommer holdingbolagen även fortsättningsvis kunna förmedla uppdragsutbildning men förväntas i ökad grad kunna bidra med behövlig utbildning för det livslånga lärandet och nödvändig kompetensomställning. Då bildning och annan verksamhet ska bedrivas på kommersiella grunder kommer det inte att få några negativa budgetära konsekvenser utan beräknas tvärtom kunna leda till ökade intäkter för bolagen och även för högskolorna (genom ökade intäkter för att medarbetare utför arbete åt holdingbolagen eller genom att sälja andra tjänster till bolagen). Utredningen menar även att verksamheten måste bedrivas så att den inte leder till snedvriden konkurrens gentemot privata aktörer.

Förslaget om att holdingbolagens investeringsverksamhet lyfts över till Finansieringsbolaget (se avsnitt 9.3.4) kommer att innebära en del effektivitetsvinster. Enligt FUHS arbetar i dagsläget cirka 15 helårsarbetskrafter med investeringsverksamheten. Utredningen bedömer att antalet helårsarbetskrafter i holdingbolagen kommer att minska till cirka fem för arbete med motsvarande investeringsverksamhet. De tio personer som berörs kommer dels kunna erbjudas arbete av Finansieringsbolaget men bedöms annars vara en mycket efterfrågad arbetskraft på arbetsmarknaden. Det är rimligt att anta att motsvarande fem helårsarbetskrafter behövs i Finansieringsbolaget för uppgiften. Ändringen av fokus från investeringsverksamhet för projektbolag till annan verksamhet, kan för vissa av holdingbolagen antas få avsevärda effekter, exempelvis är Uppsala universitets holdingbolags verksamhet helt fokuserat på investeringsverksamhet.

De nya möjligheter som öppnas upp för holdingbolagen- om de förvaltande högskolorna så vill – kan medföra behov av nyrekrytering av personal.

Avskaffandet av investeringsverksamheten för projektbolagen för genomförande av idéer från studenter och forskare, kommer under en övergångsperiod medföra att holdingbolagen har kvar investeringarna i bolagen och successivt avvecklar dessa. Holding-

bolagen föreslås få i uppdrag att ta fram avvecklingsplaner i vilka det framgår i vilka bolag ägandet avvecklas, överförs till finansieringsbolaget eller hanteras på annat sätt. Detta blir en fråga för den högskola som får i uppdrag att bilda Finansieringsbolaget att hantera.

Med utredningens förslag kommer Finansieringsbolaget att erbjuda ett bredare utbud av finansieringstjänster (se avsnitt 9.3.4). Det kommer att medföra att projektbolagen får större möjlighet att välja den finansieringslösning som passar dem bäst.

Utredningens förslag innebär att fler holdingbolag kan bildas och att holdingbolagen – jämfört med i dag – kan komma att bedriva väsentligt mer verksamhet med de medel högskolorna förslås kunna tillföra till deras verksamhet, som aktieägartillskott eller lån.

De nya holdingbolagen kommer att styras mot samhällsuppdrag och nya ekonomiska mål och kommer för delar av sin verksamhet få stort stöd genom det nybildade Finansieringsbolaget. Stödet för olika rättsliga frågor kommer för många av bolagen att utökas och stöd genom mallar, utbildningar, rapporter, samt upprättandet av årsredovisning underlättas i väsentlig mån.

Holdingbolagen kan antas typiskt sett få väsentligt förbättrade förutsättningar att förhålla sig till och tillämpa det statsstödsrättsliga regelverket, dels genom Finansieringsbolagets gemensamma statsstödsfunktioner, dels genom att investeringsverksamheten riktade mot enskildas ägda aktiebolag förs över till Finansieringsbolaget.

Högskolorna

Det system med fyra implementeringssteg (se avsnitt 7.2) som utredningen föreslår, bygger på existerande strukturer och arbete som i huvudsak redan ingår i högskolornas befintliga verksamhet.

Det som tydligast kommer att medföra en ökad administrativ belastning är dels arbetet med UKÄ i den årliga datainsamlingen och att djupare än nu behöva redogöra för nyttiggörandet i olika kontinuerliga granskningar och tillsynsärenden. Dels arbetet tillsammans med Vinnova vart fjärde år.

För högskolorna kommer det således att innebära vissa kostnader för datainsamling av olika indikatorer. Utredningen bedömer att datainsamlingen kommer att medföra en uppstartskostnad på i genomsnitt 200 000 kronor per högskola och sedan en löpande årlig

merkostnad på cirka 50 000 kronor per högskola och år. Med 31 högskolor i landet kommer uppstartskostnaden att uppgå till 6,2 miljoner kronor och den årliga kostnaden för uppföljning till 1,55 miljoner kronor. Därutöver tillkommer kostnad att sammanställa den information som Vinnova efterfrågar för utvärderingarna. Omfattningen av det arbetet beräknas uppgå till i genomsnitt 80 timmar arbetstid vart fjärde år för varje högskola. De uppgifter som redovisas ovan bedöms enligt utredningen kunna inrymmas i högskolornas befintliga verksamhet och anslag.

Enligt utredningens förslag kommer högskolorna att få ökade anslag för uppdrag att bedriva innovationskontor (se avsnitt 7.3.6). I dag uppgår anslaget till landets innovationskontor till totalt 107 miljoner kronor. Med utredningens förslag kan anslagen för innovationskontor komma att öka enligt tabellen nedan. Högskolorna delas in i tre grupper beroende på hur stort deras anslag är (se avsnitt 9.1.3). Maximalt kommer anslagen för innovationskontoren att kunna öka till 420 miljoner kronor totalt (med både statliga och privata högskolor fullt ut med i systemet), vilket jämfört med i dag är en ökning med 315 miljoner kronor. Enligt utredningens bedömning kommer troligen inte alla högskolor att varken vilja eller kunna kvalificera sig för innovationskontor inom överskådlig framtid. Det är också troligt att flera högskolor kan tänkas gå samman om att få uppdrag att bedriva ett kontor gemensamt exempelvis med viss inriktning. Utredningens bedömning blir därför att anslaget bör uppgå till 275 miljoner kronor. Det innebär en anslagsökning om168 miljoner kronor från dagens nivå (år 2020). Högskolornas motfinansiering ska enligt utredningens förslag uppgå till minst 10 procent, eller 27,5 miljoner kronor.

Tabell 10.2 Utredningens förslag för finansiering av Innovationskontor vid högskolor där staten är huvudman

Högskola	A	B	C	
Blekinge Tekniska Högskola	A	0,4	5	0,5
Gymnastik- och idrottshögskolan	A	0,2	5	0,5
Försvarshögskolan	B	0	10	1
Göteborgs universitet	C	6,2	20	2
Högskolan Dalarna	A	0,7	5	0,5
Högskolan i Borås	B	0,4	10	1
Högskolan i Gävle	B	0,7	10	1
Högskolan i Halmstad	A	0,4	5	0,5
Högskolan Kristianstad	A	0,4	5	0,5
Högskolan i Skövde	A	0,4	5	0,5
Högskolan Väst	A	0,4	5	0,5
Karlstads universitet	B	2,3	10	1
Karolinska Institutet	C	8,8	20	2
Konstfack	A	0	5	0,5
Kungliga Konsthögskolan	A	0	5	0,5
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	A	0	5	0,5
Kungliga Tekniska högskolan	C	10,4	20	2
Linnéuniversitetet	B	2,3	10	1
Linköpings universitet	C	7,2	20	2
Luleå tekniska universitet	B	7,3	10	1
Lunds universitet	C	11,3	20	2
Malmö universitet	B	2,5	10	1
Mittuniversitet	B	2,3	10	1
Mälardalens högskola	B	0,8	10	1
Sveriges lantbruksuniversitet	B	6,7	10	1
Stockholms Konstnärliga Högskola	C	0	5	0,5
Stockholms universitet	C	5,9	20	2
Södertörns högskola	B	0,4	10	1
Umeå universitet	C	6,2	20	2
Uppsala universitet	C	9,5	20	2
Örebro universitet	B	2,2	10	1
Totalt		**96,3**	**335**	**33,5**

A: Högskolans anslag där A är litet, B mellan och C är stort **B**: Anslag för innovationskontor enligt anslag 2:64. **C:** Utredningens förslag på anslag för innovationskontor. **D**: Högskolornas egna minimianslag för Innovationskontor eller motsvarande.

Källa: Ekonomistyrningsverket och utredningens egna bearbetningar.

Tabell 10.3 Utredningens förslag för finansiering av Innovationskontor vid högskolor med enskild huvudman

Högskola	A	B	C	
Beckmans Designhögskola	A	0	5	0,5
Chalmers tekniska högskola	C	7,2	20	2
Enskilda Högskolan Stockholm	A	0	5	0,5
Ersta Sköndal, Bräcke Högskola	A	0	5	0,5
Gammelkroppa Skogsskola	A	0	5	0,5
Handelshögskolan i Stockholm	A	0,2	5	0,5
Högskolan i Jönköping	B	0,4	10	1
Johannelund teologiska högskola	A	0	5	0,5
Newmaninstitutet	A	0	5	0,5
Röda korsets högskola	A	0	5	0,5
Sophiahemmet Högskola	A	0	5	0,5
Stockholms Musikpedagogiska Institut	A	0	5	0,5
Örebro teologiska högskola	A	0	5	0,5
Totalt		**7,8**	**85**	**8,5**

A: Högskolans anslag där A är litet, B mellan och C är stort **B**: Anslag för innovationskontor enligt anslag 2:64. **C:** Utredningens förslag på anslag för innovationskontor. **D**: Högskolornas egna minimianslag för Innovationskontor eller motsvarande.

Källa: Ekonomistyrningsverket och utredningens egna bearbetningar.

Som nämns ovan medför utredningens förslag att högskolorna förväntas arbeta med nyttiggörande på alla nivåer i den egna organisationen. Som beskrivs i avsnitt 7.2 ska högskolorna utvärderas utifrån hur de arbetar med nyttiggörande. Det kommer att ställa ökade krav på högskolornas ledning att stödja framtagandet av processer som stimulerar nyttiggörande, något som i sin tur kräver en positiv inställning till nyttiggörande. Denna inställning förväntas komma att genomsyra högskolornas hela organisation. Konsekvensen av utredningens förslag kan för många högskolor bli att medarbetares nyttiggörandearbete värderas högre än som sker i dag, vilket kan leda till omfördelning av interna resurser, tillskapandet av nya befordringsgrunder och att olika åtgärder vidtas som främjar ökat nyttiggörande. Det kommer vidare att ställa krav på att högskolorna samarbetar med övriga högskolor och med andra aktörer utanför akademin i högre utsträckning. Omställningskostnaderna kommer att täckas av de ökade anslagen till innovationskontoren.

Enligt utredningens förslag ska högskolorna genom holdingbolagen kunna erbjuda många olika sorters utbildning till offentlig

och privat sektor, i högre utsträckning än som sker i dag. För att detta ska bli möjligt behöver högskolorna noga granska vilka möjligheter detta ger för högskolan och vilka resurser som finns till förfogande. Även frågor såsom bisysslor kan beröras. Här finns det högskolor (exempelvis Karlstads universitet), som är längre fram än andra. De högskolor som behöver se över sitt arbete med bland annat bisysslor kan hämta vägledning av de högskolor som kommit längre i processen. Utredningen bedömer att de nya möjligheter som utredningen föreslår inte medför ökade kostnader utan innebär en potential för ökade intäkter till såväl högskola som holdingbolag.

I kapitel 7 beskrivs att studenter, doktorander och före detta anställda ska ges möjlighet att anlita högskolans nyttiggörandestöd i genomsnitt upp till två år efter avlagd examen eller avslutat arbete. Enligt utredningens bedömning bör detta arbete vara av mindre omfattande karaktär och kunna ingå i de nya innovationskontorsuppdragens utökade budgetar.

Med utredningens förslag kommer samtliga högskolor att ges möjlighet att grunda holdingbolag. Det medför att de kan äga immateriella rättigheter som uppstår från forskningsprojekt (om berörda immateriella rättigheter överlåtits till högskolan eller holdingbolaget), förmedla uppdragsutbildning och bedriva annan utbildning, sälja konsulttjänster, äga och utveckla infrastruktur för forskning och annan verksamhet som sker som ett led i kommersialisering av forskningsbaserade resultat från högskolan. Att grunda holdingbolag är frivilligt och någonting som föreslås rymmas inom högskolornas anslag.

Den möjlighet utredningen föreslår om att kunna överföra medel till holdingbolagen får i sig ingen omedelbar budgetär konsekvens för högskolorna, men kan få det beroende på högskolans ambitionsnivåer. För de högskolor som överför medel krävs då en viss ökad administration jämfört med i dag.

Utredningen förtydligar högskolans ledningsansvar för holdingbolagen, såväl för styrelse som andra funktioner. Arbetet med att se över styrning, att styra med mål för samhällsuppdraget och ekonomin, att följa upp verksamheten i holdingbolaget och rapportera den till högskolans ledning, att ha kontakter med Finansieringsbolaget och det förslagna konsortiet, kommer troligen innebära utökade administrativa åtaganden för högskolorna. Samtidigt balanseras detta med att Finansieringsbolaget skapas som en ny stödresurs som ger holdingbolagen stöd för upprättandet av rapporter och mer

enhetliga årsredovisningar (som även tydligare visar på resultaten av samhällsuppdragen), stöd för olika juridiska frågor (statsstöd, immaterialrätt och affärsjuridik), som även det avlastar högskolorna. Finansieringsbolaget bör också kunna ta fram mallar för rapportering och uppföljning mm, som minskar högskolornas och holdingbolagens administrativa arbete.

En högskola bör ges i uppdrag att leda och samordna arbetet med att bilda konsortiet som förvaltar Finansieringsbolaget och att bygga upp Finansieringsbolagets verksamhet. Det är rimligt att anta att det arbetet initialt är förenat med visst merarbete motsvarande minst två helårsarbetskrafter det första året och något mindre resurser det andra året. För uppdraget bör avsättas 2 miljoner kronor år 1 och 1 miljon kronor år 2.

Patent och registreringsverket (PRV)

Enligt förslag som beskrivs i avsnitt 8.1 ska PRV fortsatt arbeta med kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt på högskolorna. Arbetet bedöms motsvara tre helårsarbetskrafter och medföra behov av ökade anslag om 5 miljoner kronor årligen (kostnad för tre medarbetare plus relaterade omkostnader för resor, utbildningsmaterial med mera) Uppdraget bör vara permanent och medföra motsvarande permanenta höjning av myndighetens förvaltningsanslag.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ)

I förslaget om uppföljning och utvärdering (kapitel 7) ska UKÄ ansvara för uppföljningen av högskolornas arbete med nyttiggörande. Arbetet ska ske i samarbete med Vinnova, som är den myndighet som ansvarar för de utvärderingar som ska ske vart fjärde år. Utredningens bedömer att den utökade uppföljningen av nyttiggörandearbetet i huvudsak kan genomföras inom befintliga ramar för verksamheten (som anförts i kapitel 3 är nyttiggörandet en integrerad del i högskolornas verksamhet och arbete med nyttiggörandet ingår därmed per definition i UKÄ:s ansvarsområde) men utredningen bedömer ändå att arbetet med att initialt utforma hur uppföljningssystemet ska gälla för nyttiggörandet och hur det ska integreras i övrig verksamhet vid myndigheten, kommer att medföra en kost-

nad av engångskaraktär på 1,5 miljoner kronor och därefter permanenta årliga kostnader på 1 miljon kronor. Kostnaderna bör kunna hållas låga eftersom UKÄ har befintliga strukturer och arbetssätt för inrapportering av olika indikatorer.

Vinnova

Enligt förslaget som presenteras i avsnitt 5.3 ska Vinnova ansvara för de utvärderingar som ska genomföras vart fjärde år. För Vinnova innebär arbetet att de ska upprätta en effektlogik för nyttiggörandearbetet, ta fram indikatorer på olika nivåer i effektlogiken och utifrån den genomföra en resultat- och effektutvärdering. Arbetet bedöms medföra behov av ökade resurser motsvarande 5 miljoner kronor årligen. Enligt den trappstegsmodell som utredningen tagit fram (avsnitt 7.1) är uppföljningen av UKÄ och utvärderingen central för att säkerställa önskade resultat och effekter. Utvärderingens resultat kommer att rapporteras till Regeringen och högskolorna och utgöra grund för uppdrag att bedriva innovationskontor, samt eventuellt utökat innovationskontorsuppdrag.

En annan viktig byggsten i utredningens förslag är Vinnovas Verifiering för Tillväxt (VFT). Här föreslår utredningen en ökad satsning på komplexa lösningar som kräver omfattade forskningsresurser i tidiga TRL-skalan innan de kan bolagiseras. Det i sin tur avses innebära ett ökat nyttiggörande inom bland annat högteknologiska områden.

Vinnova har tidigare haft VFT-2 (också kallat VINN-2). Utredningens förslag innebär utökade resurser till existerande strukturer. Totalt föreslås ett återinfört VFT-2 stöd för 150 miljoner kronor per år, varav 3 miljoner kronor avsätts till myndigheten för administration och uppföljning av stödet.

Som beskrivs i avsnitt 7.2 anser utredningen att Vinnova ska få i uppdrag att stödja innovationskontoren i deras löpande arbete. Vinnova arbetar i dag med ett flertal satsningar tillsammans med högskolan. Däribland annat K3-projekten, VFT och med strategiska innovationsprogram (där högskolorna till del är involverade). Sådant arbete kommer behöva fortsätta och finansieras av myndighetens befintliga anslag.

10.1.2 Konsekvenser för regionerna

I utredningens förslag för implementering (se avsnitt 7.2) förväntas högskolorna- jämfört med i dag – generellt spela en mer aktiv roll i det regionala utvecklingsarbetet och förväntas tydligare samarbeta med bland annat regionerna. Samarbetet mellan högskolorna och regionen ingår i den modell för utvärdering (se avsnitt 5.2) som utredningen föreslår. I dag spelar högskolorna en viktig roll i de regionala utvecklingsstrategierna. Ett av utvärderingens syfte är att få ökat fokus på högskolornas roll som innovationsmotor och som regional aktör för kompetensförsörjningen i landets regioner.

Det finns ingen entydig syn på vilken roll som högskolorna spelar för den regionala utvecklingen. Det finns studier som visar på att de spelar en viktig roll för regionernas kompetensförsörjning och sysselsättning[2], samtidigt som andra visar att studenter vid särskilt de mindre högskolorna i hög utsträckning flyttar från länet efter avlagd examen[3].

I de mindre regionerna har utredningen bilden att regionerna har stora förväntningar på sina högskolor och att samarbetet ofta är väl utbyggt. Även i större regioner, som exempelvis Skåne[4] och Uppsala[5] finns det ett formaliserat samarbete mellan regionen och dess högskolor.

Utredningen har föreslagit att utvärderingen av nyttiggörandearbetet (det vill säga den som ska ske vart fjärde år) skulle kunna ha olika tematiska fokus. Högskolornas samarbete med regionerna kan enligt utredningen vara ett sådant, högskolornas bidrag till kompetensförsörjning inom olika sektorer ett annat.

Utredningen har i kapitlet om övriga frågor lyft upp samarbetet mellan regionerna och högskolorna avseende innovationer inom ramen för forskningssjukhusen och hur ALF-medlen skulle kunna nyttjas för fler innovationer. Dessa är frågor regionerna själva behöver arbeta med och där Sveriges kommuner och regioner borde kunna vara en aktiv aktör. Det gäller särskilt förhållningssätt till det s.k. lärarundantaget.

[2] Boström-Elias J. och Lindhé L.: Högskolan Västs betydelse för utbildning, sysselsättning och företagande i Fyrbodal, Västra Götalands Regionen 2016.
[3] Pokarzhevskaya G. och Regnér H.: Val av högskoleort – Regionala mönster bland kvinnor och män, SACO 2015 och uppdaterad 2019.
[4] LUMARS är ett samarbete mellan Region Skåne, Lunds universitet, Malmö högskola och Högskolan Kristianstad.
[5] STUNS, Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle.

10.1.3 Konsekvenser för kommunerna

Utredningens förslag bedöms få konsekvenser för Sveriges konkurrenskraft och därmed bidra positivt till kommunerna på flera olika plan. Utredningens modell kommer att uppmuntra samarbeten mellan kommuner och högskolor, något som i sin tur kommer att möjliggöra att högskolorna bättre kan ta hänsyn till kommunernas behov. De ökade möjligheten till utbildningar hos holdingbolagen kommer att kunna bidra positivt till kommunanställdas kompetensutveckling men också till att fler arbetslösa blir sysselsatta och på så sätt minska kommuners kostnader för arbetsmarknadsåtgärder eller försörjningsstöd.

Liksom hos regionerna finns det hos kommunerna medarbetare som delar sin tjänst mellan högskola och kommun. Utredningens olika förslag kommer medföra ett ökat behov av att från kommunalt håll ta fram gemensamma förhållningssätt till det s.k. lärarundantaget.

10.1.4 Konsekvenser för företag

Utredningens förslag avses medföra ett ökat fokus på nyttiggörande hos landets högskolor. Det kommer att vara positivt för näringslivets aktörer då detta kommer att öka högskolornas benägenhet att samarbeta med näringslivet. Det ökade samarbetet kommer att leda till ett ökat antal gemensamma projekt med flera resultat som kommer att kunna tas om hand av näringslivet. Utredningens förslag om ett tydligare beaktande av nyttiggörandeuppdraget vid organiseringen av högskolans verksamhet, kan antas underlättaföretags kontakter med högskolorna men också underlätta överförande av forskningsresultat till näringslivet och på så sätt bidra till ökad ekonomisk tillväxt hos dessa.

Tack vare holdingbolagens nya roll (se kapitel 9) bedöms de kunna spela en större roll än i dag att utveckla de resultat som uppstår i forskningsprojekt där upphovspersonen avsäger sig det så kallade lärarundantaget. Därigenom kan möjligheterna för näringslivet att förvärva resultat förbättras. En ytterligare positiv effekt för företagen kommer att bli det föreslagna Finansieringsbolaget. Därmed kommer privata investerare och andra aktörer som vill komma i kontakt med så kallade projektbolag vid högskolan att ha en tydlig

dörr in. Finansieringsbolaget kommer också bli en tydlig aktör för hela det privata riskkapitalsystemet inom och utanför landet att förhålla sig till, vilket bedöms bli väsentligt enklare än i dag.

Det överordnade målet med utredningens förslag är också att mer resultat från högskolorna ska leda till att fler företag bildas och att fler existerande företag utökar samarbeten med högskolor, studenter och forskare och på så sätt såväl får förbättrade rekryteringsförutsättningar som potential för att producera fler nya varor och tjänster. Det nya finansieringsbolaget bedöms också medföra att tillgången till riskkapital förbättras väsentligt för så kallade projektbolag, vilket bör leda till att fler bolag bildas och klarar sig en längre tid.

Utredningens förslag om att regeringen ska kunna göra särskilda satsningar mot tematiska innovationskontor, med tillhörande utökade verifieringsmedel, bedöms detta enligt utredningen leda till att resultat från forskning inom för landet viktiga områden utvecklas bättre än i dag. Viktiga samhälleliga behov kan då bättre tillgodoses, vilket inkluderar viktiga behov från olika delar av näringslivet inom olika sektorer. När regeringen pekar ut särskilda tematiska satsningar kan detta också, vilket bekräftas av flera företrädare ur näringslivet och olika intresseorganisationer, förväntas leda till att olika företag och organisationer med verksamhet knutet till satsningen, fokuserar sin verksamhet till berörda orter och högskolor och att deras verksamhet underlättas. Det visar också på en tydlig prioritering som av olika aktörer kan tolkas som att regeringen anser att satsningar inom dessa områden är önskvärda, vilket i sig kan attrahera investeringar från andra länder, multinationella företag och andra organisationer.

De utökade verifieringsmedlens syfte är att resultat från forskning mer mera ska kunna utvecklas bättre och ha bättre förutsättningar än i dag att kunna tas vidare in i kommersialiseringsfas eller på annat sätt leda till tjänster och produkter som när medborgare, konsumenter eller andra. Det bör kunna leda till förbättrade förutsättningar för företag att etableras och växa.

Slutligen är bedömningen att holdingbolagens utökade möjligheter att bedriva utbildning bättre än i dag ska kunna tillgodose arbetsmarknadens behov av kvalificerade utbildningar inom olika områden och därmed förbättra offentlig sektors och näringslivets förutsättningar att såväl rekrytera som behålla personal men också att förbättra sin egen konkurrenskraft.

10.1.5 Konsekvenser för enskilda

Flera av förslagen i utredningen riktar sig till studenter, forskare och olika medarbetare vid högskolorna och kommer att innebära nya möjligheter för den enskilde, oavsett vilken del av landet hen befinner sig i. Det kommer att finnas bättre tillgång till stöd för att utveckla och för att skydda sina idéer. Detta sker genom att fler högskolor ges möjlighet att kvalificera sig för att bedriva innovationskontor (ensamma eller i samarbete med andra högskolor) och genom att samtliga högskolor tydligt knyts till högskola med innovationskontor. För de studenter, forskare och andra personer som finns vid privata högskolor, som valt att inte omfattas av den nya stödförordningen för innovationskontor, finns möjligheten att köpa stöd från något av de befintliga innovationskontoren eller att antingen bedriva studier vid sådan högskola eller arbeta där. Det nya uppföljnings- och utvärderingssystemet kommer visa på vilka delar av högskolor där nyttiggörandearbetet har svagare eller starkare stöd och kommer på så sätt visa för högskolors ledningar var behov av åtgärder finns. Detta kommer leda till att studenter och anställda inom fler vetenskapliga discipliner än i dag får del av innovationsstödet. Detsamma gäller tydliggörandet att nyttiggörandet ska beaktas av högskolan i arbetet med dess inre organisation.

Utredningens förslag är utformade så att stöden inte ska påverka den enskildes förmögenhet. Utbyggnaden av VFT bör åtföljas av utvecklingen av en återbetalningsfunktion. Samtliga föreslagna finansieringsinstrument (30 mnkr) är antingen i form av lån eller ägarandelar.

Utredningens bedömning om att studenter och före detta medarbetare bör kunna fortsätta ta del av nyttiggörandestöd upp till två år efter att studier eller anställning avslutats, bör kunna leda till förbättrade förutsättningar för att dessa personers idéer realiseras.

Utredningens förslag inom immaterialrätten avses bidra till att det så kallade lärarundantaget tillämpas på ett mer välfungerande sätt än som är fallet i dag, att det blir mer välkänt och att studenters och anställdas kunskap i avtalsskrivning höjs. Detsamma gäller förekomsten av gemensamma stödfunktioner inom Finansieringsbolaget. Högskolornas immaterialrättsstrategier ska definiera inom vilka sektorer särskilt skyddsvärda immateriella rättigheter uppstår, för att på så sätt möjliggöra särskilda insatser mot de områdena och de studenter och medarbetare som verkar där.

Uppdragen till Arbetsgivarverket och forskningsråden avses bidra till att studenter och medarbetare vid högskolorna skall ges förbättrade förutsättningar att nyttiggöra resultat från forskningsverksamhet och verksamhet som baseras på forskning. Uppdragen avses bidra till att stärka en positiv kultur av nyttiggörande, som bidrar till att medarbetare vid högskolorna som är framgångsrika i sitt nyttiggörandearbete, premieras för detta på olika sätt. Uppdragen syftar till att undanröja olika former av hinder mot ökat nyttiggörande, något som antas leda till att fler personer kan ta del av resurser från forskningsråden och att fler personer kan ha anställningar inom olika sektorer samtidigt.

Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Bedömningen är att det nya uppföljnings- och utvärderingssystemet ska kunna bidra till att visa på eventuella skillnader i hur män och kvinnor får del av nyttiggöranderesurser och innovationsstöd, något som resulterar i ökad kunskap och lärande. Baserat på förvärvad kunskap kan stödet utformas så att det leder till ökad jämställdhet.

Tillgängliga data avseende idéflödet från innovationskontoren utvisar en ojämställdhet mellan män och kvinnor innebärande att färre kvinnor än män deltar i redovisade idéer, patent och företag. Tillskapandet av Finansieringsbolaget skapar förbättrade förutsättningar att styra finansieringsverksamheten så att såväl mäns som kvinnors företagande ges ett mer likvärdigt stöd och kan bidra till att fler kvinnor blir del av innovationsstödsystemet. Det uppföljnings- och utvärderingssystem utredningen förslår bedöms också ge goda förutsättningar för att såväl UKÄ, som Vinnova ska få verktyg för att synliggöra mäns och kvinnors nyttiggörande av forskningsresultat och nyttjande av innovationsstöd. På så sätt kan utredningens förslag bidra till att mäns och kvinnors villkor inom innovationsstödet bli mer likvärdiga.

10.2 Samhällsekonomisk analys

Enligt Kommissionens senaste innovation scoreboard från år 2020 intar Sverige tätpositionen över de länder som är unionens mest innovativa. Undersökningen visar att Sverige är särskilt starkt inom

områden som samarbeten mellan offentliga och privata aktörer och det livslånga lärandet. Samtidigt som Sverige är starkt, så förlorar landet gentemot EU-genomsnittet. För att bibehålla Sveriges tätposition måste högskolornas roll som motor för nya lösningar bibehållas och stärkas. Annars riskerar Sverige att förlora sin starka ställning.

Den indikator där Sverige är längst under EU-genomsnittet (40 procent under genomsnittet) är sales of new-to-market/firm innovations.[6] Denna indikator mäter den totala omsättningen av nya eller väsentligt förbättrade produkter som är nya för ett särskilt bolag eller helt nya för marknaden (fritt översatt från engelska: *Sum of total turnover of new or significantly improved products, either new-to-the-firm or new-to-the-market, for all enterprises*.)[7] Här kan högskolorna spela en viktig roll i att skapa samverkan mellan forskning och näringsliv och att främja framväxten av implementerbara lösningar.

10.2.1 Högskolornas effekt på konkurrenskraften

Generellt är det svårt att hitta indikatorer som mäter hur väl svenska högskolor arbetar med nyttiggörande. Det finns inga regelbundna utvärderingar i Sverige och vid internationella jämförelser över högskolornas innovationskraft hamnar Sverige ofta inte i tätskiktet. En starkt bidragande orsak till detta bedömer utredningen vara lärarundantaget, där svenska forskares implementerade lösningar inte fångas upp i internationella jämförelser.

Enligt en studie som är framtagen av Entreprenörskapsforum år 2012 spelar högskolorna olika roll i olika delar av landet. Det finns enligt studien några resultat som förtjänar att framhävas, däribland regionernas befolkningsstorlek, deras näringsstruktur och att högskolorna kan medverka till att skapa en mer innovativ kultur i samhället. De resultat som utredningen här anser särskilt intressanta är de två senare. Regioner med mer FoU och innovationskraft kan vridas om i en ny riktning och tillsammans med det lokala näringslivet kan högskolan här skapa positiv påverkan på det regionala näringslivet. Högskolor utanför storstadsregionerna spelar ofta en viktig roll i att förse det regionala näringslivet med efterfrågad kompetens. Samarbetet med regionerna kan förbättra den match-

[6] Europeiska kommissionen: *Innovation Scoreboard 2020*, s. 68.
[7] Europeiska kommissionen: *Innovation Scoreboard 2020*, s. 90.

ningen. Det tredje resultatet från studien visar att en högre utbildningsnivå har det positiva med sig att det ställer om ekonomin mot ett större tjänsteinslag, vilket i sin tur minskar ekonomins sårbarhet. Den höjda utbildningsnivån ökar också kollektivets möjlighet att absorbera och utveckla nya idéer.[8]

En annan studie av intresse för utredningen är *What is the causal effect of R&D on patenting activity in a "professor's privilege" country? Evidence from Sweden* som visar på att en procents medel till forskning och utveckling ökar patenteringen med 0,3–0,6 procent[9]. Utredningen anser att patent är ett trubbigt verktyg för att mäta entreprenörskap och innovationskraft hos högskolorna. Likväl är det viktigt att förstå att stödet för nyttiggörande spelar en roll för att öka antalet patent per satsad krona på forskning och utveckling och framför allt att arbeta för att dessa patent omsätts och används.

10.2.2 Hur stödet för nyttiggörandet påverkar svensk konkurrenskraft

Utredningen har inte, efter eget sökande och efter kontakt med några av landets ledande akademiker på området, kunnat identifiera några studier som undersöker sambandet mellan högskolornas stöd för nyttiggörande och landets konkurrenskraft. Avsaknaden av uppföljning och utvärderingar inom området (som diskuteras i kapitel 5) gör att det i dagsläget inte går att säga hur de svenska högskolornas stöd för nyttiggörande bidrar till att skapa resultat och effekter i samhället.

Sett till de indikatorer som finns tillgängliga för att mäta högskolornas arbete med nyttiggörande i dag kan utredningen se att de högskolor som har innovationskontor också är de som har högst idéflöde. Under den senaste treårsperioden hade högskolorna med innovationskontor i genomsnitt ett avsevärt högre idéflöde än de som inte hade innovationskontor. Det förefaller finnas en viss korrelation mellan högskolornas storlek och idéflödet. Utredningen kan inte se någon korrelation mellan hur mycket som högskolorna satsar

[8] Ejermo O.: *Universitet som drivkraft för tillväxt och utveckling*, Entrepenörskapsforum, 2012. s. 61 f.
[9] Ejermo O. och Källström J.: *What is the causal effect of R&D on patenting activity in a "professor's privilege" country? Evidence from Sweden*, Springer Science+Business Media 2016 New York, s. 677 f.

i monetära termer på innovationsstödjande aktiviteter och på idéflödet (se avsnitt 3.6).

Vad som däremot verkar ha en påverkan är hur högskolorna arbetar med nyttiggörande. Det finns exempel på högskolor som saknar innovationskontor men ändå uppvisar ett starkt idéflöde från studenter och/eller forskare. Mälardalens högskola, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Skövde är exempel på detta. Utifrån detta bedömer utredningen att positiva attityder till nyttiggörande åtföljt av ett väl utvecklat stöd för nyttiggörande kommer att ha en positiv påverkan på Sveriges konkurrenskraft.

Tabell 10.4 Genomsnittligt idéflöde för högskolor med och utan innovationskontor

Högskolor med eller utan innovationskontor	S1	S2	S3	F1	F2	F3
Med IK	306	39	9	192	93	15
Utan IK	107	18	7	20	5	1

S = Student. S1: antal idéer som gått till prövning. S2: antal idéer som gått till verifiering. S3: antal idéer som gått till inkubator. F = Forskare.F1: antal idéer som gått till prövning. F2: antal idéer som gått till verifiering. F3: antal idéer som gått till inkubator.
Källa: Högskolornas inrapportering till utredningen.

10.2.3 Förväntade effekter av ökat nyttiggörande

Som nämnts i föregående avsnitt bedöms utredningens förslag att bidra positivt till ökat nyttiggörande från landets forskning. Detta bedöms i sin tur att positivt bidra till svensk konkurrenskraft.

Givet avsaknaden av historiska data och utredningens resurser har det inte varit möjligt att göra en ex-ante analys av vad det utökade stödet till landets innovationskontor kommer att få för konsekvenser. Den data som finns tillgänglig bedöms visa på att ökade och mer strukturerade satsningar på innovationskontoren också bidrar till ökat nyttiggörande. Korrelationen har dock inte kunnat kvantifieras. I avsnitt 7.3.6 föreslås ett ökat VFT-stöd. Enligt de beräkningar som tagits fram av utredningen (och som bedömts som rimliga av utredningens båda referensgrupper) kommer ett utökat VFT-stöd att resultera i cirka 25 verifierade lösningar per år. Dessa lösningar bedöms ligga i teknisk framkant och vara så avancerade att de kommer att ha en positiv inverkan på den svenska innovationskraften.

Grundandet av finansieringsbolaget (se avsnitt 9.3) och det ökade anslaget för investeringar kommer att bidra till att minska kapitalgapet i försådd- och såddfaserna. Tillsammans med utökningen av VFT kommer det att bidra till ett ökat antal företag med rötter i högskolan. Finansieringsbolaget kommer att innebära en professionalisering och effektivisering av investeringsstödet. Det kommer också att innebära att stödet blir mer likvärdigt över hela landet. På längre sikt bedöms stödet att kunna finansiera sig självt, då lyckosamma avyttringar förväntas täcka driftskostnaderna för bolaget.

Ett annat område där förslagen förväntas bidra positivt är inom kompetensutvecklingen. Holdingbolagens föreslagna roll kommer potentiellt att kunna bidra positivt till kompetenshöjande insatser i hela landet. Igen så har avsaknaden av data och tillgängliga resurser inte tillåtit för en mer ingående ex-ante analys vilka effekter detta kan medföra. Det finns exempel på högskolor som i dag arbetar framgångsrikt med uppdragsutbildning. Det är utredningens bedömning att holdingbolagens förändrade roll kommer att bidra till ökad utbildning och därmed till ett ökat lärande.

Förslaget om ett nationellt entreprenörskapscentrum förväntas bidra till en höjning av forskningsnivån i Sverige och till ett generellt ökat lärande hos högskolornos studenter och doktorander. Som visas i kapitel 8 finns det oberoende forskning som visar på att entreprenörskapsutbildningar faktiskt har en positiv effekt på individens entreprenörskap. Det är utredningens bedömning att utbildningarna ska bidra till skapandet av mer entreprenöriella personer som är mer benägna att driva nyttiggörandet och företagande.

10.3 Övriga konsekvenser

Utredningen bedömer inte att förslagen i betänkanden har någon betydelse för den kommunala självstyrelsen, för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för offentlig service generellt i olika delar av landet (däremot specifikt rörande tillgången till innovationskontor) eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Därför finns ingen redovisning av konsekvenserna på dessa områden.

Rent allmänt kan sägas att ökat nyttiggörande bidrar till fler innovationer som bidrar till ett mer hållbart samhälle. Högskolans ökade

kontakter med det övriga samhället kan driva på frågor som rör kommuners arbete, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, offentlig service i hela landet, integration och ökad kunskap inom andra viktiga samhällsfrågor. Ett förbättrat nyttiggörande inom forskningsområden relaterade till exempelvis integration eller kommuners verksamhet, kan bidra till att lösa stora och viktiga frågor. Utredningens förslag avser bidra till att så i ökad grad blir fallet. Om så sker, är däremot upp till högskolorna med deras studenter, lärare och andra medarbetare att avgöra. Det är bland annat därför samarbetet mellan högskolor och andra aktörer är så viktigt. Ett utökat samarbete kan leda till att högskolors verksamhet riktas mot områden där stora och viktiga samhällsfrågor finns.

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utredningens förslag: Ändringarna i högskolelagen, högskoleförordningen, ändringen i förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan och en av ändringarna i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Den nya förordningen om statliga medel för innovationskontor ska träda i kraft den 1 december 2024 och en av ändringarna i förordningen (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem ska träda i kraft den 1 juli 2022.

Utredningens bedömning: Det behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser.

Lagändringen och majoriteten av förordningsändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att dessa träder i kraft den 1 januari 2022. Den andra versionen av förordningen med instruktion för Vinnova, som innebär att samtliga enskilda högskolor även de kan innefattas av den nya stödförordningen, bör träda i kraft den 1 juli 2022, för att på så sätt möjliggöra för de enskilda högskolor som så vill att under första halvåret 2022 anmäla sitt intresse till Vinnova.

Den nya förordningen om statliga medel för innovationskontor bör träda i kraft när Vinnova genomfört sin första utvärdering av högskolornas nyttiggörande av resultat från forsknings- och utbildningsverksamhet, som då kan ligga till grund för regeringens beslut om medel för innovationskontor i det nya systemet utredningen föreslår.

Med den ovan beskrivna processen för ikraftträdanden kommer nyttiggörandets nya definition och dess precisering träda i kraft den 1 januari 2022 och därmed möjliggöra för berörda aktörer att snabbt påbörja ett nödvändigt omställningsarbete. Under tiden har UKÄ och Vinnova getts i uppdrag att ta fram de närmare formerna för hur uppföljnings- och utvärderingsarbetet skall ske, vilka data som ska rapporteras in av högskolorna med mera. Det beräknas att det nya systemet kan vara på plats lagom till avgivandet av årsredovisningarna för verksamhetsåret 2022. Det betyder att högskolorna kommer att påbörja arbetet rent rapporterings- och uppföljningsmässigt from och med den tidpunkten och att UKÄ i sin tillsynsroll och kvalitetssäkrande verksamhet de facto följer upp nyttiggörandearbetet från årsskiftet 2022/2023. Vinnova kan då basera sin första rapport till regeringen i mars 2024 på arbetet vid högskolorna och holdingbolagen fram till och med verksamhetsåret 2023. I den budgetproposition som avlämnas i september 2024 kan därefter finansiering för de nya innovationskontoren anslås genom en budgetram, som slutligen fördelas efter bedömningar och förslag i den efterföljande forskningspropositionen och regleringsbreven och motsvarande för år 2025. Detta medför att den nya stödförordningen måste träda i kraft till den 1 december 2024 och den befintliga stödförordningen upphävas därefter. En ny version av instruktion för Vinnova, som medför att privata högskolor kan omfattas av den nya stödförordningen, trädde i kraft 1 juli 2022 för att möjliggöra att dessa ingår i Vinnovas utvärdering.

För att arbetet med det nya Finansieringsbolaget ska löpa snabbt och underlag lämnas till Vinnova avseende riskkapitalverksamheten och verksamheten inom ramen för det nya samhällsuppdraget i god tid innan mars 2024, krävs att arbetet i Finansieringsbolaget påbörjats senast vid årsskiftet 2022/2023.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

1 kap.

2 §

Staten ska som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och
2. forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete.

I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att *såväl* forskningsresultat *som andra kunskaper* tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Vad som i *denna lag* sägs om forskning avser även konstnärlig forskning, om inte något annat anges särskilt.

I paragrafen anges universitetens och högskolornas uppgift.

I *andra stycket* har det tillagts att i högskolornas uppgift ska ingå att verka för att såväl forskningsresultat som andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Med högskolor avses enligt 1 kap. 1 § andra stycket högskolelagen både universitet och högskolor.

Genom det nya tillägget i 1 kap. 2 § andra stycket tydliggörs att uppgiften att verka för att resultat av undervisning tillkomna vid högskolan kommer till nytta ska ingå i högskolans uppgift att anordna utbildning och bedriva forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och annat utvecklingsarbete och vara en integrerad del av högskolans samlade uppgift.

Högskolorna ska bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete.

Sedan tidigare har gällt att högskolorna ska samverka med det omgivande samhället, informera om sin verksamhet och verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Även om uppgiften att verka för att andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta har beröringspunkter med tidigare uppgifter, innebär uppgiften att verka för att andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta i många fall ett utökat åtagande för högskolorna. I ljuset av utredningens övriga förslag innebär detta att högskolornas arbete med nyttiggörande av såväl forskningsresultat som resultat av undervisning behöver få ett ökat fokus hos högskolorna.

Att högskolorna ska verka för att andra kunskaper ska komma till nytta innebär att högskolorna ska vidta åtgärder som syftar till att bland annat kunskaper kopplade till undervisningen, klinisk verksamhet, studenters och forskares verksamhet i övrigt på högskolan ska komma samhället i stort till godo och att högskolorna ska skapa goda förutsättningar för detta. Hur högskolorna bäst verkar för att dessa kunskaper kommer till nytta varierar beroende av vilket resultat som är aktuellt. Uppdraget kräver dock i de flesta fall att fler informeras om och knyts närmare arbetet med att även idéer som uppkommer i anslutning till undervisningen ska komma till nytta, det gäller särskilt studenter och lärare som inte bedriver forskning. Närmare om förslagets bakgrund och motivering framgår under avsnitt 6.1.1.

Tillgången till stöd för nyttiggörande av andra kunskaper tillkomna vid högskolor bör inte vara begränsad till tiden som anställd eller inskriven vid högskolan utan fortlöpa under viss tid därefter. På så sätt finns förutsättningar för ett mer varaktigt stöd som inte upphör abrupt. Ett riktmärke kan vara att stöd som påbörjats före det att personen lämnat högskolan, när behov finns, ska fortgå i vart fall till två år passerat från tidpunkten då personen exempelvis avslutade utbildningen. En bedömning av tiden och när en person kan anses ha lämnat högskolan får göras baserat på förutsättningarna vid varje högskola och förutsättningarna i det enskilda fallet. Det behöver i detta sammanhang beaktas att det gäller kunskaper, till inte obetydlig del, tillkomna vid högskolan varför inte all kunskap hos personer vid högskolan omfattas bara för att personen verkat där. En förutsättning är då att stödet sker för idé som börjat utvecklats under tiden vid högskolan och som inte annan har patenträtt eller upphovs-

rätt till. Det är lämpligt att högskolan i avtal reglerar hanteringen av immateriella rättigheter och andra rättigheter och skyldigheter som uppkommit inom ramen för innovationsstödsverksamheten, när individen slutligen lämnar innovationsstödssystemet vid högskolan.

Högskolornas möjligheter att verka för att andra kunskaper tillkomna vid högskolan kommer till nytta ska i huvudsak rymmas inom gällande regelverk men utredningen föreslår att högskolornas frihet att bilda och finansiera holdingbolag för nyttiggörandearbetet ökar. Paragrafen behandlas i avsnitt 9.1.

För de statliga högskolornas del preciseras nyttiggörandeuppdraget i 1 kap. 2 § högskolelagen med de av utredningen föreslagna ändringarna i högskoleförordningen. Dessa har närmare beskrivits under avsnitt 6.1.2, samt 6.2.

Av lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina framgår att 1 kap. högskolelagen blir tillämplig på de som givits tillstånd att utfärda examina enligt den aktuella lagen. Detta betyder att även dessa högskolor omfattas av det breddade nyttiggörandeuppdraget och därigenom även av den nya uppföljning UKÄ kommer att göra. För att de ska omfattas av utvärderingssystemet och kunna kvalificeras för uppdrag att bedriva innovationskontor, krävs emellertid anmälan till Vinnova i särskild ordning.

I *tredje stycket* tydliggörs utredningens bedömning att nyttiggörandearbetet omfattar såväl konstnärlig som annan forskning genom att även det som inte kommer fortsättningsvis i lagen (dvs. andra stycket) omfattar konstnärlig forskning.

Lagen ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Kommittédirektiv 2019:72

Ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor

Beslut vid regeringssammanträde den 24 oktober 2019

Sammanfattning

En särskild utredare ska föreslå en utvecklad struktur för innovationsstödet vid statliga universitet och högskolor. Syftet är att innovationsstödet vid lärosätena, som för närvarande bl.a. består av holdingbolag och innovationskontor, mer ändamålsenligt ska kunna bidra till att stärka Sveriges innovationskraft och därmed landets konkurrenskraft, sysselsättning och ekonomiska utveckling. Stödet behöver säkerställa att kunskap som uppkommer i högskolans verksamhet på ett ändamålsenligt sätt kan identifieras och kommersialiseras eller nyttiggöras på andra sätt, samtidigt som individuella forskares och studenters behov av stöd i innovations- och kommersialiseringsprocessen beaktas.

Utredaren ska bl.a.

- analysera om dagens ordning med holdingbolag och innovationskontor är ett effektivt och ändamålsenligt sätt för riksdag och regering att stödja
- arbete med innovation, kommersialisering och annat nyttiggörande av kunskap vid lärosätena, och
- identifiera behov av och lämna förslag till förändringar av innovationsstödet vid universitet och högskolor i syfte att stödet ska vara ändamålsenligt, välfungerande och av lämplig omfattning.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020.

Universitet och högskolor är en viktig del av innovationssystemet

För att skapa ett innovationsklimat med förmåga till förnyelse och för att möta samhällsutmaningar är det centralt med ett väl utvecklat innovationsstödsystem som ger goda villkor för innovation. Grundläggande för innovationsklimatet är också att det finns en effektiv samverkan mellan stora och små företag, universitet och högskolor samt med offentlig sektor och samhället i övrigt.

I universitets och högskolors uppgifter ingår enligt högskolelagen (1992:1434) att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Universitet och högskolor spelar en viktig roll för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och är därmed en vital del av innovationssystemet. Lärosätenas del i systemet består bl.a. av innovationskontor, som finns vid alla universitet, och holdingbolag, som finns knutna till alla universitet och till vissa högskolor. Innovationsstöd inom lärosäten kan också finnas organiserat i andra delar av lärosätenas verksamhet.

Delar av innovationsstödsystemet finns utanför universitet och högskolor men är ofta starkt kopplade till dem och ligger i nära geografisk anslutning. Här ingår bl.a. forskningsparker och s.k. inkubatorer. De är organisationer som har en viktig roll i de regionala innovationsstödjande systemen (innovationssystemen).

Forskningsparker tillhandahåller bl.a. ett samlat område med lokaler för exempelvis forskare som vill kommersialisera sina forskningsresultat, för forskningsbaserade företag och för samarbeten mellan näringsliv och universitet och högskolor. Inkubatorer kan ingå i en forskningspark och arbetar med att stödja forskare, studenter, entreprenörer, uppfinnare och företag i tidiga skeden.

Uppdraget att föreslå en utvecklad struktur för innovationsstöd vid universitet och högskolor

Innovationssystemet i Sverige i stort består av många olika aktörer och former för innovationsstöd. Aktörerna kan vara inriktade såväl på vissa målgrupper eller utvecklingsfaser som på en viss ämnesmässig inriktning eller geografisk hemvist.

Utformningen av lärosätenas innovationsstöd är en viktig faktor som påverkar i vilken grad ett innovationssystem är framgångsrikt. Andra centrala faktorer är t.ex. tillgången till finansiering inklusive riskkapital, regler kring offentlighet och sekretess samt lärosätenas möjlighet att delta i nationella och internationella samarbeten. Därutöver finns ytterligare regelverk som påverkar lärosätenas forsknings- och innovationsverksamhet, t.ex. i fråga om forskningsetik.

I dessa direktiv berörs de delar i innovationsstödsystemet som finns vid statliga universitet och högskolor och som styrs direkt från regering eller riksdag, dvs. främst holdingbolagen och innovationskontoren. Frågorna i direktiven har betydelse främst för statliga universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. I direktiven används begreppen universitet och högskolor, eller i förekommande fall lärosäten där ingen ytterligare distinktion mellan universitet eller högskolor är nödvändig.

Holdingbolagen

Holdingbolag vid universitet och högskolor är statligt helägda bolag som förvaltas av lärosätena. Bolagen äger, förvaltar och säljer aktier i hel- eller delägda bolag vars uppgift är att bedriva forskning och utvecklingsverksamhet för kommersialisering. Holdingbolagen bidrar till att kommersialisera forskningsresultat och idéer och verkar i ett tidigare investeringsskede än andra statliga finansieringsaktörer. Utöver denna uppgift kan holdingbolagen även förmedla uppdragsutbildning.

De första holdingbolagen bildades 1994 och 1995 i syfte att främja kommersialisering och samverkan med näringslivet. Ytterligare holdingbolag har därefter tillkommit och i dag finns det 18 bolag vid lika många statliga lärosäten. Vid bildandet av respektive bolag har det i regel gjorts kapitaltillskott och under åren har ytterligare kapitaltillskott till holdingbolag gjorts.

Holdingbolagen varierar kraftigt i storlek och tillgängligt kapital. Ett fåtal bolag, framför allt vid de större universiteten, är relativt stora. Flera är dock små, med ett fåtal anställda, en begränsad bolagsportfölj och ett litet kapital. Av flera holdingbolags årsredovisningar framgår att en brist på kapital försvårar uppgiften att investera i nya bolag. Det kan också finnas en risk att små holdingbolag har svårig-

het att upprätthålla all den kompetens som krävs för en komplex verksamhet. Det kan t.ex. gälla regelverk för statliga bolag eller för internationell handel.

Bolagen har ofta dotterbolag som utför olika typer av verksamhet åt lärosätet. Dotterbolagen har varierande uppgifter, i vissa fall med vad som förefaller vara en svag anknytning till holdingbolagens huvuduppdrag. Samtidigt saknas det tydliga riktlinjer för vilken verksamhet som bör bedrivas inom ramen för dotterbolagen.

Som framgår ovan finns det inte holdingbolag vid alla lärosäten. Bolagen kan bedriva motsvarande verksamhet vid andra lärosäten än det egna, men för lärosäten utan holdingbolag kan det dock vara svårare att bedriva ett aktivt kommersialiseringsarbete. Ett fåtal lärosäten utan holdingbolag har ansökt till regeringen om att få bilda sådana bolag.

Innovationskontoren

Innovationskontoren tillkom till följd av bedömningar i 2008 och 2012 års forskningspolitiska propositioner Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) och Forskning och innovation (prop. 2012/13:30). Kontoren bildades i syfte att underlätta för nyttiggörande av forskningsresultat och riktar sig till forskare, studenter och andra anställda vid lärosätena. Resurser tillfördes vid bildandet av kontoren och lärosäten med innovationskontor får årligen statliga medel för verksamheten. Verksamheten vid kontoren kan variera men alla erbjuder någon form av allmän affärsrådgivning till forskare, studenter och anställda.

Det finns i dag tolv innovationskontor vid femton universitet, och nästan alla har ett visst ansvar att bistå högskolor som inte har något eget innovationskontor. Flera lärosäten har dock i olika sammanhang framfört att det kan vara svårt att utan ett eget innovationskontor få tillräcklig tillgång till tjänster som erbjuds vid kontoren.

Även för lärosäten med en relativt omfattande forsknings- och samverkansverksamhet kan det vara svårt att på egen hand bibehålla ett komplett innovationsstödssystem som har tillräckliga resurser. Exempelvis har Karolinska institutet i sitt budgetunderlag 2020–2022 framfört behov av en nationell samordning av innovationsverksamheten inom livsvetenskap (life science).

Hur kan strukturen för innovationsstöd vid universitet och högskolor utvecklas?

Det är viktigt att de delar av innovationsstödssystemet som finns inom universitet och högskolor är välfungerande och på ett effektivt sätt kan bidra till att kunskap och forskningsresultat kommer till nytta i samhället. Ett aktivt innovationsarbete bidrar dessutom även till lärosätenas egen verksamhet, exempelvis genom att stödja deras samverkansarbete och ge uppslag till nya forskningsprojekt. Det är också viktigt att utbildningen inom högskolan har en nära koppling till såväl forskning som innovationsmiljöer, eftersom studenter ofta är de som snabbast överför och ser till att kunskaper kommer till nytta inom näringslivet och det övriga samhället.

Holdingbolagen har funnits sedan mitten av 1990-talet och innovationskontoren i ett tiotal år. Sedan de inrättades har målen med högskole- och forskningspolitiken i allt högre grad kommit att betona lärosätenas samverkan med det omgivande samhället, vikten av att forskningsresultat kommer till nytta och av att möta samhällsutmaningar genom högre utbildning, forskning och innovation. Frågor om öppen vetenskap och digitalisering har också blivit allt viktigare för innovationsprocesser. Som tidigare nämnts ska lärosätena enligt högskolelagen bl.a. verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta, en bestämmelse som infördes 2009. Sedan 2016 lyder även det forskningspolitiska målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Regeringen angav i den senaste forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) att innovationskontorens roll och utveckling borde ses över, inklusive deras relation till inkubatorerna för att säkerställa ett effektivt flöde av idéer. Vidare bedömde regeringen i samma proposition att inriktningen för de holdingbolag som förvaltas av lärosätena borde ses över och aviserade att den avsåg att återkomma till riksdagen om det fanns behov av förslag om ändrad inriktning.

Styr- och resursutredningen lyfte i betänkandet En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6) bl.a. fram högskolans roll i att verka för att dess verksamhet kommer samhället till nytta. Utredningen ansåg också att det borde tillsättas en särskild utredning för att identifiera problem och lämna förslag för att tydliggöra högskolans roll i det samlade innovationssystemet. Sverige är ett framstående forsknings- och innovationsland, men internationella jämförelser visar att konkurrensen blir allt hårdare och att allt fler länder satsar på innovationsskapande insatser. Universitets och högskolors roll har utvecklats de senaste åren och de har fått allt större betydelse i tidiga skeden av processen med att se till att forskningsbaserad kunskap kommer till nytta. Ordningen för innovationsstöd vid lärosätena kan därför spela en viktig roll för att stärka innovationskraften i Sverige och på så sätt bidra till landets sysselsättning, ekonomiska utveckling och förmåga att hantera olika samhällsutmaningar.

Innovationsstödet vid lärosätena behöver utvecklas för att mer ändamålsenligt kunna fylla denna funktion. Det behöver säkerställas att kunskap som uppkommer i högskolans verksamhet på ett effektivt sätt kan identifieras och kommersialiseras eller komma till nytta på andra sätt, samtidigt som individuella studenters, forskares och andra anställdas behov av stöd i dessa processer beaktas. Innovationsstödet behöver organiseras, finansieras och följas upp på ett sätt som gör att det fungerar väl för såväl lärosätenas som näringslivets och det övriga omgivande samhällets behov. Stödet behöver också kunna möta kraven på att medel i verksamheten används effektivt och fungera väl tillsammans med övriga delar av innovationssystemet i Sverige.

Utredaren ska därför

- analysera om dagens ordning med holdingbolag (inklusive dotterbolag) och innovationskontor är ett effektivt och ändamålsenligt sätt för riksdag och regering att stödja arbete med innovation, kommersialisering och annat nyttiggörande av kunskap vid lärosätena,
- identifiera behov av och lämna förslag till förändringar av innovationsstödet vid universitet och högskolor i syfte att stödet ska vara ändamålsenligt, välfungerande och av lämplig omfattning,

- föreslå hur forskare, lärare och studenter vid lärosäten i hela landet kan få tillgång till innovationsstöd som erbjuds vid universitet och högskolor, både i fråga om kommersialisering och annat nyttiggörande och för annan innovationsstödjande verksamhet, på ett sätt som möter de behov av sådant stöd som finns,
- föreslå hur innovationsstödet vid universitet och högskolor bör finansieras för att det på ett effektivt sätt ska kunna möjliggöra kommersialisering och annat nyttiggörande av kunskap och främja en välfungerande innovationsstödjande verksamhet i övrigt,
- överväga om det behövs en nationell samordning av innovationsstöd vid lärosäten, exempelvis inom vissa områden, samt vid behov föreslå hur en sådan samordning bör utformas,
- föreslå hur innovationsstödet vid lärosätena bör förhålla sig till övriga delar av innovationssystemet för att åstadkomma synergier och undvika dubbelarbete och stuprör,
- analysera innovationsstödet utifrån gällande regelverk för statsstöd och ta hänsyn till detta regelverk i förslag som rör innovationsstödets utformning och finansiering,
- föreslå hur innovationsstödet vid lärosätena bör följas upp, och
- vid behov föreslå författningsändringar.

Utredaren får föreslå förändringar inom ramen för dagens ordning med holdingbolag och innovationskontor eller föreslå en alternativ organisering, om utredaren anser att det finns behov av sådana förändringar.

Konsekvensbeskrivningar

Utöver det som anges i kommittéförordningen (1998:1474) ska utredaren särskilt beakta konsekvenser för möjligheten att kommersialisera eller på andra sätt nyttiggöra kunskap för enskilda forskare, både kvinnor och män.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta synpunkter från både lärosäten som i dag har holdingbolag och innovationskontor och från lärosäten som inte har sådana. Vidare ska utredaren inhämta synpunkter från övriga berörda myndigheter, bolag med statligt ägande, organisationer och andra aktörer inom innovationssystemet, särskilt inom näringslivet.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020.

(Utbildningsdepartementet)

Mallar för bolagsordning

Mall för bolagsordning HOLDINGBOLAG

Organisationsnummer:

§ 1 Företagsnamn

Bolagets företagsnamn är [BOLAGETS NAMN].

§ 2 Styrelsens säte

Bolagets styrelse ska ha sitt säte i [ANGE ORT OCH LÄN].

§ 3 Verksamhet

Föremålet för bolagets verksamhet är att verka för att forskningsresultat och andra kunskaper tillkomna vid (HÖGSKOLANS NAMN) kommer till nytta. Verksamheten ska bedrivas på affärsmässiga grunder.

I syfte att bedriva ett nyttiggörande som visas ovan får bolaget förvärva, förvalta och sälja aktier och andelar i hel- eller delägda bolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar eller motsvarande som har till syfte att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete för kommersialisering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid [HÖGSKOLANS NAMN], samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet.

Denna verksamhet skall avse projekt och kunskaper som [HÖGSKOLANS NAMN] själv äger eller avser att äga.

Holdingbolaget får förmedla tillgång till kapital till hel- eller delägda bolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar eller motsvarande som har till syfte att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete för kommersialisering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid [HÖGSKOLANS NAMN] från [FINANSIERINGSBOLAGET] och som avser projekt och kunskaper som ägs helt eller delvis av studenter och lärare vid [HÖGSKOLANS NAMN].

Hel- eller delägda bolag kan även ha till syfte att förmedla uppdragsutbildning och bedriva annan utbildningsverksamhet än sådan som bedrivs vid [HÖGSKOLANS NAMN.]

Bolaget kan även bedriva motsvarande verksamhet i samarbete med andra universitet och högskolor än [HÖGSKOLANS NAMN].

Bolaget och hel- eller delägda bolag får inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid universitet och högskolor.

§ 4 Aktiekapital

Bolagets aktiekapital ska utgöra lägst etthundratusen (100 000) kronor och högst fyrahundratusen (400 000) kronor.

§ 5 Antalet aktier

Antalet aktier ska vara lägst ettusen (1 000) aktier och högst fyratusen (4 000) aktier.

§ 6 Styrelse och revisorer

Bolagets styrelse ska, till den del den utses av bolagsstämman, bestå av lägst tre och högst åtta ledamöter utan suppleanter. Bolagsstämman ska utse styrelseordföranden. Om ordföranden lämnar sitt

uppdrag under mandattiden ska styrelsen inom sig välja ordföranden för tiden intill utgången av den bolagsstämma då ny ordförande väljs av stämman.

Bolaget ska ha en eller två auktoriserade revisorer med eller utan en eller två revisorssuppleanter eller ett registrerat revisionsbolag som revisor.

§ 7 Kallelse till bolagsstämma

Kallelse till årsstämma samt kallelse till extra bolagsstämma där en fråga om ändring av bolagsordningen ska behandlas, utfärdas tidigast sex veckor och senast fyra veckor före stämman. Kallelse till annan extra bolagsstämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast tre veckor före stämman.

Kallelse till bolagsstämma ska skickas med e-post till aktieägaren och ska ske genom annonsering i Post- och Inrikes Tidningar samt på bolagets webbplats. Vid tidpunkten för kallelse ska information om att kallelse skett annonseras i rikstäckande dagstidning, t.ex. Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet eller Dagens Industri.

§ 8 Räkenskapsår

Bolagets räkenskapsår ska vara kalenderår.

§ 9 Riksdagsledamots deltagande i bolagsstämma

Om bolaget har mer än femtio anställda har riksdagsledamot rätt att, efter anmälan till styrelsen, närvara vid bolagsstämma och i anslutning till denna ställa frågor. Anmälan bör vara styrelsen tillhanda en vecka före bolagsstämman. Underrättelse om tid och plats för bolagsstämma ska sändas med brev till riksdagens centralkansli i anslutning till utfärdandet av kallelsen till stämman.

§ 10 Ändring av bolagsordning

Bestämmelserna i 2–10 §§ i denna bolagsordning får inte ändras utan regeringens medgivande.

Antagen vid bolagsstämma den [DATUM]

Mall för bolagsordning FINANSIERINGSBOLAGET

Organisationsnummer:

§ 1 Företagsnamn

Bolagets företagsnamn är [BOLAGETS NAMN].

§ 2 Styrelsens säte

Bolagets styrelse ska ha sitt säte i [ANGE ORT OCH LÄN].

§ 3 Verksamhet

Föremålet för bolagets verksamhet är att verka för att förvärva, förvalta och sälja aktier och andelar i hel- eller delägda bolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar eller motsvarande som har till syfte att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete för kommersialisering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid statliga universitets- och högskolors verksamhet, samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet.

Bolaget ska även tillhandahålla stöd till holdingbolag förvaltade av statliga universitet och högskolor avseende affärsjuridik, immaterialrätt, statsstödsfrågor, samt underlag för bedömning- och redovisning av holdingbolagens verksamhet och annan därmed förenlig verksamhet.

Bolaget och hel- eller delägda bolag får inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid universitet och högskolor.

§ 4 Aktiekapital

Bolagets aktiekapital ska utgöra lägst etthundratusen (100 000) kronor och högst fyrahundratusen (400 000) kronor.

§ 5 Antalet aktier

Antalet aktier ska vara lägst ettusen (1 000) aktier och högst fyratusen (4 000) aktier.

§ 6 Styrelse och revisorer

Bolagets styrelse ska, till den del den utses av bolagsstämman, bestå av lägst tre och högst åtta ledamöter utan suppleanter. Bolagsstämman ska utse styrelseordföranden. Om ordföranden lämnar sitt uppdrag under mandattiden ska styrelsen inom sig välja ordföranden för tiden intill utgången av den bolagsstämma då ny ordförande väljs av stämman.

Bolaget ska ha en eller två auktoriserade revisorer med eller utan en eller två revisorssuppleanter eller ett registrerat revisionsbolag som revisor.

§ 7 Kallelse till bolagsstämma

Kallelse till årsstämma samt kallelse till extra bolagsstämma där en fråga om ändring av bolagsordningen ska behandlas, utfärdas tidigast sex veckor och senast fyra veckor före stämman. Kallelse till annan extra bolagsstämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast tre veckor före stämman.

Kallelse till bolagsstämma ska skickas med e-post till aktieägaren och ska ske genom annonsering i Post- och Inrikes Tidningar samt på bolagets webbplats. Vid tidpunkten för kallelse ska information om att kallelse skett annonseras i rikstäckande dagstidning, t.ex. Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet eller Dagens Industri.

§ 8 Räkenskapsår

Bolagets räkenskapsår ska vara kalenderår.

§ 9 Riksdagsledamots deltagande i bolagsstämma

Om bolaget har mer än femtio anställda har riksdagsledamot rätt att, efter anmälan till styrelsen, närvara vid bolagsstämma och i anslutning till denna ställa frågor. Anmälan bör vara styrelsen tillhanda en vecka före bolagsstämman. Underrättelse om tid och plats för bolagsstämma ska sändas med brev till riksdagens centralkansli i anslutning till utfärdandet av kallelsen till stämman.

§ 10 Ändring av bolagsordning

Bestämmelserna i 2–10 §§ i denna bolagsordning får inte ändras utan regeringens medgivande.

Antagen vid bolagsstämma den [DATUM]

Lista svenska högskolor

Högskolor där staten är huvudman[1]

Högskola
Blekinge Tekniska Högskola
Gymnastik- och idrottshögskolan
Försvarshögskolan
Göteborgs universitet
Högskolan Dalarna
Högskolan i Borås
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Karlstads universitet
Karolinska Institutet
Konstfack
Kungliga Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Kungliga Tekniska högskolan
Linnéuniversitetet
Linköpings universitet
Luleå tekniska universitet
Lunds universitet
Malmö universitet
Mittuniversitet
Mälardalens högskola
Sveriges lantbruksuniversitet
Stockholms Konstnärliga Högskola
Stockholms universitet
Södertörns högskola
Umeå universitet
Uppsala universitet
Örebro universitet

[1] UKÄ:s hemsida (2020-09-24): www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/tidsplan/larosatenas-forkortningar.html.

Högskolor med enskild huvudman[2]

Högskola
Beckmans Designhögskola
Chalmers tekniska högskola
Enskilda Högskolan Stockholm
Ericastiftelsen
Ersta Sköndal, Bräcke Högskola
Gammelkroppa Skogsskola
Handelshögskolan i Stockholm
Stiftelsen Högskolan i Jönköping
Johannelund teologiska högskola
Newmaninstitutet
Röda Korsets Högskola
Skandinaviens Akademi för Psykoterapiutveckling AB
Sophiahemmet Högskola
Stockholms Musikpedagogiska Institut
Örebro teologiska högskola

[2] UKÄ:s hemsida (2020-09-24): www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/tidsplan/larosatenas-forkortningar.html.

Fallstudier skrivna av Regeringens innovations- och forskningsråd i utlandet

Vid de svenska ambassaderna i Washington DC, Seoul, Brasilia, New Delhi, Peking och Tokyo finns regeringens innovations- och forskningsråd. De har i uppgift att långsiktigt och strategiskt främja svensk innovation, forskning och högre utbildning inom områden av betydelse för Sverige. I januari 2020 fick forskning- och innovationsråden i uppdrag av utredningen att välja ut och kartlägga minst en högskola som bedöms som särskilt intressant för utredningens fokus i det land råden är stationerade. På kommande sidor redovisas forskning- och innovationsrådens inrapporterade underlag. Rapporterna behandlades vid de första mötena med referensgrupperna i mars 2020.

SVERIGES AMBASSAD

2020-02-17

Brasilia
Kontoret för innovation, forskning och högre utbildning
Jacob Silva Paulsen, Innovations- och forskningsråd
Ana Carolina Bussacos, Sakkunnig

Innovation support system around the University of Campinas (Unicamp) in Brazil

The Offices of Science and Innovation (OSI) have been assigned to contribute with descriptions of innovation support systems at universities in their respective countries, for the ongoing public inquiry on this topic in Sweden (U 2019:02, dir 2019:72). For this task, the OSI in Brasilia has selected the University of Campinas, also called UniCamp, located in the state of Sao Paulo.

Introduction

UniCamp often appears in the top of the ranking of universities in Brazil when it comes to innovation and interaction with the industry. Unicamp represents 8% of the academic research in Brazil, 12% of national graduate studies and maintains the leadership among Brazilian universities in terms of patents per researcher. The university has approximately 34 000 students enrolled in 66 undergraduate courses and 153 graduate programs. The annual average of theses and dissertations defended is 2,100. Unicamp leads the national ranking per capita of scientific publications in cataloged international journals. If academic production is calculated by the performance of each researcher, Unicamp is currently the most productive Brazilian university.

Looking back, there have not been a strong tradition of collaboration between the industry and the universities in Brazil. Until 2004, it was difficult for the researchers to work with the industry as they had their time "dedicated" to the university and thereby was hindered to legally work in projects with the industry. Since 2004, several changes have been done in the regulative system, for example the innovation law from 2004, to encourage and facilitate this cooperation to enhance the innovation system. Now, it is by law demanded that all universities have a NIT (core of technological innovation) which is responsible of the communication between the universities and industries as well as the area of patent and intellectual property rights. So, when it comes to financing the NITs or innovation agencies at the universities in Brazil, it is the responsibility of the

universities. The functions of the innovation agencies at the universities and other sources of additional financing differ between the universities. In general, the innovation agencies cost more than they generate. A significant expense is to apply for and maintain a larger number of patents (not commercialized) from the universities.

For this report on Unicamp, data and information have been gathered through information and reports on Unicamp's homepage and an interview was conducted with the director of the innovation office Inova Unicamp, professor Dr Newton Frateschi. All data refers to the base year 2018 if nothing else mentioned.

Organization and financing

The university of Campinas, also called Unicamp, was one of the first universities to create an innovation office (NIT) according to the innovation law from 2004. The office is called Inova-Unicamp. Their mission is described as:

"Identify opportunities and promote activities that stimulate innovation and entrepreneurship, expanding the impact of teaching, research and extension in favor of sustained socioeconomic development."

The main tasks of the innovation office can be divided in the following:

1) Intellectual property rights: Take care of questions about Intellectual property and patents for the university as a whole.
2) Partnerships: Manage all contracts between the researchers at the university and companies (project for cooperation, using of a patent-license etc). In this task is also involved a match making between industry and researchers.
3) Entrepreneurship: Manage the scientific park with incubators, start-ups, research labs at the campus
4) Institutional Relation and Communication: Organizing different events to promote innovation and collaboration between university and industry and also promotion in the education.

The administration of the innovation office is managed by a staff of 30 persons and is located in the Scientific park at the campus. The scientific park has 336 employees where of 270 are researchers.

The support from the university seat is due to financing the office and also appoint a steering board of 5 directors, an executive director and one director for each of the four main tasks mentioned above. For the part of intellectual property rights and patents, there are costs for the applications for new patents and maintaining earlier approved patents. Unicamp has 1027 patents approved, of which 130 are in use and generates incomes (round 400.000 USD per year). This is only round 13 % of the patents in use, yet a very high number compared to other universities.

To cover the costs for patents, the innovation office also receives around 125.000 USD per year form the state research founder Fapesp (from the state of Sao Paulo).

The innovation office also negotiates with companies to attract research project and research money. An overhead cost from this also goes to the office. For the base year (2018) the income to research project amounted to round 34 million USD through 75 contracts with the industry. The companies and start-ups that have offices at the campus also pays a fee. Also, some of the larger companies (in this case 11) acts as sponsors.

As of today, there is no generation of profit from the innovation office but if it would, the profit would go back into the activities of the office which is a non-profit organization.

The university has become more aware of the importance of innovation, but it is not yet a mandatory requirement to include the innovation track already in the problem formulation for the researcher.

Support

For students and teachers, the innovation office has implemented several courses in the education to promote entrepreneurship , however most of the support for entrepreneurship for the broader group of actor (students, alumni, research staff, other staff, startups etc) is related to the Science and Technology Park at the Unicamp campus, an area of 350.000 m2 whereas 100.000 m2 is constructed. Seven large companies have their labs here (e.g. IBM, Samsung). The Science and Technology Park has 21 small companies in incubators and 12 start-ups at the campus. The incubated companies are offered courses in entrepreneurship and have access to coaching.

The support is measured in different ways, such as number of new patents, patents reaching the market, amounts of income caused by active licenses, amount of incubated companies passing the internal education/courses offered, amount of money attracted to research projects. Below is a table with some of the measures from the office.

Table of indictors for the innovation office.

Indicators	2018	Accumulated
Approved patents		1027
Applications for patents	72	
Active licenses	115	
Income from royalties	USD 400.000	
"Graduaded" Companies from incubator program (acc)	2	51
Signed contracts with industry	75	
Attracted research money	USD 34.000.000	

The commercialization of the innovations can be divided in two parts. Firstly, the existing patents from the university are converted into licenses when companies who search for an existing patent at the university. The innovation office has an extensive data bank with patens which is well known by the local infrastructure of companies due to extensive networking from the university. A lot of workshops, competitions, etc. are held frequently to engage with the industry and expose the capacity and areas of competence from the university.

Secondly, many of the incubated companies and startups succeed and merge into the market. One of the big challenges is however to attract investors to overcome the so-called valley of dead. There are no financial instruments to bridge the Valley of Death at the Unicamp but the Science and Technology Park with its infrastructure is however a favorable environment to attract investors.

Another problem is to be found in the mentality of many of the researchers who think that having a good idea and a patent is enough for a new product to reach the market. It is a big challenge to introduce the entrepreneurial aspects, training and education of how to proceed from having an invention to bringing it to the market.

It should also be mentioned that associated companies from Unicamp have passed 700. The associated companies are companies whose founders, or current partners, have been linked to the university as students, teachers, employees or likewise. Those companies have generated more than 30.000 jobs and an annual invoicing of 1 billion USD.

An important part of the innovation offices activities is called "Unicamp Ventures" which is network and meeting place for the entrepreneurs involved with Unicamp, like students, teachers, alumni, incubators, startups, employees, companies and likewise to discuss important themes and strengthen the network between academy and industry.

Intellectual property rights

The innovation office at Unicamp has developed a well-working method and qualifications of how to manage intellectual property rights and patents and have all the needed competence and skills in-house. Regarding the royalties of patents, one third goes the researcher who came up with the idea, one third goes to the institute/department of the university where the researcher came up with the idea and finally, one third goes to the innovation agency.

Succes factors

The innovation office at Unicamp (Inova) can be seen as one of the most successful innovation offices for universities in Brazil. One significant success factor is the location of the university, being located in the middle of an industry intensive area, which enable a closer contact with the industry. Secondly, the innovation office has done a great effort to engage with the industry through several yearly events. Furthermore, the innovation office can offer a "one stop shop" for both researchers and industry with support and help in one place. The bureaucracy in Brazil and the legislation for cooperation between academy and industry is complicated. For this reason, there is a need for an intermediator, such as the innovation offices, to

facilitate the cooperation. Lastly, the innovation office at Unicamp have managed to involve market-oriented staff which is not common in many other innovation offices where most staff are academics or students.

Links

About the innovation office Inova at Unicamp:

https://en.inova.unicamp.br/

Presentation (slides) with key indicators (in portuguese)

https://www.inova.unicamp.br/wp-content/uploads/2018/04/Inova-Unicamp-2018.pdf

Activity report from 2018 (in portugues)

https://www.inova.unicamp.br/wp-content/uploads/2019/06/INV_RelatórioAtividades-VERSÃO-6-FINAL.pdf

Embassy of Sweden

Report

17 February 2020
UM2020/OSI/NEWD

New Delhi
Fanny von Heland
Fanny.von.heland@gov.se
Leena Kukreja
Leena.kukreja@gov.se
Emma Z Nilsson
emma.z.nilsson@gov.se

Inspel till Utredningen (U 2019:02, dir 2019: 72) om ett utvecklat innovationssystem vid Universitet och högskolor – Indian Institute of Technology Bombay, Indien

Background

The material in this report regards the Indian Institute of Technology of Bombay (IIT Bombay). [1] The study used a survey-based method, followed by a qualitative interview with a representative of IIT Bombay, which was supplemented by desk-top research.

IIT Bombay is ranked as one of the top five universities in India in 2020, according to UniRank. IIT Bombay is a public technical and research university located in Powai, Mumbai, India. Being based in Mumbai, the financial powerhouse of India, has its own advantages both in terms of proximity to the industry and access to investors and capital. In 2018, IIT Bombay was one of the first six institutes to be awarded the Institute of Eminence status.[2]

IIT Bombay has a unique sense of functioning when it comes to entrepreneurship. It is one the first educational institutes in India where

[1] http://www.iitb.ac.in/

[2] https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1538188

professors have been successful entrepreneurs, hence leading to a strong trickle-down effect for the students. Over the past five decades, IIT Bombay alone has seen many of its alumni start and successfully run companies, and with the 'Start-up India' campaign in the backdrop, the emergence of campus-based startups has significantly increased. According to a senior official at IIT Bombay, one in four undergraduate students are now interested in either starting a company or joining a startup.

IIT Bombay is a higher education institution set up by a Special Act of the Parliament of India. The institution gets annual grants from the Government to support its academic activities and research programs. IIT Bombay also receives sizable funding from both national and international private sponsors. Moreover, donations to the Institute Development Fund, used to modernize infrastructure and build new amenities, have shot up in recent years, meaning that IIT Bombay alumni are giving back generous endowments to their parent institutions. One such is example is Kanwal Singh Rekhi, an Indian-American business person and the first to take a venture-backed company public onto the NASDAQ, who has donated large funds to the Institute Development Fund. Following in the footsteps of IIT Madras, IIT Bombay is now setting up a research park for startups in the heart of Mumbai. There are also many examples of industry partnerships. Bosch, Shell, Mercedes Benz, Unilever and Reliance Industries are some of the companies that have recently explored collaboration opportunities with IIT Bombay.

Faculty members from IIT Bombay regularly undertake industry-sponsored research and consultancy projects. These projects are funded by various national agencies like the Department of Science and Technology, Department of Electronics, Department of Space, Aeronautical Development Agency, Department of Atomic Energy, and Oil and Natural Gas Commission. Typically, in one year, there are about 400 on-going

sponsored projects. The sponsored research has ushered in intense research activity leading to the formation of active research groups and has helped in the creation of modern research facilities in key areas.

The innovation ecosystem at IIT Bombay is divided by structure and based on several different stakeholders, which all have different roles within the research and innovation process. In the following text, we briefly summarize examples of stakeholders and activities playing a major role within IIT Bombay's innovation ecosystem.

Intellectual Property Right Services

The Industrial Research and Consultancy Centre (IRCC)[3] coordinates and facilitates research and development activities at IIT Bombay. It provides support within a wide range of Intellectual Property services, such as patent analysis, copyright, technology watch, licensing, patenting and other tech commercialization services. Researchers at IIT Bombay are encouraged to file for IP as a way of developing their research results into commercial products. The institute owns the IP and takes up costs for filing in India and internationally. In parallel, the inventor team, with support from IRCC, is encouraged to seek industry partners for possible conversion of the IP into tangible commercial products through joint development and licensing. 70% of any revenues received from such licensing is shared back with the inventor team and constitutes an incentive to generate more innovations. Inventions which have been filed for IP protection are then published on IIT Bombay's webpage and there is a registration portal for interested private sector companies to send queries to show interest in the invention.

[3] https://rnd.iitb.ac.in/

Innovations are regularly showcased at various exhibitions and fairs as well as in other public fora to encourage collaboration between researchers and private sector companies. IRCC also operates to ensure researchers' access to a high-quality research environment and research infrastructure like laboratories and technical equipment.

Business incubation

The Society for Innovation and Entrepreneurship (SINE)[4] is IIT Bombay's business incubator. SINE's vision is to provide an environment conducive to the translation of scientific knowledge and ideas into successful innovations and enterprises. It provides the following support services:

- Infrastructure & Technical Support
- Financial Support
- Mentoring & Coaching
- Business Network
- Product Development & Manufacturing
- Testing & Product Certification Support
- Visibility/ Media
- Retainer Services

The three pillars in IIT Bombay's innovation ecosystem are: *Proof of concept* (preincubation), *start-up* (incubation) and *scale* (accelerator), which all have their own targeted support programs. Depending on the maturity and business outlook of the idea students and researchers can get access to various support services and programs. For the most promising, there is a full scale five-years program, whereas other initiatives could access a shorter one-year support.

For the *proof of concept phase* there are grants in the form of a stipend for pursuing a promising business idea. There are also buddy entrepreneur

[4] https://www.sineiitb.org/sine/

programs where innovation and business support is given by other students and researchers.

For the *start-up phase* there is a program called "SINE incubation", which provides up to three years incubation support to start-ups, of which the incubation can be physical or virtual. Besides mentorship, grantees are invited to participate in a series of events and workshops aimed at strengthening the capacity to successfully pursue innovation. Grantees are also provided access to co-working facilities, labs and technology expertise.

In the *scale phase*, support services and programs are aimed at helping startups to scale into viable commercial ventures. Fully furnished office spaces, lab resources, prototyping lab for fabrication and shared facilities are some of the services offered. There are also *sector-based incubation programs* aimed at promoting innovation within strategic areas. One such example is "Plugin", a one-year support program for startups working on hardware development and electronics to develop their products and get customer validation. There is also a three-five-year program called "BIRAC BIONEST" supporting entrepreneurs in the life sciences and med-tech area.

While all the premier Indian technology institutes have a growing focus on entrepreneurship, IIT Bombay went a step ahead and launched the Desai Sethi Centre for Entrepreneurship (DSCE) to foster technology innovation and an entrepreneurial spirit. DSCE offers a three-year course, which allows students to get a minor in entrepreneurship along with their engineering degree, and a basic program on entrepreneurship for six months. The course also gives students an opportunity to do an internship with a private equity (PE) investor or venture capitalist (VC) in the second year, create a prototype and write a business plan. The center was established with the help of donations from a private company founded by an IIT Bombay

alumnus, which is another illustrative example of the importance of private funding in building and strengthening the innovation ecosystem.

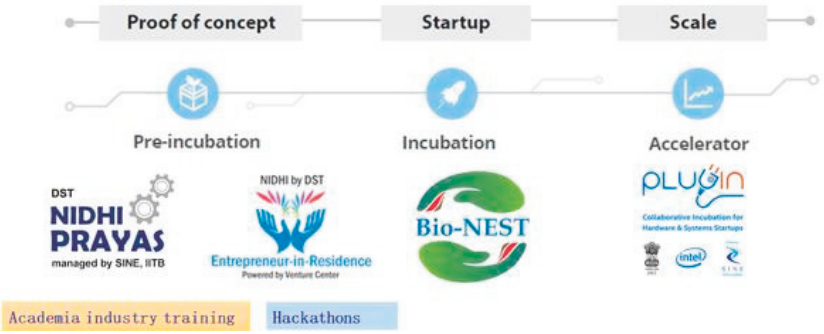

Figure: Illustration of the ecosystem's three pillars and corresponding support programs.[5]

Student Communities and Initiatives

Researchers and students whose business ideas do not get funded by any of the programs could still join the "E-cell", which is a community run entirely by students at IIT Bombay. The aim of E-Cell is to support and develop business ideas on a peer-to-peer basis. It works as a promotion platform, and the community arranges events such as "E-summit", Asia's largest student organized entrepreneurship promoting initiative, in which students as well as researchers are encouraged to commercialize their ideas. The summit also creates an arena for individuals and innovative startups to interact with a large business community. Other activities run by E-cell is the business model competition "EUREKA", the "National Entrepreneurship Challenge" and the initiative "Startup Service Platform". A predominant problem faced by many startups is that they fail to find reliable and cheap

[5] https://sineiitb.org/sine/home/about

vendors and end up paying very high rates. The Startup Service Platform provides a platform with reliable vendors as well as subsidized rates for startups connected with E-Cell.

Success factors

In sum, IIT Bombay's innovation ecosystem is designed to cover the entire innovation process, which explains its capacity to successfully promote the conversion of research ideas into commercial enterprises. Targeted activities and programs within preincubation, incubation and acceleration/scalinghelp researchers to successfully develop and advanced their researcher ideas. The combination of support programs open to students and researchers from all research fields and sector specific programs is another important success factor. Sector specific incubation programs also provide an arena for targeted industry collaboration and sponsor funding, which has been crucial to develop and strengthen the ecosystem. Moreover, the availability of the buddy program serves as an important compliment to the business mentoring and incubation support given by IRCC and SINE, which also helps lower the threshold for students and researchers to pursue innovation by drawing on expertise among peers. Easy access to buddies has also been instrumental in building and nurturing a culture of innovation.

By launching inclusive university-wide innovation initiatives, IIT Bombay has been very successful in fostering a general interest in entrepreneurship among students and researchers. This has also helped build a culture where innovation is generally acknowledged as a top priority across several faculties. In this regard, activities conducted by E-Cell have been very important. E-Cell has also helped to create a more inclusive ecosystem by targeting students across all faculties and establishing an important platform for interaction between students, faculty, professionals, angel investors and venture capitalists. In sum, the ecosystem's capacity to engage a wider

audience, both within the university structure and externally, has strengthened its ability to untap innovation potential and capacity.

The existence of support services for both product innovation and service innovation is an important feature of IIT Bombay's innovation ecosystem. This is becoming increasingly important in today's knowledge economy, where digitalization and servitization are changing the business landscape. The ecosystem was previously designed to support technical product innovation, but there is now a strong recognition of the importance of enabling the delivery of products-as-a-service innovations to support the emergence of a larger number of new, viable commercial enterprises. This recognition has also put business model mentoring at the heart of the innovation process.

Another success factor of IIT Bombay's innovation ecosystem is the tight link to the industry. Joint activities with industry partners have helped create a strong and vibrant innovation ecosystem and is believed to increase the rate of research ideas converted into commercial enterprises. Sizeable funding from private sponsor agencies has also significantly contributed to the sustainability of the ecosystem. The practice of show-casing inventions/innovations to wider audience outside the university has also facilitated for researchers to find business partners. Other interesting initiatives to promote linkages with industry include undergraduate student research internships with industry partners, leading to a high number of industry-academia platforms for joint R&D collaboration.

Yet, the main obstacle to further develop and strengthen the innovation ecosystem is to find more industry partners for students and researchers to partner with and file for IP already at an early stage in the innovation process.

SVERIGES AMBASSAD

Promemoria

2020-02-17

Peking
Sektionen för Forskning och Innovation
Nannan Lundin, Forsknings- och Innovationsråd
Yaoyao Zhang, Innovations- och utbildningshandläggare

An overview and analysis on the reforms and the development related to innovation systems at universities and colleges - China

Sammanfattning

I en blivande världsledande kunskaps- och innovationsnation har innovationssystem vid lärosätena en central roll i Kinas innovations- och konkurrenskraftsutveckling. I denna rapportering kartläggs både Kinas omfattande policyramverk och de mest innovativa universitetens arbete med att reformera och utveckla innovationssystem vid lärosätena, med följande huvudpunkter:

- Utvecklingen drivs av ett strukturerat och integrerat angreppsätt med tre huvudspår: 1) strukturella åtgärder för att främja autonomi, öka incitament och ökad tvärsektoriell mobilitet, 2) reform inom innovations- och entreprenörskapsutbildning och 3) stora satsningar på nya utbildningsformer och multidisciplinära forskningsplattformar för att främja kollaborativ och utmaningsdriven forskning och innovation. En ”Quattro-Helix modell” är redan en norm hos många lärosäten i Kina.

- Utvecklingen av innovationssystem vid lärosätena behöver engagera både utbildning och forskning, samtidigt som nya arbetsmetoder och samverkansmodeller behöver utvecklas, inte minst för att ta vara på digitaliseringsmöjligheterna och möta samhällsutmaningarna.

- Nya möjligheterna som open science, open innovation och kollaborativ innovation medför också nya risker och utmaningar, inte minst när kommersialiseringsfokus ökar. Hur universiteten bibehåller sin långsiktiga forskningsfokus och hanterar marknadsmässiga risker förbli en stor utmaning.

- Trots olikheter i de policy-, institutionella även kulturella och sociala kontexterna i en internationell jämförelse, kan Kinas mest innovativa universitets erfarenheter, dvs hur de ställt om sina utvecklingsmodeller, governance- och incitamentsstrukturer vara en inspirationskälla.

As input to the inquiry on "*A developed/an enhanced innovation system at universities and colleges in Sweden*" (U 2019:02, dir 2019:72), this reporting from the OSI in Beijing on the development in China, focuses on the following aspects:

- The current status of **innovation capacity** of the higher education sector.
- **National policy frameworks** and **concrete policy measures** to reform and promote the innovation systems at universities and colleges.
- Good practices and insights from the **four most innovative universities of China.**

Introduction – How innovative are the Chinese universities today?

China has a large higher education sector, with 2 663 universities and colleagues, 28.3 million undergraduates and 2.7 million postgraduates. The impact of the higher education sector can be illustrated with a few figures:

- The higher education sector accounts for 7% of China's total Research & Development (R&D) expenditure in 2017.[1]
- China was the world's top Science & Engineering research publisher in 2018, making up 20.7% of the global total.[2]
- China was the largest patent applicant nation in 2018 and 4 Chinese universities were among the Top-10 PCT[3] applicants in 2018.[4]
- China was number 14 on the Global Innovation Index 2019. One of the key contributing factors, according to the WIPO[5] was "*China's education and research investments into high-quality innovation outputs*".[6]
- In a ranking of the "World's Most Innovative Universities 2019", 4 Chinese were in the Top-100: Tsinghua University (no. 41), Peking University (no. 55), Zhejiang University (no. 86) and Shanghai Jiaotong University (no. 100).[7]

At the same time, some key challenges are highlighted in current research and innovation policy debates in China:

- **Knowledge and skill gaps** in China's rapid development of "three-new-economy", i.e. new technologies, new industries and new business models, particularly in a rapid digital transformation and an AI-era.

- Two deep-rooted imbalances, or paradoxes:

[1] National Bureau of Statistics (NBS), 2019
[2] National Science Foundation of US and Statista, 2019.
[3] Patent Cooperation Treaty
[4] World Intellectual Property Report 2019, WIPO, 2019.
[5] World Intellectual Property Organisation
[6] https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII%202019 - Executive-Web.4.pdf
[7] Clarivate Analytics, 2020

- **Quantity-quality-impact paradox**: A large number of publications and patents. But the quality and impact, measured by citation rate and the rate of knowledge and technology transfer from universities to industrial and business development are still low.

- **Talent-culture-environment paradox**: Huge investments in attracting international top researchers and talents. But the lack of conducive and stimulating environment and culture is still a barrier for producing cutting-edging research and breakthrough innovations.

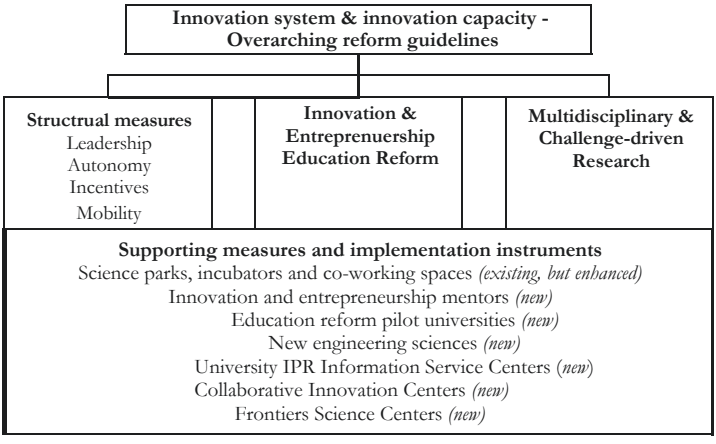
This can be summarised by a quote from the President of Shanghai Jiaotong University: "*What keeps Chinese university presidents awake? The lack of original, innovative ideas in papers that will take universities and the country forward. That's the big concern.*"[8]

1. Organisation and financing

As a China-specific feature, the innovation support at universities is **a combination of a top-down and bottom-up approach,** i.e.:

- A comprehensive **national policy framework**, including specific policy measures (See Figure 1 below) that universities need to follow[9].
- Implementation by the universities, complemented by and adopted to **university-specific and/or region-specific needs and strengths.**[10]

Figure 1: The national policy framework structure (2012 – 2019)

[8] https://www.timeshighereducation.com/news/tsinghua-provost-chinas-paper-factory-universities-lack-innovation

[9] More detailed description of both policy initiatives and implantation measures can be found in the separate Background paper by Beijing office.

[10] More detailed implementation cases can be found in the separate Background paper by Beijing office.

In terms of **the role of university leadership**, the policy guideline from the State Council (China's "Statsrådsberedningen"),[11] explicitly requires "A *special leading group on innovation and entrepreneurship education development, led by the university president at university level and engaging key departments, faculty members and student representatives".* For the most innovative Chinese universities, the universities leaderships show strong commitments to the reform agenda.

Regarding **financing**, another key China-specific strength is that the top research universities are closely linked with top innovation clusters and industrial clusters through collaboration and investments and supported by active regional/local policies. In this context, Chinese universities and colleges are already adopting a **"Quattro-Helix model"** for developing an efficient and results-oriented innovation system.

When new policy instrument/initiative is launched, the national government could provide **co-funding/topping-up funding** as support. For instance, the Ministry of Education allocated special funds for supporting the establishment of the Collaborative Innovation Centres. However, this topping-up funding can be used only for **coordination mechanisms and other mobility- and resource-sharing promotion measures**, not for joint research projects. It is because the engaged universities are contributing their matching funding and there are significant interests from the business sectors as well as local/regional governments to contribute and participate.

2. Concrete and specific supporting measures

At both the policy level and the implementation level, **a highly structured system approach** is applied by the national government and the universities, which includes 3 integrated development tracks (as outlined in Figure 1):

- **Structural measures**, focusing on leadership, autonomy and incentives to stimulate tech-transfer and commercialisation as well as mobility between teaching, research and industries.

- **Innovation and Entrepreneurship (I&E) Education reform:** Pilot programs to better integrate I&E courses with other "major courses", new "I&E" academic credits from innovation projects and practices, mentorship and innovation competition to support student innovation and start-ups.

- **Multidisciplinary and challenge-driven research and innovation:** New multidisciplinary "engineering sciences", new types of innovation and science centres.

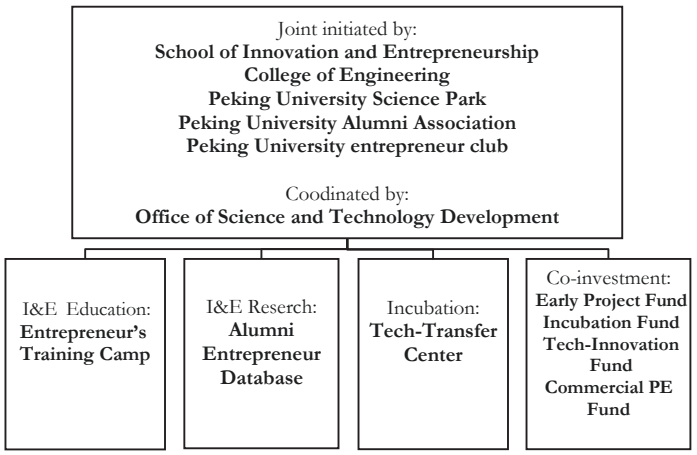
[11] Suggestions on deepening reform of innovation and entrepreneurship education in higher education, State Council, 2015.

Two practical examples from Tsinghua University (Table 1) and Peking University (Figure 2) are given below:

Table 1: Tsinghua University's "dual-track" approach

Student Track	Innovation & Entrepreneurship	Faculty/Researcher Track
Education	**Key focus**	Research
Light tech	**Technology**	Deep tech
University science park/incubator	**Transfer platform**	University's professional tech-transfer institute
No-share, no-profit to university	**Transfer policy**	30% share to faculty/researcher
Student start-up	**Business form**	High-tech start-up & scaling-up
In 10- 20 years	**Timeframe for outcome**	In 3-5 years

Figure 2: Peking University's I&E Support Program

When it comes to measuring results and impact assessment, there is a clear awareness and willingness of moving from a "knowledge-out classroom" and "(academic) paper factory" towards more results-oriented and impactful value-creation. Instead of measuring the number of licensing contracts and/or patent agreements, more efforts are now made to measure the potential economic and social values, for instance in forms of licensing income and market value of spin-offs, despite the practical difficulties. More recently, not least in the context of open science, open innovation and other channels such as collaborative research, student and research staff mobility, as well as contract research and research staff consulting appear also to be more important. For instance, a few new "student unicorns" from university science parks in China have created big sensation. However, solid data are lacking both in China and internationally.

3. Intellectual property rights (IPR) and other immaterial rights

According the national regulations,[12] universities have the **legal rights to own, manage and benefit from** the research achievements and results from projects that they have financed and invested in. More specifically:

- Universities have the right to independently transfer, lease or convert their research results and achievements, except for those results involving national security issues.

- The involved key researchers, in agreement with their affiliated universities, can transfer the results and the revenues from the transfers belonging to the universities.

- Universities have the right to distribute transfer revenues to researchers in the form of increased salary or bonus, not less than 50% of the total revenues or the value of converted shares. The rest should be re-invested in research and development of the universities.

Most Chinese universities have specialised functions for IPR-management in their "Technology Management Office" or through an integrated platform/network in the form of "University Science Park + Incubators + Tech-transfer Centre". Recognising the needs of further strengthening IPR-related skills and capacity, 23 universities were approved to set up dedicated **University IPR service centres** in 2019, with the following key tasks:[13]

- IPR-related information and data collection, management and analysis.
- Develop platforms and tools for IPR information- and resource-sharing
- Consultancy and advisory services for the development of universities' IPR management system and strategic decision-making related to IPR.
- IPR support services for universities' leading subjects and R&D programs.
- Participate in universities' collaborative innovation with industries, supporting universities' IPR asset management.
- Undertake training and education related to IPR to enhance IPR knowledge and skills.
- Participate in innovation activities carried out by faculty and students and take part in IPR-related academic and policy researches.
- Supporting regional needs for IPR-related information and talents to promote regional economic development.

[12] "Suggestions on enhancing transfer of science and technology achievement from higher education", Ministry of Education and Ministry of Science and Technology. 2016 and 2017.
[13] National Intellectual Property Administration and the Ministry of Education manage the approval process, following the "Notice on establishment of University IPR Service Centres", 2017.

4. Analysis - Success factors, lessons learned and future challenges

The development of innovation ecosystems and the innovation capacities at the Chinese universities started from very different **policy, institutional and even social and cultural contexts** compared to an international context. Given the large scale of the higher education sector, the number of internationally competitive and innovative universities from China is still far too small. But when looking more in-depth into the most innovative ones, there is **an enormous transformative potential and a rapid pace of catch-up, keeping up and taking the lead, at the same time**. This is inspiring and encouraging many other Chinese universities to follow suit.

From the experience with the on-going reform- and transformation processes, some key insights have emerged when it comes to what an **innovation- and entrepreneurship research university** actually implies and how to build up innovation systems to achieve **an integrated capacity and competitiveness** in terms of education, research and innovation.

- Firstly, relying on excellence in both education and research, the mission of an innovation- and entrepreneurship research university is to meet the needs of an innovation-driven transformation of the economy and society in a globalised world - with both challenges and opportunities. This echoes well with the global trends of **mission-driven and value-sharing research and innovation**.

- Secondly, **it is not about education *or* research**. Instead, it is integrated and mutually supportive innovation- and entrepreneurship education on the one hand, and multidisciplinary and challenge-driven research and innovation on the other. Both need to be developed in an open, inclusive and collaborative ecosystem inside universities and beyond.

- Thirdly, **new education and research models need new tools and new infrastructures**. Innovation & Entrepreneurship (academic) Credits, New Engineering Sciences, Collaborative Innovation Centres and Frontiers Science Centres are interesting experiments, exploring different ways forward.

To summarise, the key success factors of the most successful and innovative Chinese universities are not "magic bullets" or specific instruments or approaches, but their commitment to **a comprehensive transformation process**, involving 3 strategic aspects:

- Transformation of the **development model and strategy** for knowledge-building, talent-cultivation and Quattro-Helix collaborative innovation.

- Transformation of **governance and management** for innovation- and collaboration-stimulating culture and environment.

- Transformation of **incentive structures** for long-term and deep commitments to high-quality, meaningful and responsible research and innovation.

However, new pathways and new mechanisms for innovation and value-creation also imply new risks and new challenges. One of the key issues is how to manage both **the balance and the risks** involved in open science, open innovation and commercialisation, given the role and mission of universities and colleges. For instance:

- The current strategy of a combined "top-down" and "bottom-up" approach have delivered some coordinated and effective outcomes. This also facilitates a closer integration between science, innovation and new socioeconomic development, particularly in the era of China's "three-new-economy". But it can also imply **disadvantages**, such as institutional rigidity and "over-steering" that could hamper both **creativity** and **diversity**, which is the core for innovation and entrepreneurship.

- While there are strong interests in engaging in open and collaborative innovation from the business sector, it is still a challenge to develop such **collaborative relationships and co-creation on a long-term basis**, due to cultural differences and even conflicts of interest.

- While the universities have made efforts to improve both the management and reward systems for knowledge- and technology transfer, the **valuation and price-setting of immaterial rights**, such as patents are still a challenge which can bring (large) economic risks for the universities.

Finally, looking from a global perspective, research and innovation are both more concentrated, and connected, geographically. Technologies and business models become more complex and sophisticated, along the global value-chains. Open and collaborative innovations by multidisciplinary and multi-skilled teams have become the "new normal" for research and innovation (despite the noise of "de-coupling" in some other fields and arenas). This big picture of global research and innovation landscape is gradually **diluting the differences and increasing both collaboration and competition** between the leading universities in China and globally.

Inspel till Utredningen (U 2019:02, dir 2019:72) om ett utvecklat innovationssystem vid universitet och högskolor – Sydkorea

Sammanfattning:

Seoul National University, SNU, and Korea Advanced Institute for Science and Technology, KAIST, are two of six Korean universities ranked among the 100 most innovative universities in the world.

Culture and institutional factors have conspired to make innovation something for the large and established companies, but it is becoming more accepted among students to start a company. Politicians and universities are aware of the need for Korea to move from being a fast follower to become an innovation leader. Universities have initiated programs to support change and are making professors and students more aware.

Change can be fast in Korea and students and younger professors are increasingly interested in starting their own businesses.

Sökord:
Iinnovation, universitet, forskning

Organization and financing innovation support

Seoul National University, SNU, and Korea Advanced Institute for Science and Technology, KAIST, are two of six Korean universities ranked among the 100 most innovative universities in the world.[1]

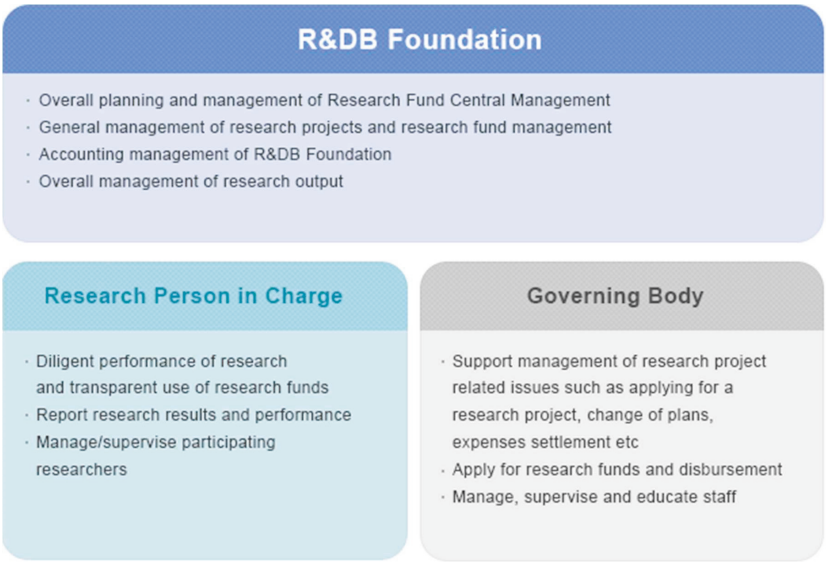
KAIST is the oldest Science and technology university in Korea, established 1971. It was ranked the sixth most innovative university by Thomson Reuters 2016 and 2017. It is one of the few Korean universities that are exempting tuition fees. Another popular, and even unique, feature of KAIST is that accepted students are relieved from the normal 2-year military service that is otherwise mandatory to male Koreans. KAIST's history of being the first technical research university and given special favors by the government, reflects in many ways Korea's history of compressed industrialization and attitude of building a future and creating prosperity. KAIST professors take pride in this history and consider it being an important part in KAIST's success.

SNU changed from being a governments organization to be an incorporated university in 2011. The Division of Research Policy at the Office of Research Affairs, manages and support the R&DB Foundation (Research and Development Business). The Head of R&DB Foundation is also the Head of the Office of Research Affairs. Seoul Techno Holdings (STH) (https://snuholdings.com/), is a daughter company to SNU R&DB Foundations that

[1] 2019 SNU ranked 29 and KAIST 34. The others being POSTECH (12), Sungkyunkwan (45), Hanyang (72), Yonsei (76). https://www.reuters.com/innovative-universities-2019

was started 2017 to support innovation at SNU. The mission of STH is to promote research by allocating business profits generated by technology transfers, joint ventures, establishment investments and planned startups of SNU's research. STH act by assisting in starting companies with researchers as CEO or recruit external CEO to commercialize knowledge coming out of work at the university.

SNU R&DB Foundations started ten years ago with the purpose was for the University to catch opportunities in owning patents and rights emanating from research.

SNU also have several business incubators, startup centers and maker center. A Startup support committee, A Division of Research Policy, A Startup Support Department and a Startup Support Planning Department, all work to facilitate entrepreneurial endeavors, providing seed funding, mentoring, office space, and technical and research support.

While Korean universities are not permitted to or invest in or take on ownership of companies, Universities can have funds for receiving donations and use said funds for a diversity of purposes, including financial support to startup companies or commercialization purposes.

As of September 2019, SNU STH has 27 mil USD total in fund. It has invested 5,4 million USD in 20 companies. The value of the invested companies has increased 27 percent after investments.

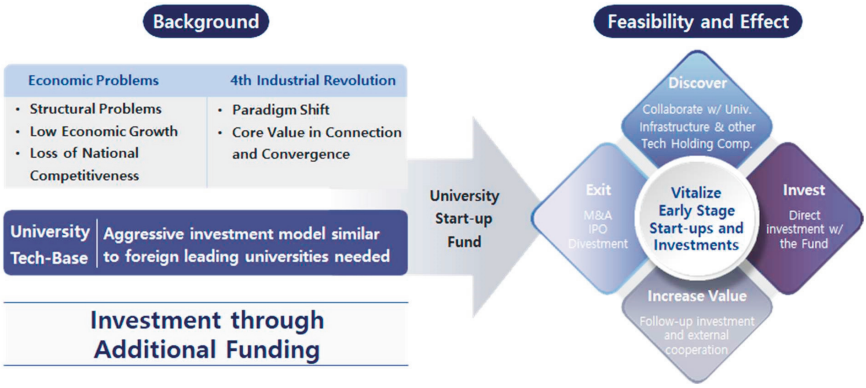
KAIST changed its approach to evaluation of faculty a few years ago. Today evaluation is less quantitative and less focused on publications. A preospective professor will be assessed through a maximum of ten papers, and by letters of recommendations from twelve international peers. This is aimed to ensure international relevance and creative work.

KAIST departments are also evaluated on among other things how their professors collectively produce patents and startups. This gives incentives to management at departments to encourage even reluctant professors to consider commercialization from their work.

Supporting researchers and students in innovation and commercialization

At SNU, General support for entrepreneurship is provided through lectures for undergrad and graduate students (including Korea's first interdisciplinary venture business management education), Online lectures, open lectures and a public startup program, Hackathons, startup Camps, Startup Pitch competitions and other meeting spaces, bringing together entrepreneurs, skills and capital.

More specific support is provided through Soul Techno Holdings. A researcher may apply for support from R&DB Foundation, a committee will be put together to assess the merits of a proposal and STH may step in to give its support. Initiated to meet increased demand for innovations.

Institute for Startup KAIST, ISK, aim at raising awareness about startups and support students as well as researchers to start their own business based on knowledge gained at the university.

KAIST students are welcomed to participate at the "K-School" of the ISK, to learn about startups and get practical skills. They offer classes for freshmen with the outspoken intention of getting them interested in innovation and entrepreneurship. They also offer an Entrepreneurship Innovation Minor for 40 undergrads (140 applied last semester). And a Masters in Entrepreneurship in e.g. Mechanical Engineering, through a one-year program that does not include writing a thesis. There are about 25 such students and most of them will start a company during their studies, if not before. Steve count 50 new startups in the five years they have been active.

ISK also run a startup club, Maker club, meet up's, camps, action-oriented learning events, tech days, a startup office and a host of events and activities.

ISK also work with professors and through a budget made available by the Ministry of Science and ICT, MSIT, they are investing about 1 mil USD in ten professors per year. From the perspective of research, KAIST produced in 2018, 2261 research project, funded by 284 mil USD, and 63 technology transfer contracts, 4,4 mil USD in licensing fees, and 1843 patent applications and registrations.

Neither SNU nor KAIST report to have clear quantitative goals for innovation and entrepreneurship, at least none that are made public.

Intellectual property rights

SNU as well as KAIST register and owns all patents emanating from research. Ownership in a company seems to be negotiable at both places and a matter for how the university agrees to exit their engagement.

At KAIST, the value of a patent is shared with 50 percent going to the university and the other 50 percent shared through agreements among innovators. In practice it means some of the value will go to the department and a (sometimes perceived small) remainder goes to the company/inventor.

At KAIST, profits from IPR will in part be re-invested to maintain patents and the rest is made available for university spending as decided by the management. The head of the SNU R&DB Foundation leads a committee and decide on the use of funds and distribution of royalties.

Success factors

"SNU is a complete University with good research and we work support all aspects of the process to lead technology to business." SNU is ranking high (37 on QS, 20-30 on 8 fields) with a goal to rank top 10 in 10 fields of research. SNU has a long term

engagement to support entrepreneurship and a recent 10 years push to support innovation at the university is complemented by a strategy to build a SNU "AI Valley" in partnership with external AI actors Google, and to build on a SNU Alumni Network, and finally a Global Startup/Entrepreneurship Program (Successful participants get access to a 4-week program at Xn Tree at Level 39 in London, "The largest open tech cluster in Europe" and Level-X, a Korean branch of XnTree). SNU teach ca 30 percent of master courses in English.

At KAIST, the initial ambition where the university was designed to contribute in building the success of the country is described as being central in leading to its success as an innovation leader. Special favors permitted by the government to students and innovative ways in working with teaching, favors innovation at KAIST more than at other universities, it is believed.

In general, there is an increasing understanding of the significance of innovation in Korea but there remains a strong focus on research and development. Entrepreneurship and other efforts for commercialization as important components for innovation has not been considered an attractive career option among students or professors. The socially accepted careers have been to become a professor or take employment at one of the major conglomerates. Students have not been fully free to choose their career but have been highly dependent on the acceptance by their parents, whom have invested large sums in the education of their offspring and expect them to reciprocate and take care of them as they grow old. Adult prospective entrepreneurs also have economic responsibilities to consider when they invest in a startup company: Bankruptcy is not a possibility by Korean law and debts following a failed business venture are personal and permanent, thus also putting the future of their children's education at risk. On top of this there has been a very little tolerance for failure.

Culture and institutional factors have conspired to make innovation something for the large and established companies but according to professors and entrepreneurs that we have spoken with, some of these things are changing and it is becoming accepted among students to start a company. Politicians and universities are aware of the need for Korea to raise further in the value chains by moving from fast follower to innovation leader. Universities have initiated programs to support change and are making professors and students more aware of such options. Change can be fast in Korea and it may well be that students and younger professors will be increasingly interested in starting their own businesses.

Embassy of Sweden
Tokyo

Memorandum

2020-02-17

Office of Science and Innovation

Noriko Ogawa
Michael Jacob

Innovation support system around the University of Tokyo

The Offices of Science and Innovation (OSI) have been assigned to contribute with descriptions of innovation support systems at universities in their respective countries, for the ongoing public inquiry on this topic in Sweden (U 2019:02, dir 2019:72). The OSI in Tokyo has selected the University of Tokyo for this assignment, which has a support system that is representative also for other national universities.

Founded in 1877, the University of Tokyo (in Japanese Tokyo Daigaku, abbreviated as Todai) is the first and most renown national university in Japan. The University of Tokyo leads both research and education and has almost 30000 students and 5000 faculty members. Among the students, there are more than 4000 international students and 7000 PhD-students. The number of exchanges of researchers is more than 16000. Todai is a globally competitive university with three core campuses, with different research facilities and centres.

Annually, The University of Tokyo creates over 500 inventions and conducts 1600 collaborative research projects, and has led to the establishment of numerous start-ups.

General

Japan is the world's third largest economy, has strong industry in different sectors, and is one of the countries investing the highest share of GDP in R&D. There are almost 800 universities in Japan, of which 86 are national universities, with high level education and research.

During the recent decades, there have been several initiatives to promote innovation and commercialisation at universities. Japan's first five-year S&T (science and technology) plan 1996-2000 included a law for promoting technology transfer from universities (TLO law), and the first Technology Licensing Offices were established. The years following included initiatives for industrial revitalization, and also enabled TLO:s to use national university facilities free of charge. Up until 2004, national universities did not have a legal status and could not own patents, and IPR was owned by the inventors. In 2004, the legal status for universities was changed to enable ownership of IPR, and the teachers-exemptions was removed.

At present, the Japanese Government is formulating its Sixth Basic Plan on STI (science, technology and innovation), which will come into operation 2021, and where also innovation now will be included. Concerning universities, current information points to an ambition to further transform universities and promote global competitiveness and stronger contribution to innovation, not least transformative innovations. Apart from promoting international mobility, increased gender balance and start-ups, initiatives have been launched to strengthen industry-university collaborations, i.e. a forum with a substantial number of university presidents and CEO:s (or presidents) from large Japanese companies.

The innovation support around universities have developed well in Japan and are in a continued development phase to further promote innovation and commercialization, in line with the Government's ambition.

Organisation

The Division of University Corporate Relations (DUCR) is under the direct control of the university president and supports innovation at the University of Tokyo. It has two missions: to function as the bridge between industry and university researchers' community, and to support start-ups from the University of Tokyo's ideas and research outcomes. The division consists of two departments, the Office of Innovation and Entrepreneurship and the Office of Intellectual Property. There are also additional affiliated organisations for innovation, such as IP and capital fund at U of Tokyo, TODAI TLO (Technology Licencing Office), UTokyo Innovation Platform and the University of Tokyo Edge Capital (UTEC).

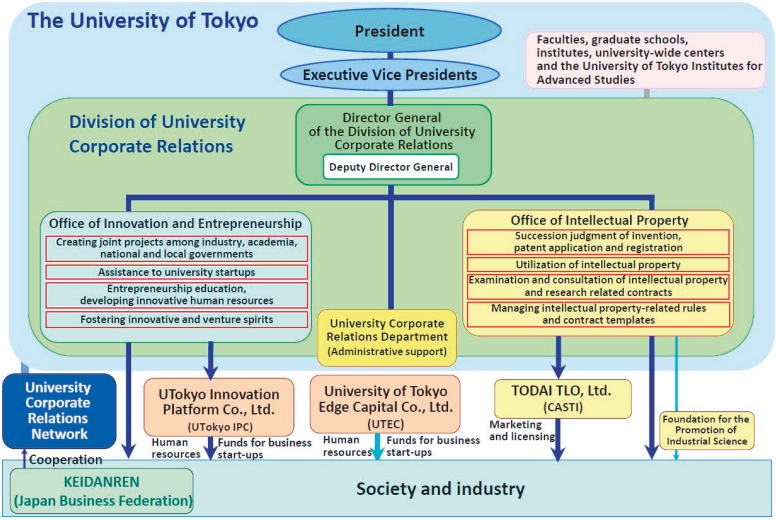

Figure 1: Illustration of the organisation of innovation support around the University of Tokyo.

In 2004, University of Tokyo built an industry collaboration plaza building located at the main campus (Hongo), in order to accelerate cooperation between industry and university. The important affiliated organisations to support innovation were located in the same building, and it now includes the previously mentioned university owned TODAI TLO, UTokyo Innovation Platform, UTokyo Edge Capital, and the Division of University Corporate Relations.

U of Tokyo Entrepreneur Plaza, a major start-up incubation facility on the main campus Hongo, was opened in 2007. In addition to this, there are three additional similar incubation facilities (Entrepreneur Plaza shared incubation room, DUCR incubation room, and Incubation room on the Komaba campus). The Division of University Corporate Relations (DUCR) operates and manages them.

In addition, the Innovation Policy Research Center (IPRC) was established on campus in 2008. They conduct scientific research on science and innovation policy and develop information methodology to collect, analyse, and structure knowledge on academic, industrial, and social situations and

perspectives on global issues and challenges, including economic development, environmental and energy.

As for licensing activities, Todai TLO was established in 1998 as the first university TLO in Japan. They have around 40 employees, and many of the management and licensing associates have certificates as patent attorneys or Registered Technology Transfer Professionals (RTTP).

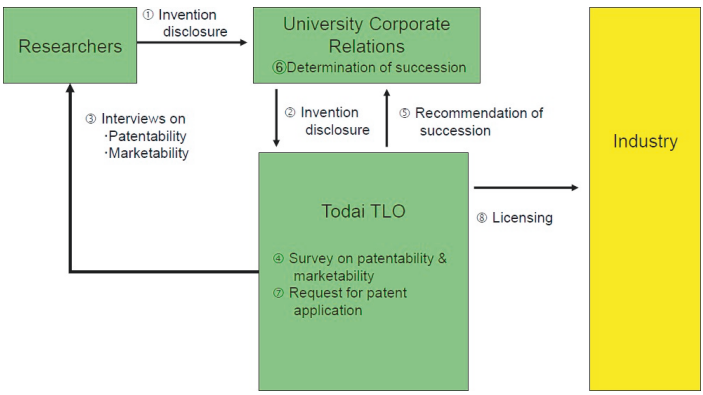

Figure 2: Illustration Todai TLO:s work process.

Todai TLO supports innovation by licensing and transferring the university's inventions, technologies and intellectual properties to the surrounding society through industry networks. The number of licensing agreements for Todai TLO is around 400 contracts every year. Furthermore, the revenue from technology transfers at Todai TLO are constantly increasing. Todai TLO engages in IP licensing, consulting and technology advice, knowledge transfer agreements, licenses for software and other industry IPR related matters. They also work with collaborations, contract research agreements, feedback for industry's inquiries, information exchange and other industry copy rights.

UTokyo IPC and UTEC support start-ups from the university, and at present, the number of start-ups related to University of Tokyo is more than

300, with a total value of JPY 1.5 trillion (around 150 billion SEK). Over 20 companies are currently collaborating for commercialisation at Utokyo IPC.

The University of Tokyo owns the affiliated innovation organisations Todai TLO and the UT Innovation Platform. The revenue from technology transfer was JPY 1300 million in FY2018 (around 130 million SEK) and the revenue has consistently been increasing.

Support

For commercialisation, the university uses different instruments depending on specific cases. These can include licensing or sale of intellectual property rights to companies, as well as starting new businesses. Additionally, researchers are also involved in agency funded cooperation projects and programmes with industry, as well as direct contracts with industry, promoting implementation of research results.

In Japan, there is an increasing focus on innovation, the UN Sustainable Development Goals (SDG:s) and solutions to societal challenges, and researchers at the University of Tokyo are encouraged to work towards implementation of research results for society. For commercialisation and innovation, they are allowed to spend around 10% of their time on such activities, in addition to their regular tasks, and they may own up to 50% of the shares in start-ups but should not be the CEO of the company.

Further, concerning revenues, these are divided according to a model where Todai TLO receives 30% of the total income, the inventors 28%, the university department that the inventor belongs to 21% and the university itself receives 21%. This model is designed to give incentives to the inventors themselves, for the department to promote such activities, for the university, as well as for the funding of Todai TLO's activities. Revenues can be used for most types of funding at the university, such as salaries, operating costs and equipment, but not as venture or equity funding for companies.

In addition to the incubation facilities earlier mentioned, the office of Innovation and Entrepreneurship also focuses on entrepreneurship education. In collaboration with the University of Tokyo Edge Capital (UTEC), TODAI TLO, and the University of Tokyo Innovation Platform, the Office operates a program for entrepreneurship education known as

"The University of Tokyo Entrepreneur DOJO", to help innovators and entrepreneurs in the start-up process. The program has been going on for 15 years. The Office also offers other types of action-based entrepreneurship education programs to students including the EDGE NEXT (a global entrepreneurship program for researchers such as PhDs and Postdocs) and the Hongo Tech Garage (a Makerspace).

Todai TLO has in-house IPR competence and supports entity operation for IP on marketing and licensing, and the university also has corporate relations network cooperate with KEIDANREN (Japan Business Federation). The University of Tokyo and affiliates continue to cooperate with all faculties and graduate schools while making concentrated efforts in the area of entrepreneurial education, from students to alumni. Alumni students can also get support from the Todai's support system for entrepreneurial activities.

To monitor progress, the number of invention disclosures, number of patent applications, new licenses and licensing revenues are used as core measures. The number of products that has reached the market is also a measurement.

There are no financial instruments to bridge the Valley of Death at the University of Tokyo. Instead, there is an ambition to support and help with business models and to promote early business cases, in order to shorten the time a company is exposed to the Valley of Death. Also, from Governmental level there are initiatives for deregulation to speed up introduction of innovations and new solutions, which also decreases the time in the Valley of Death.

Success factors

Important for the success is a combination of top-level research, focus on solutions to societal challenges, collaborative measures, incentives to promote innovation and commercialisation, and a support system that simplifies the commercialisation process for innovators and entrepreneurs.

Together with the freedom universities have for using the revenues, the model for distributing profit to the innovator, research department and university serves as a balanced and an effective model for incentives for commercialisation. Also, the elimination of the teachers' exemption in 2004,

where the responsibility for IPR was transferred to the universities has been important for a unified and more professional support system.

Links

About Innovation management at the University of Tokyo
https://www.ducr.u-tokyo.ac.jp/en/index.html

Todai TLO
https://todaitlo.com/en/

UTokyo Innovation Platform
https://www.utokyo-ipc.co.jp/en/

About Incubation facilities at U of Tokyo
https://www.ducr.u-tokyo.ac.jp/en/activity/venture/incubation/index.html

About IPRC (in Japanese):
http://ipr-ctr.t.u-tokyo.ac.jp/jp/index.html
(English version is available in the link, but not as updated as the Japanese)

Sveriges ambassad

Promemoria

2020-02-17

Washington
Kontoret för innovation, forskning och högre utbildning
Henric Johnson, Agnes Wiberg och Maria Lönnberg

Särskilt uppdrag att inkomma med rapport till utredningen om ett utvecklat innovationssystem vid universitet och högskolor.

Kontor: Washington D.C

1. Sammanfattning från kontoret

USA har ett utvecklat innovationsekosystem kring universiteten. Det faktum att ca 40 % av alla nobelpristagarna sedan 1901 är amerikanare vittnar om att det i USA finns en stark koppling mellan effektiva innovationssystem och högre utbildning. Föreliggande rapport har valt att fokusera på Stanford och dess framgångsrika ekosystem, som är ett intressant exempel att studera. Forskarna/studenterna, kulturen och tillgången till riskkapital i Silicon Valley gör dem unika. Stanfords alumner har exempelvis skapat över 39 900 företag, vilket tillsammans motsvarar världens 10e största ekonomi.

Insamling av data och information till denna rapport har skett genom intervjuer på plats i Kalifornien samt material i form av artiklar och rapporter. Materialet visar att Stanfords innovationssystem består av en effektiv intern struktur med en välutvecklad samverkan med det omkringliggande samhället. Den grundläggande faktorn till universitetets innovativa framgångar bygger på en 'start-up'-miljö med snabb tillgång till rådgivning, mentorskap, erfarna styrelsemedlemmar, investerare och en lokalt stor marknad för att initialt testa och iterera nya idéer. Föreliggande rapport avslutas med kontorets reflektioner kring framgångsfaktorer och centrala aspekter kring Stanfords förmåga att ta fram nya innovationer.

Stanford

Kort fakta: Stanfords alumner har skapat över 39 900 företag, vilket tillsammans motsvarar världens 10e största ekonomi med ca 5.4 miljoner jobb och en sammanlagd intäkt på 2.7 triljoner dollar årligen[1].

Intervjuade personer:

- Scott Elrod, Associate Director, Licensing, Seth T. Rodgers, Senior Licensing Associate and Cheryl Cathey, Licensing Associate, Stanford Office of Technology Licensing, OTL
- Ilya A. Strebulaev, Professor of Finance, Stanford Graduate School of Business & Director, Stanford Venture Capital Initiative
- Betsy Klein, Global Programs Manager, Stanford Technology Venture Program (STVP)
- Brendan Walsh, Director Stanford International Office

[1] https://facts.stanford.edu/

- Tommy Tram, Researcher, Zenuity
- Elias Arnestrand, Drive Sweden, Nordic Innovation House.

2. Om organisation och finansiering

Hur är innovationsstödet organiserat? Var är det placerat och vilket stöd har man från lärosätets ledning?

Stanfords innovationsstöd har såväl en centraliserad som en decentraliserad struktur, varav den senare återfinns i institutionernas verksamhet. Inom kommersialisering och licensiering består det centraliserade stödet främst av Stanford Office of Technology Licensing (OTL). OTL är en av de äldsta University Technology Transfer kontoren i världen och är även en del av det globala nätverket *The Association of University Technology Managers* (AUTM). OTL består i sin tur av olika enheter, bland dessa the Industrial Contracts Office (ICO). Utöver dessa centraliserade funktioner har universitetet, genom sin entreprenöriella kultur, utvecklat ett omfattande innovationsstöd vid respektive institution och 'School'. Stanford Entrepreneurship Network[2] ger en god överblick.

Hur finansieras verksamheten idag?

Utbildningskostnaderna vid Stanford täcks till större delen av studieavgifter. Forskningen attraherar både federala och privata resurser, och därtill finansieras verksamheten av bland annat donationer och licenser. Enheter som OTL tar exempelvis ut en administrativ avgift samt hanterar såväl aktier som 'cash royalties' som betalning till universitetet. Ungefär 20-25 % av Stanfords innovationer licensieras och genererar intäkter.

Hur arbetar lärosätet med innovation i relation till forskning? Vissa lärosäten ställer krav på sina forskare att de redan i problemformuleringen beaktar innovationsspåret, samtidigt som andra inte ställer det kravet.

På Stanford finns inga krav på att forskare har med ett innovationsspår i sin problemformulering. Dock är innovationstänket en naturlig del av många forskares arbete, i synnerhet om de även arbetar som, exempelvis, konsulter vid sidan av forskningen. Det är också vanligt att studenter tar hjälp av en professors kunskaper och nätverk för att utveckla en företagsidé och bildar sedan också bolaget ihop med denne.

3. Om stödet

Vilka stödfunktioner finns knutna till studenter, undervisande och forskande personal, övrig personal samt alumni?

Den grundläggande faktorn till universitetets innovativa framgångar bygger på en 'start-up'-kultur med snabb tillgång till rådgivning, mentorskap, erfarna styrelsemedlemmar, investerare och en lokalt stor marknad för att initialt testa och iterera idéer med andra

2 Stanford Entrepreneurship Network https://sen.stanford.edu/

bolag (stora som små). Universitetet omges även av en utvecklad och framgångsrik inkubator- & acceleratormiljö: exempelvis har Stanford nära samverkan med bland annat Y-combinator.

Den innovativa kulturen har skapat en utvecklad decentraliserad struktur[2] för att stödja Stanfords personal och studenter. Exempelvis finns kurser för entreprenörskap, men också centrum på campus som investerar i innovativa idéer, främst inom områden som Life Science och Engineering.

Nedan följer exempel på funktioner och kontor som byggts upp för att främja innovation och entreprenörskap vid campus:

- **TomKat Innovation Transfer Program Centre** är ett fakultetdrivet, multidisciplinärt centrum som investerar i projekt som huvudsakligen relaterar till hållbar energi, transport och miljö. TomKat-finansiering och mentorer erbjuds till innovatörer i syfte att stödja grundläggande forskning samt ökad tillgång till riskkapital och privat sektor.
- **SPARK** ligger under School of Medicine och erbjuder mentorskap och finansieringsprogram till studenter och forskare samt kopplar samman dessa med riskkapital och Life Science-företag.
- **Stanford Innovation Project (SIP)** är ett experimentellt finansieringsprogram inom OTL för att vidareutveckla icke-licensierade innovationer.
- Om forskning kommer att involvera interaktion med, eller finansiering från, industrin, eller om ett projekt behöver forskningsmaterial från labb utanför Stanford, kommer **Industrial Contracts Office (ICO)** att förhandla om och underteckna avtal å universitetets vägnar.
- Under Stanford School of Engineering finns **STVP (Stanford Technology Ventures Program)**, som erbjuder kurser i entreprenörskap för studenter samt fyra olika Fellowship-program där VC:s bjuds in för att träffa studenter. STVP har även ett stort fokus på att sprida idéer från Stanford till det omgivande samhället, och publicerar en stor mängd material från föreläsningar på sin hemsida E-corner[3].
- Flera av intervjupersonerna lyfter även fram **AVX (Academic Venture Exchange)**, som lanserades av Columbia University tillsammans med bland annat Yale, och som är kopplat till ett flertal universitet, däribland Stanford. Här kan Tech Transfer-kontor på universiteten publicera upptäckter för att attrahera entreprenörer och start-ups som är intresserade av att investera i dessa.

Stanford har genom åren även utvecklat relaterade stödfunktioner och kontor för att stödja samt kvalitetsutveckla sin verksamhet. Se **Bilaga 1** för exempel på olika funktioner (inklusive länkar).

[3] https://ecorner.stanford.edu/

Hur mäter innovationsstödet sin verksamhet? Antal idéer, antal idéer som verifieras, antal patent, etc.

Det finns inget enkelt svar på hur verksamheten mäts. Stanford mäter såväl idéer (invention disclosures) som antal patent, antal licenser, intäkter från licenserna, antal start-ups och antal avtal för sponsrad forskning, bland mycket annat. Mätningar för år 2019 visar: 564 Invention Disclosure, 2,290 Active Issued U.S. Patents, 226 New U.S. Patents Issued, 24 Start-ups, 122 Licenses, $49,3 MM Licensing Revenue och 351 Total Sponsored Research Agreements. Läs mer här: https://otl.stanford.edu/about/about-us/fast-facts

Vad har lärosätet för system för att kommersialisera innovationer? Försäljning till företag eller genom att grunda egna företag?

Som nämnts ovan utgör OTL en viktig stödfunktion för såväl studenter som forskande och undervisande personal när det kommer till 'technology transfer'. OTL utmärker sig genom att funktionen enbart fokuserar på licensiering. Detta skiljer sig från andra amerikanska universitet, där liknande OTL-kontor kan, till exempel, även erbjuda träning för entreprenörer, förmedla olika kontakter samt ge råd i etableringen av ett start-up. Anledningen till att Stanfords OTL inte erbjuder detta grundar sig i universitetets lokalisering i Bay Area där kontakter finns naturligt och som i sin tur minskar behovet av ytterligare stöd.

På Stanford sker kommersialiseringen av innovationer både genom försäljning till företag och genom grundande av egna företag. Stanford bistår både med förmedling av företagskontakter och genom mentorskap för forskare/studenter som vill starta egna företag.

Stanford har även utvecklat en systematik kring samverkan med industrin. Nedan följer några initiativ som vittnar om detta:

- **Industrial Affiliates Programs**: Programmen utgörs av kluster av företag (cirka 5-10 stycken) som verkar inom samma grundläggande teknologiska område, och som är intresserade av att ha tidig tillgång till innovationer som sker vid universitetet. Dessa företag får även möjlighet att lära känna studenter för att potentiellt anställa dessa vid avslutad examen. Stanford har i nuläget 65 affiliate programs och företagen betalar en avgift för att ansluta sig till programmen. De långsiktiga fördelarna för universitetet är att dessa kontakter även kan resultera i sponsrad forskning eller licenser.
- **Industrisponsrad forskning**, d.v.s. samarbeten mellan företag och professorer. Stanford (genom dess OTL) bistår i att skriva kontrakt för dessa samarbeten. Många företag som grundats av Stanford alumni förblir i regel knutna till universitetet och samverkar med institutionerna.
- Kommersialisering av innovationer genom **licensiering**: Här hjälper OTL till att marknadsföra innovationer till olika företag som kan tänkas vara intresserade av att etablera licensavtal. Denna typ av marknadsföring görs för samtliga innovationer,

men leder endast till 6 % av alla licenser. Forskarnas egna industriella nätverk är väldigt värdefulla när de ska kommersialisera sina innovationer.

Bilaga 2 exemplifierar genom en figur några av de organisationer och program som stödjer projekt medan de internt inom Stanford successivt mognar mot kommersialisering. Figuren beskriver hur man initialt genom statligt forskningsstöd (NIH, DoE, DARPA etc.) och slutligen genom Stanfords innovationssystem utvecklat fyra olika bolag.

Vad har man för investeringsstöd för att övervinna ”dödens dal” (egen fond eller via extern finansiering)?

Stanford har tidigare haft en Technology Transfer-fond. Nu finns istället mindre fonder i programmen som ryms inom Stanford Entrepreneurship Network, se exempelvis *TomKat Innovation Transfer Program Centre* ovan. I övrigt får innovatörer vända sig till extern finansiering för att övervinna dödens dal.

Vad gör lärosätet med eventuell vinst?

Nuvarande royaltyfördelning innebär en delning mellan tre mottagare: 1) innovatören, tillhörande 2) institution och 3) School. Universitetet tar också ut en liten del av intäkten i form av en infrastrukturkostnad. Eventuell vinst till universitetet återinvesteras i utbildning och forskning samt skapar en kraftig ökning i universitetets sparade kapital (endowment). 2019 års sparade kapital uppgick till ca 28 miljarder dollar.

Stanford har även aktier (equity) i en mängd företag som resultat av ett licensavtal. En utmaning för många universitet, inklusive Stanford, är att avgöra om man ska finansiera och påbörja en patentansökan då många innovationer inte kräver patent för att kunna licensiera teknologin.

4. Om immateriella rättigheter

Vem äger idén?

Enligt Stanfords policy för immateriella rättigheter gäller:

All potentially patentable inventions conceived or first reduced to practice in whole or in part by members of the faculty or staff (including student employees) of the University in the course of their University responsibilities or with more than incidental use of University resources, shall be disclosed on a timely basis to the University. Title to such inventions shall be assigned to the University, regardless of the source of funding, if any.[4]

Med andra ord, om upptäckten gjordes av Stanfords fakultetsanställda eller studenter under deras universitetsuppdrag, äger Stanford idén. Om upptäckten gjordes med användning av resurser på Stanford, som är mer än ”incidental use”, äger Stanford också

[4] https://doresearch.stanford.edu/policies/research-policy-handbook/intellectual-property/inventions-patents-and- licensing

idén. Detta gäller oavsett källa för finansiering. Det är fakulteterna själva som avgör om det var mer än ”incidental use” som användes vid upptäckten eller inte.

De immateriella rättigheterna regleras av Bayh-Dole Act som godkändes av Kongressen 1980. Se även **Bilaga 3**.

Hur arbetar lärosätet med IPR? Har de egna kompetenser eller handlar de upp?

Det finns några få IPR-advokater på Stanford som i sin tur förvaltar kontakterna med det nätverk av advokatbyråer som arbetar med patent å Stanfords vägnar. På dessa byråer finns omkring 30-35 advokater med olika expertområden som regelbundet arbetar med universitetet. OTL hjälper till att skriva kontrakt mellan forskaren och advokaten, och lämnar sedan hela patentansökningsprocessen, ansvar för deadlines etc., till Stanfords egna advokater.

5. Framgångsfaktorer

Varför anser ni att och en analys av hur framgångsrikt lärosätet är i sitt nyttiggörande av kunskap vid lärosätet genom dessa stödfunktioner eller andra relevanta faktorer?

Kontorets reflektioner

En relevant framgångsfaktor är det övergripande ekosystemet i Bay Area, som Stanford är en del av, och där stödfunktioner för interaktioner med industrin har vuxit fram och påverkats av en rad externa faktorer – exempelvis tillgången till federala medel. Idag sker interaktionen i hög utsträckning spontat både för Stanfords forskare och studenter, vilket i sin tur har bidragit till s.k. Dual Excellence: de är framgångsrika på att publicera i högt ansedda tidskrifter och konferenser samtidigt som de bedriver kvalitativ forskning och utbildning som kommer samhället till nytta.

Enligt Stanfords f.d. rektor John Hennessy finns det tre centrala aspekter kring Stanfords förmåga att ta fram nya innovationer: 1) kombinationen av talangfulla lärare/forskare och unga studenter som ser på världen med andra ögon. Exemplet Google, där två unga studenter löste ett äldre problem kring sökalgoritmer, är ett tecken på detta. 2) Lärosätet har skapat en kultur där man ser positivt på risktagning och där misslyckanden är en naturlig del av innovationsprocessen. Slutligen, 3) förmågan att överföra kunskap till organisationer som har möjligheten att omvandla denna kunskap till något med en större påverkan.

Stanfords utgångspunkt vad gäller undervisning av framtidens ledare och entreprenörer är att erbjuda en miljö som uppmuntrar nätverkande och samverkan mellan olika discipliner och industrier (pay-it-forward kulturen), att erbjuda möjligheter att testa idéer samt att vara öppen och välkomnande till nya och mer erfarna entreprenörer och investerare. Hur bör man då se på lärarundantaget i en miljö som denna? Kontorets bedömning är att ett universitet som Stanford har lyckats mycket väl då man, istället för principen med lärarundantaget (innovatören får ta del av hela vinsten), låtit utveckla ett stödsystem som

ser till att det finns goda förutsättningar (tillgång till kunskap som finansiering) för att ta idén hela vägen till kommersialisering.

Stanford är ett Liberal Arts universitet där studenterna initialt utvecklar en bred kunskapsbas innan de slutligen fördjupar sig i ett ämne (så kallade T-shape studenter). Denna interdisciplinära kunskap har troligtvis legat till grund för flera av de innovationer som mynnat ut från universitetet och som krävt ett bredare synsätt för att lösa en komplex problemställning.

Andra observationer kring vad som skiljer Stanford (och flera amerikanska universitet) mot det svenska systemet är framförallt 1) en prioritering av undervisning framför forskning görs, där studenten står i centrum, 2) vid rekrytering av lärare/forskare görs en global sökning och lärosätet är mycket noggrann i sin uppföljning (kursutvärdering etc.), 3) mobilitet mellan universitetet och omgivningen stimuleras. Redan på 50-talet utvecklade Stanford (med hjälp av Dean/Prof. Frederick Terman) en av de första Research Parks i syfte att öka industrins närvaro i klassrummen och vice versa och 4) en vanlig del i karriärsystemet vid internationella och framstående universitet är att man emellanåt frigör forskaren från sin ordinäre tjänst (s.k. sabbatical), som då får möjlighet att fördjupa sig i sin forskning. Det är vanligt att forskaren under sin sabbatical besöker andra universitet, där nya kontakter och intryck skapas.

Vi vill ytterligare betona vikten av den första punkten ovan, Stanfords fokus på studenten, något som i sin tur har en stark koppling till lärosätets framgångsrika alumn- och donationssystem. Det är, i detta avseende, intressant att jämföra universitetets licensintäkter i relation till donationerna. Licenserna genererar cirka 50 miljoner dollar per år, samtidigt som lärosätets donationssystem attraherar ett kapital med en faktor 20 av licenspengarna, dvs. över 1000 miljoner dollar per år (notera att de avdelningar som arbetar med donationer, alumner och samverkan består av flera hundra personer). Det innebär att nöjda studenter, som är framgångsrika efter sina studier, är en större ekonomisk tillgång för universitetet än avtalspengarna från innovationerna/licenserna.

Vilka reflektioner går att göra av detta? Vår studie av Stanfords innovationssystem väcker flera, för frågan, relevanta funderingar. För att skapa ett jämförbart externt engagemang vid svenska lärosäten behöver (generellt) en studentcentrerad verksamhet utvecklas. Med andra ord, undervisningen behöver få en högre status och vara lika meriterande som forskning. Att skapa förutsättningar och incitament till förändring i attityd är delvis en ledningsfråga. Är det nuvarande systemet tillräckligt ändamålsenligt? Är karriärmöjligheterna inom akademin optimala? Hur premieras personal som sätter undervisningen först? Dessa frågeställningar inkluderar även lärosätenas samverkansuppdrag. Vilka meriteringar är möjliga om man inom akademin arbetar med samverkan med omgivningen? Hur värderas patent och erfarenhet av startade bolag? Svenska lärosäten har tagit ett initiativ inom området samverkan som kallas för K3-projekten (finansierat av Vinnova): https://k3-projekten.se/ Titta gärna specifikt på projektet Meritvärde av samverkanskicklighet: https://k3-projekten.se/project/mersam/.

Patent är en viktig kunskapskälla i ett innovationssystem. Stanford är framgångsrika på att marknadsföra sina licenser och patent. Hur kan vi i Sverige skapa en större kunskap om tillgängliga patent och dess möjligheter kring kommersialisering? PRV har en unik databas som akademin använder sig för lite av. Här finns utrymme till ökad kunskap och informationsspridning.

Ytterligare en aspekt kring patent är att tidigt kunna identifiera om innovationen redan finns. Ca 50% av de amerikanska ansökningarna får avslag som resultat av detta. Ett svenskt bolag som arbetar med att effektivisera patentprocessen och som även genomgått Nordic Innovation House TINC-program i Palo Alto är: www.ipscreener.com.

Avslutningsvis, tidigare nämnda Industrial Affiliates Programs är ett konkret initiativ som gynnar relationen mellan fakulteter och industrin. Ett relevant råd till svenska lärosäten är följaktligen att initiera några få program kopplade till de fakulteter som har flest beröringspunkter med industrin, för att på så sätt bygga upp ett industrinätverk.

Bilaga 1

Exempel på stödfunktioner inom Stanford:

CFR – Corporate and Foundation Relations fosters relationships between Stanford and companies and private foundations. https://cfr.stanford.edu/

CT-RMG handles agreements for industry clinical trials at Stanford. http://med.stanford.edu/rmg/clinical_trial.html

DoR – The Dean of Research is responsible for university research policies, including conflict of interest and export controls and oversees independent labs, institutes and centers. https://doresearch.stanford.edu/

Office of Business Affairs includes Risk Management, Business Development, and Information Security offices. https://businessaffairs.stanford.edu/

OOD – The Office of Development handles gifts and grants to Stanford. http://giving.stanford.edu/

OGC – The Office of General Counsel provides legal advice and guidance. https://ogc.stanford.edu/

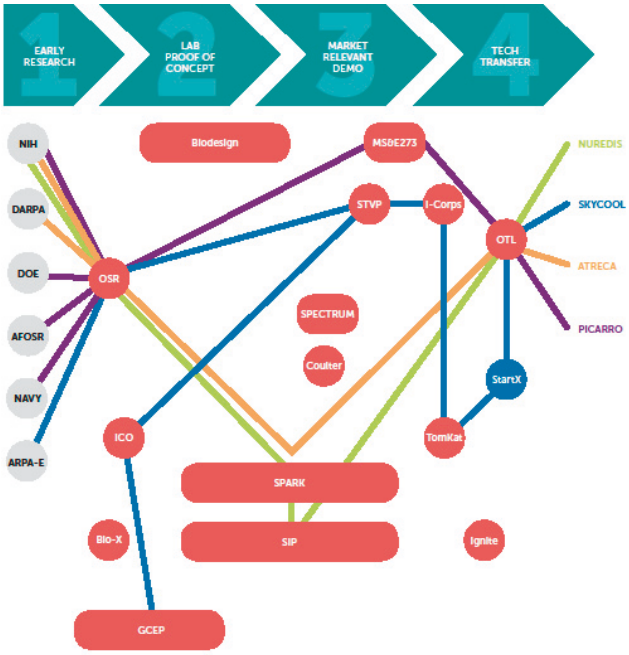
OSR – The Office of Sponsored Research handles all non-industry, research agreements. https://doresearch.stanford.edu/research-offices/office-sponsored-research-osr

PMO – The Property Management Office administers equipment and other property. https://doresearch.stanford.edu/research-offices/property-management-pmo

RMG – The Research Management Group handles School of Medicine grants, proposals and budgets. http://med.stanford.edu/rmg/

SRM – Sponsored Receivables Management handles invoicing and receivables accounting for sponsored projects, clinical trials and certain other university operations https://doresearch.stanford.edu/research-offices/sponsored-receivables-management-srm

Figur från "*The Annual Report 2017*, Stanford University – Office of Technology Licensing":

This figure illustrates just a few of the myriad organizations and programs (red bubbles) involved in supporting projects as they mature within Stanford toward commercialization. StartX (dark blue bubble) helps Stanford entrepreneurs but is its own organization. Starting with the outside funding agencies (gray bubbles), the color-coded lines trace the distinct set of resources utilized by each of the companies featured in this report.

10

Bilaga 3

Kort historik över teknologiöverföring vid universitet i USA.

Fram till 1980 ägdes alla IP rättigheter av staten för forskningsresultat som till någon del finansierats med federala medel. All licensiering skedde då via federala myndigheter i Washington DC, vilket innebar att motivationen för forskare eller universitet att kommersialisera forskningsresultat och innovationer var låg.

1980 antogs Bayh-Dole lagen och för första gången kunde universiteten behålla rättigheterna till forskningsresultat- och innovationer som till någon del finansierats av federala medel. Även resultat med annan finansiering vilka använt substantiella resurser på ett universitet om fattas av detta. Samtidigt ställdes krav på universiteten:

- Universiteten måste ha teknologiöverföringskontor (Tech Transfer Office, TTO)
- Eventuella intäkter ska även komma forskaren/uppfinnaren till godo
- En substantiell del av tillverkning ska ske i USA
- Fokus på mindre företag för licensiering

Bayh-Dole blev startpunkten för universitetens teknologiöverföringsverksamheter.

1980-talet kännetecknades av en start- och uppbyggnadsfas med mottot ”learn as you go” och information och relationsbyggande mellan industrin och universitetens TTO. Under 1990-talet sågs en kraftig tillväxt av TTO-aktiviteter, men verksamheten bestod fortfarande näst intill uteslutande av licensiering av patenträttigheter.På 2000-talet växte såväl betydelsen av som påverkan på platsen där universitetet låg, det vill säga det närliggande samhället och ekosystemet. Under denna tid ökade licensieringen till, och antalet, start ups kraftigt.

Den finansiella kraschen 2008 medförde omvälvande förändringar. Företagens riskbenägenhet minskade kraftigt och därmed intresset för forskningsresultat och uppfinningar i tidig fas varvid Dödens dal gapet ökade. Många företag gick från att ha en ”R&D” funktion till att ha en ”A&D (Aquisition and Development)” funktion. Universiteten fokuserade än mer på start ups och att stödja tidiga faser av kommersialisering med olika utvecklings- och riskkapitalliknande finansieringsformer. Medel till dessa kommer dels från internfinansiering, men även från royalties, alumni samt andra källor.

Federal finansiering av universitetens forskning har sjunkit från knappt 70% till dagens <60% och förväntas i närtid sjunka till under 50%. Universiteten fokuserar därmed allt mer på att involvera industrin i ett tidigare skede för att på så sätt identifiera problem som kan lösas med den specifika forskningen eller uppfinningen.

Idag är ett genomgående tema för TTO ”impact not income”, där påverkan (impact) kan vara nya produkter, nya företag och arbetstillfällen, men även rekrytering av toppforskare. Med den ökande betydelsen av IP rättigheter sker ett mer målmedvetet arbete för att förbereda nästa generations forskare med kursutbud inom IP på såväl grund- som avancerad nivå.

Fallstudier innovationssystem från fyra svenska högskolor

Inom ramen för utredningen har ett urval av högskolor ombetts att inkomma med en beskrivning av sitt arbete med innovation och nyttiggörande. Detta för att skapa en ökad förståelse för hur arbetet bedrivs i dag. Föreliggande bilaga innehåller fallstudier från Beckmans Designhögskola, Chalmers tekniska högskola, Mälardalens högskola samt Högskolan i Skövde.

beckmans
designhögskola

brahegatan 10
114 37 stockholm / sweden

telefon 08 660 20 20
fax 08 665 00 87

info@beckmans.se
www.beckmans.se

Till utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor, U2019:02

25 februari 2020

/ Annika Berner
Chef Externa relationer
Beckmans Designhögskola

NYTTIGGÖRANDE AV INNOVATION VID BECKMANS DESIGNHÖGSKOLA

Beckmans Designhögskola erhåller inget innovationsstöd men bedriver omfattande verksamhet som fullgör den tredje uppgiften: samverkan/synliggörande/nyttiggörande.

1992:1434: Lärosäten ska samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Hur arbetar Beckmans Designhögskola med innovation? Hur synliggörs den? Hur skapas entreprenöriella möjligheter för studenter, alumni och lärare så att innovationen kommer till nytta för individ och samhälle?

BAKGRUND
Beckmans Designhögskola är en konstnärlig högskola, professionsdriven på det sätt att högskolan leder till relativt tydliga yrkesval inom kreativa näringar som modedesigner, produktdesigner och visuell kommunikatör.

Skolan startade 1939 med en vilja att verka närmre samhället och näringslivet än dåvarande Tekniska Skolan (nuvarande Konstfack). Ett viktigt mål var att skapa förutsättningar för god design genom att få industrin att förstå de konstnärliga värdena. Synssättet att verka nära det offentliga samhället, näringslivet samt bidra till lösningar på samhällsproblem genomsyrar utbildningarna och högskolan även idag. Idag medverka Beckmans till att uppfylla de globala målen för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.

Högskolan samverkar med forskningssamhället och industrin för ny kunskap inom sina branscher och genomför studentprojekt för att stödja synliggörandet av andras forskning, till exempel med Beijerstiftelsen om vatten och med Nobelmuseum om Nobelprisen. Högskolan har också en omfattande verksamhet inom breddad rekrytering, i alumni-projekt samarbetar vi till exempel långsiktigt med Tensta Konsthall för att genom workshops intressera barn och tonåringar från orten för konstnärlig designverksamhet.

beckmans
designhögskola

2017 inleddes högskolans arbete med konstnärlig forskning då fyra lektorer gavs resurser för forskning inom sina respektive ämnesområden. Forskningsprojekten publiceras i form av utställningar (Sven- Harrys konstmuseum och Nationalmuseum), workshops, trycksaker och seminarier öppna för allmänheten under 2020. Inför 2020 har högskolan konkurrensutsatt medel för forskning

BEGREPPET INNOVATION PÅ BECKMANS
Begreppet innovation kopplas ofta till teknisk utveckling även om en innovation kan vara både samhällelig och konstnärlig. De begrepp som ligger nära termen innovation som vanligtvis används inom konstnärlig högskola eller för att beskriva konstnärlig designverksamhet är nyskapande, unik, originell, personlig, förnyande, kreativ eller innovativ. Dvs adjektivet innovativ används men inte substantivet innovation. Exempelvis kan en Beckmans alumn som är designer på IKEA sägas vara innovativ i sitt designuttryck men också i val av och behandling av material samt i hur designen kan packas mest hållbart.

UNDER UTBILDNINGEN
De studenter som Beckmans utbildar ska kunna verka globalt som anställda, egna företagare eller frilans i samverkan med stora, medelstora eller små företag, verksamheter och organisationer.

Synliggörande under utbildningen
Under utbildningen visas studenternas arbeten återkommande i utställningar och visningar på officiella platser som museer, gallerier, butiker och branschmässor inom och utanför Sverige. Press, bransch och allmänhet bjuds in till vernissager och premiärer.

Förberedande för arbetsmarknaden
Projektsamarbeten: Under utbildningen deltar samtliga studenter i projektsamarbeten med företag och organisationer som presenteras i offentliga och professionella sammanhang. Studenterna löser verkliga uppgifter och möter både en professionell publik och allmänheten.

Projektledning, entreprenörskap: Studenterna tränas i projektledning och projektorganisation. Samt har föreläsningar

beckmans
designhögskola

om att driva egen verksamhet eller vara entreprenör i en större verksamhet.

Praktik: Inom ramen för utbildningen praktiserar samtliga studenter i Sverige eller utomlands hos designer eller på designintensiva företag.

Portfolioarbete: Studenterna bygger under utbildningen upp en portfolio som presenterar deras arbeten. Portfolion är ett redskap för att visa studentens arbeten för samarbetspartners och arbetsgivare. Under utbildningen träffar studenterna potentiella arbetsgivare för handledning av portfolioarbetet.

Yrkesverksamma lärare: Studenterna möter professionella yrkesutövare genom hela utbildningen. Utbildningens lärare och gästlärare är yrkesverksamma och tar med sig kunskap om arbetsmarknad och bidrar med relationer på arbetsmarknaden.
LÄRARE
Yrkesverksamma lärare: Samtliga anställda lärare är yrkesverksamma inom de branscher vi utbildar till och arbetar som lärare 20-50%. Många av lärarna är ledande designer inom sin bransch och tar med sig kunskap och erfarenheter till undervisningen.

Synliggörande av egen verksamhet: Flera lärare med egen verksamhet har omfattande utställningsverksamhet och visar sitt arbete på museer, i gallerier och på mässor både internationellt och i Sverige.

EFTER UTBILDNINGEN:
Alumniverksamhet: Beckmans Alumniverksamhet startade 2016 med syfte att utöka vårt nätverk och öka kännedomen om vårt varumärke i Sverige och internationellt. Detta för att våra studenter och alumni ska få relevant praktik och arbete, skapa en internationell karriär och sätta avtryck. Verksamheten syftar också till att deltagarna ytterligare ska fördjupa och bredda förmågan att visuellt och verbalt kommunicera sitt eget arbete samt att öka förståelsen för helheten av sitt eget arbete och kunna dra professionella slutsatser för sin egen fortsatta utveckling.

Högskolan har genomfört alumniprojekt i Milano, Paris, London, Prag, New York, Köpenhamn och Stockholm. Genom projekten har alumni skapat relationer med svenska och internationella

beckmans
designhögskola

designer, designstudios, producenter och akademier. Alumni har fått erfarenhet och *know how* av att delta i visningar, showroom och utställningar på internationella arenor samt fått utökad kunskap om arbetsmöjligheter.

Verksamheten stöder alumners etablering på arbetsmarknaden, dels genom att förmedla praktik och anställningar, dels genom att stödja att nya företag etableras och nya hållbara produkter produceras.

FÖRHÅLLANDE TILL DE GLOBALA MÅLEN
Studenterna tränas i att bidra med perspektiv och kunskaper som kompletterar, till exempel, ingenjörens eller lagstiftarens. Designen och kommunikationens unika position att nå och beröra många människor, ger studenter och alumni också goda förutsättningar att i framtiden påverka samhället i positiv riktning. Den debatt som förs och de omställningar i framkanten av hållbarhet och design som görs pekar också på konceptuella och praktiska möjligheter att applicera designkunskaper och sensibiliteter bortom den fysiska produkten, på tjänster, upplevelser, system, förändringsprocessen– och att designa om själva designdefinitionen och designerrollen. Det är självklart att design måste ske i samarbete med andra discipliner, såsom ekonomer, ekologer och samhällsvetare. Så småningom kan alumni använda sin kreativitet även utanför den specifika designdisciplinen och anta en strategisk roll i organisationer och samhälle.

VAD KAN GÖRAS FÖR ATT ÖKA NYTTIGGÖRANDET AV FORSKNING/INNOVATION/RESULTAT/KONSTNÄRLIGT SKAPANDE?
Beckmans lärare och personal har stor kunskap om och erfarenhet av processen att nyttiggöra design från idé till färdig produkt på en marknad. Skolan har dock mycket begränsade resurser för att nyttiggöra innovation skapade av Beckmans studenter, nyexaminerade och undervisande personal. Ett riktat innovationsstöd skulle ge Beckmans Designhögskola stora möjligheter till samverkan/synliggörande/nyttiggörande. Ett innovationsstöd från offentliga medel skulle vara till mätbar nytta för samhället.

beckmans
designhögskola

Bilagt: Exempel på hur Beckmans Designhögskola arbetar med studenter och alumni gällande innovation och entreprenörsskap:
Alumni: Stöd till entreprenörskap
Alumni: Skolprojekt som blir verkliga efter Beckmans
Möbelmässan: Produkter som produceras av tidigare samarbetspartners efter utbildningen
Examensarbeten: Produkter som produceras och/eller synliggörs i nya sammanhang efter utbildningen

Case study: Chalmers

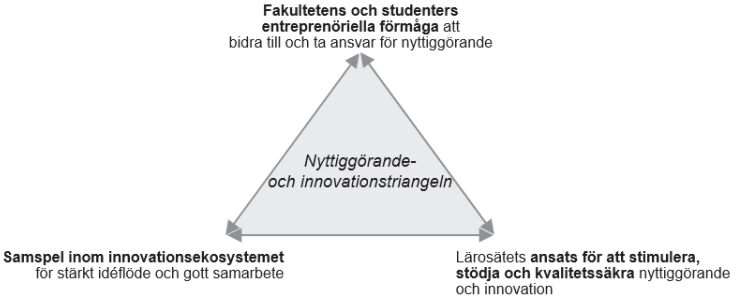
Nyttiggörande och innovation är ett omfattande verksamhetsområde vid Chalmers som grundas på en bred definition där nyttiggörande är det vi gör för att kunskap och resultat ska komma **samhället till värdeskapande nytta.** Nyttiggörande och innovation kan variera i tid, format och omfattning och är integrerat i forskning och utbildning. Därigenom bidrar nyttiggörande och innovation till att:

- Lösa samhällsutmaningar
- Stärka näringslivets konkurrenskraft
- Ställa om till ett hållbart samhälle

Detta lägger grunden till lärosätets förmåga att bidra till nyttiggörande som en central fråga för hela lärosätet, och inte enbart är en frågeställning som berör det tillhörande innovationsekosystemet.

Lärosätets förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation: Nyttiggörande- och innovationstriangeln

För att kunna stimulera utvecklingen av lärosätenas förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation behövs en beskrivning av vad den förmågan är[1]. Chalmers erfarenhet är att förmågan på lärosätenivå utgörs av tre distinkta delar som hänger samman och som behöver utvecklas i förhållande till varandra. De tre delarna visualiseras i den s k Nyttiggörande- och innovationstriangeln i bilden nedan.

Betydande insatser behövs över lång tid för att ett lärosäte ska utveckla förmågan att bidra till nyttiggörande och innovation. En förutsättning som underlättar arbetet är att nyttiggörande och innovation ses som en kärnuppgift i lärosätet, på samma sätt som forskning och utbildning.

Nyttiggörande- och innovationstriangeln skapar tydlighet för hur olika initiativ, enheter eller organisationer inom nyttiggörande förhåller sig till varandra. Detta syftar till att skapa en röd tråd som ger en djupare förståelse för delarnas relationer sinsemellan. I texten nedan beskrivs de tre delarna och hur de hänger samman:

Lärosätets ansats för att stimulera, stödja och kvalitetssäkra nyttiggörande: från vision till verksamhet

Lärosätets ansats för att stimulera, stödja och kvalitetssäkra arbetet med att bidra till nyttiggörande och innovation innefattar utveckling av Chalmers mål och strategier, processer och arbetssätt, riktlinjer och föreskrifter, uppföljning och nyckeltal samt roller och kompetens. Ansatsen behöver också täcka in löpande arbete med kvalitetsutveckling.

[1] Notera att lärosätenas förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation är väsensskild från dess samverkansförmåga. Med samverkan avses ömsesidigt utbyte som förväntas gagna alla inblandade, om än på olika sätt. Universitets och högskolors samverkan är en metod för att uppnå något inom forskning, utbildning samt nyttiggörande och innovation. Samverkan är inte ett resultat i sig.

Exempel på distinkta delar i ansatsen innefattar övergripande ansvar för nyttiggörande och innovation i rektorsfunktionen, ansvar för nyttiggörande och innovation på olika chefsnivåer i linjehierarkin, långsiktig målbild för lärosätets bidrag till nyttiggörande och innovation, arbetsordning för forskande och undervisande personal, bisysslеföreskrift, prestationsmedel för nyttiggörande och innovation, strategier och handlingsplaner för nyttiggörande och innovation i akademiska miljöer, ansvariga personer i linjen, operativa planeringsprocesser för nyttiggörande och innovation i akademiska miljöer, etikpolicy, upphandlingsföreskrift, riktlinjer för näringslivssamverkan, och certifieringar. Arbetet med att utveckla ansatsen är omfattande och kräver dedikerade insatser under lång tid. Avgörande för ett sådant arbete är etablerandet av en rektorsfunktion med tydligt ansvar och mandat för nyttiggörandefrågorna.

Ansatsen organiseras och dokumenteras så att den utgör en tydlig verksamhetsgrund för nyttiggörande och innovation och liknar mycket på så sätt lärosätets ansatser för forskning och för utbildning. Nedan ses ett litet urval av Chalmers initiativ inom området:

Lärosätets långsiktiga målbild med nyttiggörande

En viktig komponent är etablerandet av lärosätets långsiktiga målbild för nyttiggörande. Detta stipulerar att:

Chalmers ska vara lärosätet som ger de erkänt starkaste bidragen till näringslivet och omställningen till ett hållbart samhälle.

Målbilden består av:

- Vi ska vara förstahandsvalet som forskningspartner.
- Vi ska vara en efterfrågad kompetenspartner som utbildar eftertraktade studenter och ger relevanta utbildningar till yrkesverksamma.
- Vi ska vara en eftertraktad teknologiutvecklingspartner, både via egen utveckling och som samverkanspartner till egna och externa forskningsinstitut.
- Vi ska vara världsledande på att skapa forsknings- och kunskapsbaserade företag.
- Vi ska vara en högt värderad rådgivare till beslutsfattare och ha ett tydligt inflytande på den offentliga debatten genom kommunikation och påverkansarbete.

Prestationsparametrar: För att stimulera nyttiggörande och innovation vid institutioner

Chalmers etablerade 2016 särskilda prestationsparametrar för nyttiggörande och innovation i syfte att premiera och synliggöra institutionernas insatser. I nuläget följs institutionerna upp på följande parametrar: 1) Impact case, 2) Adjungerade professorer, docenter, lektorer och industridoktorander, 3) Samverkansprojekt med nyttiggörande- och innovationsinslag och 4) Samhällskommunikation kopplad till hållbarhetsmålen. Under 2020 fördelas 23 Mkr motsvarande 2,5 % av basanslaget för forskning och forskarutbildning baserat på prestationsparametrarna.

Samverkansskicklighet: För att stimulera individens förmåga att ta ansvar för nyttiggörande och innovation

För att skapa incitament för anställda, har Chalmers sedan 2017 lyft fram samverkansskicklighet som en särskild meriteringsfaktor i lärosätets styrdokument ”Arbetsordning för forskande och lärande personal”. Samverkansskicklighet ses som ett komplement till vetenskaplig- och pedagogisk skicklighet och ska appliceras vid rekrytering, befordran och i sammanhang kring karriärutveckling.[2]

Institutionernas nyttiggörandenätverk

Samtliga institutioner har tillsatt en viceprefekt med ansvar för nyttiggörande- och innovationsfrågor. Dessa individer möts på månatlig basis för att diskutera både strategiska och operativa frågor.

Särskilda satsningar	Omfattning (år)	Kommentar
Prestationsparametrar	23 MSEK	Fördelning av fakultetsmedel (motsvarande X%) från basanslag
Chalmers Impact award	100 000 kr	Premiering av forskare eller forskargrupper vars forskning lett till betydande genomslag i samhället

[2] Ett arbete pågår 2020 för att inrikta arbetsordningen tydligare mot nyttiggörande och innovation som meriteringsfaktor.

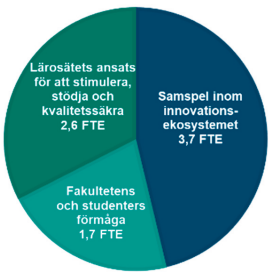
Samspel inom innovationsekosystemet för stärkt idéflöde och gott samarbete

I omedelbar närhet till många svenska lärosäten finns ett innovationsekosystem i form av organisationer som arbetar fokuserat med utvalda former av nyttiggörande och innovation. För Chalmers är dess innovationsekosystem miljön där forskares och studenters idéer växer för att ställa om till ett hållbart samhälle. Förmågan till samspel inom innovationsekosystemet, där Chalmers som lärosäte ofta är en del, kan stärka idéflödet genom att externa perspektiv berikar synen på hur forskningsresultat och kunskap kan nyttiggöras. Det är lika naturligt och viktigt att samverka med externa aktörer inom nyttiggörande och innovation som det är inom forskning och utbildning.

Förmågan till samspel kan möjliggöra ett gott samarbete mellan personer i lärosätet och i externa organisationer. Fakulteten och andra personer i lärosätet såsom innovationsrådgivare kan bilda arbetsgrupper med externa personer som besitter kompletterande kompetenser och andra resurser som behövs för nyttiggörande och innovation. På så sätt utgör innovationsekosystemet ett nyttiggörandestöd för lärosätet som avlastar fakulteten.

Innovationskontorets särskilda ansvar i Nyttiggörande- och innovationstriangeln

Chalmers innovationskontor är en integrerad del av universitetsförvaltningen, på Chalmers benämnt Verksamhetsstödet. Innovationskontorets personalresurs fördelas över de tre delarna av Nyttiggörande- och innovationstriangeln enligt bild till höger. Innovationskontorets verksamhet knyter an till behov som finns i kärnverksamheten och i organisationerna i innovationsekosystemet. Det är en styrka att innovationsrådgivarna har ett helhetsperspektiv på möjligheter till värdeskapande samhällsnytta.

Som en viktig del i Chalmers ansats ökar innovationskontoret lärosätets förmåga att kvalitetssäkra arbetet med att bidra till nyttiggörande och innovation. Innovationsrådgivarna ökar medvetenheten om risker och hanteringen av dem. Följden blir dels högre kvalitet i arbetet och dels att fakultetens förmåga och ansvarstagande för att bidra till nyttiggörande och innovation ökar.

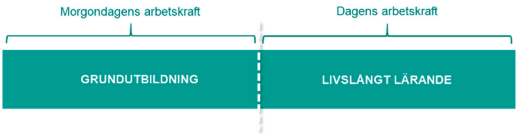
Arbetet för att säkerställa stärkt idéflöde och gott samarbete

Innovationskontoret fungerar som en växelstation vidare ut i innovationsekosystemet där samspelet sker primärt med Chalmers Ventures (*Helägt dotterbolag till högskolan för att skapa företag*) och Chalmers industriteknik (*Egen stiftelse styrd av Chalmers stiftelse, institut som kompletterar Chalmers forskning på högre TRL-nivåer*). Representanter för organisationerna möts kontinuerligt för att utveckla arbetssätt för stärkt idéflöde och effektivisera samarbetet, bl.a genom deltagande i Nyttiggörandets styrgrupp och medverkan i en särskild insats kring stärkt idéflöde & paketering av ekosystemsövergripande erbjudanden. Däremellan sker avstämningar mellan cheferna för respektive organisation och särskilda möten för behandling av gemensamma frågor, t.ex. idéflöde mellan Chalmers innovationskontor och Chalmers Ventures medarbetare.

Särskilda satsningar	Omfattning (år)	Kommentar
Validering för tillämpning (VFT)	4,5 MSEK	Vinnova, till Chalmers och tillhörande partnerlärosäten
Forskningsnära verifiering	1 MSEK	Komplement till VFT-medel. Avsätts av Chalmers interna medel
Chalmers Ventures	15 MSEK	Årliga driftsmedel från Chalmers interna medel
Lindholmen Science Park	3 MSEK	Årliga driftsmedel från Chalmers interna medel
Johanneberg Science Park	2 MSEK	Årliga driftsmedel från Chalmers interna medel
Sahlgrenska Science Park	1,76 MSEK	Årliga driftsmedel från Chalmers interna medel
Fraunhofer Chalmers Center	10,5 MSEK	Årliga driftsmedel från Chalmers interna medel

Fakultetens och studenters förmåga att bidra till och ta ansvar för nyttiggörande och innovation

Genom utbildningen bygger Chalmers förmågor i fakulteten och hos studenter att bidra till och ta ansvar för nyttiggörande.

Chalmers har under flera år arbetat med att bygga en entreprenöriell kultur vid lärosätet och utveckla den entreprenöriella förmågan hos både studenter och fakultet. Detta handlar ytterst om ett värdeskapande för andra, idéutveckling och kreativa processer där förmåga och mod genomsyrar mycket av verksamheten. Att utveckla en sådan kultur tar lång tid och går olika snabbt i olika delar av lärosätets verksamhet.

Särskilda insatser rörande entreprenöriella erfarenheter i grundutbildningen

Chalmers strategi för entreprenöriellt lärande innebär ett helhetsgrepp för grundutbildningen. Det ska därmed finnas en baskompetens i ett entreprenöriellt förhållningssätt som uppnås genom integrerade moment i obligatoriska kurser (*för alla*); för ytterligare fördjupning inom entreprenörskap ska det ska finnas valbara kurser (*för många*) och spetskompetens inom entreprenörskap ska erbjudas genom fördjupande program som innefattar att starta nya företag och/eller bana väg för radikala lösningsförslag (*för några*).

Som en del av detta långsiktiga arbete, genomförs den 10-åriga utbildningssatsningen ”Tracks” som bygger på ett arbetssätt som utvecklar studenternas kunskaper och färdigheter i lagarbete, etik, kommunikation och entreprenörskap – så kallade professionella färdigheter – utan att kompromissa med de mer djupgående ämneskunskaperna.

Genom spetsutbildningen Chalmers entreprenörskola, etableras ett partnerskap mellan entreprenöriellt drivna studenter, en idébärare och en Chalmers-kopplad inkubator, läggs en grund för att en innovativ idé tas flera steg närmre kommersiellt nyttiggörande, oftast i form av ett nytt uppstartsbolag. Därtill är spetsutbildningen en viktig förutsättning för att integrera det entreprenöriella perspektivet brett i lärosätets utbildningar.

Livslångt lärande

Genom Chalmers Professional Education (*Helägt dotterbolag till högskolan för att bedriva uppdragsutbildning)* byggs förmågor hos både fakultet och anställda i näringslivet tack vare ömsesidig kunskapsförmedling och erfarenhetsutbyte. Utgångpunkten för verksamheten är att det inte enbart ska vara en förmedling av kunskap, utan att utbildningarna ska ge reell effekt i näringslivet och samhället. Som exempel kan nämnas utbildningen i ”Lean energy” där deltagande företag efteråt kunde sänka sin energikostnad med 24% per enhet.

Även utbildningssatsningen Tracks bidrar till ett livslångt lärande genom att kurserna öppnas upp för Chalmersalumner, i mån av kursplats.

Särskilda satsningar	Omfattning (år)	Kommentar
Eng-projektet	2016–2019 totalt 7,5 MSEK	Stiftelsesatsning
Chalmers entreprenörskola (spetsutbildning i entreprenörskap)	2009–2019 ca 4 MSEK/år 2020, 2 MSEK	Särskilt anslag Utbildningsdepartementet
Pedagogisk utvecklingsledare entreprenöriella erfarenheter	2019-tillsvidare	20% tjänst finansierat från ordinarie utbildningsanslag
Utbildningssatsningen Tracks	2019–2029 totalt ca 200 MSEK	Stiftelsesatsning

Sammantaget verkar därmed Nyttiggörande- och innovationstriangels delar till att bygga Chalmers förmåga att bidra till nyttiggörande och innovation i sin helhet.

Nyttiggörande av kunskap vid Mälardalens högskola

Målsättningen med högskolans innovationsstöjande verksamhet är att underlätta resan från idé till innovation/nyttiggörande/faktura för högskolans personal och studenter. Den viktigaste motorn i MDHs innovationsstöd är Idélab, även om flera arenor finns att tillgå. Målet med Idélabs verksamhet är att främja entreprenörskap och möjliggöra nyttiggörandet av kunskap. Alla inom högskolan som vill utveckla sina entreprenöriella förmågor, eller nyttiggöra sin kunskap genom idé- och affärsutveckling ska kunna komma till Idélab för stöd att förverkliga sina mål.

Andra arenor som finns att tillgå är Automation Region, Robotdalen, Samhällskontraktet, Mälardalen Innovation Technology Center och Sörmlandskontraktet.

Organisation

Idélab grundades 1999 och är idag organiserat under Akademin för Ekonomi, Samhälle och Teknik. Idélab är välkänt av studenter och medarbetare på högskolan och är oftast den första kontakten för individer som vill kommersialisera idéer och resultat. Inom Idélab bedrivs arbetet idag i tre fokusområden:

1. **Nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat**: Idélab arbetar för att inspirera, skapa processer och underlätta forskningskommersialisering. Idélab ska även skapa möjligheter till kommersialisering och nyttiggörande även via andra vägar, till exempel i samarbete med centrumbildningar.

2. **Innovationsstöd och rådgivning**: Idélab arbetar med vedertagna verktyg och modeller för att stödja idébäraren i tidig idé- och affärsutveckling.

3. **Främja entreprenöriella kunskaper**: ”Dagens mötesplatser mellan studenter och arbetsgivare ska utvecklas för att öka kompetensen inom entreprenörskap och stärka studenternas och medarbetarnas förmåga att utveckla och kommersialisera idéer” (MDH:s forsknings- och utbildningsstrategi 2017-2020). Idélab arbetar för att vara denna kreativa mötesplats som ska främja entreprenörskap och erbjuder en trygg miljö där idébärare kan testa sina idéer.

Utöver detta så bygger och förvaltar Idélab nätverk med relevanta aktörer, främst inom innovationsstöd-systemen i Sörmland och Västmanland, för att kunna erbjuda ett så bra stöd som möjligt till sina klienter men också för att stödja andra aktörers verksamhet inom ramen för Idélabs uppdrag. Under 2017 arbetades det fram en strategisk 5-årsplan för Idélab med visionen ”Tydlig, självständig och hållbar enhet vid MDH”. Planen hade sju fokusområden: tydlig roll på MDH; holdingbolag; lokalisering (lokalbehov); marknad – varumärke, målgrupp och erbjudande; internationalisering; finansiering; och Idélab 20 års jubileum i 2019.

Förutom Idélab finns också de väl etablerade **centrumbildningarna** Automation Region (AR), Robotdalen (Rd) och Samhällskontraktet (SK), samt **samverkansplattformar** som Mälardalen Innovation Technology Center (MITC) och Sörmlandskontraktet (SöK). Inom dessa plattformar bedrivs innovationsfrämjande verksamhet som syftar till att öka innovation i och mellan företag och akademi (AR och MITC) stötta innovationer inom robotik till kommersialisering (Rd) samt främja innovationsverksamhet inom offentlig sektor (SK och SöK). Dessa plattformar fungerar på olika sätt men alla har gemensamt att de är viktiga arenor för att sprida resultat av forskning och skapa förutsättningar för nya innovationer. Några exempel på aktiviteter inom centrumbildningarna:

- Forsknings och innovationsgruppen inom **Automation Region** syftar till att öka den innovativa förmågan hos medlemmarna i Automation Region (ca 120 medlemmar, i huvudsak företag men även offentliga organisationer och akademi). Gruppen fokuserar på rollen som innovationskatalysator och att hitta metoder och verktyg som stimulerar innovationer. I arbetet ingår det att arrangera informationsträffar för finansiering, högklassiga föreläsningar och ge stöd till medlemmarnas arbete med innovationsstrategier.

- **Robotdalen** hjälper entreprenörer, innovatörer och företag att utveckla och kommersialisera innovationer inom robotik och välfärdsteknik. Rd har kompetens inom teknisk och kommersiell verifiering, produktutveckling, konceptualisering, simulering, affärsutveckling och marknadsutveckling. Rd-teamet stöttar kommersiell utveckling av innovationer genom verifiering i små steg i kombination med att skapa flexibla team. Genom samarbetspartners och nätverk kan företag och individer få tillgång till finansiering, prototypbyggare, akademisk kompetens, tidiga kunder, inkubatorer, kommersialiseringsaktörer med flera. Ett stort antal innovationer har faciliterats via Robotdalens kanaler och finns idag på en kommersiell marknad.

- **Samhällskontraktets** vision är: "I Mälardalen satsar akademi och samhälle aktivt på kunskapsutveckling för välfärd och tillväxt". De övergripande målen handlar om att höja kompetensnivån i regionen; stärka forskning och utbildning vid MDH; utveckla verksamheter och medarbetare inom offentlig sektor; samt att skapa goda relationer i samverkan mellan högskolan och aktörer i offentlig sektor. Detta genomförs på olika sätt och har i flera fall resulterat i innovationer som nu implementeras i offentlig verksamhet (exempelvis läromedel i matematik men även metoder och modeller för hållbart arbetsliv)

Redovisning och resultatuppföljning

Idélab redovisar sitt arbete och resultat årligen i högskolans årsredovisning samt till Innovationskontoret på KTH enligt gällande riktlinjer, där antalet idéer delas i fyra kategorier: Nya idéer, Idéer vidare till verifiering, Idéer vidare till inkubation, samt Startade bolag. I årsredovisningen är kategorin Idéer vidare till inkubation uppdelad i två delar för att bättre matcha Idélabs interna process. Dessa delar är Affärsutveckling och Spets, där det i Spets ingått att idébärarna startat sina företag.

Verksamheten inom Idélab följs upp internt vid akademins årliga verksamhetsdialog med rektor. I den översyn som nu görs av innovations, forsknings och samverkansstödet ingår även att se över kvalitetshöjande åtgärder för uppföljning.

För närvarande pågår ett **högskoleövergripande utvecklingsarbete** i form av en översyn av verksamhet och organisation för forsknings-, innovations-, och samverkansstödet. Rektor har tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att utreda och lämna ett förslag på verksamhetsinnehåll för en struktur som ska ge forsknings- och innovationsstöd för högskolans personal och studenter. Arbetsgruppen ska även lämna ett förslag på lösning för organisation, kommunikation och lokalisation för denna struktur. Förslaget ska även beskriva vilken styrning strukturen ska ha och vilka processer som måste komma på plats för strukturens funktionalitet. Arbetsgruppen ska slutrapportera senast 2020-04-01. Tanken med utredning är att Idélab och Avdelningen för forskningsstöd samt flera andra delar av högskolan bättre ska kunna samarbeta och dra nytta av varandra. Förhoppningen är att resultatet av detta arbete även ska öka både relevansen och effektiviteten i innovationsstödet.

Idélab arbetar även med att förnya sina processer, dels för att vara relevanta mot studenterna och deras intressen och även för att öka effektiviteten i gruppen då resurserna inom affärsutveckling är väldigt begränsade. Som ett exempel på detta testar Idélab nu under våren ett nytt arbetssätt i form av ett startup-

program, ett så kallat Freelance program, som riktar sig till studenterna på de kreativa programmen. Studenterna har visat ett stort intresse för detta och första omgången är redan fullbokad. Målet är att öka tillgängligheten på Idélab, som ska vara till för alla studenter, forskare och anställda. Genom att köra program kan vi hjälpa och stödja flera idéer på effektivt sätt. Dessutom kan idébärare lära från varandra. Genom att förbättra och förtydliga Idélabs processer blir det också lättare att kommunicera ut dem och nå flera potentiella idébärare. Idélab försöker även jobba nära utbildningsprogrammen för att fånga upp behov som finns och erbjuda den kompetens som finns inom verksamheten.

Åtgärder och utmaningar

Mälardalens högskolas vision är ”Ett starkt MDH – den samproducerande högskolan”. I Vinnovas utvärderingar 2015/2016 av lärosätenas strategier för samverkan och hur de används i verksamheten fick MDH högsta betyg i båda utvärderingarna, dvs för *strategi för och införande av samverkan*, samt för *samverkansaktiviteter och resultat*. Trots detta ser högskolan ytterligare potential i att kunna tillvarata alla värden som uppstår i verksamhet i samband med forskningsprojekt med offentliga och privata aktörer, och en förutsättning för att uppnå detta är ett holdingbolag.

Den starkt industriella omvärlden kring Mälardalens högskola ger kontinuerligt upphov till nya samarbeten och nya företag väljer att etablera sig i regionen, såsom Northvolt och Amazon WS. Vi har tidigare nämnt våra etablerade samverkansarenor men när behov av förnyelse finns uppstår nya initiativ för samproduktion. Det senaste, Collaboration Center, är en fysisk mötesplats där mindre företag samverkar med studenter och forskare i vardagen. För att vara fortsatt konkurrenskraftiga som region och som akademi krävs ett professionellt och fungerande innovationsstöd, vilket idag saknar det viktiga holdingbolaget.

Övergripande **målsättning med ett holdingbolag** är att:

- tillsammans med företag, organisationer, kommuner och regioner utveckla kunskaper och former för att nyttiggöra forskningsresultat – vilket på lång sikt förväntas leda till ökad sysselsättning och tillväxt;
- inspirera och påverka attityden till innovation hos forskare och studenter – vilket på lång sikt ökar forskningens kvalitet och kvantitet;
- utnyttja potentialen i att nyttiggöra forskning genom att tillgängliggöra resultat, skapa samarbeten och nätverk, patentera och licensiera utvecklade idéer och starta företag med forskningsresultat som bas;
- skapa förutsättningar för att delta i EUs utlysningar med krav på innovation.

Forskningskommersialisering är idag en utmaning. Idélab har arbetat fokuserat med detta och historiskt haft framgångar, men de senaste åren har det saknats relevant kompetens inom området. Rekryteringen av den nuvarande verksamhetschefen hade fokus på att göra ett omtag av Idélab och utveckla arbetet med forskningskommersialisering. Det finns möjligheter att jobba närmare forskningsstödet i denna fråga och skapa en process tillsammans för att bättre fånga upp projekt med potential för kommersialisering. Det finns också behov av processer för att möjliggöra kommersialisering genom andra kanaler till exempel genom att sälja IP vidare till existerande företag eller genom att undersöka möjligheter till kommersialisering med hjälp av studentprojekt. Det pågår också flera samarbeten på högskolan där forskare och studenter samarbetar med företag i regionen, där det med hjälp av Idélab kan skapas bättre processer och förutsättningar för kommersialisering.

Tillgängliga verktyg

MDH erbjuder **utbildning** som leder till jobb där entreprenörskap är en alternativ karriärväg. Idélab bidrar genom att delta i ordinarie kursverksamhet inom högskolans samtliga akademier, anordna workshops, arrangera idétävlingar samt erbjuda individuellt stöd för att utveckla entreprenöriell kompetens och skapande av affärsplaner kring kompetenser och idéer. Allt detta sker i nära samarbete med det övriga innovationsstödsystemet i både Sörmland och Västmanland.

Högskolan, representerad av Idélab, har ett samarbetsavtal med **innovationskontoret** som drivs av Kungliga tekniska högskolan. Inom ramen för samarbetet utvecklas nya metoder och arbetssätt för att stödja studenter och forskare som vill kommersialisera sina idéer och forskningsresultat. En central del av verksamheten är att, med hjälp av stöd från Vinnovas program Verifiering för tillväxt, verifiera affärsnyttan av dessa idéer samt att erbjuda rådgivning relaterad till affärsutveckling.

Idélab arbetar enligt välkända och vedertagna metoder och verktyg i processerna för **idéutveckling och affärsutveckling**. Idélab erbjuder även olika program inom affärsutveckling för klienter som driver vidare sina idéer. Dessa program omfattar genomgångar av både praktiska aspekter kopplade till att starta bolag samt ämnen inom affärsutveckling som till exempel prissättning, avtalshantering och marknadsföring. Klienter kan också ta hjälp av och inspireras av varandra. Idélab erbjuder även individutveckling i form av karriärcoachning och personlig utveckling, något som är viktigt för att forma morgondagens entreprenörer

Incitament och förslag

Idélab har ett starkt varumärke i de både Västmanland och Sörmland. Idélab ses som en självklar aktör i innovationsstödsystemen i båda regionerna. Idélabs syfte kan också ses i detta större perspektiv, där entreprenöriella kunskaper och erfarenheter ökar möjligheterna till **positiv regional utveckling** i ett längre perspektiv. Det tar många gånger lång tid att utveckla en idé till en affärspotential och sedan kommersialisera det. Kommuner, regioner och företag ser också Idélab som ett möjligt nav till studentsamarbete. Detta kan vidareutvecklas, som tidigare nämnts, genom de olika samverkansarenorna.

Mälardalens högskola anser även att **formen för dagens holdingbolag kan behöva ses över**. Flera goda insikter finns i rapporten från Tillväxtanalys 2016:02 ”Holdingbolagens roll när universitet kommersialiserar intellektuell egendom”. Exempelvis framgår att flera länder ser nyttiggörande av kunskap (innovation) som allt mer viktigt vid fördelning av forskningsanslag, att resultat går att mäta men bör göras på ett sätt som premierar kvalitet och långsiktiga samhällsvinster, snarare än kortsiktiga vinster. Det finns även intressanta modeller där nationella grepp tas för att underlätta samarbetet och de enskilda lärosätenas möjlighet att arbeta med strategier till exempel guider för hantering av IP, avtalsmallar (Lambert Toolkit) och modeller för finansiering. MDH gör bedömningen att finansieringsmodeller där incitament finns för alla inblandade parter är lyckosamma. I Nederländerna finns en modell där en tredjedel av intäkter från försäljning av ägarandelar i ett holdingbolag tillfaller vardera forskare, institution och holdingbolag. MDH ser möjligheter att även inkludera offentlig och privat sektor för långsiktigt värdeskapande. Det är också viktigt att identifiera kommersialisering som inte är vinstdrivande, för att lösa utmaningar i till exempel skola och vård. Idag äger staten holdingbolagen och uppdraget är att generera vinst till staten. I syfte att nyttiggöra forskningsresultat behöver incitamenten för ägandet ses över.

Innovationsstödet vid Högskolan i Skövde

I det följande beskrivs Högskolan i Skövdes (Högskolan) huvudsakliga ställningstaganden när det gäller arbetet för nyttiggörande av kunskap.

1 Högskolans roll i innovationsekosystemet

Högskolans roll i *innovationsekosystemet* (med vilket här avses det ekosystem av aktörer, strukturer och processer som syftar till att nyttiggöra kunskap) är att generera och förvalta samhällsrelevant kunskap, samt att göra denna kunskap tillgänglig för studenter, samhälle och samarbetspartners. Högskolans forskning genererar ny kunskap som såväl direkt som indirekt kan nyttiggöras i samhället. Högskolans utbildning förser studenterna med kunskap som kan nyttiggöras i kontakter med det omgivande samhället under utbildningen, eller i framtida anställningar eller eget företagande.

2 Strategier och verktyg för nyttiggörande

Högskolan menar att nyttiggörandeprocesser inte bara ska ses som processer där kunskap flödar ut från Högskolan och nyttiggörs i det omgivande samhället. Det omvända flödet är lika viktigt. Högskolans strategi för nyttiggörande är därför att prioritera processer som utvecklar det omgivande samhället och Högskolans utbildning och forskning i lika hög grad. Detta förhållningssätt skapar ett långsiktigt hållbart innovationsekosystem. De huvudsakliga verktygen som nyttjas inom denna strategi är inkubator, teknikpark, samproducerad forskning samt ämnesinriktade samverkansarenor.

2.1 Inkubator

Den första strategin för nyttiggörandeprocesser som utvecklar Högskolan var att, i samverkan med Skövde kommun och det lokala näringslivet, ta initiativ till etableringen av en inkubatormiljö i direkt anslutning till Högskolan. 1998 etablerades Science Park Skövde AB (SPS), då under namnet Gothia Science Park. I bolagsordningen fastställdes att SPS ska bedriva verksamhet inom Högskolans profilområden för utbildning och forskning. Motivet för etableringen var att Skaraborg hade en jämförelsevis låg utbildningsnivå i näringslivet, samtidigt som studenter från Högskolan hade svårt att hitta relevanta och kvalificerade anställningar i närområdet. Målet med etableringen var att skapa nya arbetstillfällen för studenter examinerade vid Högskolan, och därigenom bidra till en höjd utbildningsnivå i regionen. Initialt fokuserades därför verksamheten mot nyföretagande för studenter.

Verksamheten finansierades ursprungligen huvudsakligen genom stöd från Skövde kommun och Västra Götalandsregionen. Senare har SPS även erhållit stöd från såväl Vinnovas nationella inkubatorprogram som från EUs regionalfonder, samt andra innovationsstödjande intressenter. SPS har idag cirka 20 medarbetare och omsätter cirka 40 mnkr årligen. SPS ägs till 51 procent av en ägarförening bestående av företrädesvis lokala företag. Resterande 49 procent ägs av det kommunägda bolaget Skövde Stadshus AB. Högskolan är representerad genom en styrelseplats.

Högskolan har lagt relativt lite eget fokus på inkubatorsverksamheten. Ett motiv för detta är att inte suboptimera det befintliga innovationsekosystemet. SPS och Högskolan har ända sedan starten haft en mycket nära samverkan och Högskolan ser därför ingen anledning att utveckla egen inkubationskompetens, utan låter SPS stå för denna. Högskolan finansierar dock viss verksamhet riktad mot studentföretagande genom stöd till Drivhuset Skaraborg. Högskolan har visst stöd från Chalmers innovationskontor, inom ramen för den statliga satsning som startade 2010. Detta stöd delfinansierar Högskolans interna innovationsstöd, vilket är fokuserat mot nyttiggörande inom forskning.

Ett annat motiv till Högskolans relativt låga engagemang i inkubatorsverksamheten är att dess betydelse för attraktivitet och kvalitet i utbildning och forskning är relativ låg. Studenter söker sig inte till Högskolan för att det finns en god innovationsmiljö på campus, utan för innehållet i utbildningarna. Inkubatorföretagen har sällan möjlighet att delta i t.ex. examensarbeten eller gästföreläsningar, varvid det återkopplade nyttiggörandet i utbildningen är relativt lågt. Detsamma

gäller återkopplingen till forskningen. Eftersom Högskolan idag saknar holdingbolag finns heller inga starka ekonomiska incitament för den att bidra till kommersialisering av och delägande i forskningsresultat.

Dock har inkubatorsverksamheten viss betydelse för attraktiviteten för Högskolans forskning, eftersom företag som vill inleda forskningssamverkan med Högskolan i vissa fall kan vara behjälpta av att det finns en inkubatorsverksamhet som kan utveckla forskningsresultat till kommersiella produkter.

2.2 Teknikpark

Science Park Skövdes andra stora verksamhetsområde är att tillhandahålla lokaler och innovationsledningsprocesser för mogna företag verksamma inom Högskolans profilområden. Dessa kan vara sprungna ur inkubatorsverksamheten men kan även ha etablerat sig i teknikparken för att komma närmare Högskolans utbildning och forskning. Parkmiljön har gradvis utvecklats över de senaste 20 åren och innehåller idag cirka 100 företag. Högskolan, SPS och Skövde kommun (via sitt eget fastighetsföretag Kreativa Hus Skövde AB) har haft ett mycket nära samarbete och har prioriterat etablering av företag som ligger inom Högskolans profilområden. På detta sätt har en teknikpark skapats som har stor nytta av och är till stor nytta för Högskolans utbildning och forskning. Det är mycket tveksamt om en liknande miljö skulle kunna ha skapats med hjälp av privata aktörer. Kommunen har accepterat kortsiktiga ekonomiska förluster (exempelvis outhyrd kontorsyta) till förmån för potentiell långsiktig nytta (exempelvis att kunna attrahera och erbjuda plats till utvecklingsavdelningar och företag som Högskolan ser möjligheter att utveckla samverkan med).

Det målinriktade och nära samarbetet för att utveckla forsknings- och innovationsmiljön uppmärksammades 2009 av EU-kommissionen, då kommunen fick dess pris *European Enterprise Awards for Enterprise Development* för sin satsning på SPS. Motiveringen för detta var att "Kommunen har tillsammans med högskola och industri skapat en unik miljö för utveckling av nya innovationer och nya tillväxtföretag. De har även stöttat etablerade företag i expansiva skeden. Arbetet har varit en medveten satsning att flytta fokus från traditionell industri till nya framtidsbranscher."

En central strategi för Högskolan, SPS och Skövde kommun har varit att ha en mycket nära fysisk koppling mellan teknikparken och Högskolan. Den fysiska närhetens vikt har varit så stor att man 2009 skapade en gemensam forsknings- och innovationsmiljö om cirka 11 000 kvm på campusområdet. Till denna gemensamma miljö har Högskolan lokaliserat en stor del av sin verksamhet inom Informationsteknologi och Ingenjörsvetenskap. I SPS del finns olika företag och andra aktörer fokuserade mot teknisk innovation och innovationsstöd. I miljön, som sedan 2009 har expanderats ytterligare, bedrivs ett stort antal samverkansprojekt av olika slag.

2.3 Samproducerad forskning

Samproducerad forskning utgör det viktigaste verktyget för ett dubbelriktat nyttiggörande. Högskolans forskning är tydligt profilerad mot de identifierade samhällsutmaningarna och är i mycket hög grad samproduktionsorienterad, vilket innebär att den genomförs i mycket nära samverkan med externa partners. Detta är ett medvetet vägval eftersom denna forskning knyter väl an till de professionsorienterade utbildningar som Högskolan erbjuder. Det finns även flera externa forskningsfinansiärer som finansierar denna typ av forskning, och därigenom erbjuder en möjlighet för Högskolan att komplettera sitt jämförelsevis begränsade basanslag för forskning. För 2018 erhöll Högskolan närmare 15 000 kr/helårsstudent (HST) i forskningsanslag, samtidigt som medianen för riket var 33 000 kr/HST och medel var 67 000 kr/HST.

Inom den näringslivsrelevanta forskningen finns både en tradition av samproduktion och större tillgång till extern finansiering. Högskolan ser ett stort behov av att utveckla motsvarande förhållningssätt med samverkanspartner inom offentlig sektor, för att också öka nyttiggörandet av samhällsrelevant kunskap.

En för Högskolan viktig finansiär är KK-stiftelsen som via sitt KK-miljöprogram stöttar forskning och utbildning på avancerad nivå och forskarnivå, vid Högskolan. Eftersom samproduktionsperspektivet är centralt i de insatser om KK-stiftelsen finansierar, blir nyttiggörandet av den kunskap som samproduceras av central betydelse. Om samverkande företag känner att de har direkt nytta av den forskning som bedrivs i samverkan med Högskolan så ökar intresset att bygga långsiktiga relationer och bli återkommande samarbetspart i olika typer av projekt. Det finns således stora incitament för Högskolan att säkerställa att företagen kan tillgodogöra sig den kunskap som forskningen genererar. Det finns även stora vinster för Högskolan att kunna tillgodogöra sig kunskap från företagen om kommande utmaningar och därigenom identifiera utvecklingsbehov inom utbildning och forskning, samt framtida projektmöjligheter. Nyttiggörande av forskningsresultat och annan kunskap blir således ett mycket viktigt redskap för Högskolan att bygga långsiktiga och nära relationer med såväl samarbetspartners som finansiärer, och därigenom bidra till en ökad forskningsvolym. Högskolan arbetar därför aktivt med att utveckla forskarnas förmåga att se hur forskningsstrategiska såväl som kommunikations-, samverkans- och nyttiggörandestrategiska aspekter kan bidra till att utveckla forskningsmiljön. Högskolan ger dessutom interna incitament för att söka extern finansiering, genom att en stor andel av det basanslag som Högskolan erhåller fördelas till forskningsmiljöer som har förmåga att attrahera extern finansiering.

Målet med fokuseringen mot tillämpnings- och samproduktionsorienterad forskning, samt nyttiggörande av dess resultat, är att öka den externa forskningsfinansieringen. Resultatet av dessa strategier är att Högskolan nu har en hög externfinansieringsgrad för sin forskning. Under 2019 utgjorde det fasta basanslaget för forskning endast 34 procent av den totala omslutningen för forskningen.

2.4 Samverkansarenor

En viktig strategi som Högskolan använder för att ta ett samlat grepp om samverkan och nyttiggörande för utbildning och forskning inom olika delområden är att driva eller vara delaktig i samverkansarenor kopplade till dessa delområden. I samverkansarenorna samlas mogna företag och andra organisationer, inkubatorföretag, utbildning, forskning, demonstratorer och labbmiljöer. Samverkansarenorna möjliggör samverkan av olika slag, allt från projekt inom utbildning och forskning till kommersialisering och nyttiggörande. Arenorna är mycket viktiga redskap för kunskapsöverföring mellan de samverkande parterna, som förlägger olika typer av projekt till arenorna. De erbjuder inte bara tillgång till en fysisk infrastruktur där en operativ samverkan kan ske mellan parterna, utan skapar även möjligheter för långsiktig strategisk samverkan mellan de deltagande parterna.

Högskolan har etablerat ett flertal olika samverkansarenor inom hälsoteknik, biovetenskap, ledarskap och arbetsliv, samt informations- och cybersäkerhet. De samverkansarenor som är mest utvecklade är ASSAR Industrial Innovation Arena (ASSAR) (https://assarinnovation.se/) och Sweden Game Arena (SGA) (http://swedengamearena.com/).

ASSAR har som mål att etablera en världsledande integrerad fysisk och virtuell utvecklingsmiljö för forskning, teknikutveckling, innovation och utbildning för utveckling av svensk tillverkningsindustri. ASSAR ska också stärka konkurrenskraften för den tillverkande industrin och teknikföretagen i Skaraborgsregionen. Huvudmän för arenan är AB Volvo, Volvo Cars, Industrial Development Center West Sweden AB (IDC), SPS och Högskolan. Finansieringen för att bygga upp ASSAR utgörs av strukturfondsfinansiering från EU till Högskolan, SPS och IDC. Utöver detta lägger intressenterna även in egen finansiering samt bedriver projekt med annan finansiering på arenan.

SGA är en ledande kunskapsnod inom den svenska dataspelsbranschen och har landets starkaste koncentration av högre utbildning, forskning och företagande inom området. Här samlas entreprenörer, startups, etablerade företag, studenter, forskare och investerare. Det kompletta ekosystemet, med bas i SPS, är unikt i branschen och ger fördelaktiga förutsättningar att lyckas på den globala marknaden. Grundfinansieringen för SGA kommer från Västra Götalandsregionen och Skövde kommun. Högskolan och SPS har den gemensamma ambitionen att söka en Vinnväxtmiljö inom området.

2.5 Holdingbolag

Högskolan saknar idag ett holdingbolag, och menar att ett sådant verktyg skulle kunna säkerställa innovationsekosystemet långsiktiga utveckling, bidra till ett ökat nyttiggörande av kunskap och kompetens från Högskolan, men även till utveckling av Högskolans utbildning och forskning. Ett holdingbolag skulle kunna ge Högskolan större möjligheter och incitament att genom aktivt ägande i inkubator- och teknikparksföretag bidra till att överbrygga de högre TRL-nivåerna (Technology Rediness Level), snarare än som idag stanna vid nivå 4-5. Dessutom förutsätter vissa forskningsfinansiärers avtalsformer att Högskolan har förmågan att hantera IPR och kräver strukturer för ägande av IPR för att bevilja finansiering.

Högskolan menar dock att den stora fördelen med ett Holdingbolag inte är att kunna äga och förvalta aktier i inkubator- eller teknikparksföretag, utan att kunna vara en aktiv delägare i och ha större kontroll över själva innovationsekosystemets utveckling (exempelvis inkubatorer, teknikpark, investmentbolag m.m.), och därigenom säkerställa att Högskolans, samhällets, externa finansiärers och andra intressenters intressen gällande nyttiggörande kan tillgodoses i högre grad än idag.

I Skövde har samverkan mellan berörda intressenter för att bygga en väl utvecklad och gemensam utbildnings-, forsknings- och innovationsmiljö hittills varit mycket framgångsrik. För att säkerställa en fortsatt framgångsrik utveckling ser Högskolan behovet att kunna vara delägare i strukturen, snarare än att utöva ett mera informellt påverkansarbete genom exempelvis styrelsemedlemskap. Utan detta aktiva delägarskap ser Högskolan risker för suboptimering där kortsiktiga kommersiella intressen kan gå före långsiktiga samhällsviktiga intressen, sociala innovationer och Högskolans utveckling, där lokala intressen kan gå före nationella intressen, och där nyföretagande kan gå före kunskapsöverföring till och intraprenörskap i etablerade företag.

En utmaning med dagens system är dock att finansieringen av driften för ett holdingbolag förutsätter att fokus är på att generera ekonomisk vinst, snarare än stor samhällsnytta. Högskolan menar att detta kan leda till en suboptimering och att andra finansieringsformer därför behöver utvecklas.

3 Sammanfattande reflektioner

För Högskolan är nyttiggörande av kunskap en grundläggande förutsättning för verksamheten. Det huvudsakliga motivet är att samverkanspartners av olika slag ska känna att det är till nytta för dem att samverka med Högskolan. Detta är tydligast i den samproducerade forskning som bedrivs vid lärosätet. Att samverkanspartners och finansiärer har direkt eller indirekt nytta av samverkan med Högskolan är en förutsättning för att den ska kunna vara framgångsrik i att attrahera extern forskningsfinansiering.

Samproducerad forskning är även till nytta för Högskolan såväl direkt som indirekt, genom att dels få insikt i och tillgång till samverkansparternas kunskap och dels kunna nyttja den samproducerade forskningen som en bas för att utveckla den vetenskapliga grunden för den utbildning som bedrivs. Nyttiggörande för Högskolan är således en dubbelriktad företeelse. Högskolan anser därför inte det är optimalt att innovationsstödssystem etableras utan direkt koppling till Högskolan. Högskolans erfarenhet är snarare att detta stöd bör finnas i en direkt fysisk närhet till Högskolan och vara mycket nära kopplat till Högskolans utbildning och forskning.

Högskolan menar att verktygen och incitamenten för nyttiggörande behöver utvecklas ytterligare för att samhället i än högre grad ska kunna dra nytta av den kunskap som finns vid lärosätena. Dagens relativt ensidiga fokusering på kortsiktig ekonomisk nytta och skalbara tekniska innovationer behöver breddas till att se nyttiggörande i ett bredare perspektiv som inkluderar nyttiggörande av långsiktigt samhällsviktig kunskap för såväl ökad kvalitet och effektivitet inom offentlig sektor, samt sociala innovationer och andra innovationer. Högskolan ser även ett behov av att kompetens inom samverkan och nyttiggörande ges större vikt vid anställning och meritering.

Som ett led i att öka möjligheterna för nyttiggörande av kunskap, anser Högskolan att samtliga lärosäten bör ges möjlighet att äga och förvalta kunskapstillgångar, samt kunna vara delägare i innovationsekosystemet.

Statens offentliga utredningar 2020

Kronologisk förteckning

1. Översyn av yrket personlig assistent – ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor. S.
2. Skärpta regler om utländska månggiften. Ju.
3. Hållbar slamhantering. M.
4. Vägen till en klimatpositiv framtid. M.
5. Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget. Fi.
6. En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering. S.
7. Brott mot djur – Skärpta straff och ett mer effektivt sanktionssystem. N.
8. Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Fi.
9. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2020. Steg för steg. Var står vi? Vart går vi? M.
10. Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning. M.
11. Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar. Ju.
12. Nya kapitaltäckningsregler för värdepappersbolag. Fi.
13. Att kriminalisera överträdelser av EU-förordningar. N.
14. Framtidens teknik i omsorgens tjänst. S.
15. Strukturförändring och investering i hälso- och sjukvården – lärdomar från exemplet NKS. S.
16. Ett effektivare regelverk för utlänningsärenden med säkerhetsaspekter. Ju.
17. Grönt sparande. Fi.
18. Framtidens järnvägsunderhåll. I.
19. God och nära vård. En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem. S.
20. Skatt på modet – för att få bort skadliga kemikalier. Fi.
21. Sveriges museum om Förintelsen. + Holocaust Remembrance and Representation. Documentation from a Research Conference. Ku.
22. Motorfordonspooler – på väg mot ökad delning av motorfordon. Fi.
23. Hälso- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning. S.
24. Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. S.
25. Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik. I.
26. En sjukförsäkring anpassad efter individen. S.
27. Högre växel i minoritetspolitiken. Stärkt samordning och uppföljning. Ku.
28. En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. U.
29. En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret. Ju.
30. En moderniserad arbetsrätt. A.
31. En ny mervärdesskattelag. Del 1 och 2. Fi.
32. Grundpension. Några anslutande frågor. S.
33. Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Del 1 och 2. U.
34. Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg. U.
35. Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Fi.
36. Ett nationellt sammanhållet system för kunskapsbaserad vård – ett system, många möjligheter. S.

37. Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen. A.
38. Ökad trygghet för visselblåsare. A.
39. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2019. M.
40. En gemensam utbildning inom statsförvaltningen. Fi.
41. Kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen – en analys av de rättsliga förutsättningarna. A.
42. En annan möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor. U.
43. Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper. U.
44. Grundlagsskadestånd – ett rättighetsskydd för enskilda. Ju.
45. Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten. Ju.
46. En gemensam angelägenhet. Vol. 1 och 2. Fi.
47. Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag. Del 1 och 2. S.
48. Skatt på engångsartiklar. Fi.
49. Enhetlig och effektiv marknadskontroll. UD.
50. Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare. Fi.
51. En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal. Ju.
52. Rutavdrag för äldre. Fi.
53. Personuppgiftsbehandling vid antalsberäkning inför klinisk forskning. N.
54. En långsiktigt hållbar migrationspolitik. Ju.
55. Innovation genom information. I.
56. Det demokratiska samtalet i en digital tid. Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat. Ku.
57. Ett särskilt hedersbrott. Ju.
58. EU:s cybersäkerhetsakt – kompletterande nationella bestämmelser om cybersäkerhetscertifiering. Fö.
59. Innovation som drivkraft – från forskning till nytta. U.

Statens offentliga utredningar 2020

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

En moderniserad arbetsrätt. [30]

Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen. [37]

Ökad trygghet för visselblåsare. [38]

Kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen – en analys av de rättsliga förutsättningarna. [41]

Finansdepartementet

Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget. [5]

Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. [8]

Nya kapitaltäckningsregler för värdepappersbolag. [12]

Grönt sparande. [17]

Skatt på modet – för att få bort skadliga kemikalier. [20]

Motorfordonspooler – på väg mot ökad delning av motorfordon. [22]

En ny mervärdesskattelag. Del 1 och 2. [31]

Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. [35]

En gemensam utbildning inom statsförvaltningen. [40]

En gemensam angelägenhet. Vol. 1 och 2. [46]

Skatt på engångsartiklar. [48]

Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare. [50]

Rutavdrag för äldre. [52]

Försvarsdepartementet

EU:s cybersäkerhetsakt – kompletterande nationella bestämmelser om cybersäkerhetscertifiering. [58]

Infrastrukturdepartementet

Framtidens järnvägsunderhåll. [18]

Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik. [25]

Innovation genom information. [55]

Justitiedepartementet

Skärpta regler om utländska månggiften. [2]

Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar. [11]

Ett effektivare regelverk för utlänningsärenden med säkerhetsaspekter. [16]

En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret. [29]

Grundlagsskadestånd – ett rättighetsskydd för enskilda. [44]

Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten. [45]

En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal. [51]

En långsiktigt hållbar migrationspolitik. [54]

Ett särskilt hedersbrott. [57]

Kulturdepartementet

Sveriges museum om Förintelsen. + Holocaust Remembrance and Representation. Documentation from a Research Conference. [21]

Högre växel i minoritetspolitiken. Stärkt samordning och uppföljning. [27]

Det demokratiska samtalet i en digital tid. Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat. [56]

Miljödepartementet

Hållbar slamhantering. [3]

Vägen till en klimatpositiv framtid. [4]

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2020. Steg för steg. Var står vi? Vart går vi? [9]

Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning. [10]

Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2019. [39]

Näringsdepartementet

Brott mot djur – Skärpta straff och ett mer effektivt sanktionssystem. [7]

Att kriminalisera överträdelser av EU-förordningar. [13]

Personuppgiftsbehandling vid antalsberäkning inför klinisk forskning. [53]

Socialdepartementet

Översyn av yrket personlig assistent – ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor. [1]

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering. [6]

Framtidens teknik i omsorgens tjänst. [14]

Strukturförändring och investering i hälso- och sjukvården – lärdomar från exemplet NKS. [15]

God och nära vård. En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem. [19]

Hälso- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning. [23]

Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. [24]

En sjukförsäkring anpassad efter individen. [26]

Grundpension. Några anslutande frågor. [32]

Ett nationellt sammanhållet system för kunskapsbaserad vård – ett system, många möjligheter. [36]

Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag. Del 1 och 2. [47]

Utbildningsdepartementet

En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. [28]

Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Del 1 och 2. [33]

Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg. [34]

En annan möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor. [42]

Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper. [43]

Innovation som drivkraft –från forskning till nytta. [59]

Utrikesdepartementet

Enhetlig och effektiv marknadskontroll. [49]